

α) Μετά την πυροβασία, επίσκεψη στην υπέργηρη αναστενάρισσα Παν. Ραζή.
Ένας ένας οι αναστενάρηδες χορεύουν υποκλινόμενοι εμπρός της. (1) Τέλος
κοινό δείπνο στο κονάκι και πάλι τελετουργικού χαρακτήρα. (2)

β) After the firewalking the anastenarides visit the old anastenarissa
Pan. Razi to pay honor to her. They dance one by one before her bowing
and getting her blessing. (1) Then the anastenarides go back to «Ko-
naki» and sit at a ceremonial dinner.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΓΕΡΜΙΔΗ

Υποστρατήγου ε. ά.

ΤΑ ΓΑΝΟΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Πόνημα Ίστορικό, Γεωγραφικό και Λαογραφικό

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1972

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΕΚΑΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
« ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ »

*Βραβευθὲν δις ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἐταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΡΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

1. ΘΡΑΚΗ ΚΑΙ ΠΛΑΝΗΤΙΣΤΗΜΙΟΝ
Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΗ — ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ
2. Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Ο ΘΡΑΞ
ΔΗΜ. ΜΟΥΚΑΝΟΥ
3. MISCELLANEA THRACIA IN THEBAIDEM P. PAPINI STATTI —
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΤΟΥΡΠΑΙΔΟΥ
4. ΤΟ ΑΝΑΣΤΕΝΑΡΙ — ΜΑΡΙΑΣ ΜΙΧΑΗΛ — ΔΕΛΕ
5. ΤΑ ΓΑΝΟΧΩΡΑ Α. ΘΡΑΚΗΣ
ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΥ & Δ. ΑΓΓ. ΓΕΡΜΙΔΗ
6. Η ΑΓΓΑΘΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ
ΥΠΟΣΤΡΑΤΗΓΟΥ & Δ. ΑΓΓ. ΓΕΡΜΙΔΗ
7. ΓΛΩΣΣΑΡΙΟΝ ΚΑΜΑΙΠΟΛΕΩΣ
ΚΩΝΣΤ. Δ. ΒΑΦΕΙΔΗ
8. ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΑΓΓΩΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ
ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ — Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΗ — ΜΟΥΣΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΛΑΝΗΤΙΣΤΗΜΙΟΥ 34

1972 - 1973

Τ Α Γ Α Ν Ο Χ Ω Ρ Α
ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

(Πόνημα 'Ιστορικό, Γεωγραφικό και Λαογραφικό)

Υποσηματήριον ε. ε. ΑΙΤΕΛΟΥ ΠΕΡΜΙΑΗ

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ :

Στὸ φύλιον τῆς 23ης Ἰανουαρίου 1969 τῆς ἐφημερίδος «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ», ἐδημοσιεύθη ἕνα ὀρασιώτατο λαογραφικὸν κείμενον τοῦ κ. Μανδουτσιώτη (πρόκειται περὶ τοῦ Ἐπιτίμιου Ἰ.εν. Ἐπιθεωρητοῦ τῶν ΣΕΚ κ. Μακιδῶν), ἀναφερόμενον εἰς ἕνα Ἰανοχωρίτη χωρικὸν καὶ ἐρασιτέχνη ψάλτη, ντυμένον μὲ τὴν τοπικὴν ἐνδυμασίαν τῶν Ἰανοχωρίτων τῆς Ἀνατ. Θράκης. Γιὰ τὴν πληρότητα τῆς ἐργασίας μου αὐτῆς, παραθέτω αὐτοῦσιον τὸ λαογραφικὸν αὐτὸ κείμενον, ὅπως δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ καὶ αὐτὸ τὸ ὅτιο ἔλαβα ἀφορμὴν νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν συγγραφήν τοῦ Ἰονήματος τούτου.

«Οἱ τοπικῆς ἐνδυμασίαις — ἔγραψε ὁ κ. Μανδουτσιώτης — τίς ὁποῖες ἐξέτῳπισε ἡ σύγχρονη πρόοδος καὶ ἐξέλιξις, ἔγιναν πολλὰς φορὰς ἀφορμὴν γιὰ παρεξηγήσεις, συγχρόνως ὅμως ἔδωσαν μαθήματα εἰς μερικὸν ἀπερίσκεπτον ἀνθρώπον, οἱ ὅποιοι ὡς μόνον κερτήριον εἶχαν τὴν περιβολὴν τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Τὸ ἀνέκδοτον ποῦ θὰ ἀναφέρω, εἶναι ἀδύνατον καὶ συνέδη στὴν Κων)πόλιν, μὲ ἦρωα ἕναν ἀγαθὸ Ἰανοχωρίτη, ἔδῳ καὶ 50 χρόνια. Τὰ Ἰανόχωρα (Πάνος καὶ Χώρα), εἶναι μιὰ περιοχή τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, τὴν ὅτιον κατοικοῦσαν τότε καθαρὰ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ἕνας λαὸς ἐργατικός, φιλότιμος καὶ φιλόπονος καὶ μὲ ἀγρετὴν ἔφειρε πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἀναδείξας ἑξαιρετικὸν Ἰεροψάλτην, πολλοὶ αὐτοὺς ὅτιον ἐπῆραν μαθητὰς τοῦ πειρίμου ἐκείνου Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῶν Πατριάρχων, Παθεσίου τὴν καταγωγήν. Ἡ ἐπάγγελμα τῆς γῆς ἐπέτερε ὁ αὐτοὺς νὰ ζῶν μὴν ἀνετη ζῶν καὶ τὰ πειρισσότερα στίτια ἦσαν ἀρχοντικά, ἡ δὲ τοπικὴ τους ἐνδυμασία τόσο πειρτοποιημένη καὶ «συμπάγιανη», ὥστε ἦσαν γνωστὴ μὲχρι καὶ τὴν Κων)πόλιν ἀκόμιν.

Ἐνας αὐτῶν αὐτοὺς τοὺς Ἰανοχωρίτες θρέθηκε καλύτερον γιὰ δουλείαν τοῦ στὴν Κων)πόλιν καὶ τὴν Κυριακὴν, μὲ τὴν πρῶτην καιμάναν, πῆγε εἰς μιὰ ἐκκλησίαν καὶ τραδῆξε κατ' εὐθείαν στὴν θέαν τοῦ δεξίου ψάλτη, ποῦ ἦσαν ἀκόμιν κενή. Σὲ ἄ-

γο ήλθαν και οι ψαλτάνες και ό μέν άρρωστερός κατέλαβε την θέσιν του, ό δεξίως όμως παρέμεινε στο παγκάκι, διότι τό στασίδι του ήταν πιναμένο από κάποιο άγνωστο χωρικό. Άπό την άπορόκλητη αυτή έπίσκεψη άνησύχησαν όλοι οι ένδιαφερόμενοι και γι' αυτό έστειλαν έναν Έπίτροπο, γιά νά διευθετήσει τό θέμα και νά άρχίσει ή λειτουργία.

Ό Έπίτροπος όμως από κακή έκτίμηση, θέλησε νά ειρωνευθή τον χωρικό και τον έρώτησε : «Πατριώτ' συ φράνεις Πανοχωρίτζ' Τί φράν' τά βώδια στου Χουρού σ' ;». Ό Πανοχωρίτζης που είχε παροικιοθήσει κάτω από τά διέφραγά του διαη την κίνηση και την άνησυχία που προκάλεσε, δέν έσφραγιάστηκε, ούτε κι έδειξε νά πειράχθηκε από την πρόκληση και μέ ήρεμη και άξιοπρεπή στάση του άπήτησε : «Τά βώδια στου Χουρού μ' είναι πολύ καλά, στέβουν σιτάρι γιά νά τρώνε τής πόλεως μερικά γαϊδ...» (Θου, Κύριε, φράκατην τώ στο-ματί μου...).

Η άποστομολογική αυτή άπάντηση του χωρικού τους έδωσε νά καταλάβουν, ότι κάποιο λάθος έκανον και άμέσως άρχισε ή λειτουργία. Τρέσοχος ό Πανοχωρίτζης εκείνος στις καταβάσεις, προλογεί άκόμα καλύτερα στους άίλους, και μέ την μελωδική φωνή του συγκινεί τό έκκλησίασμα, σέ σημείο που κάνει έλαφρά παλμική κίνηση και αυτός ό παλιέτακος. Άρθρατος έπίσης και στο δοξα-στικό. Ίδρωσαστεί ό άρρωστερός ψάλτης νά τον παρακαλοθήσει, γιά νά μήν παρουσιασθή χάσμα. Μέχρι τείλους, ή λειτουργία ήταν γεμάτη έκρήξεις από μουσικότητα και μελωδία. Τό άποκορύφωμα ήταν ένα ιδιόμοιο, τό όποιο έψαλλε την όρα που ό Πατριάς έδινε τό άντίδωρο. Κατά την έξοδο του τον σταμάτησε στο παγκάκι ή Έπιτροπή και άφου του ζήτησαν συγγνώμη, του έπρότειναν την θέσι του δεξιού ψάλτη. Τους ηνχαρίστηκε μέ ευγένεια και καλωσύνη δια την τιμή και προσημία, τους έδήλωσε όμως κατηγορηματικά, ότι προτιμούσε νά γυρίσει στο χωριό του, όπου τά «βώδια» τον έσέβοντο και τον έκτιμούσαν πολύ περισσότερο από μερικούς άνθρώπους τής πόλεως.

Έπίτω νά ιδή τό φως τής δημοσιότητας τής στήλης σας, δια νά παραδειγματισθούν μερικοί άπερίσκεπτοι, ότι δέν είναι σωστό νά κλίνη κανείς μόνο από την φρεσιά του καθεός».

Όπως βλέπουν οι άναγνώστες, τό κείμενο αυτό είναι ώραϊώτατο και δίκαιος ό έπαινος και τά συγχαρητήρια γιά τόν συντάκτη του. Παρεμπόρυνσε όμως ένα γεωγραφικό λάθος, όσον άφορά την θέσι των Πανοχωρών, εκεί στην Άνω. Θράκη. Και γιά τή διάρθωση του λάθους αυτού και γιά νά θυμίσω στους κατεσταθμένους σ' άλλη την όόεοο Έλλάδα κυρίως, Πανοχωρίτζες, τις άγαπητές γενετιές τους, έγραφα την ιστορική αυτή πραγματεία γιά τά ΠΑΝΟΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ, περίληψη τής όποίας δημοσιεύθηκε στο φύλλο τής 2ας Φεβρουαρίου 1969 τής έφημερίδος «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ». Την πραγματεία μου αυτή, την συνετέλεσσα έν τώ μέτρον του δυνατού, ύστερα από

έρευνες και μελέτες σέ μεμονωμένα πονήματα και ιστορικά έγγραφα και από πολλούς παλιούς Πανοχωρίτζες, που έχουν ζωντανές άναμνήσεις από τις γενετιές τους στα ΠΑΝΟΧΩΡΑ τής Άνω. Θράκης. Αναμφισβήτητα όμως είναι άτέλής και γιά την πλήρη ολοκλήρωσή της, παρακαλούνται θεομύστατα οι άπανταχοί τής Έλλάδος κατεσταθμένοι Πανοχωρίτζες και όσοι έζησαν στο άξέχαστο εκείνο άνθοκήτιο του Έλληνισμού τής Άνω. Θράκης, νά μου άποστείλουν, έστω και ύπο μορφήν άνώνυμων σημειωμάτων, ότι στοιχεία έχουν στα χέλια τους, ή δύναται νά διατυώσουν, άνομιολογούντες τις άναμνήσεις τους. Θα τους εψηαι έσοει ευγνώμων γιά την πολύτιμη προσφορά τους.

ΤΑ ΓΑΝΟΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Γεωγραφική περιγραφή τῆς περιοχῆς Ἱερῶν Ὄρους Γανοχώρων.

Πρὶν ἀρχίσω τὴν κυρίως περιγραφή τῶν Γανοχώρων, κρίνω σκόπιμο νὰ παραθέσω μερικὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν περιοχή τοῦ Ἱερῶν Ὄρους, τὸ ὁποῖο περιβάλλεται ἀπὸ τὶς κοιμητοῦσες καὶ τὰ χωριά τῶν Γανοχώρων. Οἱ δύο αὐτοὶ γεωγραφικοὶ ὄροι εἶναι τόσο ἀλληλένδετοι μεταξὺ τους, ὥστε δὲ νοεῖται ὁ ἓνας, διάφορος ἀπὸ τὸν ἄλλον. Στὴν πρῶξί Γανοχώρα σημαίνουν Ἱερῶν Ὄρους καὶ Ἱερῶν Ὄρος σημαίνει Γανόχωρα.

Τὸ Ἱερῶν Ὄρος ἀποτελεῖ ἐκτεταμένη χωμητὴ σχετικά ὁροσειρά, ἣ ὅποια ἀρχομένη ἀπὸ τὸ ὕψος περὶ τῶν χωρίων Σφιμετῆ καὶ Κοιμηθίου, φθάνει μέχρι τῆ χειρὸν τῆς Καλιπτόλεως, καλύπτουσα τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Θρακίης παραλίας τῆς Πιρροντιδος. Συνδεομένη μετὰ τὴ βορειοανατολικὰ καὶ ἀνατολικὰ τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ὁροσειρά τῆς Στραντζίας μετὰ χωμητὴ Ἰορροσεύρα, διαχάζεται στὸ ὕψος τῆς χειρὸν τῆς Καλιπτόλεως. Καὶ ἕνας μετὰ γλάδος εἰσερχεται στὴ χειρὸν αὐτῆ καὶ συνεχῶς χωμητούμενος, καταλήγει στὴν ἔσχατια τῆς, ὅπου τὸ φρούριον Σέντ-Οὐά-Μιτάχ, ὃ δὲ δεύτερος, πρὸ ψηλῶς αὐτός, συνεχίζει πρὸς τὰ δυτικὰ, στὰ παραλία τοῦ Μέλανος Ἰκρίτου καὶ καταλήγει κοντὰ στὸν ΑἼνω, στὴν ἀριστερῆ ὄχθη τῶν ἐκδοκῶν τοῦ ποταμοῦ Ἐδρου. Ὁ γλάδος αὐτός ποὺ λέγεται Κοινοῦ Ντάγ (Ξεροδοῦν), εἶναι κατάρυτος, ἀπὸ πρῶνα κυρίως, ἀπὸ αὐτὸν δὲ περνάει ὃ ὄρμος Κεσσάνης — Καλιπτόλεως.

Τὸ Ἱερῶν Ὄρος (Τουρκικὰ Τεκφού Νιάν), εἶναι γαιώδους συστάσεως καὶ δασωμένο ὃ δὴ τὴν ἔκτασή του. Στὰ διαμερισματομένα κατὰ τὴν ἔνωσια τοῦ ὕψους ἀπέδρανα δάση του, εἰδοκομοῦν ποικίλεις δένδρων οἰκοδομησίμου καὶ καυσίμου ξυλείας, ὅπως οἱ ὄθος (μεσέδες) ποὺ κατέχουν τὴν πρώτη θέση, Πιτέλιες (καρναγάτια), Φιλίτες (φλομουριές), Σφενδαῖνον, Ὁξυές, Πιρίου (πουρνάκια), Κρανιές, Ξυνομηλιές, ἀγριοφουρντουκιές κ. ἄ.

Σὲ ὀριζομένη σημεῖα τῆς παραλίας τῆς Πιρροντιδος, μεταξὺ Αὐδημίου καὶ Κοιμηθίου, τὸ Ἱερῶν Ὄρος καταλήγει σὲ ἀπόρητες καὶ πετρώδεις πλαγιές, ἀδιάδρατες ἀκόμα, καὶ σὲ μονοπάτια.

Αὐτὸ ἀπὸ τὶς κορυφές του εἶναι ψηλότερες. Ἡ μιά, ποὺ εἶναι καὶ ἡ πρὸ ψηλῆ, μετρημένο 877 μέτρα, ὁρίζεται βορείως τοῦ Γάνου καὶ λέγεται «Πύργος», ἣ δὲ ἄλλη, χαμηλότερη, μετρημένο 689 μέτρα, ὁρίζεται στὰ ὄρεια

τῆς Περιοχῆς καὶ Ἡρωσείας καὶ λέγεται Ἅγιος Ἥλιος (Ἅγ-Αἰός), οἱ δὲ Ὁθωμανοὶ τὴν λένε «Ἅγ-Αἰά Νιάν».

Ἡ θέα ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Πύργου, εἶναι τόσο ὑπέροχη καὶ καταπληκτικὴ ὥστε συναρπάζει τὸ θεατῆ. Πρὸς τὰ ἀνατολικὰ φαίνεται διόκληρη ἣ θάλασσα τῆς Πιρροντιδος, ἀπὸ τὸ Βόσπορο μέχρι τὸν Ἐλλάσποντο καὶ κατ' εὐθείαν ἀπέδρανα τὰ Μικρασιατικὰ παρῆλα μετὰ τὰ Μαγμαρόνιο καὶ στὸ δάθος τὰ μεγαλοπερτῆ ὄρη τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ἰδης τῆς Βιθυνίας. Πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ ὄρεια, διόκληρη ἣ Ἰθάκη μέχρι τῆ Ροδόπη καὶ τὶς νότιες παραφουάδες τοῦ Αἰνου μετὰ τὶς πόλεις Ἀδριανούπολις καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ ἀκόμα ἀνατολικώτερα ἣ ὁροσειρά τῆς Στραντζίας. Καὶ ὅπως ἀναφέρω στὸ κεφάλαιο τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ὃ κατακτητῆς τοῦ Ἱερῶν Ὄρους Σουλτάνος τῆς Σουλειμάν, τόσο ποὺ εὐχαριστήθηκε ἀπὸ τὸ ὑπέροχο θέαμα ποὺ τανόπταις Σουλειμάν, τόσο ποὺ εὐχαριστήθηκε ἀπὸ τὸ ὑπέροχο θέαμα ποὺ ἀπλῶνόνταν μπροστὰ του, ὥστε ὄνομῆσε τὴν κορυφὴ αὐτῆ τοῦ Πύργου «Μπακατζάκ» ποὺ σημαίνει, Σκοπιά, Παρρητητήριον, ὄνομασία, ἣ ὅποια παραμένει μέχρι σήμερα.

**ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΓΑΝΟΧΩΡΑ
ΑΠὸ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ**

Βρισκόμεθα γύρω στὰ 1345-1348 μ.Χ. Ὁ μακρὸς ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν δύο Ἀνδρονίκων Παλαιολόγων, πρίγκου καὶ ἔγγονου, ποὺ διήρκεσε ὃ διόκληρα χρόνια (1322 - 1328) καὶ ἣ ἐπικολοθήσασα μέχρι τὸ θάνατο τοῦ τελευταίου, τὸ 1341, κακοδιόληνη, οἱ ἀτελείντες θρησκευτικῆς ἔθιδες, οἱ ἀτυχεῖς πρὸς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σέρβους πόλεμοι καὶ στὴ συνέχεια ὃ ἐμφύλιος ἀνέμεσα στὸν Ἰωάν. Καντακουζηνό, τὴν Βασίλισσα Ἄννα Παλαιολογίνα καὶ τὸν γυιὸ τῆς Ἰωάννη Παλαιολόγου, ποὺ διήρκεσε κ' αὐτός ὃ χρόνια καὶ τὸν γυιὸ τῆς Ἰωάννη Παλαιολόγου, ποὺ διήρκεσε κ' αὐτός ὃ χρόνια καὶ εἶχε σὴν ἀποτελέσημα τὴν ἀνακήρυξι τῶν Ἰ. Καντακουζηνῶ καὶ Ἰ. Παλαιολόγου, ὡς σμφερασίμων, συνεχῶνόνσαν ἀπὸ τὰ δάθη τῆς τῆν Αὐτοκρατορίας. Καὶ σὴν νὰ μὴ ἐφθάναν δια αὐτὰ, καινοῦργιος ἐμφύλιος πόλεμος ἀνάμεσα στὸν Μαρτῆαίο Καντακουζηνό (γυιὸ τοῦ Ἰ. Καντακουζηνῶ) καὶ τὸν Ἰ. Παλαιολόγου, στὸν ὁποῖο ἀναγκάσθηκε νὰ λάβῃ μέρος καὶ ὃ Ἰ. Καντακουζηνῶς μετὰ τὸ μέρος τοῦ γυιοῦ του, ποὺ κατέληξε στὴν φυγῆ τοῦ Ἰ. Παλαιολόγου καὶ τὴν ἀνακήρυξι τοῦ Μαρτῆαίου, σὲ συνάρχοντα τοῦ πατέρα του. Οἱ φρικτῆς αὐτῆς περιπέτειες ἐγήμωσαν κυριολεκτικὰ τὴ Ἰθάκη, ποὺ δὲν εἶχε ἀκόμα συνέλθει ἀπὸ τὶς φροβερές ἐπυδομιές τῶν Βουλγάρων τοῦ Ἰωαννίτου. Πόλεις, χωριά, καὶ φρούρια ἐγκαταλείφθηκαν καὶ ἐρημώθηκαν, σὲ πείσμα τοῦ Ἰ. Καντακουζηνῶ, ὃ ὁποῖος δὲν ἐδίστασε καὶ τὸν Τούγκο Δνάσστη τοῦ Ἀδωνίου Οὐμουίτη νὰ καλέσῃ σὲ βοήθειά του τὸ 1342, τοῦ ὁποῖου οἱ ὄρδες ἐπὶ χρόνια διόκληρα λατατούσαν καὶ κατέστρεφαν τὶς Θρακικῆς πόλεις καὶ στὸ Σουλτάνο τῆς Πιρροντιδος.

της Ούρχαν να δώσει για σύζυγο την κόρη του, για να εξασφαλιση τη ζωή της.

Το τίς συνθήκες αυτές οι πολέμοι της Αυτόκρατορίας, όλο και προχωρούσαν. Και ενώ οι Σέεβοι, από τον Ηγεμόνα τους Σιτέφ. Λουσαν έπρεκτείνον τις έπιδομές τους μέχρι τα πρόθυρα της Άδουμανπόλεως, οι Τούρκοι της Προύσης άρχίζουν την περαιτέρω κατακτητική τους πορεία. Ο Γυλός του Σουλτάνου Ούρχάν, Σουλεϊμάν, έλκόμενος από τη λεία που έδωσε μπροστά του, έξοργιά από την Πιρούσα για να καταλάβη τα έγκαταλειμμένα Βυζαντινά φρούρια. Στην άρχη καταλαμβάνει την Άγιάκη στο λαμυ τοί της χερσονήσου της Κύζίκου και από εκεί προχωρεί παραλιακώς και φθάνει στον Έλλήσποντο, όπου και κυριεύει την έρη της Μικρασιατικής άκρης πάλι Τσίμη, το σημείο αυτός νοηδούσαν την ήμερα εκείνη τρία Βυζαντινά έμπορικά πλοία, στα όποια έπεδόσε το από 300 άνδρες στρατεύμα του και έκίνησε για την άνω νωνι Εύρωπαική άκρη. Τοχυροί όμως νότιο άνεμοι, παρόντων τα πλοία βορειότερα και τα έφεραν κοντά στην άρχαία Πακτρή, έρεικωμένη και έρημη από κατοίκους. Έγχε προηγηθή τις ήμέρες εκείνες ισχυρός σεισμός στη Θρακική χερσόνησο, από τον όποιον κατέρευσαν και έρημώθηκαν όλα τα παρτάκια φρούρια. Η Πακτρή θεικόταν άμέσως ένευθεν του τείχους της άρχαίας Αυσμαχίας, που το είχε κτίσει ο Άθηναιός Μιλτιάδης, σε λίγα χλμ. από το όποιο έδούθηγε άργότερα ή μεσαιωνική Βολερός, το σημερινό Πλαγιάρι, (τουρ. Μισουλάτ). Στην άλλη όχθη του λαμου, θρωκόταν ή άρχαία Κραδία, από την όποια κατήγετο ένας μεγάλος Στρατηγός του Μεγάλου Άλεξάνδρου, ό Εφιάλης.

Από την Πακτρή ό Σουλεϊμάν προχώρησε και κατέλαβε την Βολερό, έρεικωμένη κι' αυτήν από τον προηγηθέντα σεισμό. Έστράφη κατόπιν προς τα πίσω και είσεχώρησε στο έσωτερικό της χερσονήσου και κατέλαβε την Καλιόπολη, χωρίς μάχη, γιατί κι' αυτής τα τείχη ήταν γκρεμισμένα. Όταν ό Άντοχάτορος Καντακουζηνός πληροφορήθηκε την κατάληψη των δύο αυτών πόλεων, έφτε, ότι έχασε δύο σταύλους βοών και χόϊρων. Πήγγορα όμως κατέλαβε τον έπερχόμενο από την κατάληψη τους κίνδυνο και παρατονέθηκε στον γαυδύ του Σουλτάνου Ούρχάν, χωρίς όμως άποτέλεσμα. Ο Σουλεϊμάν άπου σταθεροποιήθηκε στην Καλιόπολη, άρχισε πάλι προς τα βορειοανατολικά, πέρσασε το προαναφερθέν τείχος της Αυσμαχίας, που ήταν έρειτωμένο και άφίλακτο, κατέλαβε τόν Έξαμίλι και στη συνέχεια είσεχώρησε στο έσωτερικό της Θράκης. Κατέλαβε πρώτα την σημερινή Αμνίσκη και από εκεί προχωρώντας στις δυτικές πλαγιές του Τερού Όρους, κατέλαβε την μεσαιωνική κοινότητα Σανάδια, το μέχρι τον χαλασμό του 1922 έλληρωκό χωριό Σεντούκο και έπειτα την Καστάμπολη. Από την τελευταία άκοιούθηκε τη χαράδρα του Μεγάλου

Ρεϊματος, πέρσασε τις πηγές του και άνέθηκε τέλος στην κορυφή του Τερού Όρους, τον Πύργο. Καταλαμνείς από την ύπεροχη θέα που είχε ή κορυφή εκείνη προς όλες τις κατευθύνσεις, την όνόμασε «Μπακαρτζάκ», που σημαίνει παρατηρητήριο, κορυφή σκοπιάς. Ξαναγύρσσε κατόπιν στην Καστάμπολη και από εκεί έστράφη προς τα δυτικά, για να καταλάβη την πάλι των Μαλγάρων, με την έαριδα, προς και σ' αυτήν δέν θά συναντούσε άντιστάση. Τελάσθηκε όμως. Γιατί στο μέσο πεδίο της διαδοχικής προσέκρουσε σέ έμπιστο Βυζαντινό τηήμα, νικήθηκε και τραυματίσθηκε πάλι βαρέα. Τόν έφεραν στη Βολερό, όπου ύστερα από λίγες ήμέρες πέθανε. Πήν όμως πεθάνη, έκαμε διαθήκη, στην όποια καθόρισε, όπως ή ειαφορα από την καλιέγεια των στρατών των μερών, της Θράκης που κατέλαβε, ή γωσση δέκατη, να άποθηκεύεται στη Βολερό, κοντά στο Μουσουλείο του, να κτισθή δέ ένας Τεκές, όπου οι Δεσλιόρδες θά μεριμνούσαν για την παρασκευή άρτου και τη διανομή του στους πτωχούς της Καλιόπολεως και της Βολερού, άνεξαρτήτως φυλής και θρησκείματος. Κάθε δέ Πάρασκαυή, να θούεεται κρέας κριαριού με μπαγιούρι, έξω από τον Τεκέ και να δίδεται μία μερίδα από αυτό σέ κάθε διαδότη, για την άνάσταση της ψυχής του. Έπί έκαιοντάδες χρόνια οι Δεσλιόρδες του Τεκέ τηρούσαν με θρησκευτική ευλάβεια τις ύστατες εκείνες έπιθυμίες του Σουλεϊμάν και πολλοί έρεσεντινι από την πάλι Σουλτανάταδες και προσηνύσαν πάνω στον τάφο του χόταν από τον πάλι Σουλτανάταδες και προσηνύσαν πάνω στον τάφο του μακρυνού προγόνου τους, του Χατζή Μπαμπά, όπως τον άποκαλούσαν. Αυτός είναι ό λόγος, για τον όποιο τα δύο Καϊμακαμλίγια Πελοποννήσου και Μυσοφίας, ύπαγόταν στην Καλιόπολη, μολονότι, πολλά από τα χωριά τους θρωκόταν, πουλό κοντά στην Ραιδερό. Στά χρόνια όμως του Σουλτάνου Άβδούλ Χαμίτ, ή ειαφορα εκείνη συγχωνεύθηκε με την δέκατη του Κράτους και καθεργώθηκε να μοιράζονται κάθε μέρα 300 όκάδες άρτου στους πτωχούς της Καλιόπολεως και Πλαγιάριου, από φούγους, που τους πήρσασε το Κράτος. Από τις 300 όμως όκάδες αυτές του άρτου, έλάχιστες δινόνταν σέ φτωχούς Χριστιανούς, γιατί τις περισσότερες τις έπαιρναν Τούρκοι και μάλιστα Άνώτεροι Άημάσιοι Τράλληοι.

Με το Ιστορικό αυτό έγχεται σέ άντίθεση μία περιωπή της Ιστορίας Παπαρηγοπούλου, Τόμ. 6ος σελ. 188, στην όποια άναγράφονται τα έξης: «... Τελευταίων δέ κτισόμενοι διά της προσκήμεις της του Κρασοτή χώρας Ναντακλήν δύνωμιν, ήν πρώτερον δέν είχαν, έτερεύησαν δύο έπιδρομιάς, τας πρώτας ας έτερεύησαν εις την Εύδοκην, το 1337 και το 1340, έξ ών κατά την μίαν άπεκρούσθησαν, κατά δέ την έτερον πολλήν άπεκώμισαν λείαν, άλλ' όριστακώς ουδένου της Εύρωπαικής παρακίας κατεστάθησαν, ουδέ τότε, ουδέ κατά τα έπακολούθησαντα έπτά και δέκα έτη...». Άληθά ή μέχρι το 1357, ουδέμία μόνιμη έγκατάστασι των Τούρκων στα Εβρωπαικά έδάφη της Αυτόκρατορίας έγινε.

«Άλλα όμως περιγραφή της ίδιας ιστορίας και Τόμου, στη σελίδα 198, συμφωνεί σχεδόν κατά βάσαν με τὸ ἀναφερθῆν ἀνωτέρω λόγο μυθιστορηματικῶ ἐπεισοδίου της καταλήψεως της περιουχῆς τῶν Γανοχώρων — Τερού Ὀρους ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους. Ἴδου αὐτό: «... Ἐπομένε ὅτι ὁ Οὐρχάν και ἂν ἦθελε νὰ σώσῃ (τὸν Ι. Καντακουζηνῶ), δὲν ἦδύνατο, ἀλλ' ἐνωεῖται, ὅτι δὲν ἦθελε. Ἐνῶ τὸ 1348 ἦθε εἰς τὸ Σκούταρι, ἵνα ἐπισκερθεῖ μεθ' αὐτοῦ τῆς αὐτῆς και τῆς οὐλογοειασίας του τὸν πενθερόν του (Ι. Καντακουζηνῶν), και πολλα ἐγένοντο τότε αὐτόθι κληνηρέσια και συμπόσια, μετ' ὀλίγον μάλιστα ἀξιόλογοι Ὀσμανιδῶν, διαπερῆσασα τὸν Ἐλιήστοποντον, ἐπεχειρήσε δευτην ἐήωσιν τῶν Θερακικῶν και Μακεδονικῶν πόλεων. Ἐπειτα ὁ Οὐρχάν συνεμάχησε ἀναφανδὸν μετὰ τῶν Γενουαίων, πολέμουμένων τότε ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνῶ. Μετ' ὀλίγον δέ, ἐποικρολούμενος ἐκ τῆς ὀσημέγαι προιούσης ἀναρχίας τοῦ Κράτους, κατέλαβε μονίμως πολλὰ τῆς Θερακικῆς χειρονήσου φρούγια και ἰδίας τὴν Καλλιπόλιαν, ἀφ' ἧς ὀρηκόμενοι οἱ Ὀσμανίδα, ἐπέλλον νὰ καταλάβωσι μετ' οὐ πολλῷ πᾶσαν τὴν Θεράκην και Μακεδονίαν. Εἰς μάτην ὁ Καντακουζηνῶς ἐξήτησε παρὰ τοῦ γαμβροῦ του τὴν ἀπόδοσιν τῶν Ἐβρουτικῶν τούτων φρουρίων. Ὁ Οὐρχάν, ἀφροῦ και' ἀρχαῖς προσηπορήθη, ὅτι εἶναι διατεθειμένος νὰ ἔλθῃ περὶ τούτου εἰς διαπραγματεύσεις, ἐπὶ τέλους δὲν ἀπέδωσε τίποτε...».

Ὅπως και ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, γεγονός εἶναι, ὅτι ἡ περιουχὴ τῶν Γανοχώρων — Τερού Ὀρους, εἶναι ἡ πρώτη περιουχὴ τῆς Θεράκης ποὺ καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους μετὰ τὴν σταθεροποίησιν τοὺς στήν χειρονήσου της Καλλιπόλεως, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν, στρατός ὀρηκόμενος ἀπὸ τὴ χειρονήσου της Καλλιπόλεως νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Θεράκης, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ τὴν περιουχὴ τῶν Γανοχώρων, καταλαμβάνόντων τὴν. Ἡ δὲ ἀπόλειά της ἐπιήλθεν ὡς συνέπεια τῆς καταπτώσεως τοῦ Κράτους, ἀπὸ τοὺς προηγηθέντες μετὰξὺ τῶν διαφόρων διεκδικητῶν τοῦ θρόνου ἑμμερῶν πολέμου.

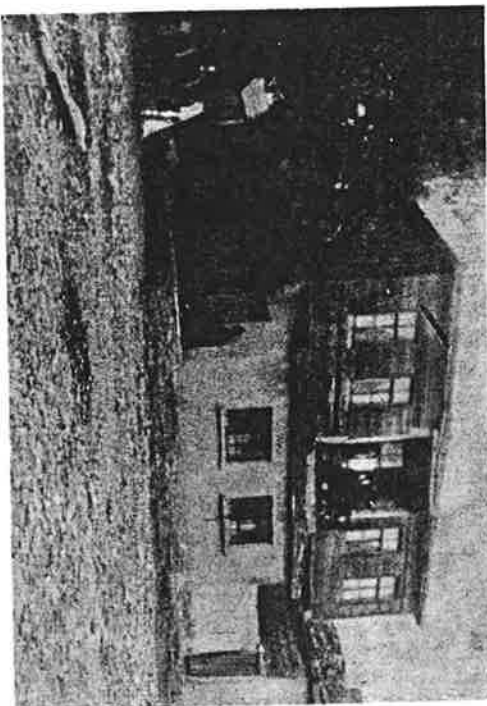
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΣΠΙΣΜΕΝΩΝ ΚΣΜΟΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΤΩΝ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

α) Γάνος.

Ἀρχαῖω ἀπὸ τὸν Γάνο, ὁ ὀποῖος ἦταν ἡ ἀρχαιότερη και μὴ ἀπὸ τῆς σπουδαιότερης κομποπόλεως τῶν Γανοχώρων, ἀπὸ τὴν ὀποία προηγήθε και ἡ ὀνομασία της περιουχῆς. Ὁ Γάνος ὀπως μαρτυροῦσαν και τὰ μέχρι τὸ χαλασμὸ τοῦ 1922 σωζόμενα ἐρεῖλια τῶν ἀρχαῖων τειχῶν και πύργων, ἦταν ἀρχαιότατη και ὀχυρὰ πόλις και ὀχυρότατο φρούγιον, τὴν ὀποῖαν ἀναφέρει και ὁ Διογύλιος στήν κατὰ Κτηνοφῶντος λόγῶ του και ὁ Εξωφῶν στήν «Κύγου Ἀνάβασις», στὸ 7ο κεφάλαιο της ὀποίας ἐξιστοροῦντας τὴν κάθοδον τῶν Μυθίων, λέγει, ὅτι ὀταν

οἱ Μύθιοι θρωσκόνταν στήν ἔναντι τοῦ Βυζαντίου Χρυσούπολι της Μιχαῖς Ἀσίης, ὁ τότε Βασιλεὺς τῶν Ὀθουσεῶν της Θεράκης Σειθῆς δ Β', ὑποσχέθητε νὰ αὐτὸν νὰ τοῦ δώσει τὴν Βρυάνθη (σημ. Παϊσεσί), τὸ Γάνο και τὸν Νέων Τείχος (ὀπου περιτρο τὸ σημερινὸν Νεοχώριον), ἂν τὸν βοηθοῦσε μετὰ τὴν Στρατιά του στήν ἀνάκτησιν τῶν ὀδαρῶν τοῦ πατρίου του Κράτους, λαμβάνοντας μάλιστα ὡς σῆλυνο, κατὰ τὰ θρακικὰ ἔθιμα, και τὴ θυγατέρα του (τοῦ Εξωφῶντος), ἂν εἶχε.

Ὁ Γάνος κατὰ μὴ παρῶδοι κτίθηκε γύρω στὰ 600 π.Χ. ἀπὸ τοὺς Ἐλληνες ἀπολόκους, οἱ ὀποῖοι ὑπὸ τὸν Βυζαντα ὀθουσαν στῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου

ΓΑΝΟΣ. Τὸ στίρι ποὺ μένει στήν παραλία μετὰ τὸν πᾶντο. Παρῶδοι-ρος τοῦ στίριῶ εἶναι ἡ βρύση μετὰ τὴν ἔλληνη ἐπιγραφή. «Ἡ παρῶδοι βρύση ἀνεκαίνισθη δαρκίνας τοῦ Τεοφίλου Ἰγναφῆρη και υἱοῦ Ἀγυῶστου 8 1817. Ἦσαν και εἶναι σήμερα κερφεῖα. Μπροστὰ ἀπὸ τὸ στίρι αὐτὸ ἔγνε ἡ ἐπιβίβασις στὰ πλοῖα τῶν προσηγῶν τὸ 1922 (διακρίνεται ἡ παραλία μετὰ τὸ γαζῶβῶλο).

τὸ ἀρχαῖο Βυζάντιον. Σήμερωνα μετὰ τὴν παρῶδοι αὐτῆ, ἐνῶ οἱ ἀποικοὶ ἐκείνοι παρῶριαν τῆς Θερακικῆς ἀκτῆς της Προποντιδῆς, εἶδαν πᾶνω στὸ ὀρος λάμψεις, οἱ ὀποῖες ἐρχῶταν ἀπὸ ἔνα φανὸ - φᾶγο, ποὺ ἀκτινοβολοῦσε σὲ μεγάλη ἀπόστασι και προσητέρευε τοὺς ναυτιλομένους ἀπὸ κινδύνους προσηαυδέξων. Ἀποβιάσθησαν τότε οἱ ἀποικοὶ στήν παραλία αὐτῆ και ἔκτισαν τὴν πόλι, τὴν ὀποία ὀνόμασαν «Γάνων», ἀπὸ τὸ γανῶα, στίλβου, λάμψης. Τὸ ὀνομα αὐτὸ διατηρήθηκε στὸ πέραςμα τῶν αἰῶνων, ἂν και ὁ Ἀγοποχουαῖον τὸ ἀναφέρει και στὸ θρησκῶ, ἡ Γάνος και στὸ οὐδέτερο, τὸ Γάνος.

Κατά μία άλλη, παρόμοιοι σχετική με την προέλευσι του ονόματος αυτού, είναι στην πιο ύψηλη κορυφή του 'Γερού' Όρους, υπήρχε στην άρχαία εποχή ένας Ναός στο όνομα άρχαίας Θεάς, της «Γανείας 'Αγρέμιδος», του οποίου οι μαρμάρινοι κίονες, όταν φωτισόταν από τις άκτινες του ήλιου, άκτινοβολούσαν με τόσο δυνατές δυνάμεις (άνακαμψές, λάμψεις), ώστε η κομμάτολις πήγε το όνομα «Γάνως», που δώσω προανάφερα, προερχόταν από το γήμα γανώω, λάμπω, στίλω.

Την έκδοχή αυτή της υπάδειξως του Ναού έννοχρει και η άνεύθεσις κοντά στο Γάνω άρχαίων επιγραφών, άνάμεσα στις όποιές άναφέρεται η Θεά «Γάνεια», ή «Γανία», ή παλαιός του Γάνου. 'Ο Dumont Homolle, άναφέρει επιγραφήν, η όποια γράφει: «Απολόωνος Σεύθου Θεά Γανία εχθήν». Κοντά στο Γάνω υπήρχε και προάστειο, που λεγόταν «Γανίς» ή «Γανιάς».

'Αρχικά ό Γάνως κτίθηκε πάνω σέ λόφο, τά κώσπεδα του οποίου έλουζε το γαλανό κήμα της Πελοποννήσου. 'Αργότερον, όταν με τις προσχώσεις η Ξηρά επέξευθη από τή θάλασσα, κτίθηκαν στήρια και στη νέα παραλία. Έτσι ό Γάνως από τά Βυζαντινά άκόμια χρόνια άποτελείτο από δύο τμήματα. Την 'Αρχαία, δηλαδή την παλιά, η πάνω πόλι, που ήταν όρεινη και την παλαιά πεδινή, η κάτω πόλι. Και μέχρι τά τελευταία χρόνια εύρισκε κωμείς από την παραλία ως τις υπάσεις του λόφου της 'Ακροπόλεως, στείδια, άχωνύς, η και άλλα όστρακοειδή, νεκρά φυσικά.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους ό Γάνως άναφέρεται από τον 'Γεοργή και τον Κων)νο τον Πορφυρογέννητο, όταν μία από τις 14 πόλεις του Θέματος της Θράκης. 'Ο Γάνως με δήτη την περιούχη των Γανοχώρων περιήλθε στην κυριαρχία των Τούρκων γύρω στα 1348—1350, από τον γυυό του Σουλτάνου Ούρχάν 'Εμίρη Σουλειμάν, όπως άπέφερα στο όκειο κεφάλαιο.

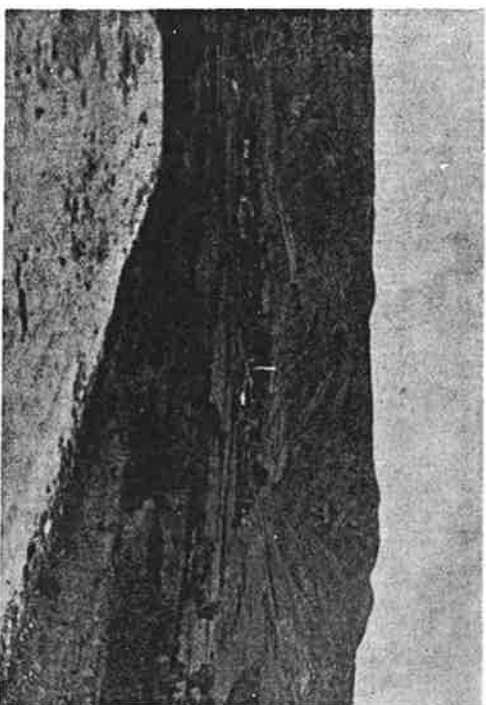
'Αρχικά ό Γάνως ήταν 'Επισκοπή, τμήμα της 'Επισκοπής Πανίου και άνωτέρα της 'Επισκοπής Περιστάσεως. Η άνήλικώς της σέ 'Αρχιεπισκοπή και Μητρόπολι, έγινε στους χρόνους του Άυτοκράτορα 'Αυδρονίκου Παλαιόλογου του Α' (πρεσβυτέρου), μεταξύ των έτών 1282—1328 και άναφέρεται ως τουαύτη στο Συναγμάτιο του Πατριάρχου 'Γεροσολύμων Χρυσάνθου, που έξεδόθη τό 1715. Από τον 19ον αιώνα άναφέρεται ως Μητρόπολις Γάνου και Χιώτης, ό δέ Μητροπολίτης έφερε τον τίτλο: «Υπέρτατος και 'Εξαρχος Θράκης παραλας».

Οί Γανώτες ήταν έξαιρετικά θρησκι και θεοσεβείς, όπως μαρτυρεί ό μεγάλος άριθμός των εκκλησιών, παρεκκλησιών και μοναστηριών. 'Αναφέρω τά κυριότερα από τό λεγά Καθολύματα.

'Εκκλησίαι: Τρείς στην πόλι. Την εκκλησία των Παμμεγίστων Ταξιαρχών, στο κέντρο πεδίτου της κομμοτάσεως, που ήταν η άρχαιότερη

εκκλησία του Γάνου και Μητροπολιτικός Ναός, την εκκλησία του 'Αγίου Νικολάου, της όποιας δομητής ήταν ό Ν. Ικαριανώλης, ό όποιος είχε διοφθει και τό όικόπεδο του νεκροταφείου και την εκκλησία του 'Αγίου Χαγαλάμπου, τις δύο τελευταίες, πρός τό νοτιώτερο μέρος της παλιής πόλεως. Μία εκκλησία στην κάτω πόλι, την εκκλησία της Παναγίας της Λαοδηγητρίας, κοντά στην παραλία, που γιόρταζε όμως την τρίτη ημέρα του Πάσχα.

Παρεκκλήσια: Πάρα πολλά, από τά όποια μέσα στην πόλι ήταν, του 'Αγίου Μηνά, του 'Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, του 'Αγίου 'Ελισαίου, του 'Αγίου Δημητρίου, τό όποιο μετετάπη σέ Δημοτικό σχολείο θηλέων τό

ΤΟ ΜΗΛΙΟ: Καί οι δύο μαχαλάδες του Χωριού. 'Ο τουρκομαχαλάς διακρίνεται άριστερά.

1902, της Παναγίας της 'Ελαιούλης, της 'Αγίας Αικατερίνης και της Ζωοδόχου Πηγής. Γύρω και έξω από την πόλι, στις τέσσαρες γωνίες της, παρεκκλήσια με πηγές νερού, που θθεωρούντο 'Αγιάματα, όπως της 'Αγίας Παρασκευής, του 'Αγίου Κων)νου, του 'Αγίου 'Ελισαίου και του 'Αγίου Κυρίλλου. Πάνω σ' ένα ύψωμα, άνάμεσα στο Γάνω και τό Μηλιά, κτισμένο από πανύψηλα δένδρα, ήταν τό έξοκλήσι του Πορφήτου 'Ηλιού ('Αη-Αιά), από τό όποιο κατά μία παρόμοια ένγαιαν δύο φάδια με χρυσά κέγαρα και τρομογατούσαν τους διερχομένους διαδότες σέ προεχλωρημένες η άκατάλητες ώδες. Κοντά στο Μοναστήρι της Παναγίας, ήταν τό παρεκκλήσι των Μακαράίων, με 4 'Αγιάματα και κοντά σ' αυτό, τό παρεκκλήσι του 'Αγίου

Έργολόγου. Κοιτά στην τοποθεσία «Πλατάνων», ήταν τὰ παρεκκλήσια του Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τῆς Ἁγίας Ἄννης καὶ περὶ τὴν τοποθεσία «Τοῦ Χωριστοῦ τ' ἀγγέλων», ἀριστέρα ἀπὸ τὰ κούρα νερά, ὅπου πάνω σ' ἓνα βράχο ὑπῆρχε ἕνα ἀποτρίτωμα γυμνοῦ πέλιματος ἀνθρώπου, τὰ παρεκκλήσια του Ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Ἁγίου Δουκᾶ. Τέλος, πρὸς τὴν τοποθεσία «Κάτεργος», ἦταν τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Βλασίου.

Μοναστήρια: Ἀπὸ μεγάλα Μοναστήρια σὺς κοντὰ στὸν Πάνο πλαγιές τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἀσκητήρων τὸν θρησκευτικὸ ἔσθλασμο τῆς κοινότητος αὐτῆς. Τὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), ἀρχαιότατο μὲ ἀραιότητα ἐκκλησία, ὄρατο περὶ γυρο καὶ πλοῖα κτήματα, ἀμπέλια κ.λπ. καὶ τὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας τῆς Νικαιώτισσας (Ἑνεσίο τῆς Θεοτόκου), μὲ μεγάλο ξενώνα, πάλιο κ' αὐτὸ καὶ μὲ πολλὰ κτήματα, τοῦ τὸ κατέστρεψαν κατὰ τὴν περίοδο τοῦ 1914—1918 οἱ Τούρκοι καὶ τὸ ἔπαισινε ἓνας ἔξυπνος καὶ ἐργατικώτατος Πατριᾶς, ὁ Πατριᾶ Κυριακοῦ. Πλοῖταε ἀπὸ 1—3 Ἀγγούστον.

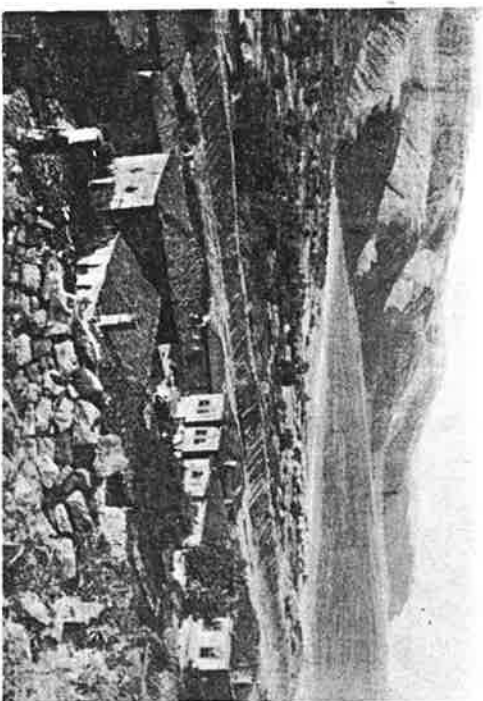
Στὴν περιοχή αὐτῆ τοῦ Πάνου, ἀνάμεσα στὰ σκόμενα παρεκκλήσια καὶ Μοναστήρια, ὑπῆρχαν πολλὰ ἐρεττα ἀρχαίων θεμῶν καὶ Μοναστηριῶν, καθὼς καὶ τὸ στήλαι, στὸ ὅποιο ἀσκήτεε ὁ Πιολιούχος τοῦ Πάνου Ἁγίου Ἀθανασίου. Ὁ Ἁγιος αὐτός, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν Ἁδῶ πόλι, ὠργάνωσε τὸ μοναχικὸ βίο κατὰ τὰ ἔτη 1275—1288 καὶ ἔγνε θὸ φορὸς Πατριάρχης Κων)πόλεως, τὴ μιά ἀπὸ τὸ 1289 ἕως τὸ 1293 καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸ 1304 ἕως τὸ 1330. Πραγματεία γιὰ τὸν βίο αὐτοῦ, ἔγραφε ὁ Ἄθαν. Παντοκράτορινός, ὁ δὲ ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος Στρελ. Βαφειδης ἀνέφερε πάντοτε μεταξὺ τῶν Ἁγίων κατὰ τὴν Συνατην καὶ τὸν Ἁγιο αὐτόν. «Ἀθανασίου τοῦ ἐν τῷ ὄρει Πάνου ἀσκήσαντος».

Τὸ Μητροπολιτικὸ κτίριο θερισκόταν κι αὐτὸ στὴν πάνω πόλι, ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφή του ἀπὸ πυρκαϊά κατὰ τοὺς σεισμούς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1912 καὶ μὴ ἐπάρχοντος ἄλλου καταλλήλου οἰκήματος, ὁ Μητροπολιτικὸς ἐγκατεστάθηκε στὴν Χώρα, ὅπου θερέθηκε κατὰλλήλο οἶκημα καὶ ὅπου ἔμεινε μέχρι τὸ χαλασμὸ τοῦ 1922. Στὶς μεγάλες γιορτὲς ἁμὸς τοῦ ἔτους, ἐρχόταν καὶ λειτουργοῦσε στὸ Πάνο.

Ἐίχε καὶ ὑπέροχες φυσικὲς ὁμορφιές ὁ Πάνος. Καὶ πρῶτα ἡ μαγευτικὴ τοποθεσία του ἑπάνω στὸ λόφο, ὅπου ἦταν κτισμένος, Σωστή Ἀχρόπολις, ἐδέσασε καὶ ἀντανεκόλυσε στὴ γύρω περιοχή μὲ μιά θαυμάσια γοητεία ποὺ ἔθελε τὸς θεατὲς ποὺ τὸν ἀντίκοιζαν ἀπὸ τὴ θάλασσα, πρὸς τὴν ὅποια εἶχε ἐπίσης ὑπέροχη θέα. Οἱ ὑπερκείμενες τοῦ Πάνου πλαγιές τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, κατάρφες ἀπὸ πανοηληὰ δένδρα, φασκομηλιές, ἐξελίφασσες, κροιολεκτικά μωγοδόλοῦσαν. Ἀπὸ τὰ λουλούδια τους ποὺ μαζέτανε οἱ κίτροκοι κατὰ τὸν Μάιο, κατασκεύαζαν μὲ διάφορα ἄλλα μωγοδικὰ καὶ ζάχαρη, τὰ πε-

ρίφημα μαζιόνια, ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦσαν σὰν μονωδικὰ φάρμακα γιὰ τῆς διάφορες ἀρρώστειες καὶ γιὰ ἄριστο τωνατικὸ. Ἡ θάλασσα ἀργιέζε καὶ πὺ πάνω, πρὸς τὴν ὑψηλὴ κορυφὴ τοῦ Ὄρους, τὸν Πύργο, ὅπου ἄφρονες καὶ πανυψηλές θύρες, κραινές, φωντοκινές, φλαμουριές, τὸν ὅποιον τὰ λουλούδια ἀροματίζανε τὴ γύρω περιοχή.

Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν καὶ οἱ πηγές τοῦ Μεγάλου Ρεφίματος, ποὺ ἀποτέλοῦσε τὸν κρηϊότερο θερχίονα τοῦ Μέλανος ποταμοῦ, ὁ ὅποιος, ὅπως προανέφερα, γινόταν στὰν Κόλατο τοῦ Ἐρηοῦ, ἢ Κόλατο τοῦ Σάγγου, ἢ καὶ Μέλινα Κόλατο,

ΓΑΝΟΣ. Ὁ πῖσω μαχαλὲς μὲ τὸ πέλιμα ποὺ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν Ἁγ. Γιώργη τοῦ Μηλιού. Ἡ κολιτῆ του ἔχει ἀνωχώματα γιὰ προστασία ἀπὸ πῆλημύρα. Ἀπέναντι τὰ βουνὰ τοῦ Βαφειδάκου (Ἀδδημιον).

ἡ τοποθεσία «Πιόρτες», ὅπου ὑπῆρχαν ἐρεττα ἀρχαίων τεχνῶν μὲ εἶσοδο καὶ χαμηλότερα μιά θαυμάσια πηγή, μὲ δροσερὸ καὶ εὐγευστότατο νερό, ποὺ τὴν ἔλεγαν «Σουρόγια». Χαμηλότερα πρὸς τὰ θόρεα, θερειδουρικά καὶ δυτικά, ἐκτεινόταν τὰ ἡμισοεινὰ καὶ πεδινὰ χωριά, ὅπως τὸ Ἰντζέκιοι, ἢ Καστάμπουλις, τὸ Σιμητή, τὸ Εἰσηνοχώρι, τὸ Σεντοῦν κ.ἄ.

Ἀφρονες πηγές καὶ θύρες, ἔδιναν στὸ Πάνο περιόσια ἔξυμῆτων ποσίων νερῶν. Στὴν πάνω πόλι οἱ θύρες, τοῦ Παγιώτη, τοῦ Καρσιτῆ, τοῦ Γαλασοῦ, τοῦ Καρσινάκη, τοῦ Μπακάτη, τῆς Διομήσσης, τοῦ Μπαρτέφα, τοῦ Αεοντόπουλου, τοῦ Μόσχου, τοῦ Τανασαίου κ.ἄ., στὴν δὲ κάτω πόλι, οἱ θύρες τῆς Εουρτῆς (Ζωοδόχου Πηγῆς), τοῦ Παπακουκακούλια, τῆς Ὀδηγη-

τρία, τὸν Ἀρίσταρχου, τοῦ Ζαχαροῦλᾳ, τοῦ Βαρδαῖῃ, τοῦ Γιοβάντσου, τοῦ Παντούρη, τοῦ Μαργαρίτη κ.ἄ.

Ἀπὸ τὰ νεκρὰ τῶν πηγῶν τοῦ Ἱερού Ὄρους, ποὺ τὰ λέγανε «Κρῦα Νεκρὰ», ἐκινουμένων πολλοὶ γεωγραφικοὶ νερόμυλοι, περὶ τοὺς 10—12, ὅπως τοῦ Ἐλευσίου Βαρδαῖῃ, τοῦ Κοινοταῖῃ, τῆς Παναγίας, τοῦ Νικ. Καραγιῶ, τοῦ Ἐλευσίου Ζαχαρία, τοῦ Δαμ. Λεοντόπουλου, τοῦ Γιάννη Πατέρου, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Γιάννη Κοστίη.

Σποδοῖα ἦσαν καὶ ἡ νυσυρία τοῦ Ἰάνου, ποὺ ἀριθμοῦσε κατὰ τὴς ἀρχῆς τοῦ 20οῦ αἰῶνα, περισσότερα ἀπὸ 50 μικρὰ καὶ μεγάλα ἱστοφόρα πλοῖα καὶ πολλοὶ κατεπανταῖοι του, μὲ τὰ καυδία τους ἀκμεινῆσαν στὴν Ἱεροσηίδα, στὴ Μαιερὴ Ἐλάσσα καὶ στὸ Αἴγαιο, γιὰ νὰ μεταφέρουν τὰ θαρῆα μὲ τὰ ζεύματα, τὰ γαζιά, τὰ σιτηρὰ καὶ εἶδη κερματοποιίας. Στὴν παραλία τοῦ Ἰάνου οὐτὰ τελευταῖα χρόνια ἦσαν τραβηγμένα στὴν σπηλιὰ πολλὰ καυδία, τὰ ὅποια ἀπρὸ ἐπὶ χρόνια πολλὰ ὀργώσαν τόσες καὶ τόσες θάλασσες καὶ γύρισαν τὰ λιμάνια του, ἀράξανε, αωστοὶ ἀπόμαχοι τῆς θάλασσας στὴν παραλία τοῦ Ἰάνου, γιὰ νὰ διαλυθῶν καὶ πωληθῶν σὰν παλιροσίδερα. Καὶ μαζὺ μὲ τὰ καυδία καὶ πολλοὶ ἀπόμαχοι ναυτικοὶ καὶ θαρκαρόηδες μὲ τὴς δάρκες τοῦς.

Ὁ Ἰάνος, ὅπως καὶ οἱ μεγάλες κοιτιτόλκεις τῶν παραλίων Πανοχώρων, εἶχε τακτικὴ καὶ πνευη θαλασσία συγκαίνωνια μὲ τὴν Κων(ῶν)πολὶ. Κάθε μέρα ἐρχόταν καὶ φεύγανε δύο ἐπιδητηγὰ ἀρμότλοια, τὸ ἓνα εἰληγικὸ καὶ τὸ ἄλλο τοῦργικα, καθὼς καὶ ἐκείνο ποὺ τὸ λέγανε «Ἐστρῆς», τὸ ὅποιο ἔκαινε τὴν διαδρομὴ Κων(ῶν)πολὶς — Ραιδεῖος — Ἰάνος — Κάλιτολὶς, ἀπ' ὅπου γύριζε πτόου. Τὴν διαδρομὴ αὐτὴ ἀπὸ τὴν Κων(ῶν)πολὶ μέχρι τὸ Ἰάνο καὶ ἀπὸ τὸ Ἰάνο μέχρι τὴν Κων(ῶν)πολὶ, τὴν ἔκαινε μονάχα σὲ τέσσαρες ὄρες, ποὺ ἦσαν ταχύτες πολὺ μεγάλη γιὰ τὸ χρόνια ἐκείνη.

Μὰ καὶ ἡ ἀμειλι τοῦ Ἰάνου ἦταν ἀνεπτυγμένη καὶ φημισμένη, γιὰ τὴ θάλασσά του εἶχε ἀφθονο ἐνάλιο πλοῦτο σὲ μικρὰ καὶ μεγάλα πλοῖα, μὲ πασίγνωστους θαλασσάνικους πλοῦδες, ὅπως ὁ Μόσχος Καρασταμάτης, ὁ Δημ. Μελιζόνης, ὁ Καραπονήλης Μελέτης, ποὺ ἦσαν καὶ ἄριστος κυνηγός, ὁ Ζαυίρης Κωνστατιάδας, ὁ Βρασκαῖης Μελιγκόσης, ὁ Παγιώτας Γαυράλλος κ.ἄ. Ὅταν οἱ τράτες καὶ τὰ γυθ—γυθ ἀράξανε στὸ λιμάνι τοῦ Ἰάνου καὶ ἔγινε τὰ πλοῖα, ἓνας Γιανιώτης ποὺ τὸν λέγανε Μαργαρίτη καὶ ἦσαν τελεῖαίης τοῦ χωριοῦ (καὶ συγγρόως καὶ νεκροθάφτης του), διαλάουσε ἀπὸ τὸ ἰόμο τὰ προῖοντα τῆς ἀμειλίας μὲ τὴν ἀξεία καὶ γαλακτοποιητικὴ φωνή του: «... Στὸ γυθὸ ἐργάσανε γολοῖ, δὸο μεταλλία ἢ ὄσα, ὅπως θεῖ' ἄς πύη νὰ πιά'...». Ὁ Μαργαρίτης αὐτός, ποὺ ἦσαν χαλαρητιστικὸς τύπος τοῦ Ἰάνου, διαλάουσε καὶ τὴς κηδεῖες καὶ ἀπρὸ κτυποῦσε τὴν καιμάνα, φώναζε σὰν νὰ μοιρολόγουσε: «Ὀρίστετε στὴν ἐκκλησίασασα. Ὁ ἴδιος κοινοποιουσε

καὶ τὴς διαταγῆς τῶν Δημογερόντων κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, αὐτός τέλος κηποῦσε τὴς νύκτες τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα τὴς πόρτες τῶν σπιτιῶν, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ κάτοικοι καὶ νὰ πάνε στὴν ἐκκλησία, σύστημα ποὺ ἐφηρομίστρο σ' ὅλα τὰ ὑπόδουλα μέγη, οὐτὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, μέχρι τὸν Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1877—1878, ὅποτε ἐπετάπη ἡ τοποθέτησις κωδῶνων στὴς ἐκκλησιῆς.

Οἱ περισσότεροι ἴδιοι κάτοικοι ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἀμπτελονηγία καὶ τὴν ὀνοπολία, μὲ τὰ φημισμένα κρεατὰ καὶ γαζιά τους, ὅπως θὰ ἀναφέρω πιὸ κάτω. Πολλοὶ ἐπίσης ἦσαν γεωργοὶ καὶ ἀρκετοὶ ἀπ' αὐτοὺς μὲ πολλὰ στέμματα συταγῶν καὶ ἰδιόκτητα ἀκόνα, ὅπως οἱ Ἀναστάσιος καὶ Δημοσθένης Ἀμπτερόηδες, ὁ Ἄθαν. Ζαχαρίας, ὁ Κων(ῶν)ος Βαρδαῖῃς, ὁ Ἄθαν. Σπανδάνης, ὁ Νικ. Χατζησομαγῶς, μὲ κυριώτερα προῖοντα τὸ σιτάρι, κριθόρι, ἀραβοσίτη, ὄσπρια, βυμβάκι, κρημιῦδια κ.ἄ.

Πολλοὶ γεωργοὶ δὲν εἶχαν ἐπαρκῆ κλήρο γιὰ νὰ ζήσουν. Αὐτοὶ ἀσκουῦσαν καὶ τὸ ἐπάγγλημα τοῦ πλανοδίου ἐμποροῦ ἢ πραγματευτη, ποὺ τοὺς ἔλεγαν «Γιαλετῆδες». Καὶ ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτοὺς μεταφέρανε φορτωμένα σὲ ἄλλοι, ἡμιόνους ἢ ὄνους καὶ πλοῦσαν στὰ πέτραν τοῦ Ἱερού Ὄρους κοιτογώδια, σταφυῖα, ξύδι, γαζί, τζιτζιφα, ἀνταλάσσοντες αὐτὰ μὲ ἄλλα ἔγγωγια προῖοντα, ὅπως τὸ σιτάρι, τὸ δούτυρο, τὸ τυρί, τὸ μέλι καὶ ἄλλα, ὀργανοῦμενοι αὐτοὶ σὲ καυδία, ταξίδευαν στὸ ἑσωτερικὸ τῆς Θράκης, ἀκόμα καὶ στὴν Ἄναρ. Ρωμηλία καὶ Ρωμηανία, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένοι πολλοὶ Γιανιώτες, πλοῦσαν τὰ προῖοντα τῶν Πανοχώρων καὶ ἀπόρραζαν ἄλλα εἶδη, χόρφημα γιὰ τὴς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τους, τὰ ὅποια ἐπιστρέφοντες, τὰ πλοῦσαν σ' αὐτοὺς σὲ καλῆς τιμῆς.

Πολλοὶ ἐπίσης Γιανιώτες φεύγανε γιὰ ἐργασία στὸ ἔξωτερικὸ. Πύρω οὐτὰ 1900, περὶ τοὺς τριακόσιους Γιανιώτες ἦσαν ἐγκατεστημένοι στὴν Κων(ῶν)πολὶ, 200 περίπου στὴ Βουλγαρία καὶ Ρωμηανία καὶ περισσότεροι ἀπὸ 100 στὴν Ἄμερική. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ αὐξήθηκαν πολὺ κατὰ τὴν περιόδο τῶν διωγμῶν τοῦ 1914—1915. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἐξελίχθησαν σὲ οἰκονομικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς παράγοντες, ὅπως ὁ Γ. Μάξιμος, Τραπέζης καὶ μεγαλέμπορος εἰσάγωγικῶν ἐμπορῶν, καθὼς καὶ ἔξαγωγικῶν τοῦτοῦ στὴ Σόφια, ὁ Κων(ῶν)ος Σχοῦνας στὴν Ἰάμπολι, ὁ Θεόδ. Μουντοῦνης, ἔμπορος ἀνῶνα, δεσμιάων, ἑλαιῶν καὶ τυροκομικῶν εἰδῶν στὴν Νέα Ζαγορά, ὁ Ἰωάν. Καραγιαννῶνης καὶ Στυλ. Καρατζακίλης στὴν Φιλιαποῦσολι, οἱ Ἀναστάσιος καὶ Ἀδιστοβέλης Καμπούρηδες, μεγαλοκτηματίες καὶ ἔμποροι οἰκονομικῶν στὸ Χαριανῆ, ὁ Δικηγόρος Ἰωάν. Κωνστατινιδῆς στὴν Κων(ῶν)πολὶ, ὁ Ἰωάν. Γιαμῶνας θαμνακέμπορος στὴν Αἴγυπτο, ὁ Ἐμμ. Γιαμῶνας ἐμποροεργάτης στὸ Παρίσι, οἱ Κλεδονῶς καὶ Σεραφείμ Τσαλάριοι στὴ Ρωσία καὶ πολλοὶ ἄλλοι σὲ πολλὰ

μέρη της 'Ασίας, Εβρώπης, 'Αφρικής και 'Αμερικής, που δεν είναι θέαμα δυνατὸν νὰ ἀναριθμηθῶσι.

Ὁ Γάνωσι, σὰν πραγματικὴ μικρὴ πόλις, εἶχε πολλὰ καταστήματα, περὶ τὰ 20 παντοπωλεία, περὶ τὸ 10—12 καφενεῖα, 6 στὴν πάνω πόλις καὶ 5 στὴν κάτω, πρὸς τὴν παραλία. Ἀπὸ τὰ τελευταῖα, τὸ μεγαλύτερον καὶ καλύτερον ἦταν τὸ καφενεῖο τοῦ Πάτνη 'Αμυαλιώτη, στὸ ὅποιο σύγχαζε ὁ Πιρόδοδος τῆς Κοινότητος, οἱ Δημογεῖροντες, οἱ δασκάλιοι, οἱ ἔμποροι καὶ γενικὰ οἱ πρὸνυχόντες καὶ ἡ ἀριστοκρατία τοῦ Γάνου. Ἐπὶ τὴν ἐπίσημὴν ἡ ἀριστοκρατία, 6 ἴσχυιστα-πολιτεῖα, τὰ 3 ἐλλητικὰ, 1 ἰσλαμικὸ καὶ 1 ἐβραϊκὸ.

Πολλοὶ ἦσαν οἱ μισθωμένοι πρὸνυχόντες, ὅπως ὁ 'Αθων. Ζαχαρίας, ὁ γνωστός ὡς 'Αγία-Θανάσης, μετὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπέθανε στὴν πόλις, ὁ πρὸ πλείστου καὶ πασιγνωστός σ' ὅλα τὰ Γανώχωρα, μετὰ καὶ ἰσχυρὰ καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ Τουρκικὰ Δικαστήρια, ὁ Ἰωάν. Λεωντοπούλου, μετὰστρώφος καὶ ἰδιοκτήτης ἐργοστασίου σιγοροφίας μετὰ 200 ἐργάτας, τὸν πολεῖσε τὰ κοινωδία στὴν Πιρόσσα, οἱ 'Αρισταρχὸς Φωκίδης καὶ Νικ. Γιαννακούλιας, μεγαλέμποροι ὄνων, ὁ Ἰωάν. Ζαχαριάδης, ἔμπορος, ὁ ὅποιος στὰ 1900 ἐπέξευε τὸ νεκροταφεῖο τοῦ Γάνου, τὸν περίτοχον τοῦ ὅποιου ἔκαμαν μετὰ προσοικτιῆ ἐγγυαλὰ οἱ κάτοικοι τῆς κοινωδίας, ὁ Ἰ. Ταυιάδης, ὁ Χρυσοβέργης Σίμων καὶ Ἐξωαιετικές προσοικτιώτες ἦσαν καὶ οἱ κατά Ζαχαρὸν Πιρόδοδος τῆς Κοινότητος τοῦ Γάνου, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ Δημ. Ζαχαριόπουλος ἢ Τσιφροπούλου, ἐπὶ πολλὰς ἰσότης Πιρόδοδος, ἐξυπερέσθη τὰ μέγιστα τῆ γενετήριά του.

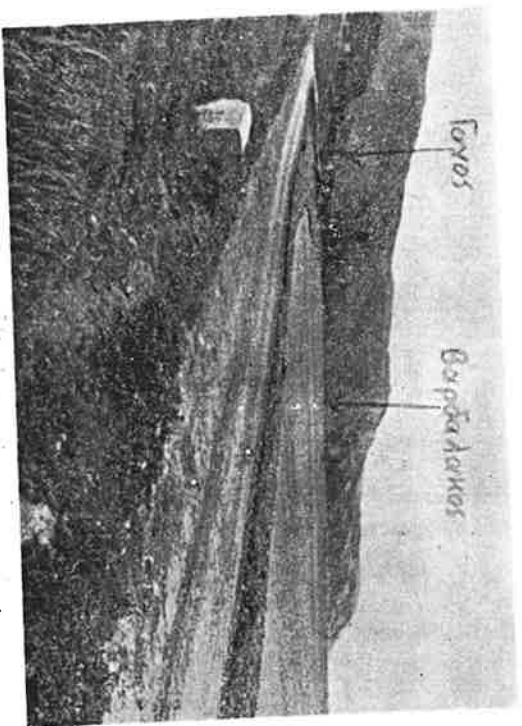
Καὶ λίγα γιὰ τὰ δύο εκπαιδευτήρια τοῦ Γάνου τοῦ ὁποῖου οἱ κάτοικοι δὲν ἦσαν μονόχα ἐξωαιετικά ἐργατικά καὶ φιλοπρόδοσι, ὅπως ἄλλως τε καὶ ὅσοι οἱ κάτοικοι τῶν Γανωχῶρων, ἀλλὰ καὶ ἐξωαιετικά φιλόμουσοι καὶ φιλομαθεῖς. Ὅνομαστὰ ἦσαν τὰ δύο εκπαιδευτήριά του, τὸν θρησκώτατον στὴν πάνω πόλις, τὸ γράειο Δημοτικὸ 'Αρσένων μετὰ 240 περίπου μαθητὰς στὰ τελευταῖα χρόνια καὶ τὸ ἐπίσημὸ γράειο (Ἠμέριον), μετὰ 200 περίπου μαθητὰς. Λίγο ἔνω-μίτερα ἀπὸ τοὺς καταστρεφθέντας σεισμῶσι τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1912, εἶχε προσωρεθῆ καὶ τῆ τάξην στὸ Δημοτικὸ 'Αρσένων.

Τὸ Ἐκπαιδευτήριον Ἠμέριον τὸ ἴδουσε τὸ 1902 στὴν θέαν τοῦ παλαιοῦ παρεκκλησίου τοῦ 'Αγίου Δημητρίου ὅπως προαναφέρα, ἡ Γανωτίτισσα 'Αθηνά Βοξίνη, ἡ ὁποία προσέφερε 50 χρυσὰ πεντάκλια, δηλαδή 250 χρυσὸς λίρες, οἷσις ὅποιος προσέφερε κατόπιν ἄλλες 500 ὁ Ἐθνηκὸς Εἰσεργετής Γρηγ. Μαρσαλῆς καὶ ἴδουσε πολυτελέστατη καὶ πλουσιώτατη βιβλιοθήκη.

Τὰ Ἐκπαιδευτήρια ἐκείνα συνετηροῦντο ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Γάνου, ὅπως ἄλλως τε συνέβαινε μετὰ τὰ Σχολεῖα τῶν ὑποδοχῶνων μετῶν, καθὼς καὶ μετὰ τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυση τῶν Γανωτῶν, που ἦσαν ἐγκαταστημένοι στὴν Κων)πόλις, ὅπου εἶχαν ἰδρύσει τὴν « Ἀδελφότητα τῶν ἐν

Κων)πόλις Γανών, ἡ Πιρόδοδος», τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἦσαν ὁ ἐγκαταστημένος στὸ Richmond τῶν Η.Π.Α. Γανωτῆς, 'Αθων. Τεζιόνης.

Στὰ δύο ἐκείνα εκπαιδευτήρια ἐδίδαξαν κατὰ περιόδους σοφοὶ καὶ ὄνομαστοὶ διδάσκαλοι καὶ διδασκαλίαι, ἐπιλεγόμενοι μετὰ μέγιστη προσοχὴ ἀπὸ τῆς Σχολικῆς Ἐφορῆς, πολλοὶ δὲ ἦσαν Γανωτῆς καὶ Γανωτίτισσες, ὅπως ὁ τερπὴς καὶ διδάσκαλος Στρωλ. Βαφειδῆς, οἱ διδασκαλίαις Ἐλένη Χαϊδαριδίου, Ἐλένη Σπύρου, Θεοπούλια Μιζιρίνη ἢ Γεωργαντιέμιου, Θεοπούλια Σακαλιῶου καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὰ κοινωδία χωρία, ὅπως ὁ 'Αριστείδης Δημητριάδης ἀπὸ τὸ Ἀϊδίμη, ὁ Βασιλειάδης ἀπὸ τὴν Χόρα. Ὁ Ἰ. Ἰωαννίδης ἢ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸ Μιχαλιό, ὁ Κων)νος 'Αναγνωστοπούλος ἀπὸ τὸ Μυρσίφυτο, ὁ ὅποιος διδάξε 12 διδασκαλίας Χρόνια, καὶ ἄλλοι ἀπὸ διάφορους τόπους τῶν ὑποδοχῶνων μετῶν καὶ τῆς ἐλεύθερης Ἑλλάδος. Δυστυχῶς, τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἠμέριον καταστρά-

Ὁ Γάνωσι ἀπὸ μακρὰ μετὰ τὸ ἀναωτήριον τοῦ Βασιλειάκου.

φηκε ἀπὸ πυρκαϊὰ κατὰ τὸ 1911, ἐκτὸς δὲ τὸν ἐπόμενον χρόνον ἀνωικοδομημένο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔγινε ὁ μεγάλος σεισμῶς τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1912, κατὰ τὸν ὁποῖο κατέργεσε καὶ κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείσματά του σκοπίθηκε καὶ ὁ 'Αρχιεπίσκοπος τοῦ Ἰστανμπούλου.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀποφοιτοὺς τῶν εκπαιδευτηρίων ἐκείνων, συνέχισαν τῆς ἀνώτερες σπουδῆς τοὺς στὴν Κων)πόλις, φοιτῶντες στὴ Μεγάλῃ τοῦ Ἰένου Σχολῆ, στὸ Ἰωακείμιον Ἰνστιτούτο, στὸ Ζάπτειο Παρθενωγυγείον, στὸ Κεντρικὸ, στὴν Θεολογικὴ Σχολῆ τῆς Χάλκης καὶ ἄλλαχοῦ. Ἔτσι ὁ Γάνωσι ἀποτέλεσε

Ένα μεγάλο διαμέρισμα του ύπεροχου εκείνου φντωρίου των Τανοχώρων, φντωρίου πνευματικού, από το οποίο βγήκανε δνομαστοί άνθρωποι των γραμμάτων, διδάσκαλοι, καθηγητές, έπιστήμονες και ιδιαίτερα κληρικοί, πολλοί από τους οποίους έφθασαν στις ανώτερες και ανώτατες βαθμίδες της Τερωσίτης, όπως θα αναφέρω πιο κάτω.

Συμπερασματικά ό Γιάνος, με τις πολλές έγκλησιές και παροτρύνσεις του, τία δύο Μοναστήρια του, τία Θουαίασια Έκπαιδευτηγιά του και τόν μεγάλο ύψιστό μορφωμένο και ιδιαίτερα Κληρικών που έγραψε, τόσο στα προεπαναστατικά χρόνια, όσο και στα μεταπανεαστατικά, κατορθώσε να διατηρήσει υλώδητη την έλληνησύτητά του, την πίστη στη Χριστιανική θρησκεία και τόν άγνó πατριωτισμό και τήν φιλογενείά του. Οι κάτοικοί του, Έλληνες στην όρώτητά τους, φημιζόταν για τήν έγνατικώτητα, τήν φιλοπονία και τó φιλόξενο τού χαγκατηγός των.

Πόσον ύπερηφάνοι ήταν για τήν πατρίδα τους οι Πανώτες, φαίνεται από τόν χαγκατηγισμό που τούς δίνανε, «Κιουρτουών Παρίς», δηλαδή μικρό Παρίσι, καθώς και από τούς κατωτέρω στίχους δύο ποιημάτων, που έγραψε ό έπί Ιερεία διδάσκαλος τών σχολείων τους, Κων)νος Άνανωσοτόπουλος, έμπευσοθείς από τó αρχαίο και σύγχρονο μεγαλείο τού Γιάνου, τó ένα τó 1905 και τó άλλο τó 1916.

ΕΙ Σ Τ Ο Ν Γ Α Ν Ο Ν (1 9 0 5)

«Χαίρε ό Γιάνος, ή πατρις τόσων ανδρών μεγάλων,
ύψιστοτέρων μέν πολλών, πλήν και συγχρόνων άλλων.

Έλληνηκόν πολίτην, ύπηξας μέν τó πάλα,
ότε ιδέα έδλάστανον, στί «Έθνος μας μεγάλη».

Και από τού Σείθου αώζονται, μέγχοι τού νύν δωμοί σου,
ότινες έπαμαρτυρούν, τίς ή καταγωνή σου.

“Ός και αυτό τó όνομα, τó καθαρώς έλληνηκόν,
και αυτό δηλοί τήν λάμψη σου, τó κλέος σου τó αρχαικόν».

Ο Γ Α Ν Ο Σ (1 9 1 6)

«Βορειοανατολικώς της Χώρας, εύρίσκειται ό Γιάνος,
όσοι αρχαίων φρούριον, ύψηστ' ύπερηφάνως.

Πανάρχαιός τε και λαμπρός, όσοι άσπρη διάττων,
έξ ού και τά Τανόχωρα, έλαδον τ' όνομά των.

“Ο Γιάνος κείται έν λαμπρή, όντως τοποθεσία,
όση, άμφιθεατρική και άκώς θεωρητική.

Και άκριβώς στους πρόποδας, “Όρους τού Τερωσί,
και δι' αυτό έχει πολλάς, τας βούσας τού νερωί.

“Εκεί τά ποίμα νερά, είναι γλνκά και δροσερά,
είναι τó κλίμα του τερπνόν και έξοχα ύγιανόν.

“Ο Γιάνος είναι άνδρος, οι άνδρες διακρίνονται,
έπί καλοίς αιώθημασι και άκώς γενναίοι κρινονται.

“Εχουν πολλάς τας άρετάς. Στην γενναιοφυγίαν και τήν φιλοπατρίαν,
ένωνουν τήν εύσέβειαν και τήν φιλομουσίαν».

β) Χώρα.

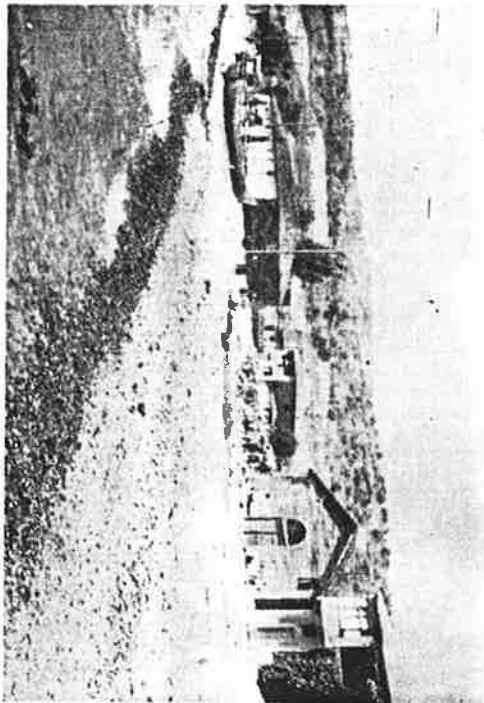
Είναι ή δειτεση σε μέγεθος και σπουδαιώτητα κομωτόλις της Έκκλησιαστικης Έπαρχίας Γιάνου και Χώρας, της οποίας ή κτίσις, περιβάλλεται έπίστικης άριστης τών θεών και τών παραδόσεων. Σήφωνα με μία απόσ της από τήν μαγεία τών θεών και τών παραδόσεων. Σήφωνα με μία απόσ αυτής, ή Χώρα κτίσθηκε περί τó 1235 μ.Χ. από τόν Αυτοκράτορα της Νικαίας Ίωάν. Βατάτζη, ένω κατά μία άλλη κτίσθηκε πού άργότερα, γύρω στα 1600 μ.Χ. “Όπως αναφέρεται σε ένα οικονομικό χειρόγραφο που είχε βρεθή από Γιάνο, στην περιούχ ή της σημερινής Χώρας ύπηρχαν μεμονωμένες άγροκίες, στις όποιες έπέδραμον πολλές φορές από τó έσωτερικό της Θεράκης Τσερζέλι ληστείς, τίς ληηλατούσαν και κατακοιούσαν τούς κατοίκους. Και αυτοί για να μπορούν να αυτοπροστατεύονται, συνεκεντρώθησαν σόν παραλιακό χώρο και έκτισαν τήν καινούργια κομωτόλη, στην όπία έδωσαν τó όνομα «Χώρα».

“Η Χώρα είναι κτισμένη σε πεδινή παραλιακή έκταση, που τήν περιβάλλουν χαμηλοί λοφίσκοι, κατέφυτοι από άντεπλώνες. Στην νότια πλευρά της, σε μία έδαφική βραχώδη λακίδα, που εισχωρεί στη θάλασσα, ύψώνεται ύπερήφανος ό όργαίος φάρος της, ένας από τούς σημαντικώτερους στη θάλασσα της Προποντιδος, ένω στη βόρεια παρική της, χύνει ένας ύψηροχέμαρρος τία θολωμένα του νερά σε κάθε νεροποντή, στη θάλασσα. Στην άριστερή όχη τού χειμάρρου αυτού, πάνω σε ένα λόφο, ύπηρχε τó γραφικώτατο Μοναστήρι τού Αγίου Ίωάννου τού Θεολόγου, που τó έκτισε ό Χωρηνός Τερωμένος Διονύσιος Καλαφάτης, στί όπιο και έμόνασε σάν Ηγούμενος και έγραδάθηκε προσωπικά σάν τεχνίτης, έπί 30 διάόληρα χρόνια. Τό Μοναστήρι αυτό τó ήμπατέρευσε τó 1913 ό Βούλγαρος και διακλήρωσαν τήν καταστροφή του τó 1916 ό Τούρκοι.

Στην ίδια όχη και κοντά στην άγογιά, ύπηρχε κ' άλλο ένα Μοναστήρι, τιμώμενο στην μνήμη τού Αγίου Γεωργίου, τó όπιο ιδρύθηκε με προ-

τοβουλία του Ήγουμενίου Κυβέλλου από τὴ Σάμο καὶ με' διατάξεις τῶν κατοίκων τῆς Χώρας, στὰ Ἀλώνια του δὲ κάθε 23 Ἀπριλίου, γινώσκον μετὰ μέγα πηνύθη.

Στὴν ἴδια ἐπίσημῃ πάλιν, σὲ ἀρχετὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὴν παραλία, σὲ μιὰ καταβολὴν πρὸς τὴν λέγαν «Τὰ Γκάζια», διάφορες ξένες ἑταιρείες εἶχαν δημιουργήσει πρὶν ἀπὸ τὸ 1912 ἐγκαταστάσεις γιὰ ἀντίληψη πετρελαίου, ἀλλὰ ὁ

Ἡ Χώρα πρὸς τὴν πάλιν τοῦ Φέου.

σεισμός τοῦ καλοκαίριου τοῦ 1912 καὶ σὲ λίγο ὁ Ἀ΄ Πανγρόμιος Πόλεμος, σταμάτησαν τὶς ἐξουσίες ἐκείνες.

Ἡ Χώρα εἶχε τὶς περισσότερες ἐκκλησίες ἀπὸ κάθε ἄλλη κοινότητα ἢ χωριὸ τῶν Ἰωνοχόρων, ἐστὶ τὸν ἀγιολογίαν, ἀκόμα καὶ ἕξ παρεκκλήσια καὶ δύο Ἀγίασματα :

—Ἐκκλησίες : 1) Κοιμήσ. Θεοτόκου ἢ Ἀγ. Νικολάου, ποὺ ἦταν καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς Χώρας. 2) Τοῦ Ἁγίου Χαράλαμπος. 3) Τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. 4) Τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου. 5) Τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. 6) Τοῦ Ἁγίου Εὐσταθίου (Τζωατζῆ) καὶ 7) τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

—Παρεκκλήσια : 1) Τῆς Παναγίας τῆς Ἐυαγγελιστρίας. 2) τοῦ Ἁγ.

Προκοπίου. 3) Τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος. 4) Τῆς Παναγίας τῆς Θαλάσσινης. 5) Τοῦ Χριστοῦ καὶ 6) τοῦ Ἁγ. Νικολάου.

—Ἀγίασματα : 1) Τῆς Ἁγίας Παρθεσκευῆς καὶ 2) Τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, καὶ τὰ δύο σὲ γραφικὰς ἐξοχικὰς τοποθεσίας.

Ὅλες οἱ Ἐκκλησίες λειτουργοῦσαν σ' ὅλες τὶς ἐορτάσιμες ἡμέρας με' δικό της κάθε μιὰ Πατριὰ μέχρι τὸ 1898, ὅποτε ὁ τότε Μητροπολίτης Κων)νος Μικροῦνης, καθώρισε νὰ λειτουργῇ μονάχα ἡ Μητροπόλις τῆς Κυριακῆς καὶ ὅλες τὶς ἐορτάσιμες ἡμέρας, οἱ δὲ ἄλλες μονάχα τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου, στὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐπιώτρτο κάθε μιὰ, ὅπως συνέβαινε καὶ με' τὰ παρεκκλήσια.

Ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ τῆς Μητροπόλεως, ἦταν καὶ ἡ μόνη ποὺ διασώθηκε ἀπὸ τὸ σεισμὸ τοῦ 1912 καὶ ἐξακολούθησε νὰ λειτουργῇ μέχρι τὸν καταστροφὸν τοῦ 1922. Οἱ ἄλλες ὅλες, καταστράφηκαν ἀπὸ τὸν ἴδιον σεισμὸ καὶ δὲν πρὸς λάδαν οἱ κτίσται καὶ τὶς ἀνοικοδομήθησαν. Ἀλλὰς καταστράφηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, στὶς περιόδους τῶν διωγμῶν τοῦ 1914 - 1915.

Στὴ Χώρα ἔμενε, ὅπως προανέφερα, ὁ Μητροπολίτης Ἰάνου καὶ Χώρας μετὰ τὴν κατὰ τὸν σεισμὸ ἐκείνο καταστροφὴν τοῦ Μητροπολιτικοῦ κτηρίου τοῦ Ἰάνου.

Ἐξαιρετικὴ ἦταν ἡ ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότης στὴ Χώρα, ποὺ τὴν ἰδιοποιούσαν, μιὰ πλῆρης Ἀστική Σχολὴ Ἀρχέων, ἓνα Δημοτικὸ Παρθενωγέιον καὶ ἓνα Νηπιαγωγέιον, με' 200 μαθητῆς τὸ πρῶτον, 150 μαθητῆρες τὸ δεύτερον καὶ περὶ τὰ 170 ἄδερφα καὶ θήλαα νήπια τὸ τρίτον. Οἱ ἀγίολογοὶ αὐτοὶ ἀντιστοιχοῦν στὸ Σχολικὸ ἔτος 1911 - 1912, τὸ τελευταῖον δηλαδὴ πρὶν ἀπὸ τὸν καταστρεφτικὸν σεισμὸ τοῦ καλοκαίριου τοῦ 1912. Ὅνομαστοὶ ἦταν οἱ διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσες, ποὺ διηύθησαν τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτὰ, ὅπως οἱ διδάσκαλοι Δασιδ, Καδάκης, Παναγιώτης Ἰωαννίδης ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Χώρα, Κουμπραγιώτης, Μουρουνάκης, Ὀργανίδης, Μανασῆς Λογοθετίδης ἀπὸ τὸ Μοναστηριῶν, Νασουίδης, Χρ. Οἰκονόμου, Δημοσθένης Κων)δης, Βασιλειάδης κ. ἄ., οἱ σὲ τὴν Ἀστικὴ Σχολὴ Ἀρχέων καὶ οἱ διδασκάλισσες — Διευθύντριες, Ἀσπασία Κεχαγιόγλου (ἡ πρώτη διδασκάλισσα τῆς Χώρας), Ἀριάνη Δουβλίδου, Διρ. Ἰωαννίδου (κόρη τοῦ διδασκάλου Ἰωαννίδου), Ἀναστασία Τουλοῦμη, Μάργα Πήγα Μαγγίτσα (ἀπὸ τὴν Περίοιστον), Χρυσὴ Κατσιγιάννη, Ἰουλία Μεθενείος καὶ ἡ περιόριστη Ἀθηνᾶ Παδουή, στὸ ἑτάξιον Δημ. Παρθενωγέιον.

Κατὰ τὸ 1915, γιὰ λόγους οἰκονομικούς, τὰ δύο ἐκπαιδευτήρια συγχω-

νεύθηκαν σέ ένα μικτό Δημοτικό Σχολείο. Κατά τὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα τῆς ἐλευθερίας 1920 - 1922, τὸ Σχολεῖο αὐτὸ τὸ δημιούνησεν ὁ διδάσκαλος Ἰωάννης Δυόσος.

Καὶ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Χώρας συνετηροῦντο ἀπὸ τοὺς πόρους τῶν Ἰκκαλισησίων καὶ τῆς εἰσφορῆς ἐξητημένων τέκνων τῆς ἀπὸ τοὺς ὁποίους μνημονεύω τοὺς Παν. Θεοχαροῖδη, ἐγκρατεστημένο στην Κεῖνῶνῃ καὶ ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν δρόμοληρο καλλιτεργούμενο λαχανόκηπο, τὰ ἔσοδα τοῦ ὁποῖου περιήχοντο στὸ ταμεῖο τῶν Ἐκπαιδευτηρίων, τὸν ἐγκρατεστημένον στὸ Ἰάσιο τῆς Ρουμανίας Ἀχ. Τεωργιάδη, ὁ ὁποῖος ἔστειλεν καθεὶ χρόνον ἐπὶ μία 10ετία, ἀπὸ τὸ 1906 ἕως τὸ 1916, 40 χρυσὰ εἰκοσάφραγκα γιὰ ἐτήσιο μισθὸ ἐνὸς διδασκάλου καὶ ὁποῖος με δαπάνες του περιετοίχισε τὸ νεκροταφεῖο τῆς γενέτειράς του. Ἐπίσης τὴν «Ἀδελφότητα Κυριῶν», ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 1908 καὶ πῆρθε καθεὶ χρόνον ἀπὸ τὸ 1908 ὡς τὰ 1912 τὸν μισθὸ μιάς διδασκαλίσσης.

Οἱ κάτοικοι τῆς Χώρας ἀσχολοῦνταν κυρίως μετὰ τὴ γεωργίαν, τὴν ἀμπελοποιαν, τοποποιαν, σιροποποιαν, κερματοποιαν καὶ ἀγγειοπλαστικὴν καὶ τέλος τὴν ντυνιάν, μετὰ κούρια προΐοντα τὸ σιτάρι, τὰ θαμνάκια, τὸ γλινκάνισο καὶ ἰδιαίτερα τὰ σταφύλια. Περίφηρα ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἦσαν τὰ λεγόμενα τότε «Παραλάγια» (τοῦ). Ἰλαριντζάκι, λεπτόφλοιδον, μετὰ χρῶμα κεχρῖμαρμένον, ποὺ μεταφρόταν μετὰ εἰδικὰ κοφίνια στην Κων/πολιν, ὅπου ἦσαν περιζήτητα καὶ τὰ μαῦρα «Καραλαχανάς», ἀπὸ τὰ ὁποῖα γινόνταν τὸ ἐξαιρετικὸ ἐκτενο μαῦρο χρῶμαί, μετὰ μάλισ προσόφτες ἀπὸ τὸ ὅποιο μεταφρόταν στην Ἰταλία μετὰ ὀνόματι τῆς Messagerie. Ἡ ἐποχὴ τοῦ τυνητοῦ ἔπαινε καὶ ἔδωκε πανηγυρικὸ χάρακτῆρα ἴσως καὶ σ' ὅλα σχεδὸν τὰ Γανώχωρα, ὅπως θὰ ἀναφέρω πιὸ κάτω.

Ὅνομαστῆς ἦσαν, ὅπως προανέφερα καὶ οἱ στάντες τῆς Χώρας, ποὺ διατηροῦσαν πάντα δημοσερὸ νερό καὶ ἐπωλοῦντο σ' ὅλην τὴν Θράκην καὶ σ' αὐτὴν τὴν Κων/πολιν.

Καὶ λίγα γιὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῆς Χώρας: Οἱ Χωρινοὶ διακαίονταν γιὰ τὰ φιλόξενα αἰσθημάτων τους. Εὐνοδοχεῖα θέεα δὲν ὑπῆρχαν στὴ Χώρα, ἀλλὰ ὅτε ὑπῆρχε καὶ τέτοια ἀνάγκη. Κάθε ἔξνος ποὺ ἐχόταν στὸν κομιόπολιν, ὁ πρῶτος ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἀνεγνώριζε, ἐπρωθυμοποιεῖτο τὸν φιλόξενησιν στὸ σπίτι του, γεμάτο πάντοτε ἀπὸ ὅλα τὰ σπιτικά ἀγαθὰ, χοιρινὰ λουζάνικα, παστὰ ψάγια, πετιμέλι, τραχανῶν, μπουλόκια, σταφίδες κ. ἄ. Ὅταν δὲ ἐρχόταν ἀπὸ ἄλλη πόλιν ἢ χωριὸ ἔξην, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῆι συγγενικὴ τῆς σπιτί, ὄχι οἱ φιλικῆς οἰκογενεῖες θεωροῦσαν ὑποχρέωσί τους νὰ τὴν προσκαλέσουν καὶ στὸ δικὸ τους σπίτι καὶ νὰ τῆς προσφέρουν ἀπὸ τὰ καλύτερα γὰνα καὶ ποὺ παρασκευάζταν, μπακαλάδα, παντεστάν, ἀμυγδαλωτὰ κ. ἄ.

Τὴν 1η Μαρτίου (ἡ ὁποῖα σὲ πολλὰς περιόχες τῆς Θράκης εἶχε τὴν ἔνοια ποὺ ἔχει σήμερα ἡ 1η Ἀπριλίου στην Ἑλλάδα), ὁμάδα παιδιῶν περιέφερε

στὰ χέγια ἕνα τεχνιτὸ χελιδόν, τὸ ὁποῖο μετὰ εἰδικὸ μηχανισμό ἀνοιγόκλεινε τὰ φτερά του καὶ σφύριζε, ἐνῶ τὰ ἴδια ἔφωλλαν τὸ ὄρατο ποιήμα:

«Χελιδόνι ἔρχετα, ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα,

ἔρχετα πύργο κάθισε καὶ χαμοκελάδισσε.

Μάρτη, Μάρτη μου καλέ καὶ Ἀργίλη φοδερῆ,

τ' εἶναι αὐτὰ ποὺ ἔκαμες, τὴν πρῶτη φοδερῆτα;».

Στὴς 9 Μαρτίου, ἕσθη τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα, οἱ νοικοκυρῆς πῆγανε τὸ πρῶτὸ λουκουμάδες καὶ στέλανε σὲ συγγενικά τους σπιτία μετὰ τὴν εὐχή:

«Σαράντα φῶς, σαράντα πῆς, σαράντα ὄς γιὰ τὴν ψυχὴ σ'».

Τὰ Χριστουγέννα ἦσαν ἀπαραιτήτο τὸ χοιρινὸ στὴ σοῦδα, παρμένον ἀπὸ μιὰ λωρίδα τοῦ στήθους, ποὺ τὴν λέγαν «Ἀποσυρτή». Ἦσαν ὅ,τι τὸ ἀρνὶ στὴν σοῦδα τὸ Πάσχα στην Ἑλλάδα.

γ) Ἀδόχημο.

Τὸ Ἀδόχημο ἢ Εὐδήμημο, πιθανὸν τὸ Εὐδημομακάτανον τῶν Βυζαντινῶν, ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ὀρατιότερα χωριά τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας καὶ ὄλων τῶν Γανώχωρων, φημιζόμενον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ γιὰ τὰ ὄμορφα κορίτσια του.

Ἦσαν κτισμένον στὰ στενά τοῦ Γάνου, περὶ τὰ β—4 χιλίωμ. Β.Α. ἀπὸ αὐτόν, στην μικρὴ κοιλάδα τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ἀνάμεσα στὸ δάσος Κοριὸ καὶ στὸ ἔξωδον, πιάνω στὸ ὁποῖο ἦσαν τὸ ἔξωκλήρι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἀπὸ τὸ ἔξωκλήρι αὐτὸ ἡ δοννορχαχὴ ἀνέβαινε ὡς τὸ ὑψηλότερο σημεῖο τοῦ Ἱερούς Ὄρους, ὅπου τὸ ἔξωκλήρι τοῦ Ἁγίου Ἡλία καὶ ὅπου στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ὑπῆρχε τὸ ὄμορφο φρονόριο, τὸ ὁποῖο ἔδέσποζε καὶ πιάνω στὸ Εὐδημομακάτανον καὶ στὰ στενά τοῦ Γάνου.

Ἡ ἴδρυση τοῦ σημερινοῦ Ἀδόχημου οὐκ ἐπίσταται καὶ αὐτὴ ἀπὸ θρηδῶν καὶ παραδόσεις. Κατὰ μιὰ παραδοση κτισθῆκε ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Βυζαντινοῦ χωριοῦ Εὐδημομακάτανου, ποὺ ἦταν στην ἴδια περιουχὴ τοῦ Γάνου, ἀγνωστοῦ ὄμοῦς σὲ πιὸ ἀκριβῶς σημεῖο καὶ καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς Καραλαιοὺς στοὺς χρόνους τῶν ἐπιδρομῶν τους στην Θράκην, γύρω στὰ 1304—1308 μ.Χ. Τότε οἱ κάτοικοι του κατέφυγαν στὴν γνωστὴ τους ἀπὸ τότε ἀσφαρῆ τοποθεσία καὶ ἔκτισαν τὸ καινούργιο χωριὸ τους, στὸ ὁποῖο δώσανε θέεα τὸ παλιὸ του ὄνομα, Εὐδήμημου Πάτανος, ἢ Εὐδημομακάτανον καὶ τὸ ὁποῖο μετὰ τὴν πᾶροδο τοῦ χρόνου παρηλλάγη σὲ Εὐδήμημο. Ἡ παραδοση αὐτὴ φαίνεται νὰ ἐπαληθεύεται καὶ ἱστορικά, γιὰτὶ οἱ Βυζαντινοὶ Ἱστορικοὶ ἀναφέρουν στὰ κωπινὰ χρόνια σὲ διαφόρους πολέμους μετὰ τὴν ὀριστικὴν ὑποδούλωση τῆς

(θυσίας, τὸ ὄνομα Εὐδημοσιπλάτανος. Ὅπως ἴσως διατηρήθηκε ἡ παράδοση μέχρι τὸ χαλσασμὸ τοῦ 1922 καὶ τὴν ἀνεπεσαν οἱ νεογενέστεροι Αἰδημιώτες, ἡ καταστροφή δὲν προήλθεν ἀπὸ τοὺς Καταλάνους, ἀλλὰ ἀπὸ Ἄγγερινους πειρατές, οἱ ὅποιοι περῶντας μὲ τὰ καρόβια τοὺς κοντὰ στὴν παραλία ἔνα ἀπόγευμα γιορτῆς, κατὰμειδαν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή τῶν χυροστολοισμένων γυναικῶν ποὺ χόρευαν, ὅτι τὸ χορὸν ἦταν πλοῖοιο. Καὶ ὅταν νύκτωσε, ἀποβιβάσθηκαν στὴν Ἐρηρὰ καὶ εἰσέβησαν σ' αὐτὸ, τὸ ἰερατὴρῆσαν καὶ τὸ ἔκαψαν καὶ φεγγοντὰς πήραν καὶ ἀγκρετοὺς σκιάδους μαζί τους. Καὶ ὅσοι κάτοικοι ἐγγύτῳσαν ἀπὸ τὴ φωνὰ καὶ τὴ σφραγὴ, πήραν τὴν ἀνηφορία πρὸς τὸν Ἅγιο Πλάτα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατέβηκαν στὴν ρεματιά, ὅπου καὶ ἔκτισαν τὸ καινούργιο χωριὸ τους. Μερικὸι ἴσως ἔφουναν πέτρα ἀπὸ τὸ Δερόβειν καὶ ἔκτισαν τὸ Νεοχώρι. Ἄγνωστο πότε ἔγινε ἡ καταστροφή ἀπὸ τοὺς Ἄγγερινους ἐκείνου περσιτέ. Θὰ πρέπη ἴσως νὰ ἔγινε ὅποτερα ἀπὸ τὴν ἀναφερομένη ἀπὸ τοὺς Κιταρίωνους καταστροφή, γιὰ τὴν πειρατεία ἀνωτιχύθηκε κυρίως στὰ μετὰ τὴν ἄλωση χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Κατὰ μιὰ ἀλλήν παράδοση, κτίστες τοῦ σημερινοῦ Αἰδημιῦ ἦσαν οἱ κάτοικοι ἑνὸς ἀλλοῦ μεγάλου χωριοῦ, τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, ποὺ εἶχε κτισθῆ ἔγγρα στα 1500 μ.Χ. Δηλαδή περὶ τὰ 500 χρόνια μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ Ἑλλήνες κατοίκους, προερχομένους ἀπὸ διάφορες περιοχὰς τῆς Θράκης, σὲ μιὰ τοποθεσία, 2 περίπου χλμ. Β.Α. ἀπὸ τὸ κοντὰ στὸν Πάνω Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τὸ χωριὸ ἐκεῖνο ἦταν μεγάλο, ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τῆς περιοχῆς τότε, ἀλλὰ σὲ χρόνον ἴγλωστο, Ἀεζὶοι πειρατές, τοῦ ἐπετέθησαν ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὸ λεηλάτησαν καὶ τὸ ἔκαψαν. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ γλύτωσαν, ἀναγκάσθηκαν νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν καὶ νὰ ἐγκατασταθῶν σὲ ἀσφαλέστερο μέρος. Καὶ οἱ μὲν ἐμπορευόμενοι καὶ γενικά διανοούμενοι, ἴδρυσαν μέσα στὴν ἀπόστασι ἀπὸ τοὺς πειρατές χωράδια τὸ Αἰδημι, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν γεωργία τὸ χωριὸ Νεοχώρι περὶ τὰ 4—5 χλμ. Β.Α. τοῦ Αἰδημιῦ καὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν κτηνοτροφία τὸ χωριὸ Σχολιάρι, οἱς Β.Α. πάλιν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, τὸ ὁποῖο ἐξελίχθηκε οἱς ἰσχυρὰς τοῦ αἵωνα μας σὲ πραγματικὴ κοινότητα.

Καὶ ἡ παράδοση αὐτὴ τοῦ χωριοῦ Ἁγίου Βασιλείου μάλλον ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητά, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ διασωθὲν ὄνομα τῆς τοποθεσίας «Ἅγιος Βασιλεῖος» καὶ ἀπὸ τὰ ἐρείπια ἐκκλησιῶν καὶ σπιτιῶν. Ἴσως οἱ δύο αὐτὲς παραδόσεις, οἱ ὁποῖες οὐσιαστικὰ διαφέρουν μονάχα στὸ ἀρχικὸ τοῦ μέρους (τοῦ κτίτορος τοῦ χωριοῦ), νὰ ἀποτελοῦν μιὰ καὶ τὴν αὐτὴν παράδοσι, παραλλάγμενὴ καὶ διαφοροποιημένη μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων.

Ἡ τοποθεσία στὴν ὁποία κτίσθηκε κατὰ τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη παράδοση, ἦταν ἀσφαλέστερη καὶ ἀπὸ τὴν πάλιν καὶ ἀπὸ ἐκείνης τῶν ἀλλῶν παραλιῶν

κομποτάσιων καὶ χωριῶν τῶν Γανοχώρων, σὲ ἀπόστασι δύο περίπου χλμ. ἀπὸ τὴν θάλασσα καὶ ἀόρατη ἀπὸ αὐτὴν, μὲ διάση καὶ ἀφθονα νερά.

Τὸ Αἰδημι χωρὶς ἴσταν ἀπὸ δύο ποταμιάκα σὲ τρεῖς συνολικῆς. Στὸν πάνω Μαχαλά, στὸν κάτω Μαχαλά καὶ στὸν πέτρα Μαχαλά. Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ποταμιάκα αὐτὰ, ἐπήγαγε ἀπὸ τῆς ὑπόγειας τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους (τὸν Πλάτα, ὅπως λέγανε) καὶ δεχόταν τὰ νερά ἀπὸ θάλας τῆς πλάνης, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ εἶχε νερὸ δύο τὸν χρόνο, ἀφθονο τὸ χειμῶνα, μὰ καὶ ἀκρετὸ τὸ καλοκαίρι. Ὅταν δὲ ὅποτερα ἀπὸ δυνατὴ θοοχὴ πλημμυρίδες, κατακαλυπτοῦσε μὲ ὄρη πρῶτα σέροντας μικρὰς καὶ μεγάλας πέτρες, ἀλλάζε πολλὰς φορές κοίτη καὶ προκαλοῦσε ἀκρετῆς ἕψηες στὰ σπύτια, ποὺ ἦταν κτισμένα οἱς ὄχθες του. Τὸ ἄλλο ποῦ κατέβαινε ἀπὸ τὴν ὄρηνη διάβασι τοῦ Δερόβεινου, ἦταν Ἐρησοτάσιος καὶ εἶχε μονάχα τὸ χειμῶνα νερὸ, τὸ λέγανε δὲ «Ρεματάκι».

Τὰ δύο αὐτὰ ποταμιάκα ἐνώνονταν μισοστὰ στὸ νερόμυλο τοῦ Λαμπιτάσιου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐνωμένα πὰ καὶ ἔχοντας ἀδιστεγὰ τὰ σπύτια τοῦ πέτρα Μαχαλά, κατέβαιναν πρὸς τὴν θάλασσα, στὴν ὁποία χυνοῦσαν διασχιζόντας τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἔξωτοχλοιστοῦ τῶν Ἁγ. Θεοδώρων καὶ ἀνέμεσα ἀπὸ τὸ διάσος αἰωνόβειων πλατανίων.

Στὸ μεγάλο ποταμὶ ποὺ χόριζε τὸν Πάνω ἀπὸ τὸν Πέτρα Μαχαλά, ἔβανε τὸ χειμῶνα σὺν νεφύρια σπινδῆς (τάλας). Μιὰ ἀνέμεσα στὸ νερόμυλο τοῦ Στρατηγόκη Βαχάρογλου καὶ στὸ σπύρι τοῦ Ἱωάν. Λαμπιτάσιου, ποὺ ἀνέμεσα στὸ νερόμυλο τοῦ Ἀγγινάκη καὶ στὸ σπύρι τοῦ Πλωτομήτη, ποὺ ἦταν καὶ ἡ κυριότερη καὶ ἐξσηρητοῦσε τὰ σπύτια τοῦ Πάνω Μαχαλά, στὴν παραπορὴ τοῦ ὁποῖου καὶ κοντὰ στὸ διάσος ἦταν τὸ Σχολεῖο καὶ ἄλλη μιὰ, μισοπαρῶν τοῦ νερόμυλο τοῦ Λαμπιτάσιου, ἡ ὁποία ἐξσηρητοῦσε τοὺς κατοίκους τοῦ Κάτω Μαχαλά. Πολλὰς φορές τὰ αὐτοσχέδια ἐκεῖνα νεφύρια παρασπυροῦσαν, ὅταν τὸ μεγάλο ποταμιάκι πλημμυρίζε ἔαφρυνικά. Τὸ νερὸ ποὺ κατέβαινε στὴν ἀρχὴ τῆς πλημμύρας μὲ ὄρη καὶ ὄρη, οἱ Αἰδημιώτες τὸ λέγανε «Κεφόλια» καὶ ὅταν φούσκωνε καὶ γέμιζε τὴν κοίτη, τότε τοῦ δίνανε τὸ ὄνομα «Ντοῦμπανος». Τὸ παρατσουκιά αὐτὸ ἴσως νὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν παραλλαγή τοῦ ὀνόματος τοῦ Δωννδέως, ποὺ ἦταν γνωστὸς σὺν ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους τερῶν τοῦ Εὐρόπης, ἡ τὸ πιθανότερο —κατὰ τὴν γνώμη μου— ἀπὸ τὴν παραλλαγὴ τῆς λέξεως «τύμπαν» ἢ τοῦμπανος, ποὺ σημαίνει τυμπανῶνα, φουσκοκώμενο. Οἱ Αἰδημιώτες εἶχαν ἕνα δίπτυχο γιὰ τοὺς ἀδραθωνισμένους, τῶν ὁποῖων τὰ σπύτια τὰ χόριζε τὸ ποταμιάκι αὐτὸ:

«Τρέξε νὰ πάω τὸ φιλί, πρὶν θρέξῃ πρὶν χιονίστη,
πρὶν κατέβωσι ὁ Τοῦμπανος καὶ πάω τὸ νεφύρι».

Τὸ Αἰδημι, τὸ ὁποῖο οἱ Τοῦρκοι τὸ λέγαν «Οὔρησιάν Ντερέ κιοῦ», εἶχε

στὰ τελευταία χρόνια περί τὰ 400 σφίρα, τὰ ὅποια στίς ἐπίσημες Κυβερνητικῆς Τμησεις οἱ Τοῦρκοι τὰ λέγανε «Χανέδες», μετὰ τὴν λείξη δὲ αὐτῆ ἐνωσῆσαν ἀσκορνεύειες, τίς ὁποῖες στίς στατιστικῆς τους, ὑπολόγιζαν κατὰ μέτρο ὄμο, ἢ ἄτομα ἀπὸ καθέμιιά. Ἡ ἀναλογία αὐτῆ ἦταν ὅμοια ὑπερβολικῆ, γιὰ τὸ μέτρο ὅμοις ἐκάστης οἰκογενείας δὲν περνοῦσε τὰ 6 ἄτομα, οὔτε ὁ πληθυσμὸς τῆς 1800—2000 ψυχῆς.

Ὁμοῦ ἡ περιουχὴ τοῦ Αἰδημίου ἦταν ὀρεινὴ καὶ ὄρητομένη. Πρὸς τὰ ὄρητα καὶ τὰ δυτικὰ του, οἱ ἀνηφορῆδες τοῦ Ἰεσοῦ Ὅρους ἀπεκαλύφταν ἀπὸ δάση βλάτωνδων καὶ πρὸς, τὰ ἀνατολικὰ ἀπὸ Χαυδενῶδα, Ἀνάμεσα στὸ δάοιο ποῦ μέτρο Δεσφένιο πῆγανε πρὸς τὸ Σχολάοιο καὶ τὴν κορυφὴ τοῦ Ὅρους «Μετακάρτας», ὑπῆρχε ἕνα μεγάλο δάος ἀπὸ φαλιῶδες. Στὰ Χαυρηώτερα ὄμοις μέτρο καὶ στίς Χαυρηώδεσις ὑπῆρχαν πλατάνια καὶ λεύκες. Φημισμένο ἦταν τὸ παρῶοιο δάος πλατανίων, ποῦ ἀπλωνόταν ἀνάμεσα στὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἰεσογίου κοντὰ στὸ Ἰάνο καὶ τὸ ἔξωκάλῆσι τῶν Ἁγ. Θεοδώρων. Εἶχε τόση ὑψοφικότητα ἢ τοποθεσία αὐτῆ, ὅστε ἦταν μοναδικῆ σ' ὅλη τὴ Θράκη.

Ἐκατοστάδες χρόνια ἀγωνισθήκαν οἱ Αἰδημιώτες ἀκόμα, γιὰ νὰ μεταβιάνων τὴν ἄνοχη γῆ ἀπὸ καλλιέργησιμη. Χωράφια γιὰ σιτηρὰ ἦταν λίγα, ὄμοις καὶ γιὰ λαγαυωτήρους καὶ αὐτὰ ἀπὸ σχετικά ἐπίτεθα μέτρο, ἐνῶ στίς πλυγίες τῶν βοσῶν, καλλιεργήθηκαν ἀπὸτελῶδες. Τὰ λίγα ὄμοις σιταροχώραφα, ποῦ δὲν μετρούθησαν νὰ ὄμοις σ' ὄμοις τοῦς κατοίκους ψωμί, μεταστράφηκαν σιὰ σιὰ σιὰ, ἀλλὰ ἀπὸ ἀπὸτελῶ καὶ ἀλλὰ ἀπὸ μοδεῶδες μετὰ τὴν φύτευση σιταροχώραφῶν (λαζιμίων), ἀπὸ τὸστο ὄμοις ἢ καλλιέργεια ὄμοις ἔταυσε ἐντελῶς κατὰ τὸ 1886, στὸ καλοκαίρι τοῦ ὄμοις ἀετρούνηγησε τὸ τελευταῖο ὄμοις. Καὶ παρὰ τὴν ἀλλοχὴ αὐτῆ οἱ Αἰδημιώτες δὲν μετρούσαν νὰ τῆσων, λόγῳ τοῦ ἐξαισθητικῆς περιουρημένου γονίμου πεδίου κλήρου, ποῦ εἶχαν. Καὶ ἢ ἀνέχθη τῆς ἐπιθόσεως τοῦς ἔκανε νὰ γιχτοῦν κυρίως στὸ ἔμποιο. Ἐτσι ἀλλοχὴ ὄμοις ὄμοις πᾶνιῶοι ἐπυρογοι (γυρολόγοι), οἱ γνωστοὶ σ' ὄμοις τὰ Γανώχωρα μετὰ τὸ ὄμοις «Ἰατέριῆδες», ὄμοις περιγυράφονται κατοικήοι στὰ κερφάοια τῆς Στέφους, τοῦ Ἰντέριῶοι κ.ά., ἐδημιουργήσαν ἐμπορικὰ καταστήματα ἀπὸ πᾶτες πόδες τῆς Θράκης καὶ Ἄναρ. Ρομυλίας, ὄμοις στίς Χαυρηώοι, Παδοσῶοι, Δοσιέ-Βουγγῶοι, Ματαμά-Εσοῦ, Σαράντα Ἐκκλησιές, Ἄδο) νοιτοῖο, Στεφνηχο, Ἀγγιλία, Πύργο, Μήδεια κ.ά.

— Ἐ κ κ λ ἰ σ ι ε ς : Τρεῖς ἐκκλησιές εἶχε τὸ Αἰδημ. Τὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος γιὰ τὸν Κάτο Μαχαλά, τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας γιὰ τὸν Πάοο Μαχαλά καὶ τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, γιὰ τὸν Μέο Μαχαλά. Τὰ ὄμοις ὄμοις ἐκκλησιαστικῶν ἐνοχῶν δὲν ταυριζόταν μετὰ τὰ τοπογραφικὰ τοιαῦτα τῶν τριῶν σνοιζιῶν. Ἐτσι ἢ ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως ἦταν κτισμένη στὴν νότια παρῶοι τοῦ Πάοο Μαχα-

λά, ἀπὸ τὸν ὄμοις πολλοὶ ἐνοχίτες ἐκκλησιαζόταν σ' αὐτῆ καὶ ἀντίθετα, πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἐπισημότερους ἐνοχίτες τοῦ Μέο Μαχαλά, ἐκκλησιαζόταν στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ποῦ ἦταν πᾶ κορυφὴ γ' αὐτοῦς. Τὸ 1889 κάηκε ἢ ἐκκλησία τῆς Παναγίας. Καὶ ἀπὸ τότε οἱ κάτοικοι τοῦ ὄμοις τριμήματος τοῦ Πάοο Μαχαλά, ἐκκλησιαζόταν στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, οἱ πῶο πολλοὶ ὄμοις, στὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος.

Ἄπὸ τῆς τρεῖς αὐτῆς ἐκκλησιές, ἢ πῶο παρῶοι ἦταν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, ἢ ὄμοις εἶχε κτισθῆ μετὰ σχεδὸν μετὰ τὸ γορῶ, ὄμοις φανόταν ἀπὸ τὴν θέση καὶ τὰ ἰσῶκα τῆς. Στὸν Ἀρῶοιο τῆς, κάτω ἀπὸ τῆς εἰκόνος τῶν Εἰσαγγελοσῶν, ὑπῆρχε μιὰ εἰκόνα μέσα ἀπὸ χυσοῦ πλάοιο, ποῦ εἶχε ἔομοις γραφομένη μιὰ δεδεκάκωπη λέμιθα, τὴν ὄμοις εἶλεσαν «Σαράτας. Μετὰ αὐτῆν κατὰ μιὰ παρῶοι εἶχαν μεταφερθῆ ἀπὸ τὴν Κων)πολὶ τὰ χροῖματα καὶ τὸ χυσοῦ (γινῶνιῶοι), μετὰ τὰ ὄμοις ἔομοις οἱ ἔομοις τῆς εἰκόνος.

Ἄπὸ τῆς ἀλλῆς ὄμοις, ποῦ εἶχαν κτισθῆ μετὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1877—1878, ἢ ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἦταν ἢ νεώτερη καὶ ἔθωοι, κατὰ κάποιο τρόπο, καὶ Μητροπολιτικῶς Ναός, γιὰ τὸ αὐτῆ ἰερούργουσε, ὄμοις ἐρχόταν στὸ Αἰδημ, ὁ Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χόοος. Ἡ ἐκκλησία αὐτῆ γιορτάσε τὴν δεύτερη ἡμέρα τῶν Χριστουγεννῶν, γιορτῆ τῆς Συναῖος τῆς Θεοτόκου. Τὴν ἡμέρα αὐτῆ γιορτάζαν στὸ Αἰδημ οἱ Μαγίες καὶ οἱ Παναγιώτηδες καὶ ὄμοις εἶχαν ὄμοις σχετικά μετὰ τὸ ὄμοις τῆς Παναγίας. Ἡ φωντὰ ποῦ εἶχε κάηκε τὴν ἐκκλησία αὐτῆ τὸ 1889, μετὰ μετὰ ἀπὸ στίς τῆς τοῦ Πάοο Μαχαλά, προηῶοι ἀπὸ ἐμπορικὸ ἐδοχίσεως ἐναντίον τοῦ τότε Μοχτήρι Βαρυθίμου Χατῆρσαῶου.

— Μ ο ν ο σ τ ἦ ρ ι α : Ἐπὸς ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐκκλησιές, ὑπῆρχε τὸ Μοναστήρι τοῦ Ἁγ. Ἰεσογίου, ὄμοις περῶοι χλμ. ἀπὸ τὸ χωρῶ, πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰάνου, ἔπᾶο ἀπὸ μιὰ ὑψηλῆ τοποθεσία κοντὰ στὴν ἀροθθαλασσία, κατὰ φυρτῆ ἀπὸ πᾶτᾶοια, μετὰ πολλὰ κρῶα νερὰ καὶ μεγάλα ἔνωοια, στὰ ὄμοις τῆς τοῦ ὄμοις ἔπᾶο τὸ καλοκαίρι πολλοὶ παραθεωιστές, μετὰ καθολικῆ σχετικά ἐνοχίοι. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Μοναστηρίου ἦταν κτισμένη κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ εἶχε μέσα Ἄγιοσμο μετὰ ὄμοις καὶ εὔγευστο νερῶοι.

— Π α ρ ε κ κ λ ἰ σ ι α — Ἐξ ὄμοις ὄμοις : Τὸ Αἰδημ εἶχε πολλὰ παρεκκλησία καὶ ἔξωκλήοια, ἀπὸ τὰ ὄμοις ἀναφέρω μετροκα:

— Τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, στὴν ἀνατολικῆ τοῦ χωροῦ βοιωταγιά, λίγο πῶο ψηλά ἀπὸ τὸ σφίρι τοῦ Οἰκονόμου Εἰσῶοι, στὸ ὄμοις πηγαίωσαν τὰ παρῶοι τῆς πρῶοτες ὄμοις ἡμέρες τοῦ Πάοο καὶ τῶοιανε τῆς κοινῶοος καὶ τὰ κῶοοια αὐτῶοι.

— Τὸ ἔξωκάλῆσι τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, δυτικὰ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ

Ἄγ. Γεωργίου, πάνω στον παραλιακό δρόμο, που οδηγούσε στο Γένο. Κοντά του ὑπῆρχε μιὰ πηγή, με ἄφθονο και εὔγεστο νερό.

— Τὸ ἐξωκλήσι τῆς Ἁγίας Κυριακῆς ἤχηλά κ' αὐτὸ σ' ἔνα θαλασσῶδες πλάτωμα μίως πλανάις τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, στὸ μέσο περιῶτου τοῦ δροῖου ἀπὸ τὸ Αὐδῆμα, στὸν Πατάνο, κατάρφου ἀπὸ αἰωνόδια πλατάνια, με πηγή νεροῦ και μόνον για τρόδαρα. Στὴν πλαγιά τοῦ πλατώματος ὑπῆρχε μιὰ σπηλιὰ μεγάλη, μέσα στὴν ὁποία ξούσε στὸν περασμένο αἰῶνα ἕνας ἀσχητῆς, που τὸν συντηροῦσαν οἱ ἐλεημοσίνες τῶν φιλανθρωπῶν διαδιδτῶν. Πέθανε γύρω στὰ 1875.

— Τὸ ἐξωκλήσι τῶν Ἁγίων Κων)νου και Ἐλένης, κοντά στὸ νερο-ταφεῖο.

— Τὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, στὴν ὑποτιθέμενη παλιὰ τοποθεσία τοῦ Αὐδημίου (τοῦ Εἰδημοσπλατάνου).

— Τὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἱεροφ. Ἡλία, σὲ μιὰ πλαγιά τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, στὰ ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ.

— Τὸ ἐξωκλήσι τοῦ Ἁγίου Κηροῦκου, βορειότερα ἀπὸ τὸ χωριό.

Ἄλλα αὐτὰ τὰ ἐξωκλήσια, ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἦταν ἀνάμυτα, μεταβαλλόμενα ἀπὸ τότε ἄκόμα, σιγά - σιγά σὲ ἐρείπια. Ἐκτὸς ἄλλος ἀπὸ αὐτὰ, ὑπῆρχαν μέσα στὸ Αὐδῆμα και ἄλλα πέντε παρεκλήσια, ὅπως :

— Τὸ παρεκλήσι τῆς Ἁγίας Τριάδος, στὰ βορειοανατολικά τοῦ Πλάνο Μαχαλά, στὸ δρόμο που οδηγούσε πρὸς τὰ χωράφια· στὴν περιουχί του ἔπῃρχε και μικρὸ νεροταφεῖο.

— Τὸ παρεκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου στὰ νότια τοῦ χωριοῦ, πέρα ἀπὸ τὰ τελευταία σπῆτια τοῦ Πέτρα Μαχαλά, ὅπου ἦταν και τὸ μεγάλο νερο-ταφεῖο.

— Τὸ παρεκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου και τῆς Ἁγίας Πλασσαρενῆς, στὸν Κάτω Μαχαλά, στὴν πλατεία Ἀδελφ.

— Τὸ παρεκλήσι τῆς Ἁγίας Μαρίνας, στὰ ἀνατολικά τοῦ Κάτω Μαχαλά και αὐτὸ κοντά στὸ σπιτι τοῦ Ζαφειράκη Οἰκονόμου.

Στὰ τελευταία δύο παρεκλήσια γινώσαν πανηγυρική λειτουργία τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ ἀπὸ θῆους τοῦ Ἱεροφ. τοῦ Χωριοῦ.

— Σ χ ο λ ε ἰ α : Φιλομαθεῖς οἱ Αὐδημιῶτες, διακρίνονταν για τὴν πρὸς μίσηρωση ἔρεσή τους. Τὸ πρῶτο σχολεῖο, μετὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ «Κυροῦ Σχολεῖου», (που κατὰ μιὰ παράδοση λειτουργούσε σ' ἕνα δωμάτιο, κοντά στὴν ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, με κύρια μαθήματα τὸ Ὀκτάηχο «φτωχὸν» και τὶς πράξεις τῶν Ἀποστόλων), κτίθηκε γύρω στὰ 1840 - 1850, σὲ μιὰ ὄμοιαστρη τοποθεσία στὴ δυτικὴ πύρην τοῦ χωριοῦ, κοντά στὸ δάσος

Κουρί. Περιελάμβανε εὐρύτατη αἴθουσα διδασκαλίας και τοὺς ἀναγκάτους βοηθητικοὺς χρόνους (Γραφεῖα, ἀποθήκη κλπ.), ἐπὶ πλέον δὲ δύο δωμάτια για κατοικία τῶν ἑνῶν διδασκάλων. Μία μεγάλη θύρη στὸ προαυτιό τοῦ, που ἦταν δωρεὰ τοῦ παλινοῦ ἄρχοντα Παντελῆ Λαμπριάκου, παρῆγε στοὺς μαθητῆς και μαθητρίες τὸ δροσερὸ τῆς νεροῦ. Καὶ ἕως ἐκτεταμένος πρὸς τὸ δάσος κήπος, με ἕνα αἰωνόδιο πλατάν, στὴ σκιά τοῦ ὁποῖου γνώσαν τὰ μαθήματα τὸ καλοκαίρι, συνετήρησαν τὸν παιδαγωγικὸ ἔσθλασμό τοῦ σχολεῖου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο μέχρι τέλους σχεδὸν τοῦ 19ου αἰῶνα, ἦταν Μικρὸ Δημοτικὸ. Ἄγνωστο εἶναι οἱ πρῶτοι δασκαλοὶ του. Ἀργότερα και μέχρι τὸ 1878, ἔδιδαν διαδωχικά, ὁ Εὐστοργάτος Σπυρίδακος, ὁ Εὐστοργάτος Καρίδης, και ὁ Εὐστοργάτος Φιλαλήθης, ὅσοι τους Αὐδημιῶτες. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ πρῶτος ἔγνε τὰ τελευταία του χρόνια, γέρος και με τὸ μυαλό σαλευμένο στὸ προαναφερθεὲν δωμάτιο τοῦ Κυροῦ Σχολεῖοῦ, που τὸ λέγανε «Κελλὶ τῆς ἐκκλησίας», συντηρούμενος ἀπὸ τὶς ἐλεημοσίνες τῶν κατοίκων. Πέθανε τὸ 1884.

Ἀπὸ τὸ 1879 ὡς τὸ 1884, δίδαξε ὁ Σπυρίδων Βασιλάτος, ἀπὸ τὴν Κεφαλονία, τὸν διεδέχθη δὲ ὁ Ἀγιοστεῖδης Δημητρίου, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμα, ὁ ὁποῖος δίδαξε ἐπὶ 25 διόκληρα χρόνια.

Ὁ Βασιλάτος ἦταν ἔμπειρος, ἐργατικώτατος και ἐνθουσιώδης και ἀγαποῦσε με πάθος τὸ ἐπάγγελμά του. Ἦταν ἄλλος αὐτογράφατος. Τὸ πέρασμα του ἀπὸ τὸ Σχολεῖο τοῦ Αὐδημίου ἄφησε ἐποχὴ και για τὴν ἀποδοτικὴ διδασκαλία του και για τὸ πνευματικό του πνεῦμα, με τὸ ὁποῖο ἀντιμετώριζε τὶς ἀνάγκες συντηρήσεως και σημετήρησεως τοῦ σχολεῖοῦ. Ἐπὶ πολλὰ χρόνια οἱ Αὐδημιῶτες θυμῶσαν τὸν θαυμάσιο ἐκείνο διδάσκαλό τους και τὰ ἔργα του.

Στοὺς χρόνους ἐκείνους, οἱ τάξεις τοῦ σχολεῖοῦ τοῦ Αὐδημίου, δὲν εἶχαν τὴν διαδύθμιση τῶν σημερινῶν Δημοτικῶν σχολεῖων (Α', Β', Γ' κλπ.). Πρῶτη τάξις (Α) λεγόταν ἡ τελευταία τάξις τῶν τελειοφοριῶν μαθητῶν. Οἱ ἄλλες τάξεις χαρακτηρίζονταν ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων. Ἔτσι ἡ πρὸ κατώτερη τάξις, λεγόταν «Τάξις τοῦ Ἀλαφρητάριου». Τὰ ἀιφάθηρα εἶχαν κατὰ τὸ τέλος τους και μεγάλες σελίδες ἀναγνωστικῶ με μεγάλα γράμματα. Ἀκολουθοῦσε ἡ τάξις «Καλὸς πατήρ», ἡ «Πάππος», ἡ ἄλλου ἀναγνωστικῶ, κατὰ τὴν κλίση τοῦ διδασκάλου. Ἡ ἐπόμενη τάξις ἦταν ἡ τοῦ ἀναγνωστικῶ «Ἐροστάρης» τοῦ Μελιά. Τὸ ἀξέχαστο και ὄμοιο ἐκείνο Ἀναγνωστικὸ, ἦταν παιδαγωγικώτατο και πατριωτικώτατο, γι' αὐτὸ και ἀπρηγορεῖτο αὐτογράφατα ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ Κιόξηση ἡ Χρησιμοποίησίς του και ὅταν ἐρχόταν στὰ σχολεῖα τῶν Γαροῦζων ὁ διαδότης Ἐπιθεωρητῆς τῶν Ἐδαφιακῶν σχολεῖων Ἀδραμῆ Βασιλίδης, ὁ ὁποῖος με ἰδιαιτερὴ μαρτία κληροῦσε τὸν «Ἐροστάρη», τὸ Ἀναγνωστικὸ αὐτὸ μαζί με ἄλλα ἀναγορευμένα βιβλία, ἄν ἦπῃρχαν τουαῦτα, τὰ ἔρχιγγαν σὲ κρηφὰ ὑπόγεια. Παρά τὸν λυσασαλό δημοῦς

διωγμό του το Ἀναγνωστικό ἐκείνο κατασφραγίσαι ἐπὶ πολλῆς Ιοερηίδος καὶ ἐνθουσιάζει καὶ διακαιολογούσας γενεὲς διδάσκαλος τῶν ὑποδοχῶν Ἑλλήνων.

Ἡ τάξις τῶν «Γεωγραφῶν» περιελάμβανε καὶ ἄλλα μαθήματα, ὅπως Ἀριθμητική, Γεωγραφία, Ἱστορία καὶ Γυμναστική. Ὅσοι ἀπὸ τοὺς μαθητῆς ἢ μαθήτριες, κληνόνταν ἑαυτοὶ, προαγορεύσαν τὴν Ἀ' τάξιν, ἢ ὅποια ἦσαν καὶ ἢ πὸς μεγάλην, τὸ δὲ πρόγραμμα τῆς ἦσαν ἐναλλακτικῶς, σύμφωνα μετὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν μαθητῶν. Μόνιμο διδάλει ἦσαν ἡ «Χρηστικὴ» τοῦ Ἀλ. Παυλίου, «Λογικὴ ἐπιπέδου», «Ἰσοκράτους πρὸς Δημόκριτον», «Λυσίου κατὰ Ἐλευθερίου», «Κριτικὸς λόγος τῶν 3 Ἱεραρχῶν», «Ξενοφῶντος Κύβου Ἱαδικῶν», καθὼς καὶ τὰ ἀνάλογα συνακτικά. Ἡ τάξις αὐτὴ διαρκοῦσε γιὰ τοὺς κλιτῶν μαθητῆς ἢ μαθήτριες δύο καὶ τρίτα χρόνια, μέχρις ὅτου ἀποσύνγονταν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, ἢ ἐνηνεύσαν.

Τὸν Σπύρο Βασιλάτο διαδέχθηκε, ὅπως προανέφερα, ὁ διδάσκαλος Ἀριστέλης Δημητρίου, Αἰδημιώτης τὴν καταγωγή. Ὁ Δημητρίου ἦταν ὑποτροφὸς τῆς Μονῆς Βαρσιβίου στὴ Ριζάρειο Σχολῆ, προσηγορευμένος γιὰ κληρικὸς. Ἄγνωστον ὅμως γιὰτὶ, ἐγκατέλειπε τῆς λεγατικῆς σπουδῆς του καὶ ἐπανήλθει εἰς τὸ χωριὸ του, φοροῦντας μάλιστα ἀκόμα τὰ γάσια του. Διαορίστηκε ἀπὸ τοὺς πτωχικῶν διδάσκαλος τῶν ἀνωτέρων τάξεων, μετὰ δὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Βασιλάτου ἐγγράφη τὰ γάσια καὶ ἐδίδαξε ἐπὶ πολλὰ χρόνια ὡς Δ) τῆς τοῦ σχολείου, ἔχοντας βοηθὸς νεωτέρους συναδέλφους του. Δίδαξε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, ἐκτός ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, Φυσικὴ, Στοιχειώδεις γνώσεις Γαλλικῆς, Ἀνώτερα Ἑλληνιστικὰ κ. ἄ. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸν διδάξαν ἄλλοι δάσκαλοι μετ' ἰδέας καὶ συντηματὰ ποιά νεωτεριστικὰ, ὅπως ὁ Δρυτσάκης, ὁ Θεοχαρίδης, καὶ ἰδιαιτέρα ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ γειτονικὸ Μηλίδι, Ἰωάννης Δρόσος, ἀπόφοιτος τῆς Μεγαλῆς τοῦ Γένους Σχολῆς, ὁ ὅποιος ἀργότερα σπούδασε τὴν Φιλοσοφικὴ Σχολῆ τῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἔγινε Γενικὸς Ἐπιθεωρητῆς Μέσης Ἐκπαίδεως.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα ἰδρύθηκε στὸ Αἰδημι γυμνασιὸς Σώματος Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων ὑπὸ τὴν ἐπιτηδεύματα «Ἀμύλλας», ὁ ὅποιος σὲ συνεργασίαν μετὰ τῆς Κοινοτικῆς Ἀρχῆς, κατάρτισε γιὰ κτίσιν Δημοτικὸ σχολεῖο ἑλλήνων, πάλιν ἐκεῖνα τῆς καμένης ἐκκλησίας τῆς Παναγίας. Ἔτσι τὸ μέχρι τότε Μικτὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ἔγινε μόνον Ἀρρένων. Στὸ Παθεναγωγεῖο αὐτὸ διετέλεσε Διευθύντρια ἡ Ἀργυρὸ Ἀγόστον, ἀπόφοιτη τῆς Παιδείας γυναικῶν Ἀκαδημίας Ἐπισκεπτῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τοῦ Σολλίου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων, ἡ Ἀνθὴ Οἰκονομίδου, ἡ Γιαννοῦλα Ἀργυράκη, διὰς Αἰδημιούτισσας, καθὼς καὶ ἄλλες ἀπὸ ἄλλα χωριά τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πόσο ἀποδοτικὰ λειτουργοῦσαν τὰ Σχολεῖα, καὶ πόσο φιλομαθεῖς ἦσαν

οἱ Αἰδημιῶτες καὶ Αἰδημιώτισσες, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τὸ χωριὸ αὐτὸ εἶχε τοὺς ἀνωτέρους ἀγροτάτους, ἐν ὁμοίᾳ μετὰ τὰ ἄλλα χωριά καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπόφοιτοὶ τοὺς διωρίσθησαν δάσκαλοι σὲ μικρότερα καμπύρια τῆς περιοχῆς, ἄλλοι ἔγιναν λεγεῖς, οἱ ὅποιοι ἐκείντων ὄχι μονάχα τῆς ἀνάγκης τοῦ Αἰδημιῶν, τοῦ ὅπου οἱ πατρίδες ἦσαν πάντοτε ντόπιοι, ἀλλὰ ὑπερπετοῦσαν οὖν ἐπιμεθεῖν καὶ σ' ἄλλα χωριά τῆς Ἑλλάδος.

— Β ρ ὀ σ ε ς : Ἐφθονα ἦσαν τὰ πόσιμα νερά στὸ Αἰδημι, μετὰ πολλῆς θύσης πὺρ τρέχανε συνεχῆς νύκτα μέρα. Μνημονεῖα μεγάλας ἀπὸ αὐτῆς :

— Τὴ θύση πὺρ ἦσαν στὸ βάθος τοῦ χωριοῦ πρὸς τὸ θυνὸ, δίπλα σ' ἕνα τεράστιο πλάταν, πὺρ εἶχε τὸ πὺρ εὐγενεστο καὶ δημοσερὸ νερό. Τὴ θύση αὐτὴ τὴν εἶχαν κτίσει γύρω στὰ 1875 μετὰ δική τους δαπάνη οἱ ἀδελφοὶ Ἀθανάσιος καὶ Ἀνθίμος Σαράκογλου, Αἰδημιῶτες τὴν καταγωγή, Μητροπολίτες, ὁ πρῶτος Θεο) νείης καὶ ὁ δεύτερος Μετῶν καὶ Ἀθῶν. Ἐντοχυρισμένη τὴν προσήνη τῆς θύσης μαρμάρινη ἐπιγραφή, μαρτυροῦσε τὴν δωρεὰ τους.

— Τὴ θύση τοῦ Σααρή στὸν Πλάτω Μεγαλῆ, μερσοτὰ στὸ στήρι τοῦ Ζήσης Ἀργυράκη, πὺρ ἦσαν ἡ μεγαλύτερη τοῦ χωριοῦ καὶ ἰσοδοροῦσε μετὰ ἄφθονο καὶ καθαρὸ νερό, ὄχι μονάχα τὸν Πλάτω, μὰ καὶ τὸν Πέτρα Μεγαλῆ.

— Τὴ θύση τοῦ Ἀλωνίου, τὴν ἑπισημῶς πλάταν, στὰ νότια τοῦ Πλάτω Μεγαλῆ, κατὰ τι μικρότερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Οἱ δύο αὐτῆς θύσεις, πὺρ τὰ νερά τους δὲν στερεῖναν ποτέ, τροφοδοτοῦσαν μετὰ νερό δύο τὸ χρόνο τὸ χωριό.

— Τὴ θύση τοῦ Σχολείου Ἀρρένων, πὺρ ἔκτισε τὴν αὐτὴ του καὶ ἔφερε σ' αὐτὴ νερὸ μετὰ τὸ εἶσοδα ὁ Ἀρχοντας Παντελεῆς Λαμπταδίου. Καὶ τὴν πρόσση αὐτῆς, σὲ μὴ ἐντοχυρισμένη μαρμάρινη πλάταν, ἀνεγράφετο τὸ ἱστορικὸ τῆς δωρεῆς, σὲ ἀρχαία ἑλληνικά.

— Τῆς τρεῖς θύσεις τοῦ Πέτρα Μεγαλῆ, μὴ κοντὰ στὸ στήρι τοῦ Πανατῆ Μεγαλῆ, μὴ κοντὰ στὸ στήρι τοῦ Προτοφάκη καὶ μὴ μερσοτὰ στήρι τοῦ Ἀναστασίου Ἰωάννου, πλάταν τοῦ Ἀναστασίου Πανακοπουλίου, ὁ ὅποιος διετέλεσε ἐπὶ πολλὰ ἔτη μέλος τοῦ Δ.Σ. τοῦ Ἑθνομικῶ Κέντρου Ἀθηνῶν. Στὴν ἐπιγραφή τῆς προσήνης τῆς τελευταίας αὐτῆς θύσης πὺρ τὴν εἶχε κτίσει ὁ Ἀναστασιος Ἰωάννου, ἀνεγράφετο τὸ ἔξης ἐπιγράμμα :

«Ἡ κρήνη αὐτὴ κτήμα ἐστὶ ἐμοῦ, τοῦ Ἀναστασίου Ἰωάννου. Σήμερον ἐμοῦ, αἰθῶν ἐτέρο καὶ οὐδέποτε τινός».

Ἐκτὸς ἀπὸ τῆς προαναφερθείσης θύσης, εἶχαν πόσιμα νερά καὶ ἄλλα τὰ ὀνομαζομένη τοῦ χωριοῦ.

— Ν ε ρ ὀ μ υ λ ο ι : Ὅπως καὶ στὰ περισσότερα χωριά τῶν Γανοχωρῶν, ἔτσι καὶ στὸ Αἰδημι, ὑπῆρχαν ἀνεκτοὶ νερόμυλοι, πέντε τὸν ἀριθμὸν. Αὐτοὶ ἦσαν :

— Ο νεφώμιλος του Στρατηγάκη Βαχάρογλου, στα όρη του χωριού, στην άριστερη πλευρά της ρεματιάς.

— Ο νεφώμιλος του 'Αργυράκη Ζήση, στην ίδια πλευρά της ρεματιάς και λίγο πιο κάτω, αντίκρου από το σπίτι του Πετροπολιάντη.

— Ο νεφώμιλος του Παντελή Δομητιάδου, δεξιά στην συμβολή των δύο ποταμίσκων.

— Ο νεφώμιλος του 'Αργυρού Δαδάκαρου, στην ίδια κι αυτός πλευρά, στο τέλος του Κάτω Μαχαλά.

— Ένας ακόμη νεφώμιλος έξω από το χωριό, στην τοποθεσία «Σιάσας», του ίδιου Δαδάκαρου, που είχε κτισθεί τα τελευταία χρόνια.

Όλοι αυτοί οι μύλοι λειτουργούσαν μέχρι το 1890 και είχαν άφθονη τε-
λαρεία, από τα γύρω πεδινά χωριά. Με την έναρξη όμως λειτουργίας των με-
γάλων άλευρημύλων στις διάφορες πόλεις της Θράκης, όπως του Χατζή
'Εξηγητή στα Μάλγαρα, του Μιμήκου στη Ραδεστό, του Μιτάκα στο Δουλι-
Βουργιά, του Στραμούλη στην Σηλύβια κ. ά. ή πελατεία των νεφωμύλων του
'Αϊδημιού, όπως άλλως τε και των άλλων κομποδεσίων των Γανοχώρων, άρχισε
να λιγοστεύη και οι μύλοι να κλείνουν ένας - ένας. Πρώτοι σταμάτησαν την
λειτουργία τους οι νεφώμιλοι των Στρατηγάκη Βαχάρογλου και Δαδάκαρου
και τελευταίος ο μύλος του Παντελή Δομητιάδου, ο οποίος δούλεψε ως το
1922 συνεχώς, γιατί είχε νερό συνεχώς, χερμώνα καλοκαίρα.

Οι νεφώμιλοι έκεινοι έδιδαν μία έξαψη γραφικότητα στην περιοχή της
Ρεματιάς. Τα ποταμάκια - χείμαρροι, που διέσχίζαν το 'Αϊδημι και κινούσαν
τους γραφικούς νεφωμύλους του, πολλές φορές πλημμυρίζανε και προκαλού-
σαν σημαντικές καταστροφές, ακόμα και θύματα. Μία τέτοια πλημμύρα έγινε
το 1870, ύστερα από κατακλυσμιαίες βροχές σ' όλα σχεδόν τα Γανόχωρα. Στην
πλημμύρα εκείνη καταστράφηκαν όλα τα άμπέλια της περιοχής, άριστερα από
το μεγάλο Ρέμμα, από το Δεσβέν ως την άκρη του χωριού, και παρασύθηκαν
στη θάλασσα πολλά ζώα, οικιακά σκείη και έπιτρα των κοινά στις άκρες των
ποταμίσκων σπιτιών. Και από τότε ή περιοχή έκεινη των καταστραμμένων άμπε-
λιών, πήρε την όνομασία «Χαλάσματα». "Άλλη μία καταστροφική πλημμύρα
έγινε το 1873, όποτε πνίγηκε και ένας χωρικός, που τον παρέσυρε το νερό
από το σπίτι του και έβλη μια το 1886, όποτε παρασύρθηκε και ένα μικρό σπι-
τάκι κοντά στο σχολείο.

'Ακόμα και οι χειμώνες ήταν, πολλές φορές, βαρείς στο 'Αϊδημι, όπως και
στα άλλα όρηνα χωριά των Γανοχώρων, στις έκατέωθεν πλαγιές του 'Ιερού
'Όρους, όπως άναφέρον μερικά χρόνια. Τόν 'Ιανουάριο του 1866 έκανε
τόσο κρύο, που έπιάγανε το φουμί, στα 1872 χιόνισε τόσο πολύ, όστε δολόγηρο
το χωριό άποκλείσθηκε επί 10 περίπου ήμέρες και στα 1885 τόσο κρύο, όστε
ένος χωρικός που έρχόταν από το Νεοχώρι με το μουλάρι του φορτωμένο σι-

τάρι, και σταμάτησε για μία στιγμή για να άνάηη ταυτόσο, πάγωσε επί τό-
που και το μουλάρι πήγε χωρίς αυτόν στο σπίτι του, όποτε οι συγγενείς του
έγνηκαν σέ άνελίτησή του και τον έβηκαν κοκκαλασμένο κοντά στο δάσο
Κουλί.

Το 'Αϊδημι είχε μεγάλη έμπορικη και έπαγγελματική κίνηση, φυσικά ά-
λλως τε, μια που ύστεροσο σέ γεωργική τοιαύτη. Είχε τέσοαρες άγορές (Πιό-
τσες). Ανό εις τον Πάτω Μαχαλά και από μια στον Κάτω και στον Πέρα Μ-
τσες). Οι πάτες του Πάτω Μαχαλά ήταν, μια στην πλατεία του 'Αλωνού, με
χαλά. Οι πάτες του Πάτω Μαχαλά ήταν, μια στην πλατεία του 'Αλωνού, με
την προαναφερθείσα θέση στο μέσο. Στη μια πλευρά ήταν τα στήρια των
Ζήση 'Αργυράκη, 'Αντ. Γιαννακοπούλου και Γιαννάου Σιοήηη, όλα με καφε-
ποτισμένο στο ίσογαιο και τα μαγαζιά των 'Αθ. Χατζή και Κων. Δαδακαρί-
δου, καφεείο, παντοπωλείο και ύφαντοπωλείο, στην άπέναντι πλευρά. Ή
δύετη ήταν στην πλατεία της θέσης του Σαοτή. Ίψω σ' αυτήν ήταν το
καφετανοπωλείο και ύφαντοπωλείο των άδελφών 'Ανασταίου και Ζήση
'Αργυράκη, το σπίτι του πρότου, δεμημένο με πρόσνη άδομαργιά, το καφε-
είο του Δημ. Ταυμάγιου, ο φούργος της Χατζέσας και το κροσπολείο του
'Αγία.

Τρίτη πιάτσα ήταν στον Κάτω Μαχαλά, στην πλατεία 'Αδελή, στο πάνω
μέσο της όποιος ήταν το παρεκλήσιο της 'Αγίας Παρασκευής, με δυο μεγάλες
τοικουδιές (καπαδιές) στον αύλόγγο του και στο κάτω μέσο το παρεκλήσιο
του 'Αγίου Νικολάου. Στην πλατεία αυτή θειοκόταν και τα μεγάλα και θαμ-
μένα με έλαιόχρωμα στήρια των Γεωρ. 'Αναστασιόηη (γαλάσιο), Ζαφειράκη
Γιαμά (βαθύ κόκκινο) και 'Αργυρού Δαδάκαρου (κίτρινο). Και τα στήρια
αυτά στα ίσογεία τους είχαν καφετανοπωλεία, του δέ 'Αναστασιόηη και ύφαν-
τοπωλείο.

'Η τεράστη πιάτσα ήταν στον Πέρα Μαχαλά, όπου και το σπίτι του 'Αθων.
Προτοπούλη, με καφετανοπωλείο κι' αυτό.

Το 'Αϊδημι είχε πολλούς κτίστες, ακόμα και καλφάδες (ένα είδος προ-
κτικάν άρχιτεκτόνων), οι όποιοι όχι μονάχα τίς οικοδομικές άνάγκες του χω-
ριού έκανοποιοούσαν, αλλά άνελίμβαναν οικοδομικές έργαίες και σ' άλλα γε-
ρονικά χωριά, ένας δέ από αυτούς, ο Χρηστάκης Σιοήηης, ο όποιος μετώμασε
στην Κων) πόλη, έξελίχθηκε σέ έργολάδο οικοδομών των Σουλτανικών άνα-
κτόρων.

Με την έφηση που είχαν πρós μάθηση οι 'Αϊδημιώτες, την έργατικότητα
και το έπιχειρηματικό τους πνεύμα, ήταν φυσικό να άναδειξουν έξοχες ποσο-
πικότητες σ' όλους σχεδόν τους τομείς της άθηγοατικής δραστηριότητος, Κλη-
ρικούς, 'Επιστήμονες, Καθηγητές, Διδασκάλους, έπιχειρηματίες και έπαγγελ-
ματίες, μερικούς από τους όποιους μνημονεύω κατοτέρο στο όκειο κεφάλαιο.
Οι κάτοικοι του 'Αϊδημιού διέφεραν από τους κατοίκους των άλλων κω-

μοιόλεον και χωριών των Γανοχώρων και στη γλάσσο, ή οποία είχε ένα ιδιότυπο τοπικό ιδίωμα και στα ήθη και έθιμα, τὰ οποία έμμοιάσαν μάλλον με τὰ ήπειρωτικά και από αυτό είχαν αποκοσμοτάλασει παλαιότερα τὸ συμπερασμα, ότι σὲ πολὺ παλιὰ χρόνια, είχαν έλθει από την "Ηπειρο στὸ Αἰδῆμι πολὺς αἰονόγενες, οἱ ὁποῖες και ἀπετέλεσαν τὴν καλή νά ποιμε κοινωνία τοῦ χωριοῦ. Τὸ συμπερασμα αὐτό, μεταδιδόμενο από γενιά σὲ γενιά, έδιδε στους ἀποίκους έξείνους μιὰ ἰδιαιτερή ἀγγλή και οἱ ἀπόγονοὶ τους λεγόταν «Κκακοσουλῶτες». Ήλιχταικοὶ, οἰκονόμοι και εὐνονηθῆτροι, είχαν σχηματίσει μεγάλες περιουσίες και σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπετέλεσαν τὴν «ἄρχοντία» τοῦ Αἰδῆμιου.

Τὸ Αἰδῆμι, ὅπως στὰ παλιὰ τὰ χρόνια και τὸ βορείως τοῦ Σιδηροκάστρου κοντὰ στὸ Στριμόνα Μελένω, είχε τὶς τάξεις του. Ή πρώτη από αὐτὲς ἦταν ἡ τάξη τῶν πλουσίων ἀρχόντων, οἱ ὁποῖοι σὰν ἀπόγονοι μεγάλων ὀνομάτων και κληρονομῶι μεγάλων περιουσιῶν και ἐπιόμων ἐργασίων, δὲν ἀναγκαζόταν νὰ ἐκαταριθθῶν. Σ' αὐτοὺς ἀνήκαν τὰ περισσότερα κτήματα και καταστήματα, ὑφασματοποικεία, καφεπαντοποικεία, ποτοποιεία με τὰ ὁποῖα διεξήγετο τὸ ἐμπόριο τῶν κρασιῶν, τὸ ἐμπόριο ἐξαγωγῆς τῶν ἀνθέων φιλύρας (φλαμουρί), διότι τὸ δάσος πρὸς τὴν κορυφή τοῦ Ἴερου Ὀρους, ἀνήκε στην κυριότητα τοῦ Αἰδῆμιου. Ἀπὸ τὴν τάξη αὐτὴ θγαίνανε οἱ πρόκοιτροι και οἱ προδύονες τοῦ χωριοῦ, οἱ ὁποῖοι και διαχειρίζοταν τὰ κοινοτικά του κτήματα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα είχε καθιερωθῆ ἡ διὰ χειροθεσίας τοῦ Μητροπολίτου ὄνομασία τῶν πλέον σημιαντικῶν προδύοντων σὲ διάφορα ἐκκλησιαστικά ἀξιοφύματα, ἕνα τῶν ὁποῖων ἦταν και τὸ ἀξίωμα τοῦ «Ἀρχοντος». Ὁ τίτλος αὐτὸς προῦτάσασετο τοῦ ὄνοματος τῶν τιμηθέντων και δῖο τὸ χωριὸ τοῦς ἐσέβετο, ὅταν δὲ περνούσαν ἀπὸ τοὺς δρόμους, οἱ γυναῖκες, ποὺ καθόταν μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν κατὰ τὶς γιορτάσιμες ἡμέρες, σηκωνόταν με σταυρομένη τὰ χέρια, εἰς ἐνδειξὴν σεβοσμοῦ. Τελευταῖοι Ἀρχοντες ἦταν οἱ Λογέτης Κων)νος, Πρωτοψάλτης Ἀθανάσιος, Λαιματοδάσιος Παντελής και Ταυάσιος Εὐστράτιος. Ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Ἀρχοντας Ταυάσιος ἦταν πασίγνωστος, γιατί ἐξσητηροῦσε ἀφύλοκερδῶς, με τὶς ἱατρικὲς γνώσεις του τοῦς ἀργύστους τοῦ χωριοῦ, τὸ ὁποῖο μέχρι τὸ 1912, δὲν είχε γιατρό. Τὶς ἱατρικὲς τὸν γνώσεις τὶς είχε, γιατί ὅπως λέγανε οἱ συγχωριανοὶ του, διάδαξε τὰ γιαιτισοφία ποὺ είχε στὸ σπῆρι του. Βέβαια δὲν ἔδιδε ποτὲ φάρμακα, ἀλλὰ μονάχα σπηθονόλῆς γιὰ τὸ τὶ νὰ κάμουν. Ὅταν τὸ 1888 πέθανε ὁ Ἀρχοντας αὐτὸς και αὐτοσχεδῶς γιατρός, τὸν διαδέχθηκε ὁ Ἀντών. Γιαῦς, ὁ ὁποῖος είχε στὸ ἰδιόγειο τοῦ σπιτιοῦ του καφεπαντοποικείο, ἀλλὰ και σπὴν αὐλή του ἕνα εἶδος φαρμακείου μαζοῦ. Ὁ Γιαῦς, ἕνας ἔξυπνος τύπος χωρικοῦ, πῆγανε συχνὰ στην Κων)πολ, ὅπου ἀγόραζε φάρμακα ἀπὸ φαρμακείατρος, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐνημερωόταν γιὰ τὶς θεραπειαικὲς τῶν ἰδιοτήτες. Με τὶς ἔκταφές αὐτὲς ἀτέκτησε και συστηματοποίησε ἀκριετὲς γνώσεις, ποὺ τὸν καθιέρωσαν στὸ

Αἰδῆμι, σὰν ἕνα γιατρό - φαρμακοποῦ, ἐπάγγελμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κέρδιζε περισσότερα ἀπὸ ὅσα κέρδιζε ἀπὸ τὸ καφεπαντοποικείο του, γιατί ἔκπρὸς ἀπὸ τὸ Αἰδῆμι, είχε πελάτες και τοὺς κατοίκους τοῦ γειτονικοῦ Νεοχωριοῦ, τοῦ ὁποῖοῦ τὰ ἀγνωστοα παιδιὰ τὰ πηγαίνανε οἱ μητέρες τους σ' αὐτόν. Τὸ 1892 ἔγραπτατά ἀρρωστοα παιδιὰ τὰ πηγαίνανε οἱ μητέρες τους σ' αὐτόν. Τὸ 1892 ἔγραπταστάθηκε γιὰ πρώτη φορὰ γιατρός και στὸ Πάνο, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἐπῆρτασε και τόσο πολὺ τὶς ἱατροφαρμακευτικὲς ἐργασίες τοῦ Γιαῦς. Ὅταν ὁμως τὸ 1910 ἔγραπταστάθηκε στὸ Αἰδῆμι ὁ σημιαντικὸς του ἱατρός Κων)νος Ἀθανασιαδης, τὸ ἱατροφαρμακευτικὸ στάδιο τοῦ Γιαῦς, ἔληξε ὀριστικά.

— Ἡ δεύτερη τάξη ἦταν ἡ τάξη τῶν Γιαλεμήθων, δηλαδή τῶν πλάνεμπόρων, στην ὁποῖα ἀνήκαν ὁσοι είχαν ἐγκατεστημένες ἐργασίες διαφόρων ἐπαγγελμάτων σὲ πλάνεις και κομποτάσεις τοῦ ἔσωτεροκοῦ τῆς Θράκης και τῆς Ἀνατ. Ρομηλίας, ὁσον και ἔκεινοι, οἱ ὁποῖοι μετῆρχοντο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πλανοδίου ἐμπόρου, τοῦ κυρολόγου τῆς σήμερον. Σὲ ἄλλα χωριά, ὅπως στὸν Πάνο, Γιαλεμήθες λεγόταν μονάχα ἔκεινοι ποὺ ἀκοουόταν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πλανοδίου ἐμπόρου. Ἡ τάξη τῶν Γιαλεμήθων, ποὺ ἦταν δῖοι τους ἐργατικώτατοι και πολὺ καιοι νοικοκυρθεδες, συνεκλήθωνε τὴν οἰκονομική εὐρωστία τοῦ χωριοῦ. Τὰ σπιτικά τους ζῶσαν πολὺ καλά και δῖο φορὲς τὸ χρόνο, γεμῶνα και καλοκαιρία, οἱ ἐσημημένοι ἐργόταν στὸ χωριὸ, νὰ δῶν τὶς οἰκονομικὲς τους, νὰ ἐκκουρασθῶν κοντὰ τους ψυχικά και σωματικά και νὰ τακτοποιήσουν, ὅτι ἔκρημη κτήματα είχαν. Ὅταν δὲ περνούσανε, παρεδίδαν τὶς ἐργασίες τους στὰ παιδιὰ τους και ἀπόμαχοι πλέον, καθόταν στὸ χωριὸ, γιὰ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

— Ἡ τρίτη τάξη ἦταν τῶν ἀκτημόνων ἐργατῶν, οἱ ὁποῖοι μὴ ἔχοντες δικὸ τους κλήρο, οὔτε και οἰκονομικὲς δυνατοτήτες ἐπαγγελματοποικῆς σταδιοδρομίας, ἐργαζόταν σὰν ἡμερομῆθιοι ἐργάτες σὲ διάφορες χειρωνακτικὲς ἐργασίες, ὅπως τὸ σκάψιμο, τὸ κλάδεμα και ὁ ρυγγιτρός τῶν ἀμπελιῶν, ὑπάλληλοι σὲ διάφορα καταστήματα και σὲ κάθε εἶδος ἀγροτικῆ ἐργασία.

Τὸ Αἰδῆμι ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ὄμορτατερα χωριά τῶν Γανοχώρων και γι' αὐτό, ὅπως και οἱ Γανοῦτες τὸ Πάνο, οἱ Αἰδημιῶτες τὸ ἔλεγαν Μικρὸ Παρίσι. Με τὴν ἔκτασή του στὶς δῖο πλευρὲς τῆς καρδίας, δικαιολογοῦσε τὴν φράση ἔκεινη, ποὺ ὑλοποιοῦσε τὴν χωρογενετική διάθροση τῆς Μητροπολιέως Γάνου και Χώρας, ποὺ ἔλεγε : «Πάνος, Χώρα και τὸ μιὰ τ' Αἰδῆμι».

Τὸ Αἰδῆμι ἦταν ὄνομαστο και γιὰ τὰ ὄμορτα κορίσια του. Οἱ Τῶνκοι, γιὰ νὰ χαρκακτηρίσουν ὄμορτα προῖόντα ἡ ἰδιοτήτες τῶν Γανοχώρων και τῶν γειτονικῶν με αὐτὰ περσοχῶν τῆς Παῖσεστοῦ, Σηλοθρίας, Μαλγάρων και Κεσάνης, ἔλεγαν: «σιλῶθῶν γιαιοροῦ, Τεῖο Νταῖν κισποῦζαοῦ, Οἰρσομῶν Ντερέ καιν κῆλαοῦ, Μοσπερῶν κερσομῶλεῖ, Ἰντεῖαιῶν κῆλοσί, Μάλαγασαοῖν Χαδασῶν, δηλαδή: «Τὸ γιαιοροῦ τῆς Σηλοθρίας, τὰ κισποῦζα τῆς Παῖσε-

στοι, τὰ κορίτσια τοῦ Αἰδημίου, τὰ κεραιώδια τοῦ Μυρμιόφτου, τὸ κλίμα τοῦ Ἰντζέκιοῦ, ὁ χαλιῶς τῶν Μακιάδων».

ἔχον ὅμως καὶ μιὰ ἀδυναμία οἱ Αἰδημιώτες. Ἦσαν λίγο καινοεργεῖες, οἱ τόσο ἐξαιρετικοὶ κατὰ τὰ ἄλλα Γαυχωῶντες καὶ μὲ τὸ παρρημικὸν ῥέχονε στὰ δικαστήρια. Ἡ συγχὴ δὲ αὐτῆ ἐταφῆ τους μὲ τὰ τεμῆν τῆς Θείμδος, τοὺς ἔδωσε πολὺς νομικὰς γνώσεις, ὥστε καὶ οἱ Τοῦρκοι Ὑπάληλοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἰνχωῶντες, νὰ τοὺς λένε Δικηγόρους.

Μὲ τόσες δραστηριότητες καὶ προσόντα οἱ Αἰδημιώτες, ἦσαν φυσικὸ νὰ ἀναβέξουν ἐξέχουσες προσωπικότητες στὸν ἐπιστημονικὸ, πνευματικὸ καὶ ἐπιχειρηματικὸ τομέα, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἀναφέρω πρὸ κάτω.

Ὅπως ἀνέφερα καὶ πρὸ πάνω, τὰ κύρια προϊόντα τοῦ Αἰδημίου ἦσαν τὰ ἀμπελοφυλάκα καὶ τὰ σιροποφυλάκα. Ἡ σιροποφυλία εἶχε λάβει μεγάλη ἐξέλιξη μετὰ τὸ 1886, ὅποτε ἦλθαν μεταξέμποροι ἀπὸ τὴν Προύσσα καὶ ἴδρυσαν ἐγυρσάκια κατεργασίας κονουλῶν καὶ παρρωγιῆς μεταξοποῦρου, σ' ἄλλή τὴν περιοχή τῶν Γαυχωῶν, γκατὶ οἱ μεταξοποροὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἦσαν φημισμένοι καὶ περὶζήτητοι καὶ σ' αὐτῆ τὴν Περαία, μὲ τὴν ὁποία διεξήγερτο ζωρὺς τὸ ἐμπόριον αὐτό. Τὸ πρῶτο τέτοιον ἐργοστάσιον στὸ Αἰδημιὸν τὸ ἴδρυσαν οἱ ἀδελφοὶ Πασαλαῖδη, οἱ ὁποῖοι ἀργότερα μετέφεραν τὶς ἐργασίες τους στὴν Ἰσταλείτσα, στὸ δὲ Αἰδημιὸν τοὺς διαδέχθηκε ὁ Αἰδημιώτης Χριστοδουλόηδης, ὁ ὁποῖος διετήρησε τὶς ἐργασίες του μέχρι τὸν χαλσισμό τοῦ 1922. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως πολλοὶ νέοι Γαυχωῶντες ἀπὸ ἄλλα σχεδὸν τὰ χωριά τῶν Γαυχωῶν, ἐξορίσθησαν στὴν ἰδρυθείσα ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κιόβερσηση Ἀντονατορικήν Σηροποφυλικὴ Σχολὴ στὴν Προύσσα, οἱ ὁποῖοι ὄταν ἐγύρυσαν, ἴδρυσαν δικὰς τους ἐργασίες στὸν κλάδον αὐτό, μὲ ἀποτελεσματὸν ἢ σιροποφυλία νὰ γενικευθῆ καὶ νὰ ἐξέλκηθῃ σὲ σπουδαιότατον πλυντοπαρρωγιικὸν ἐμπόριον.

δ) Ἰντζέκιοι.

Τὸ Ἰντζέκιοῦ, σκαρφαλωμένο στὶς ΒΑ πλαγιὰς τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους καὶ σὲ ἀπόστασιν δύο περίπου ὥρων ἀπὸ τὴν κορυφὴν του, ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ἡρωϊκὰ ὄρητὰ χωριά τῶν Γαυχωῶν, τὸ ὁποῖον μαζί μὲ τὴν Καστάμπολ, ποὺ ἦταν δυτικώτερα καὶ τὸ Σιμιτλή ἀνορθαικώτερα, ἀποτελοῦσαν τὸν ἀπὸ βορρᾶ πρῶτον μιλῶντα ὄρειον ἐκείνης τῆς ἑλληνωικωτάτης περιοχῆς. Κτισμένο σὲ ἀπόκλιον ὕψους 300 περίπου μέτρων, ἦταν ἐστραμμένο πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ εἶχε ἐκτεταμένη θέα πρὸς ἄλλὰ σχεδὸν τὴν περὶν καὶ λοφοφθὴ Θράκη, μέχρι τὸν ποταμὸν Ἰλῆρον καὶ τὴν Ἀδριὰκον. Νοτιώτερα τοῦ ἦταν ἢ πρὸ ὑψηλῆ κορυφῆ τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους, ποὺ τὴν λέγανε «Πύργος», οἱ δὲ Τοῦρκοι «Μισκακιάκ», ὅπως προανέφερα. Ἡ ἀνάστασις ἀπὸ τὸ χωριὸν μέχρι τὴν κορυφὴν αὐτῆ διακαοῦσε δύο περίπου ὥρες, ἀπὸ δύσβατα, ἀνηφορικὰ καὶ διασπασμένα μονοπατάρια.

Πότε ἀκριβῶς κτίσθηκε τὸ Ἰντζέκιοῦ, δὲν εἶναι γνωστὸ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συνεκοιτήθηκε σὲ χωριὸν — στὴν ἀρχὴ μικρὸ ἑλληνοτουρκικὸν — στὰ μέσα περίου τοῦ 17ου αἰῶνα καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Κιόβερση τοῦ περίφημου ἐκείνου Χάτι - Σερίφ (Ἰεφὸς Νόμος), μὲ τὸ ὁποῖον δόθηκε σχετικὴ ἐλευθερία στὸν ὑπόδουλον ἑλληνοφυλὸν καὶ γενικά στους Χριστιανούς τῆς Ἀντονατορίας. Αὐτὸ εἰκάζεται ἀπὸ μιὰ πλάκα, ποὺ ἦταν ἐντοιχισμένη ἐξω ἀπὸ τὴν παλιὰ πόρταν ἐνὸς μικροῦ ναοῦ, στὴν ὁποία ἀνεγράφητο ἡ χρονολογία 1675. Ὁ ναὸς αὐτός, γνωστός μὲ τὸ ὄνομα «Παλιὰ ἔκκλησιον», θρονοῦσαν πάνω σὲ πλάταν ἐνὸς λοφίσκου, στὴν ΝΑ πλευρᾶ τοῦ χωριοῦ καὶ ἐπιμῆτο στὴν μνήμη τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ γύρω ἀπὸ τὸν ναὸν αὐτὸ ἔκτασις, ἐχρησιμοποιεῖτο σ' ἄλλους τοὺς μετέπειτα χρόνους ὡς νεκροταφεῖον, ἐπὶ δύο δὲ περίου αἰῶνες, δηλαδὴ μέχρι περίου τοῦ 1850, οἱ ἑλληνοφυλοὶ τοῦ χωριοῦ, ἐκκλησιαζόταν σ' αὐτόν. Μετὰ ὅμως τὸ 1850, μὲ τὴν ἔκδοσιν ἀπὸ τὸν προοδευτικὸν Σουλτᾶνον Ἀβδουλ Μετζήτ, τοῦ Χάτι Χορμυλιῶν (Ἀντονατορικὸν Διάταγμα), μὲ τὸ ὁποῖον παρῆσαν πλήρεις ἐλευθερίας στους μὴ Μουσουλμανικοὺς πληθυσμούς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀντονατορίας, κτίσθηκε ἀπὸ τοὺς αὐξήθεντας ἐν τῷ μεταξὺ κατοίκους, καινούργια μεγάλη ἑκκλησία, στὸ μέσο τοῦ χωριοῦ μὲ μεγαλόπρεπον διακόσμηση, τιμημένη καὶ αὐτὴ στὴν μνήμη τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἢ ὁποία γιόρταζε, ὅπως καὶ ἡ παλιὰ, στὶς 15 Ἀγιοῦστον, μὲ Ἀρχιερατικὴ λειτουργία.

Γιὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἰντζέκιοῦ, ἦταν γνωστὴ ἢ ἐξῆς παράδοσις: Στὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν χρόνια, στὸ χωριὸν ἐκείνον, ὄπιθχε ἕνα μικρὸ χωριουδάκι, ποὺ τὸ λέγανε «Ἰντζέκιοι», τὸ κατοικοῦσαν δὲ λίγες Τοῦρκικες οἰκογένειες, προεργόμενες ἀπὸ κάποιον Τοῦρκο περαιοτὴ τῶν ἀλόγων τοῦ Πιερθητῆ, στὸν ὁποῖον εἶχαν δοθῆ σημαντικὰς ἀγροτικὰς ἐκτάσεις, κοντὰ σὲ διασείδεις περιοχὰς τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους. Ὁ κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸν δημοουγγηθεὶς καινούργιος γαιοκτήμονας, ἴδρυσε, μὲ μερικὸς συγγενεὶς του καὶ λίγους Χριστιανούς δουλοπαροίκους, τὸν μικρὸν ἐκεῖνον οἰκοκισμὸν, ἐδείξια τοῦ ὁποῖου, μὲ τὰ θεμέλια τοῦ περαιοτῆ-τοιφλίκου, σὴνταν μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια. Κάθε Τοῦρκος, ποὺ περνοῦσε κοντὰ ἀπὸ τὸν Τεκέ αὐτό, ἔμπαινε μέσα καὶ προσευχόταν στὸν τάφο τοῦ ἴδρυτοῦ τοῦ χωριοῦ. Τὰ γύρω ἀπὸ τὸν Τεκέ χωριόφεια εἶχαν δοθῆ ἀπὸ τὸν Βασιλεῦσιν στὸν Ἰντζεκιώτη Συρρομῆλη καὶ στὰ παιδιὰ του, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀνάδουον κάθε Πιεραιοκευὴ ἕνα χονδρὸν κερὶ στὸν τάφο τοῦ Πιεραιοτῆ-Ἰδρυτῆ.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1650 ἔκδοσιν ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μερχιμὸν τοῦ Χάτι - Σερίφ, μὲ τὸν ὁποῖον, διατασσόταν ἢ ἀνελευθερώσθησαν οἱ Χριστιανῶν ἀπὸ τὴν φορικτὴ δουλεία, στὴν ὁποία εἶχαν ὑπόδηθῆ ἐπὶ δύο περίου αἰῶνες μετὰ τὴν Ἄλωσιν, ἀνελευθερώθηκαν οἱ λίγες Χριστιανικὰς οἰκογένειες καὶ ἔκτισαν

δικά τους στίβια σ' ένα δασωμένο λόφο, που χωριζόταν από τὸ Τουρκικο χωριό, με μιὰ θαβειὰ χαράδρα. Ἐτσι, ἰδιόυθηκε ὁ πρῶτος Ἑλληνικὸς συναικιμὸς ἀπὸ 10 περίπου οἰκογένειες, οἱ ὅποιες, μιὰ και δὲν εὔχον δική τους καλλιέργησιμη γῆ, ἐπεδόθησαν στὴν ἐκχέρσιση ἔδαφῶν, στὴν κτηνοτροφία και μερικὸι στὸ πλανειμῶριο. Οἱ πλανειμῶριοι αὐτοί, οἱ γνωστοὶ ἀγρότεροι σ' ἄνα σχεδὸν τὰ Πανόγωνα εἰταλιήδες, πηγαίνανε στὴ Ραιδεστό, ἀγούραζαν διάφορα ἀποικιακά, τὰ ὅποια μεταφέρανε με τὰ ζῶα τους στὰ Τουρκοχώρια και ταφίνα τῶν Μιτέρῶν, ὅπου τὰ ἀνταλλάσσανε με γεωργικά και κτηνοτροφικά προϊόντα, τὰ ὅποια μετέφεραν και πωλοῦσαν στὴν ἀγορά τῆς Ραιδεστοῦ, γιὰ νὰ προμηθεθοῦν ἄλλα και νὰ κάμουν πάλι τὰ ἴδια. Και ὅσο περιούσαν τὰ χιρῶνια και ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ μεγάλωνε, ἡ δραστηριότητα τῶν πλανειμῶρων ἐπεκτείνετο πέρα ἀπὸ τὴν καθυρτὸ περιοχή τῶν Πανοχώρων και ἐκάλυπτε διάκληρη σχεδὸν τὴ Θράκη, μέχρι και τὴν Ἄδρη πόλη και Σαράντα Ἐκμενο ἀριθμητικῶς, κατάρφεραν τελικά και τὰ κτήματα τῶν Τοῦρκων νὰ ἀποκρίσων, ἔρτε με ἐλεύθερη πώληση, ἔρτε με ἀνωγκαστικὴ ὕστερα ἀπὸ δαισιμῶς τοῦ τους κάνανε με τόκο και νὰ τους ἀνωγκάσων νὰ ἐγκαταλείφων τὸ χωριό και νὰ ἐγκατασταθοῦν στὰ δυτικῶτερα Τουρκοχώρια, ὅπου τους ἔδιδαν ἄλλες καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ἀδόσιμους. Ἡ τελυταία Τουρκικὴ οἰκογένεια ἔγκατέλειπε τὸ Ἰντζέκιοι τὸ 1855 και ἀπὸ τότε τὸ χωριό ἔμεινε δικακάθαρο Ἑλληνικό. Οἱ κάτοικοι τοῦ ἐπεδόθησαν με ἔγῃο στὴν καλλιέργεια τῆς γῆς και στὴν κτηνοτροφία, στὶς μεγάλες ἐκτάσεις νομῆς ποῦ ἀπέκτησαν. Μετὰ τὸ Νοεμβριο, ποῦ ἐπέλεινε ἡ σπορά τῶν αιτηρῶν, οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἀποχολοῦνταν με τὸ πλανειμῶριο μέχρι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἡμερομηνία, ἡ ὅποια σ' ἄνα σχεδὸν τὴν Ἑθάρκη ἐθεωρεῖτο ὡς ἀφερτηρία τῶν θερινῶν γεωργικῶν και τυροκομικῶν ἐργασιῶν, ὅπως ἡ γιορτή τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἀποτελοῦσε τὸ τέγμα τους. Κατὰ τοὺς μῆνες Ἰουλιο και Ἀύγουστο, ὅμο σχεδὸν οἱ Ἰντζεκιωῖτες θρωοκῶταν στὸ χωριό, γιὰ τὸ ἀλῶνισμα τῶν αιτηρῶν, ποῦ γινόταν με τὶς γνωστές «Ντουκάνες», ποῦ τὶς ἔσερναν 1 ἢ 2 ἄλογα ἢ βῶδια. Οἱ ἐργασίες αὐτές τοῦ θεορίματος, ἀλῶνισματος, μεταφορῶς και ἐναποθηκείσεως τῶν αιτηρῶν και ζσοτροφῶν, τῆς ἔυλοῦσεως ἀπὸ τὰ γερονικά δόση και μεταφορῶς καυοξυλιῶν γιὰ τὸν χειμῶνα, τελειώνανε συνήθως στὶς ἀρχές Σεπτεμβρίου, ὅποτε οἱ ἀποχολοῦμενοι με τὸ πλανειμῶριο «Ἰταλιήδες», ἔναρχιζάν τὰ ταξίδια τους, ὅσο νάρθη ἡ ἔσοχή τῆς σπορῶς, ὅποτε γυρίζανε, στέργανε και κατῶταν συνέχιζάν τὸ πλανειμῶριό τους, μέχρι τὸν Ἁγιο Γεώργιο, ὅπως προανεφέρα.

Ὁ πρῶτος συναικιμῶς τῶν 10 οἰκογενειῶν τοῦ 1850, μέρα σ' ἔνα αἰῶνα, τυρασιακόθηκε και τὸ χωριό πῆρε με τὸν καιρὸ τὸ ὄνομα «Ἰντζεκιοῖ», ἄν και μέχρι τέλους φερόταν στὸς Τουρκικοὺς φορολογικοὺς καταλόγους με τὸ ὄνομα «Ἰντζεκιοῖ». Τὸ 1850 εἶχε φθάσει τὶς 100 οἰκογένειες και κατὰ τὸν πρῶτο

δωαγμὸ τοῦ 1914, κατὰ τὸν ὅποιο οἱ Ἰντζεκιωῖτες κατέργων στὴν Ἑλλάδα, ἀριθμοῦσε τὶς 300 οἰκογένειες, με πληθυσμὸ γύρω στὶς 1600 ψυχές. Ἡ αἰτήση αὐτὴ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ Ἰντζεκιοῦ, ὀφειλόταν ἀποκαλειστικά στὴ ζωρικότητα τῶν κατοίκων και τὸ ὕγεινῶτα κλίμα του.

Ἡ τοποθεσία, στὴν ὅποια κτισθήκε τὸ Ἰντζεκιοῖ, ἦταν μιὰ ἀνηρηδία τοῦ Ἰεσοῦ Ὀρους, με ἔκταση 5 περίπου τετραγωνικῶν χιλμ., περιβεβούσαν δὲ ἀπὸ τὴ θορεινὴ και νότια πλευρῶς τῆς ἀπὸ μικροὺς ποταμιόκοις ποῦ κατέβων ἀπὸ τὰ ἤρηά και ἐνώνονταν στὴν δυτικὴ πλευρῶς τῆς. Σχηματιζόταν ἔτσι, ἔνα κάπως ἀκανόνιστο ὀρθολόγιο, στὸ μέσο τοῦ ὅποιο, σὲ ἔκταση ἑνὸς περίπου τετραγωνικοῦ χιλιομέτρο, ἀπλώνόταν τὸ χωριό. Στὰ ποταμιά, ποῦ ἔρεξαν συνέχεια δικακάθαρο ὄροσερά νερά, λειτουργοῦσαν διάφοροι νερόμυλο, στὸς ὅποιοις ἐφεργων γιὰ νὰ ἀλέσουν τὸ σιτάρι, ἢ κριθάρι τους οἱ κάτοικοι τῶν γερονικῶν Ἑλληνικῶν και Τουρκικῶν χωριῶν. Τὶς ὄχθες τῶν ποταμιῶν ἐκείνων ἐοκάλιζαν πελώρια αἰωνόβια δένδρα.

Ἡ τοποθεσία τοῦ χωριοῦ ἦταν γεωμετρικὴ και γειάτη ἀπὸ φυσικὸς ὄροφές, ἡψηλότερη ἀπὸ ἄνα τὰ χωριά τῆς δυτικῆς πλευρῶς τοῦ Ἰεσοῦ Ὀρους. Πιολές δὲ κρήνες τοῦ ἔδιδαν ἄφθονο και κρῦο νερό, τὸ ὅποιο δωχετεῦσαν ἀπὸ μιὰ πηγὴ τοῦ ὄρους στὴ θέση «Πουρνάγια, με ἰδωρικά ἔργα, ποῦ εἶχαν κατὰ κελεύσει με προσωπικὴ τους ἐργασία οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ. Εἶχε τέσσαρες πλάτειες, ἀπὸ τὶς ὅποιες ἡ κεντρικὴ εἶχε στὶς 3 πλευρῶς τῆς, τὴν ἐκκλήρία τῆς Κομῆσεως τῆς Θεοτόκου, τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀρχέων, τὸ Χάν (Ξενῶνα), τὰ παντοπωλεία και καφεποτοπωλεία και τὴ μεγάλη βρῆση με ἀφθονο και ἔξαιρο νερό. Στὶς πλάτειες αὐτές και ἰδιαίτερα στὴν κεντρικὴ, γινόταν οἱ χοροὶ στὶς πανηγυρικὲς ἡμέρες τῶν Χριστογενῶν, τῶν Ἀρόκωσ, τοῦ Πάσχα, τῆς Παναγίας, ἄν φυσικά ἐπέεργε τὶς διασκεδάσεις ἐκείνες ὁ καιρός.

Φημισμένο ἐπανωλαμβάνω και ὕγεινῶτα ἦταν τὸ κλίμα τοῦ Ἰντζεκιοῦ. Ἡ ἡψηλὴ τοποθεσία του, τὰ ὑπερκείμενα δόση φλάνων και ἄλλων δένδρων, καθιστοῦσαν τὸν ἀέρα πλούσιο σὲ ὄξυγόνο και χωρὶς ὕγρασία. Ὅτε κουνοῦπα, ὅτε ἔλῶνοσα, ποῦ ἐμῆστίζαν ἄλλες περιολγές τῆς Θράκης. Τὰ νερά ἀφθονα, ἀλλὰ ἔλῶνοσα, και χωρὶς λιμνοῦλες ἢ τελάματα, λόγῳ τῆς κλίσεως τοῦ ἔδαφους. Οἱ κάτοικοι σπκωνόταν τὸ πρῶτὸ με τὸ κερφάι ἔιαφρὸ και εἰθηρη διάθεσιν.

Σχολεῖα: Ἡ ἐκπαίδευση στὸ Ἰντζεκιοῖ ἰλοποιεῖτο, μέχρι τὸ 1875, με ἔνα ἕποτυπῶδες σχολεῖο, στὸ ὅποιο οἱ μαθητές ἐδιδάσκοντο κατὰ πρῶτογόνο τρόπο, ἀνέγνωση, ἀριθμητικὴ, γραφὴ και ἄλλες πρσοευγές. Τὸ 1875 ἀνέλαβε ὄς δάσκαλος ὁ καταγόμενος ἀπὸ τὸ γερονικό χωριὸ Σμυρλῆ Κων)νος Πλαταγελάνης, ὁ ὅποιος στὰ 3 χιρῶνια ποῦ ἔδιδάξε, ἔδωσε τὴν πρῶτη σημαντικὴ ὄσηση στὴν ἐκπαίδευση τῶν μαθητῶν τῶν χιρῶν ἔκείνων. Ἀπὸ τὸ 1880 ὄς τὰ 1882 δίδαξε ὁ Βασ. Χατζηθαλασσαίου ἀπὸ τὸ Νάτικοι, ἀτόφοτος Σχολαρχεῖο

(τους γνωστούς ως μουατζήδες), οι οποίοι είχαν αναπτύξει σε μεγάλο βαθμό την πτηνολογία και την αυγοπαγαγωγή. Πολλοί λοιπόν Ίντζεκιώτες, έπρεδιδοντο και στο εμπόριο των αυγών. Περιεργόμενοι τα διάφορα χωριά της Θράκης καιτά το φθινόπωρο, συνεκέντρωσαν μεγάλες ποσότητες αυγών, τα οποία διατηρούσαν σε άποθες, σκεπάζοντάς τα με άχυρο, καιτά δε τους μήνες Ιανουάριο — φεβρουάριο, τότε λόγω μειώσεως της αυγοπαγωγής ύπεριμώοντο, τά μετέφεραν στη Ραιδεστό, όπου τά πολούσαν στους εκεί εμπόρους, αυτοί δε με τη σειρά τους έκαναν εξαγωγή προς την Κων'πολη, άκόμα και προς την Ειδική, ιδιαίτερα στη Μασσαλία. Οι εμπόροι αυτοί ήταν γνωστοί με την προσωνυμία «Γιουμουρτζήδες», δηλαδή Άδονιάδες.

Ψηφισμένοι έπίσης ασχολούνταν με το εμπόριο ζωοδεγμάτων. Περιεργόμενοι τά διάφορα χωριά της περιοχής, μαζώνανε τά δέγματα προσότων και αίγών και άφου συνεκέντρωσαν μεγάλες ποσότητες, τάς μετέφεραν στην Άδου'πολη και τάς πολούσαν στα εκεί όνομαστία θυροδεψεία.

— **Εμπόριο τρυφίμων Μεγάλης Σαρακοστής:** Το έργομακό αυτό εμπόριο, ήταν έξαιρετικά προσοδοφόρο. Οι άσכולόμενοι με αυτό Ίντζεκιώτες, αγοράζανε στη Ραιδεστό έληδες, σόκια, σταφίδες, έσθονια, πορτοκαλλία και φορτώνοντάς τα στα ζώα τους γυρίζανε τά μεσόνεια μέχρι τίς περιοχές Κεσσάνης, Άδου'πόλεως και Σαράντα Έκκλησιών, όπου τά πολούσαν, ή τά ανταλλάσανε με άλλα προϊόντα, όπως αυγά, κόττες, μαλάκια κ. ά. τά όποια μεταπωλούσαν στη Ραιδεστό ή Καλλίπολη. Το εμπόριο αυτό διακολλούσε μέχρι την Μεγάλη Έβδομάδα, τότε οι πλανήμποροι έκείνοι γυρίζανε στο χωριό τους, για να γιορτάσουν τό Πάσχα με τίς οικογένειές τους.

— **Εμπόριο καυσοξύλων** — ξυλανοθράκων: Επύξαν και μιά άκόμη καινοκαινητή δρασυχόηση οι Ίντζεκιώτες. Την έπιμετιλίωση των δασικών έκτάσεων του Τερού Όρους, τό μεν διά την κατασκευή ξυλανθράκων από ειδιευμένους άνθρακείς, τό δε για την διολύηση Ξυλείας και τά δυο δε αυτά είδη, τά μετέφεραν και τά πολούσαν στις άγροές Ραιδεστός και Καλλιπόλεως. Από την Ξυλεία έκείνη κατασκευάζονταν σάγματα, κάργια, άγροτρα και άλλα γεωργικά εργαλεία, έκρησιμολοιέτο δε άκόμα και για αϊνδομές.

— **Άσχολίε γυναικών:** Τίς άσκολίες των γυναικών του Ίντζεκιού σε κάθε έτος του έτους, τίς αναφέρω παρακάτω και νομίζω, πως ύμοιες ήταν και οι άσκολίες των γυναικών των περισοτέρων τουλάχιστον άλλων χωμιών των Γιανολόρων. Τον Άργίλιο τό δοτώνμα των άργών, τό Μάιο περιποίηση των άμπελών, τον Ιούνιο θεοργίος των σιτηρών, τον Ιουλίιο σιμιμετοχή στο άλώνωμα. Τόν Αύγουστο παρασκευάζαν τά χειμωνιάτικα, τους

άμφότες των άρχαίων, τους ζαχιμίδες όπως τους λέγανε σ' διάκληση την Θράκη, δηλαδή πληγών, τραχανά γαλακτίνο και τραχανά κολοκυθίνιο (Ξυνοκαπετό) για τίς ήμέρες ηστικής, κοουκοδοι και γιουφκαίδες (χολοπητές). τά τελευταία δυο ζυμωμένα με γάλα, αυγά και σιμιγδάλι.

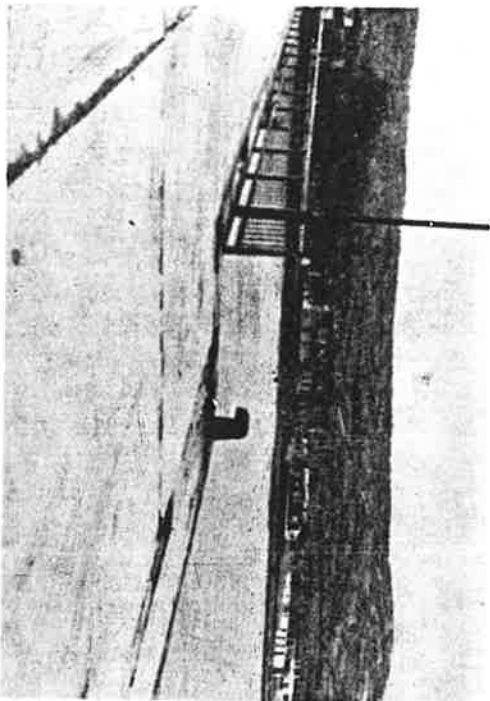
Τόν Σεπτέμβριο βοηθούν στον τρυγητό των άμπελών και κατόπιν συνεπρήσσαν τά χειμωνιάτικα έφάρια με την παρασκευή περιμείζων, γεσελιών και ίδια μπουλαμάδων, με δαμάσκηνια, Ξυνοήληα, ξούνια (άβροήληα), κρένια, και ίδια και σκληρά μεγάλα κολοκύθια. Όλα αυτά τά έβρασαν με σιταφλιάκωδώνια και σκληρά μεγάλα κολοκύθια. Όλα αυτά τά πολούσαν με σιταφλιάκωδών (ηλειός) και τά διατηρούσαν για τό χειμώνα σε τσανάκια διαφόρων μεγέθων, δακλωμένα από μέσα. Στην συνέχεια μέχρι τον Άργίλιο ασχολούνταν με οικιακές εργασιές ένδοσεως, δηλαδή πλύνσιμο μαλλιών, λανίσουα, κόλλωμα και έφραση διαφόρων ύφασμάτων μαλλιών, τρυγιών, ή βαμβάκεσθων, σαγιάκων, τά όποια έβρασαν με διάφορα φυτικά χρώματα, όπως τά φύλλα του μελέου (Μελίλου του Όμήρου), του όπολου τά φύλλα με τό δρόσμηό τους έβραν χρωμα μαύρο, κερυρόψάλα, ριζάρι, μπακιάμ, άκόμα και με χρώματα εύροπαϊκά. Κατασκευάζον ειδη γονυισμού για τους άνδρες, όπως άμπεδες, κάπες, γυναικεία έσόφρονα, τσίγγες, κλίμια και άλλα διάφορα για δια τά μέλη της οικογενείας. Όλα όσα χειρίζονταν στην οικογένεια, όπως από τά παλιούσια, τά έφραχαν οι γυναίκες μέσα στα σπύρια. Τα παπύτια τά άγούα έσαν από τίς μεγάλες κομποπέλιες των Γιανολόρων, ή τίς γύρω πάλεις, ένψ οι άνδρες κατασκευίζαν μονόχοι τους τά τσαρούγια από δέγματα βοδιών, άλλών ή άκόμα και χοίρων. Τα τσαρούγια αυτά, με χονδρά μάλλινα ποδοπάτια, τά φορούσαν στα μακρυνά και πολυήμερα ταξείδια τους και στις χειμερινές γεωργικές και δασικές εργασιές τους.

— **Τό κωνήγιστίς πλάγιες του Ίερού Όρους:** Το Ίντζεκιού, κτισμένο σε τόσο ήμηλή τοποθεσία και κοντά στις ήμηλότερες και δασωμένες κορυφές του Τερού Όρους, είχε πάντοτε σχεδόν βαρύ χειμώνα και πολλές φορές σκεπάζονταν από παχύτατο στρώμα χιονίου. Και τότε άρχιζε τό κωνήγι άγρίων ζώων, άγριοχόιρων, βορκαίων, άλεποδιών, λύκων και διαφόρων άλλων θηριματιών, τά όποια άφρονούσαν στις δασομένες χαράδες και παγιές του Τερού Όρους. Το κωνήγι διεξήγέτο μεθοδικώτατα, από άργανωμένες όμδες 30 - 40 μιλίων και μεγάλων Ίντζεκιωτών, οι όποιοι και διαμοιράζονταν σε ίσα μερίδια τό κρέας των φονευμένων άγρίων ζώων, ένψ τά δέγματα τους τά κγατούσαν έκείνοι, που είχαν έπαρχει την έξόνησή τους.

Τελείωνο την περιγραφή των τεσσάρων σπουδαιότερων κωμοπόλειων και χωριών της Έκκλησιαστικής Έπαρχίας της Μητροπόλεως Έΐνου και Χώδρας, με την προσθήκη, ότι στο τέλος της παρούσης, θα έπαιναφθή κατάλογος των διατελεσάντων Έπισκόπων και Μητροπολιτών αυτής, από τίς ιδρύσεώς της, μέχρι τό χαλασμό του 1922.

ε) *Μυριάφυτον.*

Τὸ Μυριάφυτο, μία ἀπὸ τὶς δύο μεγαλύτερες κοινοπόλεις τῆς δευτέρας ἠξολογησιαστικῆς Ἡρακλείας τῶν Γανοχώρων καὶ ἔδρα αὐτῆς, θρίσκειται ἀνάμεσα στὴ Χώρα καὶ στὴν Περίστασι. Ἦταν κτισμένο πάνω στὰ ἔσθια τῆς ἀρχαίας Μυρτήνου, ἀγνωστο ἄλλως ποτε. Πάντως ἡ ἡλικία του φθάνει καὶ ἴσως ξεπερνᾷ τὰ χίλια χρόνια, γιὰ ἀναφέρεται στὸς σεισμούς τοῦ 1063 μ.Χ., ὅποτε καταστράφηκε τελείως. Ἡ καταστροφή του ἐκείνη δὲν ἦταν μονοδιάκη.

Τὸ Μυριάφυτο ἀπὸ τὴν ἀποβάθρα καὶ δεξιά. Ὑψηλὰ φαίνεται ὁ βόρειος πύλος Πλάτανου καὶ Κερασιά.

γιὰ καὶ μεταγενέστερα ὑπέστη καταστροφή ἀπὸ σεισμούς, ὅπως καὶ ὁ Γάνος, τὸ 1346, τὸ 1776 καὶ τέλος τὸν Ἰωάνιο τοῦ 1912, ὅποτε ἄλλως ἀναφέρω πρὸ ζῆτο, καταστράφηκαν ὅλα σχεδὸν τὰ Γανόχωρα.

Τὴν ὀνομασία του τὴν ἀρκεῖται στὴν ποιικιλία καὶ ἀφθονία τῶν φυτῶν (μύρια φυτὰ), πρὸ σκεπάζανε τὴ γύρω περιοχή.

Τὸ Μυριάφυτο ἔτισης, ὑπαγόμενο στοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους στὴν Ἐπισκοπὴ Περιστάσεως, προήχθη σὲ Ἐπισκοπὴ μετὰ τὴν Ἄλωση καὶ μαζί με τὴν Ἐπισκοπὴ Περιστάσεως, ὑπῆχθη στὴ Μητροπόλη Ἡρακλείας. Τὸ 1909, μετὰ τὴν ἑπτακοτὴ Περιστάσεως, ἀπετέλεσαν τὴν Μητροπολιτικὴ Μυριάφυτου καὶ Περιστάσεως, μετὰ Μυριαπολίτη τὸν Φιλίππο Μιχαηλίδη, ἀναφερομένην στὸ τελευταῖο Συναγμάτιο τοῦ Ὀικουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπ' αὐξ. ἀριθ. 81. Τελευταῖος Μητροπολίτης, ἦταν ὁ Σωφρόνιος, τῆς μεγάλης οἰκονομείας Στα-

μονὴ τῆς Σηλυβρίας, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ τὸ χαλασμό τοῦ 1922, ἔγινε Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως, ὅπου καθὼς καὶ σὲ πολλὰ χωριά τῆς, εἶχαν ἔγκαιρα σταθῆ ἢ πολλοὶ Γανοχωρίτες καὶ τὴν ὅποια ἐπολιμενε μέχρι τὸ 1958, ὅποτε ἀπεχώρησε λόγω γήρατος καὶ ἀπέθανε στίς Ἀθήνας τὸ 1960 σὲ προχωρημένη ἡλικία. Φωτογραφία μετὰ διογραφίας τοῦ ἀειμνήστου ἐκείνου Κληρικῶ, ληφθεῖσα ἀπὸ τὸ «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΛΕΥΚΟΜΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΚΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑΟΣ 1821 - 1921, Η ΧΡΥΣΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ» Τόμος ΣΤ' «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΚΑΗΡΟΣ», ἐπισυνάττεται εἰς τὸ τέλος τῆς παραδόσης.

Ἀπὸ μὴ μαρμαρώνη ἐπιγραφή, γραιμμένη περὶ τὸν 60 ἢ 70 μ. Χ. αἰῶνα, φαίνεται, ὅτι οἱ Μυριαφυτινοὶ ἀνῆκαν στὴν φατρία τῶν Ἰβραήμων. Ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ, πρὸ δρέθηκε στὸ Μυριάφυτο στίς ἀρχές τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, εἶπε τὰ ἑξῆς :

«ΝΙΚΑ Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ»

Τὸ Μυριάφυτο εἶχε τέσσερες ἐκκλησίες: Τῶν Ἐπισοδίων τῆς Θεοτόκου, πρὸ ἦταν καὶ ὁ Μητροπολιτικὸς Ναός, τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ὁ Μητροπολίτης ἄλλως ἔμενε 6 μῆνες τὸ

Ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀρχείου τοῦ ἐν Θεσ/νίκῃ ἐγκαταστημένου Μυριαφυτινοῦ κ. Ἰωάννη Σεσίγια.

χρόνο στὸ Μυριάφυτο καὶ 6 μῆνες στὴν Περίστασι, τὴν δευτέρη κοιμόπολη τῆς ἑπταρχίας του.

Και τὸ Μυριόφυτο είχε δύο ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο Ἄρρῆνων, μὲ 6 τάξεις καὶ 200 περίπου μαθητὲς καὶ ἄλλη μιὰ τάξη, τὴν 7η μὲ 20 περίπου μαθητὲς. Ἦταν δηλαδὴ κατὰ τὸν Ἡμιγυμνάσιο. Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Θηλέων, δὲ τὸ αὐτὸ, μὲ 180 περίπου μαθητρίτσες. Τὸ πρῶτο σχολεῖο Ἄρρῆνων στὸ Μυριόφυτο, ιδρύθηκε τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1788. Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ, συνήλθαν οὐδὲ σύσκεψη στὸ Μητροπολιτικὸ Μέγαρο, μαζί μὲ τὸν Μητροπολίτη Μελέτιο, οἱ Μυριοφυτῶν ἀδελφοί, Χατζηγιάννης, Μπαλλίως καὶ Ἀλεξάνδρης, οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν 2.000 γρόσια, γιὰ μισθὸ ἕως δασκάλου καὶ ἄλλα ἐξόδα καὶ διόρισαν Ἐπιτρόπους καὶ ἑπιστάτη τοῦ σχολείου. Πρῶτος διδάσκαλος, ἔγινε ὁ παλιὸς διδάσκαλος Μαρθαῖος Γανοχωρίτης, ὁ ὁποῖος ἐδώρησε ὁ αὐτὸ διάφορα σχολικὰ ὄργανα, ἕνα τραπέζι καὶ ἕνα κάθισμα καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, 500 γρόσια. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἐπιτρόπου Χατζηγιάννη κατὰ τὸ 1796, διορίσθηκε ὁ Παπασταρῆς, καὶ μετὰ τὸν Μαρθαῖο Γανοχωρίτη ὁ Ἰωάννης Λεοντόπουλος μέχρι τὸ 1822, ὅποτε μετετέθη στὴ Σχολὴ Παίδεστοῦ καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ ἀπὸ τὸ Αὐδῆσιο καταργούμενος διδάσκαλος Θεοχάρης καὶ αὐτὸν τὸ 1826 ὁ Ἀλεξάνδρης (Κων)νος Μιλιώσι, μὲ μηνιαῖο μισθὸ 100 γρόσια, ὅποτε ἐπιβεβαίωσι ὁ τότε Μητροπολίτης Σεραφεῖμ (Ἐκκλησιαστικὴ Ἀθήθεια 11.8.1912). Στὸν Κώδικα Μυριοφυτῶν «καθὸς Μαῖον α», ὁ τότε Μητροπολίτης Μυριοφυτῶν Νεόφυτος ἐπιθέσταισι: «... Ἄξιον εἶναι, ὅτι ἔλιθοντες ἐνώπιον τῆς ἐμοῦ μετριότητος οἱ Προστοὶ ἐκ τῆς χάριτος ταύτης, διαορίσθη ὁ Σταυρῆς, κοινὸς Παιδαγωγὸς ἐκὼν συμφωνίᾳ τοιαύτη, νὰ τοῦ διδόνται 150 γρόσια καὶ νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὰ παιδῶν εἰς τὴν Φυλάδα 1 γρόσι, 2 γρόσια εἰς τὸν Ὀρτάχιο, 3 γρόσια εἰς τὸ Ψαλτήρι καὶ 5 γρόσια εἰς τὸν Ἀπόστολο. (Μ. Γερσόν, Ἐκκ. Ἀθήθεια 8.9.1912).

Τὸ Μυριόφυτο ἦταν σπουδαῖο κέντρο ἐμπορικῆς Ναυτιλίας, μὲ 150 περίπου Ἰστιοφόρα μέχρι καὶ 300 τόννων, μὲ πληρώματα ἀπὸ Ἑλλήνες ναυπηγῶν, Ἰστιοφόρα, ποῦ στὸ σύνολό τους σχεδὸν κατασκευάζονταν στὰ Ναυπηγεῖα τῆς Κομποπόλεως. Ἀπὸ τὸ Μυριόφυτο ἐξεκίνησαν καὶ οἱ μετέπειτα γνωστοὶ στὴν Ἑλλάδα Ἐφορῆσις, Μανδῆσις, Καλλιὰς, καὶ Στεργιάσις. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη ἦταν καὶ ἡ ἀναΐα.

Ἄλλα καὶ ἡ Κερμαυτεχνικὴ ἦταν ἐξαιρετικὰ ἀνεπτυγμένη, μὲ τὰ 100 περίπου κερμαυποτεῖα καὶ τὰ φημισμένα κερμαυθῖα, ποῦ μεταφερόταν ὁ ὄνη σχεδὸν τὴν Θράκη, ἢ Σηροσοφία μὲ 2 - 3 ἐργαστήρια κατασκευασίας κουκουλιῶν, ἕνα τῶν ὁποίων τῶν ἀδελφῶν Πατιδῆ, φημισμένη ἐπίσης καὶ ἡ Ποτοποιία μὲ τὰ θαυμαστά κρυσάα καὶ ἰδιαιτέρη τὰ ρακιά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πασιγύοντο στὴν Κων)πόλη, ἦταν τὸ περίφημο «Κωσταντίνο ρακιά».

Τὸ πόσο μεγάλη οἰκονομικὴ κέντρο ἦταν τὸ Μυριόφυτο, φαίνεται, ἐπεὶς ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀναφερόθηκαν πρὸ πάντων καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἑμπορικὰ καὶ ἐπιχειρηματικὰ καταστήματα, ποῦ εἶχε. Ἐκκοσι κερματοπολεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα,

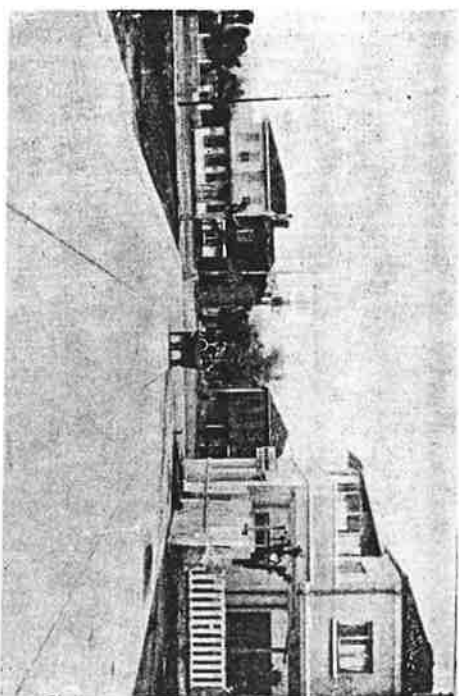
τῶν Καλουραράνη καὶ Ἐμ. Μεταξῆ, ἦταν τὰ καλύτερα, 12 ὑφαντοπολεῖα καὶ πολλὰ ἑμπορικὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ καταστήματα Κιρτῆ, ἐπρωμήθεισαν δια τὰ γύρω χωριά.

Κάθε Κυριακῆ, μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησίας, ἔγινονταν ἑμπορικὴ παγήγυρος, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερα, οὐ μὴ ἐγγράσμιες ἡμέρες οὐ διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Με τέτοια οἰκονομικὴ ἐπιχειρηματικὴ καὶ πνευματικὴ δραστηριότητα τὸ Μυριόφυτο, ἦταν καὶ αὐτὸ φυσικὸ, νὰ ἀναδειχθῇ σημερινὸς προσοπωτικότητες, ὁ ὅσος σχεδὸν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρόπωνινης δραστηριότητος, ὅπως ἀναφέρω ὁ ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα κεφάλαια τῆς παρούσης. Ἀυστηρῶς τὰ στοιχεῖα, ποῦ κατέχω γιὰ τὴν κομμόπολη αὐτῆ, δὲν ποῦ ἐπιτρέτουν νὰ κάνω λεπτομερέστερη περιγραφή της.

στ) Περίστασις.

Ἡ Περίστασις (Τουρ. Σάγκιοι), ἦταν ἡ τέλευτα πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ μεγάλη κομμόπολη τῶν Γανοχωρῶν καὶ ἡ δευτέρα στὴ σειρά, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Μυριοφυτῶν καὶ Περιορίσεως. (Ἦταν ἡ κατὰ Στρά-

ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΣ. Ἀποψὲς ἀπὸ τὴν νέαν ἀποβλήσαν.

βανα «Τυρίστιασις» τῶν ἀρχαίων, ἢ ὁποῖα ἦταν ἀποικία Ἰωνικῆ). Ἡ σημερινὴ Περίστασις θύεισκαται δέσθαια στὴν παραλία, ἢ ἀρχαία ὄμως θύεισκαταν δοδεῖο-τεγα περί τὰ 500 μέτρα, οὐ μιὰ θέση, πάντων στὸ σημερινὸ λόφο «Σαγῆ Μπαίσις», καὶ λεγόνταν «Ἄνω Χωροήτων», ἢ «Πασκάλιας. Κατὰ μιὰ παράδοση ἀνωγομένη μέχρι τοῦς μυθολογικοῦς χρόνων, κάτω ἀπὸ τὸ λόφο αὐτὸ, ὑπῆρχε στρογγύ-

χρυσού, ψήγματα του όποιου, παρασύρονταν από τον παρακείμενο χείμαρρο «Ποταμού».

Ο πλήθυσμός της έφθανε κατά το 1911, τις 5000 ψυχές, όπως προανάφερα, μερικοί όμως Περισσιασianoί, που ζουν σήμερα στην Ν. Περίσσεια Κατερίνης, τον ανέβδιζον σε 15.000 ψυχές.

Η Περίσσεια ήταν μεγάλο έμπορικó κέντρο, με κóγια έμπορεύματα πρoιώντα τó ασημέρι, χωρίς όμως νά ύστερηι και στις βιοτεχνίες óς και στην παραγωγή και έμποριο και άλλων προϊόντων, που άποτελούσαν τó χαρκετηγιστικά, óς ποίμε, γωρίσματα των κομποτόλειων των Πανοχώρων. Έτσι ηζιάζαν ή ναυτιλία, ή άλιεία, ή άμπελοεργία, ή σηροεργία, οι βιοτεχνίες, όπως ή τυροεργία με τó όνομαστó τολουμιάα τυρί, ή κροεεργία, ή ούκοδομηκή, ή ύδουεργική, ή γαπτική, ή ύποδηματοποιία, ή ύσοεργία. Περίφημη ήταν και ή ούσοποιία της με τó όνομαστó κρoαία και άλλα ποτά, που έξηίγοντο σε μεγάλες ποσότητες προς την Κων)πόλη και τó λιμάνια της Μαύρης Θαλάσσης, καθώς και προς τή Γαλλία και Ίταλία.

Έκτεταμένοι μωρεώνες άποτελούσαν τή έκση της σηροεργίας της, την όποιαν άξιοποιούσαν τó β έργοεεεαα κροεεργίας κομποτόλειων, με έτηεα παραγωγή 50 χιλιάδων κοιλών κομποτόλειων άρίστης ποιότητας και μετáξοεοδóου, έπίσης άρίστης ποιότητας, που έξαγόταν σε διάφορες περιόχες της Όθωμ. Άυτοεργίας μέχρη τή Συρία, άάολια και έξω από αυτήν, μέχρη την Περσία. Για την μεγάλη αυτή παραγωγή της κομποτόλειων και μετáξοεοδóου, της είχαν όώσει τó παραπούλι «Μετáξοεοδóου».

Έκκληοισοι ή έξέλιξις και Θρησκοεεεεικά Καθόριόύματα.

Άρχικά ή Περίσσεια ήταν έδρα Έπισκοπής, ύφισταμένης στους Βυζαντινός χρόνος μέχρη της βασιλείας του Άυτοκράτορος Άλεξίου Κομνηνού (1081—1118), όποτε διελύθη. Άναφέρεται και πάλι μετá την Άάωση της Κων)πόλειος, έπίσης óς Έπισκοπή, ύπαγμένη στη Μητροπόλη Ηγερούείας και Ραιδεστού. Η άνύψη της σε Μητροπόλη, Μουσούτου και Περίσσειας, έγινε όπως προανάφερα τó 1909, με πρώτο Μητροπολίτη, τον φιλόδοξο Μυαηλίδη, Κατάλογος των Έπισκόπων και Μητροπολιτών της Έκκληοισιας αυτής Έπισκόπος, έπισυνάπτεται στο τέλος της παρούσης.

Τρεις Έκκληοισίες, δέκα τρία Παρεκκλήοια και ένα Άγίασμα, άποτελούσαν τον θρησκοεεεεό έξοκασμό της Περίσσειας.

— Οι Έκκληοισίες ήταν, της Κοιμηόεας της Θεοτόκου, που ήταν και ό Μητροπολιτικός Ναός, του Άγίου Νικολάου και του Άγίου Ίωάννου του Άποκροφάοιστου.

— Τα παρεκκλήοια ήταν, του Άγ. Γεωργίου, της Σχολιάς Παναγίας,

των Ταξιοχώων, του Μετοχίου της Μονής Κόκκου, του Άγ. Σπυριδώνος, της Άγ. Κυριακής, του Άγίου Ίωάννου του Προδρόμου, του Άγ. Κωνσταντίνου, της Ζωοδόχου Πηγής, του Άγίου Παντελεήμονος, του Άγίου Κρηόκου, των Άγ. Άναργών και του Άγ. Μετρούλιου.

Τό Άγίασμα ήταν της Άγίας Έλεόνης, στο όποιο έτερεχε ύεεεό θεοόχο ιεριατικό νερό, και όπου έρχόταν από τó γύρω χωριά και θεοεούσαν πολλοί άρροστοι, από δεγματικές και στομαχικές παθήσεις.

Στá παρεκκλήοια αυτά, σε κάθε έτεεεο του Άγίου, γινόσαν πανηγυρική λεουεργία, την όποια άκολοθούσε τρακούεεεο γλέντι, όπως και στá παρεκκλήοια των άλλων χωριών και κομποτόλειων των Πανοχώρων.

Τá τελενεεαία πένεε από τó παρεκκλήοια αυτό, έχουν όλίεεα καταεραφη από τους Τούρκους, τó δέ άλλα με τίς τρεις έκκληοισίες, ήμιαεεεεαφη και ληληαρηθή.

Εκκοεεεα ήταν και τó διο Έκταεεεεήεα της Περίσσειας, δάξια Δημοεεεα Άαρέων και Θηλέων, με 200 περίοου μαθητές και μαθήτρες τó καθένα.

Άυστηώς και για την κοιμόπολη αυτή, όπως και για τó Μυριόφυτο, τó στονχία που κατέχω, είναι τόσο περιωριεμμένα, όστε δέν μαποώ νά κάνω έκτενέεεερη περιγραφή.

ζ) Στέενα.

Η κοιμόπολη αυτή, ή μεγαλύτερη από τίς μεσογείες κομποτόλεις των Πανοχώρων, της όποιας ή χρονολία ιδούσεος είναι άγνωστη, ήταν άρχικά κτισμένη σε μία μικρή τοποθεσία ύψους 120 περίοου μέτρων και σε άπόεεαση 1.800 περίοου μέτρων από την παραλία, που την έλεγαν «Καεέεεα». Η τοποθεσία αυτή ήταν μέχρη τον Άη - Διά (Πρόφητη Ήλία) κατάφυτη από ύψηλές όρεις, τίς όποιες οι Στερνιώτες της έλεγαν «Κλαδούεες», τó δέ χωριό λεγόταν όχι Στέενα, άλλα Καρναγίς και έτοι ήταν καταχωρισμένο στον Χωροεργιακό Πίνακα της Κων)λειος. Για νά άποφυγουν όπως οι κάτοικοι της τίς έπιδρομές των πειρατών, που λεηλατούσαν συνεχώς τους παράλιους συνοικισμούς, άναγκάσθηκαν νά έγκαταλείψουν τó πρώτο χωριό τους και νά κτίσουν καινούργιο σε άπόεεαση 200—250 μέτρων από τον Πηγοφήτη Ήλία, στο κοιλώμα μιας χαράδρας και τó όνόμασαν τότε «Στέενα», από τó πολλά νερά που έτεεχαν από παντού. Οι Τοπόχοι, άγνωστο γιατί, τó λέγανε «Τεπέκοι», που σημάειε Δορυχώρ. Η τοποθεσία εκείνη περιβαλάμενη από κατάφυτα με όρεις ύψόμεεα, ήταν άφραης και μονόχρα από την κορυφή του Πηγοφ. Ήλία φαινόταν άγλάκι. Τά πρώεα στίεα είχαν κτισθή άπο κτιστήεα από μία πηγή (πηγή—όρύοη), καθώς και πέεα από ένα άπο κτιστήεα από μία πηγή (πηγή—όρύοη), καθώς και πέεα από ένα

πλάτωμα, που λεγόταν «*Αλώνια*», κοντά στο χείλος κρημνωτό ενός χειμάθρου μαζού. Πότε άρχισε το κτίσιμο του νέου χωριού, δεν είναι άκριβδώς γνωστό, αλλά οι μεταφορές και μεταρρυθμίσεις των πρώτων σπριτών, άρχισαν κατά τὸ 1830, μετά την κατάγληση τῶν *Εντιστασιακῶν Ταγματῶν ἀπὸ τὸν Σουλτάνο Μελχούτ και ἰδίᾳ μετὰ τὸ 1840—1845. Ήπειθὶ ὁμως, ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ πρώτα ἐκείνα στίβια, παρὰ τὴς νεωτεριστικῆς μεταρρυθμίσεως ποὺ ἐπέστησαν, διατηροῦσαν τὰ ἀρχικά τους χαρακτηριστικά μέχρι τὰ τελευταία χρόνια, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποβῆθαι κανεῖς, ὅτι τὸ κτίσιμο τοῦ νέου χωριού, θὰ ἔγινε γύρω ἀπὸ τὰ 1750—1800.*

Ἡ Στέγνα ἀνατύχθηκε γρήγορα και μέχρι τὸ 1830—1835, ἦταν τὸ κερκόλογθρο τῆς ἐπαρχίας και ὁ αὐτὴ γινόταν τὸ «*Παλάτιον*», μετὰ τὴν ἀγοραπωλησία τῶν προκόντων τῶν γύρω χωριῶν. Οἱ Στερνιώτες ἐργάζοταν κυρίως μετὰ τὰ ἐμπορικά κέντρα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὅπου μεταφέρανε τὰ ἐμπορεύματά τους, ἰδίᾳ τὰ κρασιά και τὰ σακιά, τὰ ὅποια φέρνανε μέχρι τὸ *Τσαγκαροχώρι* (τὸ *Τουρκικὸ χωριὸ Τσιγκιρλί*) μετὰ τῶνα, γιατί δεν ἔπηγε δρόμος βατὸς σὲ τροχὸ ἀπὸ τὴν Στέγνα μέχρι τὸ χωριό. Ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτὸ ἔκινουσαν σὲ ἀργωνωμένα καραβάνια μετὰ ἡμέτερα φοροτομένα και ζῶα και ὅταν ἔφθοναν στὴν Ἄνατ. Ρωμυλία, πωλοῦσαν τὰ ἐμπορεύματά τους και ἀγοράζανε ἄλλα, τὰ ὅποια μετέφεραν και πωλοῦσαν στὰ χωριά τῆς περὶ γῆς τους. Οἱ ἐμπορευόμενοι ἐκείνοι, ἦσαν γεροὶ και θαρραλέοι, γνώριζαν καλά τὴν Τουρκικὴ γλῶσσα και ντυνόταν σὰν Τυρκοὶ μετὰ ζωνάρια, κομμωτές, παλάσκες και κάμες, ὅστε δεν φανόταν καθόλου πὸς ἦταν Ἕλληνες. Ἀλλοίμονο δὲ σὲ κείνους, ποὺ θὰ ἔκαναν τὴν ἀπόδειξη νὰ ἡστέφουν τὰ ἐμπορεύματά τους. Ἐφίσταντο τῶν παθῶν τους τὸν τάραχο κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον, ἀπὸ τὴς γενναίους ἐκείνους γυρολόγους ἐμπόρους, τῶν ὁποίων ἡ πάλιπραγία δεν εἶχε ὄφρα. Οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τοὺς Στερνιώτες, θυμόνταν μερικούς ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς ἐκείνους ἐμπορευόμενους, ὅπως τὸν *Τσουλάκη*, τὸν *Καφερέτ*, τὸν *Γκιζιράνη*, τὸν *Σασάνη*, τὸν *Κοσιμά*, τὸν *Μηροτέλο κ.ά.*, οἱ πάλαιότεροι δὲ ἀπὸ αὐτούς, ἦταν ἄκρῳα τρομερότεροι.

Κατὰ τὸ 1830, ὅποτε ἀρχισε, ὅπως προανέφερα, ἡ βελτίωση τῶν συνθηκῶν διαδύσεως τῶν ὑποδούλων Ἕλλήνων, ἀρχισε νὰ ἐξελίσσεται ἀκρῳα περισσότερο τὸ *Μυρολόφον*, οἱ ἔμποροι τοῦ ὁποίου, μετὰ τὴς ἱστροφῶρα τους, ἀρχισαν νὰ μεταφεροῦν τὰ ἐμπορεύματά τους, προκόντα ὀλων τῶν χωρῶν τῆς ἐπαρχίας, μέχρι τὴν *Κων/πολὴ* και ἄλλα ἐμπορικά κέντρα τοῦ *Αἰγαίου* και τῆς *Μαύρης Θαλάσσης*, ὅπου τὰ πωλοῦσαν σὲ χαμηλότερες τιμές, ἀγοράζοντας ἄλλα, γὰ τὴς ἀνάγκες τῶν κατοίκων, ἐπίσης σὲ καλύτερες τιμές. Γιατὶ ἡ μεταφορά τῶν ἐμπορευμάτων μετὰ τὴς ἱστροφῶρα μέχρι τὴν *Κων/πολὴ* χρειάζοταν 8—10 ὄρες, και ἄλλες τόσες γὰ τὰ λιμάνια τῆς *Μαύρης Θαλάσσης*, ἐνῶ ἡ μεταφορά, μετὰ τὸ σιτήμα τῶν καραβανίων, χρειάζοταν 7—8 ἡμέρες

και φυσικά ἐπιδαυνοῦσαν μετὰ ὑπερβολικά ἔξοδα, χωρὶς νὰ ὑπολογίζονται και οἱ ἐπὶ πλέον κόποι και κίνδονοι.

Ἔτσι σιγά—σιγά τὸ «*Παλάτιον*» τῆς Στέγνας ἔκλεισε τὸ 1835 και μεταφέρθηκε στὸ *Μυρολόφον*. Παρὰ τὴν ἐμπορικὴ τῆς ὁμως παραγωγή ἡ Στέγνα, ἔξακολουθοῦσε ἐπὶ πολλά ἀκρῳα χρόνια, νὰ ὑπερέχει ἀπὸ τὴς γύρω Κοινότητες, γιατί ἡ οὐκονομία τῆς εἶχε γερὲς βάσεις.

Όνομαστοὶ ἦσαν οἱ νερωῖοι τῆς Στέγνας, 12 τὸν ἀριθμὸ στὴ σειρά, μετὰ ἀποστάσεις 80—100 μέτρα και χαμηλότερα ὁ ένας ἀπὸ τὸν ἄλλο. Οἱ μῦθοι αὐτοὶ ἐκινουόντο μετὰ τὰ νερά τῶν δύο μεγάλων πηγῶν, ποὺ ἔρχεσαν σὲ αὐτὰ, ποὺ τὸ λέγανε «*ἄεση*» και περνοῦσε διαδοχικά ἀπὸ τὸν ἕνα μῦθο στὸν ἄλλο. Τὸ αὐτὰκι αὐτὸ ἦταν κατάρυτο ἀπὸ δηρηκάμητες λευκές σὲ δύο τοῦ τὸ μῦθος. Τὸ «*Καθάμιαν*», ὅπως τὰ λέγανε. Ὁ φλόιθος τῶν νερῶν ποὺ ἔρχεσαν, τὸ θεοῖσμα τῶν καταστάσεων φύλων τῶν λευκῶν και τὸ κελιάδισμα τῶν *Χελιδονίων*, ἀποτελοῦσαν μιὰ ἀρμονικὴ συνολία και συνεπὴρήγοσαν τὴν γοργότητα τῆς περιουχῆς αὐτῆς τῶν νερωῖῶν, ἡ ὁποία κατὰ τὴς καλοκαιρινῆς, ἰδίᾳ τὴς σελήνοφώτερες νύκτες, παρουσίαζε ἕνα θέμα ἐπέροχο. Ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν νερωῖῶν φανόταν, πὸς ἡ Στέγνα εἶχε ἀφθονα νερά, ποὺ διακαλοῦσαν, κατὰ κάποιο τρόπο, τὸ ὄνομά τῆς. Πραγματικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴς δύο μεγάλες πηγῆς - ἄφθονες τῆς βορεινῆς συνολίας, τὴ δυτικὴ και τὴν ἀνατολικὴ (τὴν δευτέρη τὴν ἔλεγαν «*Σωληνήρακα*»), τῶν ὁποίων τὰ νερά κινουόνταν τοὺς 12 νερωῖῶν, ὑπῆρχαν και ἄλλες ἔξ ἑστὴ νοτιοδυτικὴ συνολία, ποὺ ἦταν γνωστῆς μετὰ τὸ ὄνομα, «*Τατάτση*», «*Μαροῦνα*», «*Καρυονιάς*», «*Κιουῖνκος*», «*Βρουσοῖα*» και «*Σουλερμάνης*».

Ἐκκλησίες, Παρεκκλήσια και Ἀγίασματα: Τρεῖς Ἐκκλησίες εἶχε ἡ Στέγνα, οἱ ὁποῖες ἀναποκρινόταν στὰ θρησκευτικά καθήκοντα τῶν κατοίκων τῆς. Ἡ μεγαλύτερη και μεγαλοπρεπέστερη ἀπὸ αὐτές, ἦταν ἡ τῶν *Πατριεγύτων Ταξιαρχῶν*, τὴν ὁποία οἱ Στερνιώτες ἔλεγαν «*Ἄγι-σράτκος*», ἀρχικά δὲ ἦταν ἡ μοναδικὴ τῆς κοινοπέσεως, κτισμένη στὸ δυτικὸ μέρος τῆς βορεινῆς συνολίας, κοντὰ στὴ γέφυρα, ποὺ ἔκωνε τὴς δύο συνολίες τῆς. Πιέλομα μανουάια, μεγάλοι και ὄμορφοι κρυστάλλινοι πωλέματα, μεγάλες εἰκόνες Ἁγίων, ἔργα ἀρίστην Ἀγιογράφων και μιὰ εἰκόνα σὲ φονασὸ μέγεθος τοῦ Ἀρχαγγέλου *Μιχαήλ* ἐξααιρετικῆς τέχνης, ἀποτελοῦσαν τὸν πλούσιο διάκοσμο τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, ἡ ὁποία ἦταν ἡ μεγαλύτερη τῶν γύρω 12 κοινοπέσεων και χωριῶν. Τὰ μανουάια ἐκείνα δόσανται σήμερα στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Βαρβάρας στὴν *Καθάμιαν*.

Δεύτερη ἦταν ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, στὴν βορεινὴ καὶ αὐτὴ συνολία και στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς, ποὺ ἔκτισε μετὰ δαπάνες τοῦ ἕνας πρῶνογθρος, ὁ *Ἐφροβανάσης*. Αὐτὴ ἦταν στὸ γυθιὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν *Ταξι-*

αρχῶν, ἀλλὰ μικρότερη καὶ χαμηλότερη. Ὁ διορηθὴς τὴν ἐκόσμησε μὲ πλοῦσιο διάκοσμο, ποικιλίαις, μανουάλια, εἰκόνες, καμπαναριῶ κατ. καὶ τὴν ἐπιρρί-
 ζισε μὲ ἰδιόκτητα κτήματα του. Τὰ μανουάλια τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, μεγάλα
 σὺν ἐκείνῃ σχεδὸν τῆς ἐκκλησίας τῶν Τοξιαρχῶν, θύουσιν σήμερα στὴν
 ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Θεοφύλιου τῆς Κασόλιας.

Τρίτη ἦταν ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Θεοφύλιου, ποὺ κτίσθηκε στὰ 1880,
 στὸ μέσο τῆς νοτιοδυτικῆς συνοικίας. Γιὰ τὴν Ἁγία Τριάδα τῆς ἐκκλη-
 σίας αὐτῆς οἱ κάτοικοι τῆς Στέγνας ἐχρησιμοποίησαν τὰ μάρμαρα τοῦ ἀρ-
 χαιοῦ θωροῦ τοῦ Ἀριόλωνος, ποὺ ἦταν ἐπάνω στὴν κορυφὴ τοῦ Ἁγ - Διά.
 Ἀνοστογῶς ἀνέσκαψαν καὶ κατεδάφισαν δόξαληγο τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο μνημεῖο
 καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἁγία Τριάδα, ἐχρησιμοποίησαν καὶ πολλὰ μεγάλα τεμάχια
 ἱστορικές ἐπιγραφές στὴν τοιχοποιία τῆς ἐκκλησίας. Ἐνα μεγάλο τεμάχιο
 μαρμάρου, ποὺ ἔφερε δόξαληγη ἐπιγραφή, τοποθετήθηκε ἀπὸ τὸν κατασκευα-
 στὴ ἀδυστηρὰ τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας. Ἡ ἐπιγραφή ἐκείνη ἀνέγραφε τὰ
 ἑξῆς:

«ΑἴΟΛΩΝΙ ΤΟΡΟΝΤΙΝΩ,
 ΑΓΓΕΛΟΝ ΒΕΣΤΑΒΑΚΗΣ
 ΥΠΕΡ ΕΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ
 ΣΑΜΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΕΤΧΩΝ»

Ἀπὸ τὴν ἐπιγραφή αὐτὴ, ἔβγαλε τὸ συμπέρασμα ὁ Χρονογράφος τῶν
 Πατριαρχεῶν Μανουὴ Γεδεών, ὁ ὁποῖος εἶχε γράψει γιὰ τὰ «Μνημεῖα λα-
 τρείας τῶν Πατριάρχων», ὅτι στοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρχε ἐκεῖ μὴ πόλις
 ἢ κοινότητα, ποὺ λεγόταν «Τόρων» καὶ ἴσως ἡ φράσις «στὸν Τόροντα», πα-
 ρηλάγη μὲ τὴν πάροδο τῶν χρόνων ἀε «Στέγνα». Αὐτὸ θεδωα εἶναι μὴ
 εἰσασία τοῦ Χρονογράφου, ἡ ὁποία μᾶλλον δὲν εὐσταθεῖ, ὄστερα ἀπὸ τὰ ἀνα-
 φερθεῖντα γιὰ τὸ κτίσιμο τῆς κομποτάλειος στὴν τοποθεσία «Καρέτσα», μὲ τὸ
 ἀρχαῖο ὄνομα «Καθαράτς».

Τρίτη ἀκόμα καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ Μετοχίου τῆς Ἀγιορείτικης Μονῆς
 τοῦ Ἁγίου Παύλου. Τὸ Μετόχι αὐτὸ ἦταν μεγαλόδεστο κτίριο, στὸ ὁποῖο
 ἕνεκε ἕνας Οἰκονόμος πάντοτε καὶ ἕνας Μοναχός, μόνον δὲ ἑορδα του εἶχε τὴν
 ἀποδοτὴ τῶν Τιμίων Δώρων, τὰ ὁποία φυλαγόταν στὸ Μετόχι, ἀε εἰδικῶ
 ζυθότιο καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα γινόταν εἰδικὴ λειτουργία κάθε χρόνο, τὴν τρίτη
 ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων.

Τέλος, ἦταν καὶ ἡ μικρὴ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου τῆς Ν.Α. συνοικίας.
 τιμημένη στὴν μνήμη τοῦ Ἁγίου Θεοφύλιου, ἡ ὁποία καταστράφηκε στὸν
 σεισμό τοῦ 1912.

Ἐίχε καὶ τρία παρεκλήσια ἡ Στέγνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τελευταῖα χρόνια
 ἔνα μόνον ἦταν ἀε λειτουργία, τὸ παρεκλήσιο τοῦ Ἁγίου Στυλιδάωνος, τὸ

ὁποῖο ἔκτισε ὁ Στεφανάκης Παυλάδος κοντὰ στὸ στήρι του καὶ τὸ ὁποῖο λει-
 τουροῦσε στὴς 12 Δεκεμβρίου, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴς προαναφερθεῖσες ἐκκλησίες καὶ παρεκλήσια, ὑπῆρχε καὶ
 ἕνα ἑξωκλήσι, μὲ διαστάσεις περὶ τὰ 14 μέτρα μήκος καὶ 8 μέτρα πλάτος,
 ἀφιερωμένο στὴν μνήμη τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν καὶ αὐτὸ, ποὺ τὸ λέ-
 γανε «Ἀγιοστράτος τὰ δένδρα». Τὸ ἑξωκλήσι αὐτὸ ἦταν ἀε μὴ ἐνηγήθῃ θέση
 τῆς παραλιακῆς περιούχῃς, μὲ ἀνεκτὰ πανύψηλα δένδρα καὶ ἕνα πηγάδι μὲ
 πόσιμο νερὸ, πάνω στὸν δημόσιο δρόμο, μὲ τὸν ὁποῖο ἐπικοινωνοῦσε ἡ Στέγ-
 να μὲ τὸ Καλαμίτσι καὶ τὸ Μυριάφυτο καὶ ἀε ἀπόσταση ἑνὸς πεδίου χιλμ.
 ἀπὸ τὴν Στέγνα. Ἡ τοποθεσία εἶχε θαυμάσια θέα πρὸς τὴν Ἰσοποντίδα,
 ἀπὸ τὴν Στέγνα. Ἡ τοποθεσία εἶχε Μωγοῦς Ἁσίας καὶ τὸ στόμιο τοῦ Ἰελάη-
 μέχρη τὴν ἀντικρυφὴ παραλία τῆς Μωγοῦς Ἁσίας καὶ τὸ στόμιο τοῦ Ἰελάη-
 στοντου παρα τὴν Καλίπολη. Στὸ ἑξωκλήσι αὐτὸ γίνονταν πανηγυρικὴ λει-
 τουργία τῆ δευτέρῃ ἡμέρα τοῦ Ἰλάσχα, στὴν ὁποία ἐρχόταν παρηγουστές
 ἀπὸ πολλὰ γύρω χωριά καὶ μετὰ τὴν ὁποία ἀκολοθοῦσε τρακόθεστο γλέντι,
 μὲ συμπτοχή καὶ λαϊκῶν ὁργανοπαικτιῶν.

Πλάμπωλα ἦταν καὶ τὰ Ἁγίασματα τῆς Στέγνας, στὰ ὁποῖα γίνονταν
 λειτουργίες τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τους. Μνημονεῖον μερῶ ἀπὸ αὐτὰ:

— Τὸν Ἁγ-Διά, στὴν κορυφὴ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Στὸ σημεῖο ἐκεῖνο
 ὑπῆρχε μὴ πέτρα, στὴν ὁποία ἦταν ἀποτυπωμένο τὸ πέλιμα ἕως ἀνθρώπου.
 Κατὰ παράδοση, ποὺ διατηρήθηκε μέχρι τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅταν ὁ Ἰσο-
 φήτης Ἡλίας θέλησε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Μικρασιατικὴ Ἀκτὴ στὴν Εἰρω-
 παϊκὴ θεοσκελίξοντας τὴν Ἰσοποντίδα ἐπίτησε τὸ πόδι του στὴν πέτρα αὐτὴ
 τῆς κορυφῆς καὶ ἀποτυπώθηκε ἡ πατημασιά του. ἴσως νὰ πρόκειται γιὰ τὴν
 τοποθεσία «Τοῦ Χριστοῦ τ' ἀχνάει», ποὺ ἀναφερέθηκε στο κεφάλαιο τοῦ ἴανου.
 Στὴς 20 Ἰουλίου, πολλοὶ ἑορταστὲς μὲ ἕνα Ἰλατιά, ἐπήγαναν στὸ Ἁγίασμα
 αὐτὸ καὶ μετὰ τὴν τέλεση λειτουργίας, ἔσφαξαν κατὰ τὸ τάξιμό τους κα-
 τὰ τὰ ἄσπρ, τὸ ψήγανε καὶ τὸ ἔρωσαν ἀε κοινῇ συνεστίαση. Καὶ ἐνῶ οἱ ἡλι-
 κιωμένοι ἀπείλμιδαν τὴν θαυμάσια θεὰ τῆς περιούχῃς, οἱ νέοι καὶ νέες, ἔτρα-
 γουδοῦσαν καὶ ἔχόρευαν. Τὸ γλέντι κερτοῦσε μέχρι τὸ θρόδι, ὅποτε οἱ πανη-
 γυριστές, ἔπαιζον τὸν θρόμο τῆς ἐπιστροφῆς.

— Τὸν Ἁγιο Ἰωάννη, ποὺ ἦταν στὸν κρημνὸ τοῦ δεύτερου χεμάδρου,
 κοντὰ στὴν γέφυρα τοῦ Ἱδρωγαγείου τῆς κρήνης τοῦ «Κιόνικιου». Καὶ δῶδ
 γίνονταν μεγάλο πανηγῆρ.

— Τὴν Ἀγιοσωτήρα, ποὺ ἦταν στὸν ἴδιο χεμάδρου, κοντὰ στὴν τοπο-
 θεσία «Ἀλιάν».

— Τὸν Ἁγιο Γεώργιο, μὲ μὴ δροσερὴ πηγὴ, ποὺ τὴν ἔλεγαν «Λεν-
 δροῦλά».

— Τὴν Ἁγία Μαρίνα (Ἀγιομαρίνη) καὶ τὸν Ἁγιο Χαράλαμμο, καὶ
 τὰ δύο στὴν χαρῶδα τοῦ Ἁγίου Χαράλαμμου.

— Τους 'Αγίους 'Αναργύρους (Τὸ 'Αγναναγγύρι), τοὺ θρισκόταν κοντά στον κρημνὸ τοῦ τέταρτου χειμάθρου τῆς κομιστολέως. Τὸ 'Αγίασμα αὐτῶ, ἦταν τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ στὴν 1η Νοεμβρίου, ἡμέρα τῆς γιορτῆς τῶν 'Αγίων, γινόταν μεγάλο πανηγύρι μὲ πανηγυριστὲς ἀπὸ πολλὰ γύρω χωριά. Μετὰ τὴν λειτουργία, ποὺ τὴν ἔκαιναν παπάδες καὶ ψάλτες τῆς Στέργως, στὴν ὁποία ἔφερχαν κώλυθα οἱ ἔχοντες δυνάμια Κοσμηὰ καὶ Δαμιανού, πολλοὶ ἔσφαζαν κατὰ τὸ τάξιμό τους κριάρι ἢ τράγιο, τὰ ἔβηγαν καὶ τὰ ἔτρωγαν, πίνοντας ἄρθονο κρεοσί, χορευόντας καὶ τραγουδῶντας, ὅπως καὶ στὸ 'Αγίασμα τοῦ 'Αη-Διά, στὶς 20 'Ιουλίου.

— Τὴν 'Αγία Παρσκακενή, στὴν ὁποία τὴν Παρσκακενή τοῦ Πιάσχα (Ζωοδόγου Πηγή) γινόταν πανηγύρι, στὸ ὁποῖο ἔρχόταν πολλοὶ νέοι καὶ νέες. Ἰδιαιτέρα ἀρραβωνιασμένοι, καθάνα σὲ γαιδοσυγκάμια ἢ μικρόσωμα ἀλογάκια, στὰ ὁποία γιὰ νὰ καθήσουν, ἀπλόωναν πάνω στὶς σέλλες ἢ σάγματα, κεντημένα σεστώνια ἢ μαζγὲς μπατανιὲς ἢ χαλιά. Καὶ ἔδω ὕστερα ἀπὸ τὴν λειτουργία, ἀκολοθοῦσε ἀλοήμερο γλέντι.

— Τὸν 'Αγιο Κονοστατῖνο, ποὺ θρισκόταν στὴν παλιὰ θέση τῆς Στέργως, δηλαδὴ στὴν τοποθεσία «Καρέισσα».

Σ Χ ο λ ε ῖ α : 'Αλλὰ καὶ στὴν παιδεία διακρινόταν ἡ Στέργω. Τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο, ποὺ εἶχε κτισθῆ τὸ 1870 ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, ἦταν τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῶν γύρω κομποπόλεων καὶ χωριῶν. Στὴν ἀρχὴ ἦταν Μικτὸ ἐτάξιω, οἱ δὲ τέσσαρες πρῶτες τῆς ἀρχιμητρικῆς καὶ ἡ ἀνάγνωση, ἀποτελοῦσαν τὰ κύρια μαθήματά του. 'Αργότερα, ὅταν ἐπετάθη στοὺς 'Ελλήνες νὰ χρησιμοποιοῦν διδασκαλίους ἀπὸ τὴν 'Ελευθερὴν 'Ελλάδα, τὸ σχολεῖο ἔγινε μόνον 'Αρρεναγωγεῖο, γιὰ δὲ τὰ κορίτσια ἰδρύθηκε Δημοτικὸ σχολεῖο Ἐθλέων στὸ Μετόχι τῆς Μονῆς τῶν 'Ιδίων, ποὺ ἦταν τότε κλειστὸ. Στὸ πρῶτο διδάξε ἐπὶ 25 περίπου χρόνια ὁ δικλωματοῦχος διδάσκαλος Μ. Δημητριάδης, στὸ δεύτερο δὲ, ἡ ἐπίσης Δικλωματοῦχος διδασκάλα Βασαλκὴ, 'Αθηναία τὴν καταγωγή, πολλὰ χρόνια κ' αὐτῆ. Κατὰ τὸ 1885, οἱ κάτοικοι τῆς ΝΔ συνουκίας, ποὺ λεγόταν «Πέτρα μαχαλάς», θεωροῦντες ὡς μειωτικὴ τὴν ἀνταρξία σχολεῖου στὴν συνουκία τους, ἴδρυσαν ὁ ἓνα Κοινοτικὸ ὄχημα, ἓνα ἀκόμα Δημοτικὸ σχολεῖο, στὸ ὁποῖο διδάξε σὰν Νηπιαγωγὸς ἐπὶ πολλὰ χρόνια, ὁ Φωτῆκης Τσοῦλάκης.

Οἱ πρῶτοι Στεργινῶτες, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Σχολεῖου στὸ χωριὸ τους ἀκολούθησαν ἀνώτερες σπουδὲς στὴν Κων'πόλη καὶ ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τὴν Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, ἦταν ὁ Νικόλαος Δαματάδης, ὁ ὁποῖος ἔγινε ἀργότερα Μητροπολίτης Μετρών καὶ 'Αθῆναι, μὲ τὸ ὄνομα Δοσίθεος, ἀπὸ τὸ 1875 ὡς τὸ 1920 καὶ ὁ Στυλιανὸς Νεράντζης, ὁ ὁποῖος ἔγινε διδάσκα-

λος στὰ Δαρδανέλλια, ὅπου ἔζησε καὶ πέθανε, χωρὶς νὰ ἔστανε γιόνη ποτὲ στὴν γενέτειρά του.

η) Δούπια.

'Ενα ἀπὸ τὰ ὄρη καὶ ἡρωϊκὰ χωριά τῶν Γανοχώρων, ἦταν καὶ ἡ Δούπια, ἡ ὁποία θρισκόταν σὲ ὄρειοτατη τοποθεσία, πάνω σ' ἓνα μαρμαρινὸ λόφο, κατὰφυτο ἀπὸ ἀμπέλιδες, μαρμαρινὲς καὶ κερμαρινὲς δένδρα, σὲ ἀποστασι μίαις περίπου ὄρους πορείας (4 - 5 χλμ) ἀπὸ τὴν παραλία, μίαις ὄρας ἀπὸ τὴν Περίσσεια καὶ μιστῆς στὰ ὄρη ἀπὸ τὴν 'Ηρακλίεσσα. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Δούπιας, τῆς ὁποίας τὸ Τουρκικὸ ὄνομα ἦταν «'Αδατλή», ἔφθινε κατὰ τὸ 1910 εἰς 350 οἰκονόμους (περὶ εἰς 2500 ψυχές), δύο 'Ελλήνες. Ἡ χωρία ἀπασχόλησὴ τους ἦταν ἡ γεωργία, ἡ σιτηροφιλία, ἡ ἀμπελουργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ μέλισσοτροφία, οἱ δὲ γυναικὲς ἐτεβόδοντο στὸν ἀργαλειὸ καὶ τὸ κέντημα καὶ ἔκτὸς ἀπὸ τὰ βαμβακομάλλινα ἑσώρουχα, φανελλές, κεντήματα, πλέκτα μὲ βελονάκι καὶ ὄρη σεστώνια, ἔφτιαχναν καὶ ὄνομαστὰ καὶ πολλὴν γωμὰ κλιμύια, κάτες καὶ θράκες καὶ διάφορα εἶδη πρελοῦς ἀκόμα καὶ μεταξωτῶν. Εἶχε δηλαδὴ ἡ Δούπια ἀνεπτυγμένη οἰκονομὴ βιοτεχνία.

Ἡ Δούπια εἶχε δύο ἐκκλησιές. Τὴν ὄρειοτάτη καὶ περιβλημένη ἐκκλησία τοῦ 'Αγίου Θεωργίου, σὲ γυθιὸ Βασιλικῆς, μὲ διαστάσεις 30 X 20 X 10 μέτρα (ἡλικίας πλέον τῶν 300 ἔτων) καὶ τὴν ἐκκλησία τῆς 'Αγίας Τριάδος, στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ χωριού, μικρότερη καὶ μὴ ἀκκληρομένη, μὲ κελιά Μοναχῶν καὶ Καλοῦργων.

Τὸ ἑσώτερο τῆς ἐκκλησίας τοῦ 'Αγίου Θεωργίου, ἦταν θαυμασία διακοσμημένο, μὲ καλλιτεχνικὰ Τέμπλο θαυμασίας ἔυλογαντικῆς, μὲ μεγάλες καὶ μικρὲς εἰκόνες, ὄρη (δικασομένη) μὲ τὸν Παντοκράτορα, τὴν Παναγία καὶ πολλοὺς 'Αγγέλους σὲ θαυμασιὰς ἔλαιολοφωφίαις) ἀπὸ τὴν ὁποία κρημόταν κεντῆς μεγάλου καὶ ὄρη πολυέμοιοι καὶ τέσσαρες σείδες κεντομάλλινες κεντῆδες. Τὸ πάτωμα ἦταν στρωμμένο μὲ τριγύροντες ὄρη μαρμαρινῆς πλάθης. Τὸ ἄνω Βῆμα εὐθύχωρο καὶ πλοῦσια διακοσμημένο μὲ δύο τὰ ἔρη καὶ ὄρη καὶ ἔρη καὶ δύο ὄρη γλάκινα μαρμαρινὰ μισοστὰ στὴν 'Ὀρεία Πύλη. Τρεῖς μεγάλες ὄρη στήριζε ἐνώπιον τὸν Νάθηκα μὲ τὸν κρημό Ναὸ καὶ ἓνα τριώροφο κρημαρινὸ μὲ δύο κρημαρινῆς, ἑτοίμης τὸν αὐτὸν γωμ. Εἶχε ἀπὸ ἓνα ἐκκλησία αὐτῆ καὶ πλοῦσια διδασκαλικά καὶ ἐκκλησιαστικά καὶ μουσικά θηματα, διάφορα κρημαρινὰ, κώδικα τῆς ἰστορίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν διοικήτων καὶ εὐεργετῶν τῆς. Παράμοια ἐκκλησία ὄρηγε μόνον ἓνα στὴν 'Αδατλή, στὸ ἀνακρημνὸ παραλία τῆς κρησονήσου τῆς Κυζίκου, κατασκευασμένη κ' αὐτῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀρχιτέκτονα.

Ἡ ἐκκλησία τῆς Δούπιας καταστράφηκε στὸν μεγάλο σεισμὸ τῆς 27ης

Ἰουλίου τοῦ 1912, κατὰ τὸν ὅποιον ἰσοπεδώθηκαν καὶ πολλὰ στίγματα καὶ σκοτίσθηκαν 37 κάτοικοι, τραυματίσθηκαν δὲ 40.

Ἀπὸ τοῦς λεγείν τῶν δύο ἐκκλησιῶν τῆς Δουπίδας μνημονεύου τοῦς : Ἱερομόναχο Παπακώκιο, τὸν Παταξάχαβια Ἐπιθυμῖδη, τὸν Παπαγιάννην, τὸν Παναγιώτῃκα καὶ τὸν Παπασάββα Ἀδαμῖδη, ὅλους πρὶν ἀπὸ τὸ 1910 καὶ τοῦς Πλαταδασιέωσι Ἀνδρεῖδη καὶ Παπαδοκωρόθεο ἢ Παπανικώλια, ἀπὸ τὸ 1911 ὡς τὸ χάλασμά τοῦ 1922.

Θα ἦταν ἀσέβεια νὰ παραλειφθῶν καὶ οἱ Ἱεροψάλτες τῶν δύο αὐτῶν ἐκκλησιῶν, οἱ Δημ. Κωνοσταυτανιώτης ἢ Κατωκαῖας, διδασκαλὸς καὶ Μουσικοδιδάσκαλὸς τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, Γρηγόριος Νικολαΐδης, Δαμιανὸς Δαιματάδης καὶ Κοσιμὸς Δωμπερέκης, ὅλοι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ Κῶν)νος Μαράνης, Γεώργ. Μόσχου, Γεώργ. Μολωνῶς καὶ Κῶν)νος Κασδουλίδης, τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἐίχε καὶ ἀρκετὰ ἐξωκκλήσια ἡ Δουπίδα, ὅπως τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ Ἁγίου Παύλου τοῦ Ἀποκεφαλίστου, πρὸς τὰ ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (ἀρχαῖο ἐκκλησάκι) καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου πρὸς τὰ νοτιοανατολικά, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ τῶν Ἁγίων Κῶν)νου καὶ Ἐλένης, πρὸς τὰ νοτιοδυτικά.

Σχολεῖα : Στὴς ἐκπαιδευτικῆς τῆς ἀνάγκης ἡ Δουπίδα ἀνετεκεκρίνετο μὲ ἓνα δῆξιό Μικτὸ Δημοτικὸ σχολεῖο, σ' ἓνα μεγάλο κτίριον στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας, μὲ 250 περίπου μαθητῆς καὶ καθηγήτριες. Ἀπὸ τοῦς πρὶν ἀπὸ τὸ 1912 διδασκάλους, ἀναφέρου τοῦς : Δημήτριον Κωνοσταυτανῖδη (πρὶν ἦταν καὶ Ἱεροψάλτης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου), τὸν Παταδοκωρόθεο, (Πατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος) (1911 - 1912), τὸν Ἀδιστεῖδη Ἀιθιωμώτη ἀπὸ τὸ Αἰθῆμα, τοῦς ἀδελφοῦς Ἀνδρέα καὶ Ἐλένην Ἀνδρεῖδη, τὸν Κυριάκο Χαλαματάδα, ἀπὸ τὴν Καλλιόλη, τὸν Ἄθων. Παταθανῶση ἀπὸ τὴν Δάμψικο καὶ τὸν Παν. Πρωτοψάλτη. Στὰ δύο χθόνια τοῦ ἐπαναστασιασμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, 1920 - 1922, τοῦς Κῶν)νο Μοσχῶδη, τὴν Ἐλένην Χουρμυζάκη ἢ Χασατάκη καὶ τὴν Ζωὴν Παταδασιέωσι.

Ἡ Δουπίδα εἶχε θαυμασία πόσιμα νερά: Τέσσαρες θρύοες μὲ διαυγέστατο καὶ χωνευτικὸ νερὸ καὶ δύο μεγάλα πηγύδια, μὲ διάμετρο 2 μέτρα καὶ βάθος 5½ μ.

Τὸ πρὸ ὑψηλὸ μέρος τοῦ χωριοῦ, ἦταν στολιωμένο μὲ τέσσαρες ἀνεμόμυλους, ἓσαν τοῦ Παναγιώτα Μαμιουλῆκη, δύο τοῦ Παν. Μολωνῆ καὶ ἓσαν τοῦ Δημ. Καταράκη.

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

Ἐίχαν βέβαια καὶ ἄλλες σπονοδαῖες κομποτόλαις τὰ Τανόχωρα, ὅπως ἡ

Ἡρακλείτσα, ἡ Καστάμυρλις κ. ἄ. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατὴ ἡ περιγραφή τοῦς, ἔστω μὲ σχετικὰ λεπτομέρειες, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχον τὰ ἀναγκαῖα στοιχεία. Τελειώνοντας συνεπῶς μὲ τὴν περιγραφή τῶν προαναφερθεισῶν κομποτόλαιων καὶ χωριῶν, συνεχίζω τὴν περιγραφήν τοῦ συνόλου τῆς περιούχης τῶν Τανοχώρων.

Τὰ Τανόχωρα ἐφημιζόταν γιὰ τὴν ἀνεπτυγμένην τοῦς ἐμπορικὴν ναυτιλία, τὴν ἀγαλίσουσα ἀμεία, τὴ διοτεχνία τῶν μεγάλων κομποτόλαιων, τὴν ἀφθονία τῶν γεωργικῶν, κτηνοτροφικῶν καὶ ἀμπελοοικητικῶν προϊόντων καὶ ἰδιαιτέρως γιὰ τὰ ὑπερσοχα κρυσά καὶ σακιά τοῦς καὶ τέλος γιὰ τὴν πλούσια σιτηροτροφία τοῦς.

Ἐτσι :

— Τὸ Μυριόφυτο καὶ ὁ Γάνος καὶ σὲ μικρότερον γλῆμακα ἡ Περίστιας καὶ ἡ Χώρα, εἶχαν ἀγαλίσουσα ἐμπορικὴ ναυτιλία, τῆς ὁποίας τὰ καράβια ἄρχωναν ὅλες τὴς θάλασσας καὶ τὰ πελάγη, πρὶν περὶέδωκαν τότε τὴν ἀρχαὴ Ὀθωμανικήν Ἀυτοκρατορία, ἀπὸ τὴν Μαύρηn Θάλασσα ὡς τὴς ἐσχάρτες τῆς Μεσογείου. Στὸς χθόνους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, μονάχα τὸ Μυριόφυτο διέθετε πρὶν τὰ 150 μικρά καὶ μεγάλα ποντοτόρα πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα γινόνταν, κατὰ τὸ πλεῖστον, οἱ μεταφορῆς τοῦ Ρωσικοῦ ὅτιου ἀπὸ τὰ λιμένα τῆς Μαύρης Θάλασσης στὰ λιμένα τῆς Μεσογείου. Στὴς ναυτιλιακῆς ἐκείνης ἐπιχειρήσεις τῶν Τανοχώρων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Μυριόφυτου, ἔχον τὴν ἀρχὴν τοῦς καὶ σήμερα ἀγαλίσουσε ὁμοειδῆς ἐπιχειρήσεις στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἡ κλιταρική Ἀριστολῖα ἢ Ἀριστολῖα τοῦ Ἱεροκλιστοῦ Μονδῖου κ. ἄ. Στὸ ἴδιον σχεδὸν ἐπίτεθο ναυτιλιακῆς δραστηριότητος δρυσκόνταν καὶ ὁ Γάνος, ὁ ὁποῖος, ὅπως προαναφέρθη, διέθετε στὴς ἀρχῆς τοῦ 20ου αἰῶνα, πρὶν τὰ 50 ποντοτόρα ἱστιαφόρα πλοῖα.

— Ὁ Γάνος, τὸ Μυριόφυτο καὶ ἡ Ἡρακλείτσα, εἶχαν ἀγαλίσουσα ἀμεία. Ἡ θάλασσα τῶν Τανοχώρων εἶχε ἀφθονο ἐνάλιο πλοῖον, τόσο σὲ μεγάλα, ὅσο καὶ σὲ μικρότερα πλοῖα. Σὲ ἀδριαμένη ἐποχῇ τοῦ χθόνου, ἐρχόταν ἀπὸ τῆς ἀντικρυνῆς ἀκτῆς τῆς Μικρῆς Ἀσίας, τὴν Γαληνή (πρὶν τὴν ἔλεγον παλαιότερα Πανολιμήν), τὴν Ἀσπύνη, τὴν Κονύραλη κ. ἄ. στὴν θάλασσα περιούχῃ τῶν Τανοχώρων ἀμειντικὰ συγκροτήματα μὲ πλοῖα προσωπικὰ ἀπὸ ἀπὸδες καὶ γυναικῆς καὶ ἐπάρεσαν ἐκεῖ. Τὰ Ἰγὺ Ἰγὺ καὶ οἱ Ἰγάτες, ἦσαν κῶθε μέγα γεμῖντες μὲ λαυράκια, κερφάλους, παλαμιδες, κολιούς, σκομπιριά, σαρθέλλες, ὄντα πλοῖα, πῖνες, κρένια κ. ἄ. Τὰ περιουσότερα ἀπὸ τὰ πλοῖα αὐτὰ, τὰ ἐπίστατωνν στὰ ἐργαστάσια ἀμείατων, πρὶν ἦσαν στὸν Γάνο καὶ τὸ Μυριόφυτο, καὶ τὰ ἔστειλιναν στὸ Ἐξωτερικὸ, ὅπως στὴν Ἰταλία, στὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ στὴν Βόρεια Θράκη.

— Ἐξαιρετικὰ γρημισμένη ἦσαν ἡ ἀμπελοοικητικὴ τῶν Τανοχώρων καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Γάνου, τῆς Χώρας, τοῦ Ἀδδημίου, τοῦ Πλατάνου, τῆς Στέργας, τῆς Δουπίδας κ. ἄ. ἐνὸς στὴς μεγάλες παρῶλες κομποτόλαις, ἦγμιζε σὺν δευτερογενῆς βιομηχανία, ἡ ὀνοστολία καὶ γενικά ἡ ποιοτοπία, μὲ τὰ ἀφθονα καὶ ὑπερσο-

για κρυστά και γαυιά. Ἡ ἐποχὴ τοῦ τρυγητοῦ τὸ Σεπτέμβριος, ποῦ τὴν ἔλεγεσαν «Μουστιάς, ἔπρεπε πανηγυρική μορφή καὶ ἡ συγκομιδὴ καὶ μεταφορά τῶν σταφυλῶν, γινόταν σὲ συνεχεῖς ἑξαήμερα γκαῖς καὶ γλεντιοῦ. Οἱ νοικοκυρὲς παρυσσεύοντας θουμάσια περτιμέγια, πράγλια ποῦ ἔδιδε τὴν εὐχαρίαια σὲ συγγενεῖς, ἀκόμα καὶ σὲ φιλικὲς οἰκογένειες, νὰ ἀνταλλάσσουν μεταξὺ τους τὰ μυσταραμακευήματα, δηλαδὴ τὰ μυστοκαούλια καὶ τοὺς μυστοκαπέλτες. Πρωγμυτιτὴ ἀμύλια, στὸ ποῖα νοικοκυρὰ θὰ περῶση τὴν ἄλλη στὴν τεχνική τῶν τιμασευσιμάτων ἔκεινον.

Οἱ περιόδοι τῆς Μουστιαῖς καὶ τοῦ ψαθείματος, ἦταν ἀπὸ τὶς πιὸ χαροῦμενες στὴν ζωὴ τῶν Γανωχῶρων, σὲ κίνηση, ἐργασία καὶ διασκεδάσεις. Καὶ ὅταν πλεόν τὰ μεγάλα θαπέλια (οἱ Μπόμπες), ἦταν γεμάτα κρυστά καὶ γαυιά, ἀρχίζε ἡ ἑξαγωνίη τους στὴν Κων)πολι καὶ ἄλλα μέρη. Ἡ φέρωση στὰ θαπέρια γινόταν μὲ τὸν ἑξῆς ἰδιόρρυθμο τρόπο. Ἐργίζων τὶς γεμάτες μπόμπες στὴ θάλασσα, τὶς ἔδεναν τὴν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη στὴ σειρά, πῶς ἀπὸ τὶς διάρκες καὶ τὶς ἔσεναν μέγχι τὰ θαπέρια, καὶ τὶς ἐφροτρῶναν στὰ ἀμάρδια τῶς. Ὅταν τὰ θαπέρια εἶχαν ἀδειες μπόμπες, τὶς ἐρχίζων στὴ θάλασσα, ὅπου τὸ ρεῦμα τὶς ἐφερνε σιγὰ - σιγὰ, στὶς παρῶδες τῶν καιμορῶλων.

Ἰδιαιτέρα εἰναιχὴ γιὰ τὴν ἀμπελοργία τῶν Γανωχῶρων καθὼς καὶ γιὰ τὴν οἰνοποιία περιόδος, ἦταν ἀπὸ τὸ 1860 ὡς τὸ 1880 (πρωγμυτιτὴ περιόδος περτέων ἀγγελιάδων) κατὰ τὴν ὁποία γινόταν μεγάλες ἑξαήμερες κρυστιῶν στὴ Γαλιία, στὴν ὁποία λόγω ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς, ἀπὸ ἀγνωστη τότε ἀρρώστια, τῶν ἀμπελώνων, εἶχε μὴδενισθῆ ἡ παραγωγή ἐντοπιῶν κρυστιῶν. Ἀκολούθησε ὁμος ἀπὸ τὸ 1880 ἡ περιόδος τῶν ἰσχνῶν ἀγγελιάδων, γιὰ μὲ τὴ δημοιοργία καινοοργίων ἀμπελώνων, ἡ Γαλιία ἔπαυσε ἀπὸτομα νὰ ἀγορεύε ἀπὸ τὴν χρονιά ἐκεῖνη κρυστά ἀπὸ τὰ Γανώχωρα. Τότε οἱ καιμορῶδες καὶ τὰ χωριά, ποῦ εἶχαν γιὰ κύρια ἀπασχόλησή τους τὴν ἀμπελοοργία καὶ οἰνοποιία, ἔπασαν οἰκονομικά καὶ ἔχασαν τὴν πρωτινή τους εὐμάθεια καὶ εὐδαιμονία. Ὅτερεα ἀπὸ τὴν συμφορὰ αὐτή — γιὰ τὴν πραγματικῆς συμφορῆς ἐπρόκειτο — ἀρχισε τὸ ἑρρίλωμα τῶν κλημάτων τῶν ἀμπελώνων καὶ ἡ ἀντικατάστασή τους μὲ μωρεδένδρα, γιὰ διατροφή μεταξοσκωλήκων. Ἐπειοιγὰ - σιγὰ, δημοιογγήθηκαν ἔκτεταμένοι μωρεῶνες καὶ γεννήθηκε καινοοργίος πλανευσιμυτιτὴς κλάδος, ὁ κλάδος τῆς Σηροτροφίας καὶ ἀρχισε ἡ παμπευσιμυτιτὴ καινοοργία καὶ μεταξοστῶρον ἀρίστης ποιότητος. Γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ νέου προοίντος, ἰδρύθηκαν ἐργαστήρια καταργασίας καινοοργίων σὲ διάφορες κομοπόλεις τῶν Γανωχῶρων, ἔξ στὴν Περίστια, δύο στὸ Γιάνο, δύο ἡ τρία στὸ Μυριόφυτο, καὶ ἀνά ἕνα στὴν Ἡρακλίεσσα καὶ τὸ Ἀδύνημι, στὰ ὁποία γινόταν ἡ καταργασία τῶν καινοοργίων καὶ ἡ παμπευσιμυτιτὴς καὶ μεταξοστῶρον. Ἀπὸ τὰ κέντρα αὐτὰ τῆς Γανωχωρῆτικῆς Ση-

ροτροφίας, ἐξήγοντο κάθε χρόνο μεγάλες ποσότητες καινοοργίων, ἄστρων καὶ ρορῶνων, ἀνοκευσιμυτιτῶν σὲ συμπαισιμένα δέματα (μπαλλες), μέσα σὲ μεγάλα σακιά (χαρῶλια), στὶς μεγάλες ἀγορὲς μετῆξης, ὅπως στὴν Προῦσσα, στὴ Συρία, στὴν Ἰταλία, ἀκόμα καὶ στὴν Περίστια, στὴν ὁποία κατ' ἀποκλειστικότητα σχεδόν, ἐξήγεται τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς παμπευσιμυτιτῆς τοῦ μεταξοστῶρον, ἀρίστης πίντορε ποιότητος.

Κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου, σὲ ὅσα στίτια ἔπρεσαν μετῆξοσκωλήκτες, γινόταν τὸ ἑρρίλωμα, ποῦ ἔπρεπε καὶ αὐτὸ μορφή πανηγυριοῦ, μὲ συμπαισιμυτιτῆ καινοοργίων καὶ φιλενώδων, ποῦ τὶς καλοῦσαν γιὰ νὰ βοηθήσουν στὴν ἀργαίεση τῶν καινοοργίων ἀπὸ τὰ μωρεῶκαδα. Κεράματα, γέλια καὶ χαρὲς, κῆναν τὴν ἐργασία αὐτῆ, χαροῦμενη καὶ εὐχάριστη.

— Σπουδαία ἦταν ἡ Κεραμοτεχνική καθὼς καὶ ἡ ἀγγειοπλαστική στὰ Γανώχωρα, ἰδιαιτέρα δὲ ἦμαξε ἡ διοηχανία αὐτῆ, στὸ Μυριόφυτο, στὸ Καλαμίτσι καὶ στὴν Χώρα. Μονάχα στὸ χωρο Μυριοφίτου - Καλαμίτσι λειτούργουσαν περὶ τὰ 150 κερματοποιεῖα. Φημισμένα ἰδιαιτέρα ἦταν τὰ κερμαίδια τοῦ Μυριοφίτου, τὰ τοῦδια τοῦ Καλαμίτσι καὶ οἱ στίμες τῆς Χώρας. Τὰ κερμαίδια καὶ τὰ τοῦδια ἦταν ἐφάμιλλα τῶν Εὐρωπαικῶν καὶ μεταφέρονταν μετῆξ τὴν Κων)πολι καὶ τὴν Καθάια, καθὼς καὶ στὸ ἔσωτερικὸ τῆς Θράκης.

— Ἀφθονά δημητριακά, κυρίως στὶς περιόδες τῶν μεσογίων Γανωχῶρων καὶ στὴν Περίστια, ἡ ὁποία ἦταν συγγονα καὶ σημαντικὸ ἐμπορικὸ κέντρο.

— Μερῶκα χωριά, ἀλλὰ κυρίως ἡ Ἡρακλίεσσα, εἶχαν ἔκτεταμένους ἐλαιῶνες, μὲ παραγωγή θαυμασιῶν ἐλαιῶν καὶ λάδιου.

— Ἀκόμα καὶ ἡ κτηνοοργία εὐδοκμοῦσε στὰ Γανώχωρα, ἰδιαιτέρα, στὶς βόρειες καὶ βορειοδυτικὲς πλαγιές τοῦ Ἰεσοῦ Ὀρους, ὅπως στὸ Πιλαμόφι, στὸ Σεντοῦκι, στὴν Καστάμπλι, στὸ Ἰντέσκιο, στὸ Σιμῆτῆ κ. ἄ. μὲ κλάδες βοοειδῆ καὶ αἰγοπρόβατα, φημισμένο δὲ ἦταν, ὅπως προανεφέρεα, τὸ τουλομῆσιο τυρὶ τῆς Περιστάσεως.

— Πολλοὺς νερόμυλους, ἀκόμα καὶ ἀνεμόμυλους εἶχαν τὰ Γανώχωρα, ἰδιαιτέρα ἡ Στέργια περὶ τοῦς 12, ὁ Γιάνος 11, καθὼς καὶ ἡ Καστάμπλις, ἡ Ἀμνίσκη καὶ τὸ Ἀδύνημι (ποῦ τοὺς κινουσαν γρσφικοὶ ρόακες - ποταμῶροι) γρσφικώτατους δὲ ἀνεμόμυλους ἡ Λούτσια, τὸ Καλαμίτσι, ὁ Πιάτῆνος καὶ ἡ Κερασιά.

— Εἶχαν καὶ τὰ πολεμικά τους χωριά τὰ Γανώχωρα. Ἡ Στέργια μὲ τὴν Λούτσια στὰ νοτιοδυτικά, ἡ Καστάμπλις, τὸ Ἰντέσκιο καὶ τὸ Σιμῆτῆ στὰ βορειοδυτικά τοῦ Ἰεσοῦ Ὀρους, ἦταν τὰ πολεμικά σχολεῖα τῶν Γανωχωρῆτικῶν. Ἰδιαιτέρα στὴ Στέργια, ὅπου ἔοσε ὁ Ὀρδαρχηγὸς Κατερίαν Γιάννης Μπαρῆνης μὲ 100 περίπου παλληκάρια καὶ στὸ Σιμῆτῆ, ὅπου ἔοσε ὁ ἄλλος Ὀρδαρχηγὸς, ὁ Κατερίαν Στεφανῆς, ὁ περιήρημος Ντελήροτεφανῆς, μὲ λιγώτερα

ἀφιθνητά, ἀλλ' ἐξ ἴσου γενναία παλληγκάγια (ἀμφοτέρωτα ἕνα εἶδος κλεφτῶν τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων). Κανένως Τοῦρκος δὲν μπορούσε νὰ πατήσῃ, χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Ἑλληνα Μουσουλμάνου. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ χωριά, ἦσαν τὸ κατασφύγιον τῶν διασκοιμένων Ἑλλήνων σὲ ἀνώμαλες καταστάσεις. Ὁ Καπετὰν Μπατίνης εἶχεν ἐκτελέσει καὶ τοὺς δύο ἐκείνους ἐθνοπροδοτοὺς τοῦ χωριοῦ, τὸν γιὰτὸ Σαμουὴλ καὶ τὸν μακρονὰ Μαμελιόζκο, οἱ ὅποιοι κατέδιδαν τὴς κληθείς τῶν ἀνδρῶν του στοὺς Τοῦρκους. Ἀπὸ ἐκείνους τοὺς δύο Ὀρπακοὺς, ὁ μὲν Στεφανῆς σκοτώθηκε τὴ νύκτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τοῦ 1914 (ἦταν ἄρρωστος στὸ σπιτι τοῦ ἐπιλοιορκήθηκε ἕσπερα ἀπὸ προδοσία, ἀπὸ τοὺς Τοῦρκους) ἐνῶ προσηλαθῆσε νὰ διαφύγῃ προδοτικῶντας, μὰ δημοβία τὸν ἔργαζε κάτω νεκρῷ ὁ δὲ Καπετὰν Μπατίνης, ἦλθε πρόσφυγας καὶ αὐτὸς στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν Γεωργιανὴ τοῦ Παργαίου, ὅπου καὶ πέθανε τὸ 1964, σὲ ἡλικία 90 περιῶν χρόνων. Οἱ Γανοχωρῆτες διακρίνοντο διὰ τὴν ἔφεσίν των εἰς τὰ γράμματα. Τὰ Γανόχωρα ἦσαν πατριωτικὸ φυτόλιον, ἀπὸ τὸ ὅτιο ἀνεδείχθησαν ὄνομαστοὶ στὰ χρόνια τους, ἀνώτατοι, ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι Κληρικοί, Ἐπιστήμονες, Διδάσκαλοι, Καθηγηταί, Ἱερευρηματεῖς, Πολιτικοὶ, ἄδολοι καὶ Καλλιτέχνες, ποὺ τήρησαν τὴν γενέτειρά των καὶ γενικά τὸ Ἑλληνικὸ ὄνομα. Καὶ σὰν ἀπόδειξι τοῦτου, ἀνωφέρω μερικὰ ὀνόματα διακεκριμένων προσωπικωτικῶν, ἀρχιζήντας ἀπὸ τοὺς Κληρικούς :

— Τὸν Οἰκουμηνεὸ Πατριάρχη Κων)πόλεως Ἄνθιμο τὸν Ε' ἀπὸ τὸ Νεοχώριον Γάνου, 6.5.1841 - 12.6.1842.

Τὸν Πατριάρχη Ἀγριοχίαις Ἱεροθέο, ἀπὸ τὴ Χώρα, ἡ Μυτιλήφου, 1850 - 1885.

Τὸν Μητροπολίτην Γάνου καὶ Χιώτας Δωρόθεο, ἀπὸ τὸ Γάβρο, 1854 - 1857.

Ἰωαννῶν Μακάριο, ἀπὸ τὴ Χώρα, 1795.

Κυρίκου Μακάριο, ἐπίσης ἀπὸ τὴ Χώρα. ; — 1811.

Πηροκονήσαν Δανιήλ, ἀπὸ τὸ Μυτιλήφου, 1629 - 1638.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀνωτέρου, ὅπως ἀναφέρει ὁ Χρονικογράφος τῶν Παργιακῶν Γεδεών, ἔγιναν οἱ ἀγιογραφίαι τοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρου Πηροκονήσου. Οὗτος ἔλαθε μέσος εἰς τὴν ἀπὸ τὸν Κύριλλο τὸν Κωνσταντινουπόλεως Κων)πολὴ Σύνδοδο, κατὰ τῶν Καδωνικῶν κερφαίων τοῦ Ψευδοκωκράτους.

Μαρωναῖος Ἄνθιμο, ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλίμα, 1865 - 1877.

Ἀμασείας Ἀγρόσιο, ἀπὸ τὸ Γάνο, 1844 - 1862.

Θεο)νήκης Ἀθανάσιο (Σαράκογιου) ἀπὸ τὸ Γάνο ἡ Αἰδήμιον, 1870 - 1875.

Μετῶν καὶ Ἀθύσιον Ἄνθιμο (Σαράκογιου), ἀδελφὸν τοῦ προηγούμενου, 1865 - 1874.

Γάνου καὶ Χιώτας Χρύσανθο (Τζόννη), ἀπὸ τὴ Χώρα, 1853 - 1873.

Πηλοκωνήσαν Παρθένου, ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλίμα, 1869 - 1876. Οὗτος διετέλεσε Δευθυντὴς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἐν συνεχείᾳ Ἐπίσκοπος Βαλτικής (Ἱεραρχίας Τατάο - Πλαζαρκίκα) Ἄν. Ρωμυλίας τὸ 1849 καὶ Μητροπολίτης Ἐρεσίου τὸ 1854.

Ρόδου Συνέσιον ἀπὸ τὴ Χώρα, 1865 - 1867. Οὗτος διετέλεσε πρῶτον μόνος Ἐπίσκοπος Μεταρρυτιώσεως, Βοηθὸς Μητροπολίτου Νικαίας τὸ 1831, Μητροπολίτης Τυρνόβου τὸ 1842. Πέθανε στὸ Φανάρι τὸ 1879.

Γάνου καὶ Χιώτας καὶ εἶτα Βάρνης Πλοκάναγο Κωνσταντινίδη, ἀπὸ τὴ Χώρα, 1886 - 1891 - 1906. Πέθανε στὴν Βάρνα τὸ 1906, ὡς τελευταῖος Ἑλλην Μητροπολίτης ἐν Βουλγαρίᾳ. Τὰ ὄσα του, δημοκονταὶ σὲ μαρμαρινὸ κουβούκλιο στὸν περιόλιον τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Βαρνάβου Θεο)νήκης, ἐγκαταλείμενα εἶσι ἀπὸ τὸ Ἱερό τοῦ Ναοῦ.

Πηροκωνήσαν καὶ Ἀχιρίδων Παναγόστο (Περσίδη), ἀπὸ τὸν Πλάτανο, Μετῶν καὶ Ἀθύσιον Δοσίθεο (Νικ. Δαμπαζόγιου) ἀπὸ τὴν Στέφνα, 1875 - 1920.

Ἀδοκονήσαν Δωρόθεο (Μοσχίδη), ἀπὸ τὴ Χώρα, 1896 - 1911.

Δέξιαν Κων)νο (Σχορδά), ἀπὸ τὸ Κάλκιτσα, ; — 1922.

Δέξιαν Κων)νο - Πλαταιμῶνος Ἀγρόσιο (Ἐφεντοῦλη), ἀπὸ τὸ Μυτιλήφου, 1916 - 1934. Γεννήθηκε τὸ 1869 καὶ σπούδασε στὴν Θεο)λ. Σχο)λὴ Χάλκης, τὸ δὲ 1895, Ἀρχιμανδρίτης πλῆον, διατέθηκε Ἰεραμπατεῦς τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῶν Πατριαρχικῶν καὶ Ἱεραρχικῶν τῆς Μητροπολιώσεως Μουδανιῶν. Τὸ 1910 χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Σιρμηνιτῆς, ὅπου καὶ ἔμεινε μέχρι τὸ 1916.

Τὸν Ἐπι)σκοπὸν Θεοδοσιουπόλεως (πρώην Εἰσχαϊτῶν Ἑλλησπόντου) Δεόντιο (Δυδέσιου), ἀπὸ τὴν Περίστια. Ἱ. Ἀπόφορος τῆς Θεο)λ. Σχο)λῆς Χάλκης, διατέθηκε τὸ 1916 Ἀρχιμανδρίτης Ἀρχιεπισκοπῆς Πηροκωνήσεως καὶ Ἱερούμενος τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλονάη). Στις 20 Δεκεμβρίου 1927, ἐχειροτονήθηκε Μητροπολίτης καὶ σις 31 Ἰουλίου 1928, ἐνεργάθη στὸ Συνταγματικὸ τοῦ Οἴκ. Θρόνου, μὲ τὸν τίτλον, τοῦ Ἱερατισμοῦ καὶ Ἱεραρχικοῦ Ροδόπης.

Βορτῆς Μεθόδιο, Πανοχωρῆτης, ὁ ὅποιος διέμεινε στὴν Κροιάδα τῆς Ρουμανίας, μέχρι τὸ 1833.

Μυτιλήφου Τηροδόσιο Δεοντόπουλο ἀπὸ τὸ Μυτιλήφου, (; - 1881),

οὐὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ἱ. Δεοντοπόπουλου.

Μυτιλήφου Τηροδόσιο, ἀπὸ τὸ Μυτιλήφου, (1864 — ;). Ὁ περιούσιος

νυμος Διδάσκαλος Ἰ. Λεοντόπουλος τὸν θεοορῶντε κάτοχο μεγάλης παιδείας, ἐγγράμμοτο δὲ «Οὐσιώτατος». Ἐκείσεως στίς 11 Φεβρουαρίου 1864, πέθανε σὲ ηλικία 80 ἔτων.

Θεοσάδωνικής, Μαρθαῖο, Γανοχωρίτη τὴν καταγωγή, (1893 - ;). Ἐνήθηθη στήν Ἄδθη πόλη τὸ 1848 καὶ σπούδασε στήν Θεολ. Σχολή Χαλκίδης, ἀπὸ τὴν ἰσοπία ἀρροποίησε τὸ 1871. Διετέσεε διὰδοχικά, πρὶν νὰ γίνῃ Ἰερακοτος Θεολογίας, Ἀρχιγγραμματεὺς τῶν Πατριαρχείων καὶ Γραμματεὺς τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τὸ 1876, Πρωτοσύγγελλος τῶν Πατριαρχείων τὸ 1878 καὶ Ἰερακοτος Συναίου ἀπὸ τὸ 1882, μέχρι τὸ 1893. «Οὐσιώτατος», ἔγραψε ὄρατα αἰνέσιμο διαρκυθῆ, τὸν ἰίο τοῦ Οὐκ. Πατριαρχου Ἀθανασίου τοῦ Α'.

Ἐξεδέσους (Ρουτροσκίου Βουλαγιάς) Συνέσιο, Γανοχωρίτη, (περὶ τὸ 1810 - 1850).

Ἐπίσκοπο Μυροφύτου Νέοφυτο (Τσοκάνη) ἀπὸ τὴν Περίσταια, 1835 - 1864.

Τοὺς 4 Ἠγουμενένοους τῆς Μονῆς Κορονοφολεῆς, Ἀγαθήγγελο, περὶ τὸ 1875 - 1885, Ἰωαννίκιο, 1919 - 1925, Φιλάγετο, 1936 - 1939, ὄλοους ἀπὸ τὴν Ἡγακείτσα καὶ Σπυρίδωνα, ἀπὸ τὴν Περίσταια.

Τὸ ν Ἐρομόναχο Ἰωάννη Φουρνή, Γανοχωρίτη, Πρῶτον τοῦ Ἱερού Ὁρους καὶ Ἠγουμενο μιάς Μονῆς τοῦτον. Ἀκμάσας κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλεξίου Κοινηνοῦ, ἀντέκρουσε ἐξ ἰσογυίου (ἐκ τοῦ προχέιου), τὸν ἀπεσταλμένο τοῦ Πάπα, Ἀρχιεπίσκοπο Μεθολόων Πέτρο Χρυσουάννο, ἀὲ διεξοδική συζήτηση μτροστὰ στὸν Ἀυτοκράτορα καὶ τὴν Σύνοδο, τοὺς παρσταμένοους Λογίους Κληρικούς, στὸ περὶ ἐκτροπέσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος Δόγμα τῆς Λατινικής Ἐκκλήσιος.

Τοὺς 5 Ἀρχιμεινὰνδριτας Πολύκαστο Θεοδόδου, Γανοχωρίτη, Διδάσκαλο τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς τὸ 1910 - 1911 καὶ ἐν συνεχείᾳ Διεθνή τῆς Ἱερατικής Σχολῆς Βέλλας.

Κυθάλιο, ἀπὸ τὴν Ἡγακείτσα, Ἱερατήρ. Οὐτος τὸ 1865 ἀνοικοδόμησε ἱεράκηρη τὴν νότια πλευρά τῆς πυρρολήθεισης Μονῆς τῶν Ἱεθῶν στὸ Ἄγγιον Ὁρος, ὡς καὶ τὸ κτίριο τοῦ Μετοχίου τῆς ἰδίας Μονῆς στήν Ἡγακείτσα. Ἰνὰ τὰ ἔργα τοῦ ἀυτὰ ἡ Μονὴ τὸν προήγαγε στὸ Ὁροφίο τοῦ Ἀρχιμεινάνδριτου τὸ 1878. Ἀνήγειρε ἐπίσης καὶ τὸ κοιδοῦναιο καὶ Πρωσκυνητάριο τοῦ Καθολοχίου τοῦ ἰδίου Μετοχίου, ὡς καὶ τὸ ὄδραγωγέιο τοῦ. Ἐξῆσε στὸ Μετόχιο αὐτὸ, 60 περὶτον χροῖνια.

Κήρυλλο Ἀθανασιάδη, ἀπὸ τὸν Ἰάνο, Ἀγιοταφίτη. Ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χαλκίδης, ἔμπρητσε στὸ Μετόχιο Φαναγίου, μετὰ στὰ Ἱερασοῦναια ὡς Διδάσκαλος καὶ Σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Στρα-

ποῦ ἀπὸ τὸ 1861 ἔως τὸ 1864 καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς Ἐξαρχος τοῦ Παλαγίου Ἰάκου στίς Ἀθῆνας μέχρι τὸ 1878, ἰσπὲ ἐκτροβετρη στήν Σμύρνη. Ἐπαύθη ὄμως ἀπὸ τὸν Ρωσοφίλο Πατριαρχὴν Νεκδόδου καὶ γύρσε στήν πατρίδα τοῦ Ἰάνο, ἔπου ἀσολοθήθηκε μετὰ τὴν Ἐκκληροασατική Φιλολογία. Πέθανε πάλω στὸ πῶοιο, ἐπὶ μετέθανε ἀπὸ τὸν Ἰάνο στήν Σμύρνη.

Θεοφίλο ἀπὸ τὴν Χώδα, Πρωτοσύγγελλο τῶν Πατριαρχείων. Ἀναφέρεται τὸ 1795.

Ἰακώβωνα, ἀπὸ τὴν Ἡγακείτσα, Ἠγουμενο τοῦ σίς Μόσχων Μετοχίου τῆς Μονῆς τῶν Ἱεθῶν.

Θεοδόδητο, ἀπὸ τὸ Ἰάνο, Ἠγουμενο ἡ Πρῶτον τοῦ Ἰάνους Ὁρους.

Τοὺς 5 Ἐρομόναχοους Κοσιμᾶ, Ἀγιοταφίτη ἀπὸ τὸ Ἰάνο. Ἰηνογρῶφος καὶ διδάσκαλος, διδάξε στήν Ἰηροῦσα καὶ τὰ Ἱεροσοῦναια κατὰ τὴν ἀπὸ τὴν Ἐκτροῦσταση τοῦ 1821 χροῖνια (περὶ τὸ 1816) καὶ ἐξέδωσε στή Βιέννη τοὺς παρακλητικούς κανόνες κατὰ τῆς πανόλοους.

Φιλόθεο, ἀπὸ τὸ Μηρίο. Σπούδασε στήν Πατριαρχική Ἀκαδημία καὶ ἐδίδαξε στήν Ἐνοχία Μουχλίου τοῦ Φαναγίου. Συνέθεσε λαμπρὰ ἐπιγρῶμματα.

Διονύσιο Καλαφίτη, ἀπὸ τὴν Χώδα (1865 - 1915). Οὐτος ἔκρσε τὴν Μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, στήν ἰσοπία ἐπὶ 50 σχεδὸν χροῖνια ἔκρσε ὡς Ἠγουμενος καὶ σ' ὄλο αὐτὸ τὸ χροῖνικό διάστημα ἐργιάθηκε ὡς ρεχίτης, στήν ἀνοικοδόμηση τῆς Μονῆς.

Ἀγάθωνα Πανοτογαρογινό, ἀπὸ τὴν Περίσταια. Τυρκαλόγη τῆς Μονῆς Πανοτογάτορος, Μέγα Ἐκκλησίαρχο καὶ συγγραφέα τῆς ἀκολοθίας τοῦ Ἀγίου Ἀγάθωνος. Ἐνήθηθη στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ πέθανε τὸ 1877.

Μαρθαῖο, Γανοχωρίτη τὸν παλῶ, ἀπὸ τὸν Ἰάνο. Ἀπόφοιτος τῆς Πατρῆς κῆς Ἀκαδημίας Κωνσταντινέως, διδάξε σ' αὐτὴν κατὰ τὸ 1767 - 1769, καθὼς καὶ στὸ Βουνοκοπέο, ἀκόμα καὶ στὸ Μυροφύτο. Συνέταξε Ἱεραμιατικήν, ἡ ἰσοπία ἐξεδόθη τέσσαρες φορές στή Βιέννη κατὰ τὰ ἔτη 1795 καὶ 1816, καθὼς καὶ Συντακτικόν, πὸν ἐξεδόθη δύο φορές. Πέθανε πρὶν ἀπὸ τὸ 1808.

Νικηφόρο Χαστοφυλάκα, ἀπὸ τὴν Ἡγακείτσα (1799 - 1840), ὁ ὄποιος ἐδρασε κατὰ τὴν Ἐκτροῦσταση τοῦ 1821 στὸ Ἄγγιον Ὁρος.

Ἀνθωμο, Γανοχωρίτη, Μοναχοδιδάσκαλο τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Τοὺς 5 Ἰερεῖς Πάσιο Εὐστορατιάδη, ἀπὸ τὴν Χώδα, (γεν. τὸ 1859). Ἀπόφοιτος τῆς Θεολ. Σχολῆς Φαναγίου, διετέλεσε Ἱερατικῶς Ἰηροστάμενος τῆς ἹΕΑ. Ἐκκλησιολογίας καὶ Ἰηροστάμενος τῆς ἹΕΑ. Κοινότητος Βουκοσεοῦ καὶ Ἐφημέριος τῆς ἹΕΑ. Ἐκκλησιολογίας στήν πόλη Μαρῶσοδο τῆς Ρουμανίας.

Εὐέλτα Πατακονομίου, ἀπὸ τὸ Ἀδύημι, Ἀρχιεπισκοπικὸν Ἐπίσκοπον Ἀδουμολέγιου. Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸ πόλεμον τοῦ 1877 - 78, ἀργάνωσε ὁποδοχὴν τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων, γι' αὐτὸ, μόνως ἑξαργύνας οἱ Τσιγγαὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων, τὸν ἐκρίνασαν. Ἡ τότε Ρωσικὴ Κυβέρνησις, ἐσυνταξιοδότησε τὴν χήρα του καὶ τὶς θυγατέρας του, μέχρι τοῦ γάμου τῶν.

Παπαδόνακον (Χρυσόστομον Χρυσομαλάκην, ἀπὸ τὴν Ἡρακλίεσσα, κατὰ τὸν Εὐλόγιον Κοουβλά, ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια, κατὰ τὸν Κ. Ἄμαντρο). Μαθητὴς ὢν στὴν Θεολ. Σχολὴ Χάλκης ὅταν ἐκρηγύθη ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1897, ἐγκρατέμειν τὴ φοιτητὴν του καὶ ἐπὶ κεφαλῆς 100 ἄλλων διακεκτων ἑθελοντῶν, στοὺς ὁποίους προσητέθησαν καὶ 50 ἀκόμα ἀπὸ τὴ Σιμύνην, κατήχησθε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔλαθε μέσος στὶς μάχας τοῦ ἀτυχου ἐκείνου πολέμου, ἐπιβεβῆς ἀρθραστο ἠρωταϊαῖο. Ἐπανεβῆθον στὴ Ἐρέσσον, χειροτονήθηκε στὶς 25 Μαρτίου τοῦ 1904 ἑσθὺς ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Ναύπλιου Ἰερμανόν, τὸν μετέπειτα Ἐθνομάρτυρα (κατακεκονηθήθηκε ἀπὸ Βουλγάρους τὸ 1916, στὴν Ἑλευθεοπόλιν, τότε Πιράδι). Ἀλλὰ ἀεὶ λόγους μῆνες ἀργεσε ὁ Μακεδονικὸς Ἀγῶνας. Καὶ ὁ Παπαδόνακος ἐγκρατέμειν τὴν οὐκοθενεὶά του καὶ ἀντικαθηστωντας τὰ γάσσα μετὰ τὴν ἠρωτικὴν φορεσαὶ τοῦ Μακεδονομαχίου, μετὰ τὸ σταυρὸ στὸ στῆθος καὶ τὸ δάκρυ στὸ χέρι, περναεὶ ἕνα μῆνα ὄσσερα ἀπὸ τὸν ἠρωτικὸ ὄλιαντο τοῦ Παύλου Μελά, στὴ Μακεδονία καὶ κατατάσσεται Ἐθελοντῆς στὸ Ἀνατολικὸ Σῶμα τοῦ Καπετῶν Βάρδα (τότε Λοχαγὸν Πιπ) καὶ Γ. Τσόντου, ποὺ πέθανε μετὰ τὸ δαθιὸ τοῦ Στρατηγού) καὶ στὴ μάχην, ποὺ ἔγινε κοντὰ στὸ Δεμιρσὸδο τῶν Καστανοχωριῶν στὶς ἀρχεὺς τοῦ Δεκεμβρίου, ἰδίου ἔτους, ἔδειξε τέτοια γενναϊότητα, ὄστε ὁ Καπετῶν Βάρδας, τὸν ἀνώμασε ἀμέσως Ἐραρχηγὸ του. Ἐγκρατέμειν ἀργότερα, ὄσσε θιοι οἱ Μακεδονομαχοι, ὑπέφερε τὴν βαρεὶά φρόχην στὴν Ἀθήνα, μέχρις ὄτου ἐδήσειε νὰ τὸν διορίσει ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν Ἐφημέριον στὴν ἐκκλησια Ἰεροφύητου Ἡλίου στὸ Παγκράτι καὶ ἀργότερα στὸ Ἀ' Νεκροταφεῖο Ἀθηνῶν. Στὴν Ἐπαναστάσει τοῦ Ἰουλι τοῦ 1909, ἦταν ἐκείνος ὁ ὁποίος ἐμυήθησε ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ ὄργασε τὰ πλῆθη τῶν Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν μετὰ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, γιὰ νὰ βοηθήσουν θιοι νὰ ἀναστηθῆ καὶ πάλιν ἡ Ἑλλάδα. Καὶ στοὺς Βαλκανικὸς πολέμους τοῦ 1912 - 1913 ὁ Παπαδόνακος, ἀφρησε ἄλλη μιά φορά τὴν οὐκοθενεὶά του καὶ κατατάχθηκε στὸ Τάγμα τοῦ τότε Ἀντ' Ὀρχου καὶ μετέπειτα Στρατηγού Ἰωάννου καὶ τὸ Μάρτιο τοῦ 1913, ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος 12 ἐφίτητων ἐμυήθησε στὸ Ἐτελέν. Μετὰ τοὺς πολέμους ἐκείνους, ἑξαργύνας στὸ Ἀ' Νεκροταφεῖο τῶν Ἀθηνῶν, ὄτου καὶ ἀπέθανε, ἠρωτικὸς καὶ ἀλόγιστος, ὄσσε πάντοτε.

Ὁ Παπαδόνακος ὑπῆρξε ὁ «Ἡσος» τῆς Θεάκης, τὴν ὁποία ἐπαξίως ἐτίμησε καὶ δίκαια τὸν ἀποθανάτισε ὁ Ἑλλ. Λαός, ἀν ἠρῶλο καὶ σὺμβολο

Μακεδονικὸ Ἀγῶνος. Ὁ Παπαδόνακος ἀνεκένωσε τὴ μνήμη τῶν Κληρικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἀπέδειξε γιὰ μιά ἀκόμα φορά, ὄτι ἡ αἰωνία Ἑλλάς, στοὺς πολέμους προτάσει πάντοτε τὸν Στρατῶν, «Ἐν τούτῳ Νίκα». Τὴν κάλληκαριὰ του τὴν τραγοῖδησαν οἱ συμπατριώτες του μετὰ ἕνα ὄραῖστατο καὶ συγκοπητικώτατο τραγοῖδι - μοιρολόγι, ποὺ τὸ συνεθέσε ἀεὶ μιά γιοστὴ τοῦ Ἀνεκίου Ἑλληνοτῶν Ἀθηνῶν, ὁ Ποιητῆς Ἀχλιδεὺς Νήης, μακαρίτης καὶ αὐτός, ἀπὸ πολλα τὴρα χρόνια :

«Πατῆ μου σὺσε στὸ καλά καὶ στὴν εὐχὴν πατέρα,
νῆσαι τὸ μαῦρο γάσο σου, μιά μαύρη ἐκεὶ φοδέρα.

Ποὺ σφάξουν γέσους καὶ παιδιὰ καὶ κόρες καὶ ἀδελφοὺς μας,
καὶ ποὺ περνοῦν οἱ πόθοι μας, μετὰ τοὺς χρόνους καυήτους μας.

Πιάσε τοῦ Παύλου τοῦ Μελά καὶ σὺ τὸ μονοπάτι,
νῆσαι γὰνκεὶα παρηγοριά, σὸν ἀδελφὸ προσατή.

Νῆσαι προσατήρας Ἀγγέλους, στὰ γυναικαπαιδιὰ του,
καὶ Ἀρχαγγέλους τῆς λευτεριῆς, νὰ γίνης στὴ σολαδιά του.

Πατῆ μου ἕσσε τ' ἀκουατα καὶ δάλε τὸ σταυρὸ σου,
πάσε καὶ τὴν ἀγάπη μας, Πατῆ γιὰ φυλαχτὸ σου.

Πιάσε τοῦ Διάκου τ' ἀπαρτο, σταθι τὸ ἑκακομεινέο,
τοῦ Γεργανού τοῦ Λάδαρο, τὸ χλιστομημένο.

Καὶ σ' ἄλλο χέρι τὴ βαρεὶά, τὴν πατριότινα ἑκείνη,
ποὺ ἑγκαπηνη ἠμῶς ἀεὶ μιά κρημάια ἔχει μεῖνει.

Κι' ἀν εἶθης μετ' στὸ ὄροφιο σου καὶ ἀντὸν τὸ μαῦρο χάρσο,
Πατῆ νὰ μὴ τὸν φοβηθῆς, τὸν ἀργιο κουροσάρο.

Γιατὶ μάζυ σου θῆν' ἐκεὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεός σου,
γιατὶ καὶ χάρσο θὰ γενῆ, ὁ ἴσκιος ὁ δικός σου.

Καὶ τράδα μέσα στὴ σολαδιά, στὰ ἄμοισά μας μέρη,
π' ὄλονυχτὶς μῆς ἔχουνε, φονιάδες νέοι κερτῆρι.

Καὶ τράδα κατ' ἐπάνω τους, μετὰ ἔξω τὰ παιδιὰ σου,
καὶ πρην ἀπὸ τὸ δάλο σου, θὰ φθάνη τ' ὄνομά σου.

Στυλιανὸ Βαρεῖδι, ἀπὸ τὸν Πῆνο, ἀπόφοιτο τῆς Ἐπισκοπικῆς Σχολῆς Σιμύνης. Λόγω τοῦ ἦθους καὶ τῆς μορφώσεώς του, ἐξετίμητο ἀπὸ θιοὺς τοὺς κατοίκους τοῦ Πῆνου καὶ τοὺς ἐκαστερε Μητροπολίτες. Διετέλεσε κατ' ἐπιανάληψη Ἀρχιερατικὸς Ἐπίσκοπος στὸ Πῆνο, Σακελάκιος, Οὐκονομὸς καὶ Ἀ-

δάσκαλος, με έξουσιοδότηση της Κοινότητος για την σύνταξη προκουσμηφόρων, όμοίων, πιστοποιητικών και άλλων αποδεικτικών έγγραφων. Ήταν δηλαδή ένα είδος Συμβολαιογράφου και Αρχιγράφου του Γένου. Ήταν επίσης διδύς γνώστης της Βυζαντινής Μουσικής. Μετά τον χαλασμό του 1922, έγραψα ταράτσα με τους πιο πολλούς Γενιώτες, στο όρενό χωριό της παλιές Καταστάθης περί τα 16 χλμ. προς βορράν της πόλεως και προς τον όρομο της Λεωνίας, όπου και έφημέρευσε επί 19 άρχοντα χρόνια, και πέθανε εκεί την 1ην Μαρτίου του 1942 σε ηλικία 82 έτων, άφρονιτας αντίξοο συνεχιστή του πατριωτικού του έργου, τον γυιό του Διδάσκαλο Κυριάκο Βασιλείη. Ο γυιός του αυτός, έπηθέτησε ως διδάσκαλος στο χωριό εκείνο άλλα 15 χρόνια, από το 1925 ως τα 1940 και ως Κοινωτικό Γραμματέας από το 1929 ως το 1934 και στην συνέχεια ως Διευθυντής στο Ε' Δημοτικό σχολείο Καθάλας, μέχρι το 1946, όποτε άνεχώρησε λόγω όριου ηλικίας. Ή άπογοήσή του έγινε με σελμηγή τελική, στην όποία άπηθέτησε προς τους Μαθητές του Σχολείου, ποιό έγραψα-έλατε, μιά δρωιάταρη και συγχωνυτική προσοχιά. Άπέθανε κι' αυτός πριν λίγα χρόνια στην Καθάλα.

Τ ο υ ς Γ ε ρ ο δ ι δ α σ κ α λ ο υ ς Δοσίθεο, από την Περίστασι, όπου δίδαξε γυιόσ από 1850.

Κων)νο Δημητρίου ή Δημητριάδη, από το Μυτιόφυρο, άπόφορο της Πατριαρχικής Άκαδημίας Κων)πόλεως το 1827.

Ίωάννη Λεοντόπουλο, από το Μυτιόφυρο (1765 - 1828), άπόφορο της Πατρι)χής Άκαδημίας και μέλος ταύτης. Περίωνομος διδάσκαλος, δίδασκε στην πατριδα του Μυτιόφυρο το 1803 και στη Ραδοστό, από το 1822 ως το 1827. Συνέγραψε Γραμματική της Έλληνικής γλώσσης, με τίτλο: «Νέα Όδηγός, ή Έγκυκλιόδιον περί γλώσσης, όρθογραφίας και συντάξεως των όκτων μερών του λόγου, συλλεγών εκ διαφόρων έγκρίτων Γραμματικών, σαφώς, συντόμως και άνελάτως ως όλον πρώτον Ιαμβικόον. Σοφή μέλισσα άνθεον ών αν θέλη συνάξει κρηρίον τε και μέλας. Στην Γραμματική αυτή, ή όποια έξεδόθη το 1828, προσάσσει ένα γράμμα άφωεγμένο στον Μητροπολίτη Ηρακλείας Ίωάντιο, στο όποιο λέγει: «ήρηραυ και τοίς της πονηράς τύχης κήμισι προσοπαλιόντα και ού μικρόν έκλασεύτα και άπαυθήσαντα», φράση, ή όποια έμαρτυρούσε την άταγώηρευση από την όποια κατέχετο στην περιόδο εκείνη της ζωής του. Ο γυιός του έγινε Έπίσκοπος Μυτιοφύτου, όπως προαύφερα.

Κυριάκο Ζάμπρα, από την Περίστασι (γεν. το 1869). Καθηγητή Φιλολογίας. Όπως σπούδασε στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία Φιλ)πόλεως και στο Παύταστημιο Άθηνών. Χορημάτισε Καθηγητής στο Γυμνάσιο Άδδ)πόλεως και τα σχολικά έτη 1892 - 1894, καθώς και σε άλλα έκπαδευτήρια, έδίδαξε δε ίδιαιτως την Έλληνική και Γερμανική. Δαιμόριος μελετητής του Όμη-

ρου, τον όποιο άνέλυσε με μοναδική προουρυτία στο Περιοδικό «ΤΟ ΦΩΣ», το όποιο έξέδιδε από το 1912 και μεταφραστής άρχαίων Έλλήνων συγγραφέων στην σειρά Γ. Φέξη.

Ίωάννη Παντούρη από το Γένο, Καθηγητή, Γυμνασιόδωχη και στα τελευταία τρία χρόνια της υπηρεσίας του, Γενικό Έπιθεωρητή Μέσης Έκπαίδευσης. Ο Παντούρης έπορεύασε και στη Γερμανία, άφρησε έποχη ως Έκπαυδευτικός, για τις πολυτιμες δε έθνικές υπηρεσίες του έπιθέτησε πολλές φουαυδευτικές, για την Έλλ. Καθέστηση. Κατά την θρητία του ως Γυμνασιόδωχη στο Γυμνάσιο Έργουρούλεως Σύρου, είχε μεθητή και τον μετέπειτα μεγίλο Πολιτικό και Έθνολόγη Έλευθέριο Βενιζέλο. Όταν σφεαλήρωσε τα συντάξιμά του χρόνια, άπεχώρησε από την Άπρησία και έγκαταστάθηκε στην γενέτειρά του, τον Γένο, όπου και πέθανε το 1908 σε προχωρημένη ηλικία, άφρονιτας με έπίσημη διαθήκη στην Κοινότητα όλοάληχη την πολύτιμη δωδιδόχηχη του, με πολλία χαιρόγαρα έπιστημονικου περιεχομένου, καθώς και χίλιες χροές λίρες για τα σχολεία του Γένου.

Δημοθένη Ρούσο από την Περίστασι (γεν. το 1869). Όπως έπορεύασε στη Μεγάλη του Γένους Σχολή και στο Βερολίνο, Ιστορία και Φιλολογία. Έδίδαξε επί πολλία χρόνια στο Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου Βυζαντινή Φιλολογία και έτιμηςε δοο λίγοι το έλληνακό όνομα στην Ξένη.

Άριστοτέλη Κουρίδη, από το Μυτιόφυρο, (γεν. το 1858), ό όποίος έπορεύασε στη Κων)πόλη και στας Άθήνας. Ανοργάφος και συγγραφεής διδακτικων δωδιδίων. Έπορεύασε και Παυδουριολικά στο Βερολίνο από το 1888 - το 1893 και όταν έγγυσε στας Άθήνας, μετέδωσε τα φώτα και τις παιδευολγικές του γνώσεις σε γενές και γενές διδασκάλων και διδασκαλισσών.

Τόν Δανιήλ, Δίδα, Γανοχωρίτη, Πνευματικό στο Φαναίο. Φιλόφουρος, είχε πολυτιμη δωδιδόχηχη με σπάνιες έκδόσεις. Έπορεύασε τους άδέφουός του Θωμά και Θεόδωρο στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, από αυτούς δε, ό Θεόδωρος έσυνέχεσε τις σπουδές του και έγινε ίατροός.

Τ ο ν Κα θ η γ η τ ή Κων)νο Οικονόμου (Οικονομίδη) Εβθήφουρα, από το Αιδήμη. Άπόφορος της Μεγάλης του Γένους Σχολής, διετέλεσε Καθηγητής στα Ζαρίφεια Διδασκαλεία Φιλ)πόλεως, εν συνεχεία Διευθυντής των Σχολών Ραδοστό, όπου και ένομητέθη μιά από τις κόδες της οίκονομίας Μαγαλιτόφ και έγκαταλείφης το έκπαυδευτικό στάδιο, έγινε σφεαταίος στο μεγίλο έμπορικώ οίκο Μαγαλιτόφ.

Τ ο υ ς Δ ι δ α σ κ α λ ο υ ς Νικολάου τον Παλιό, από τον Γένο, (ό όποίος έδωσε την πρώτη όθηχη στα γράμματα στην περιολή των Γανοχωρόν, πριν από το 1850)

Άλέξανδρο Γανοχωρίτη από το Μυτιόφυρο, Σχολόδωχη της Αίνου.

Κων)νο Ζαχαριάδη, Γανωγαδίτη, Σχοιάσχη της Μεγάλης του Γένους Σχολής. (Την βεβαιώθηκεν του οι κληρονόμοι του, την έδωκεσαν στην Κοινότητα Πελοπόνησος.

Αλέξανδρου Μηλιάδη, από το Μηλίό, η Χώρα, ο οποίος έδωσε στην ίδρυθεία το 1795 στη Χώρα σχολή.

Παν. Γεωργίου, από την Χώρα, στην Αστική Σχολή της οποίας έτι μαζών ύπερτερος ως Διευθυντής, διακριθείς ιδιαίτερα για την παιδαγωγική του καράκτηση και την διοικητική του έκασνηση.

Σάββα Γανωγαδίτη, άποφορο της Μεγάλης του Γένους Σχολής και της Θεολ. Σχολής Χαλκης.

Αγιοστεύδη Δημητρίου, η Δημητριάδη, από το Αιδήμη, ο οποίος δίδαξε έτι 25 περίπου χρόνια στα σχολεία του Αιδήμίου.

Γωάννη Δρόσο, από το Μηλίό, άποφορο της Μεγάλης του Γένους Σχολής, ο οποίος δίδαξε πολλά χρόνια στο Δημ. Σχολείο του Αιδήμίου. Άργότερα έπορεύσασε στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και έξελήθη σε Έκτεθειμένη Μέσης Έκπαίδευσέως.

Κων)νο Άναγνωστούλοιο, από το Μυδιόφυτο. Ο διδάσκαλος αυτός, ο οποίος ήταν και πρυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών, καταγεγραμμένος Ουαμύαση στην Φιλολογία, Φιλοσοφία, Παιδαγωγική και Ψυχολογία, με έξαιρέτο ποιητικό τάλεντο και ύπέροχη οητορική εύφραδεία, δίδαξε, όσως γράφω στο περί Ιάνου κεφάλαιο, έτι 12 δικάλιστα χρόνια στα σχολεία της κομποπόλεως έκείνης. Πόσο δέ άγάπησε το Γάνο, φαίνεται από τα ύο ποιήματα, που έγραψε γι' αυτόν, άποστασίματα των οποίων παρθέσσα άνωτέρω. Μετά τον γάμο του το 1922 ήλθε πρόσφω στην Καβάλα, έργάσθη μερικά χρόνια στις Μουσικές της Θάσου ως διδάσκαλος και μετά άπεσύθη σάν συνταξιούχος στην Καβάλα, όπου και άπέθανε στις 6 Μαρτίου 1941, σε ήλικία 89 χρόνων. Στα 1929 έγραψε ένα έμμετρο δώδιο με τίτλο, «Ο Ήθικος θησαυρός», στο όποιο άναφέρονται ύπέροχα διδάγματα έλληνοχριστιανικής ήθικής και το όποιο έκτυπώθηκε με δαπάνες της Φιλεκαταδευτικής Αδελόφτητος Γυνών της Αμερικής, η ΠΡΟΟΔΟΣ.

Στεργιάδη, από το Αιδήμη. Έίχε τρεις γιους, από τους οποίους, ο Αηολόφυτος, άποδουθήσας το πατρικό έπάγγελμα, έδίδαξε σε πολλά χωρία της Θράκης και ιδιαίτερα στο Μπουνώ-Χισιά, ο Κων)νος ο οποίος δίδουσε στας Αθήνας, στη γυνία Γεωργίου Στραίου και Σταδίου, ένα από τα μεγαλύτερα όυολογιστοεία της πρωτεύουσής και έκτισε στο Άμφοδου το πρώτο έξοχικό Ξενοδοχείο, που σάφισταν μέγχι πριν λίγα χρόνια και ίσως νά σάφισται άνωμία και ο Ξενοφών, ο οποίος ήταν ιδιοκτήτης δύο μεγάλων βιβλιοπωλείων στο Ηέθαν Κων)πόλεως.

Ευοστάριο Φιλαλήθη από το Αιδήμη, όπου δίδαξε, καθώς και σε άλλα

Χωρία της πελοχής. Άργότερα, όταν πέθανε η γυνάικα του, έγινε Παπάς με το όνομα Παπαευγένιος, ύπερτερος ως Έκρημέσιος στην έκκλησία του Αγίου Νικολάου Τριβυλίου Κων)πόλεως.

Γεώργιο Γανωγαδίτη, από το Ίντρίσκιο, περιώνυμο Έκπαδευτικό, ο οποίος έδίδαξε σε πολλά σχολεία της Θράκης, Κων)πόλεως, Μ. Ασίας, Ρουμανίας και Ελλάδος. Άποσυθείς έκ της ύπερσείας, έγκαταστάθηκε στην Σύρο, όπου και δέμεινε ως συνταξιούχος πλέον, ότε και έγραψε:

Α. Δημοσευθείσαν εις τα «ΘΡΑΚΙΚΑ»: Τότιον Ιστορίαν της Θράκης, ήτοι: 1) Ο Έλληνομύος της Θράκης κατά την έποχή της Τουρκοκρατίας, Τόμος 29ος. 2) Η Θράκη ως Προμαχών του Βυζαντίου, Τόμος 35ος, 3) Ιστορία της Θράκης—Άρχαίοι Χρόνοι, Τόμος 30ός. Έπίσης, «Το Παρομάζωμα», Τόμος 34ος, σελ. 143 - 156.

Β. Είς το «ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΡΑΚΙΚΟΤ ΓΑΩΣΣΙΚΟΤ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΤ ΘΗΣΑΥΡΟΤ»: 1) Ιστορίαν της γενεσίας του, ένα Ιστορικό και λαογραφικό πόνημα. 2) Είς ύδατέραν έκοσαν ύτ' άριθ. 38 της ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΜΕΛΕΤΩΝ: «Περίτέσια του Θρακικού Έλληνομύου από του 1904 - 1922».

Τους άδελφούς Γεώργιο και Κων)νο Στριβίδας, από την Πελοπονη. Ο πρώτος, άπου δικάλίσθησε της σπουδής του στας Αθήνας, πήγε στη Γαλλία, όπου έδίδαξε την Έλληνοική σε Γάλλους Λογίους, έρω σύγχρονα έπορεύσε Δημοσιογραφία. Στα 1885 γύγισε στας Αθήνας ως Καθηγητής της Γαλλικής και έξέδωσε την Langue Creyue Antique - Moderne Paris - Athenes, 1896). Ο Κωνοσταντίνος έπορεύσε Φαρμακοπούς και το 1920 έξελήγη Βουλήτης Ραδιστού, διατέλεσας και Πρόεδρος της Έκτροπής Άνοκαταστάσεως Προσφύγων Αγγιλίου. Μετά το 1922 έγκαταστάθηκε στας Αθήνας, και δίδουσε φαριμακείο στο Κοιλωνάκι, όπου και πέθανε.

Τ ο ν Α γ ω ν ι σ τ ή Κοομά Κοκχίδη, από το Γάνο, (γεν. 1799). Έλαθε μέσος σε πολλές ήθικές ναυμαχίες της Έκαταστάσεως του 1821, σάν Προμηταρεύς του Μ. Μπότση, έδίδαξε στην Στρατ. Σχολή Ειδικών στο Ναύαλο και διετέλεσε Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Δημοτικός Σύμβουλος στο Δήμο Αθηνών. Έκατούδαε και Νομικά και άπέθανε Συνηλωμαργάφος.

Τους άδελφούς Δημήτριο και Ίφικατή Κοκχίδα, υιούς του Κοομά Κοκχίδη, οι όποιοι έγεννήθησαν στας Αθήνας. Ο πρώτος, άπου έπεράσσε της σπουδής του, έστίαη από τον Σίνα, ύστερα από έστρυγή διαγωνισμό στο Βερολίνο και στο Παρίσι, όπου έπούδαε Αστρονομία. Μετά την έπιστροφή του στην Ελλάδα, έγινε Διευθυντής του Αστρονομικού Αθηνών και Καθηγητής της Αστρονομίας στο Πανεπιστήμιο, ως και Καθηγητής της Στρατ.

Σχολῆς Εὐελπίδων. Ὁ δεύτερος (ὁ Τριμυράτης), εἰσηλθε στήν Στρατ. Σχολῆ τῶν Εὐελπίδων, ἀπό τήν ὁποία ἀπεφοίτησε τὸ 1855 - 56 ὡς Ἀνθ' γὺς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐστράτη γιὰ ἀνώτερες σπουδές στὸ Βερολίνο. Ἀξ' ἰσχύος τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου τὸ 1867 καὶ Ἐπιτελάρχης τοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος τοῦ Ἑλ. Στρατοῦ, τὸ ὁποῖο εἰσέβαλε κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1877 — 1878 στήν περυσιῇ τοῦ Δομοκοῦ. Ἐδίδαξε μὲ ἐπιτυχία Στρατ. Ἱερωγραφία στήν Σχολῆ Εὐελπίδων καὶ μετὰ αὐτὸν ἐξεστρατεύθησαν στήν Βιέννη οἱ νέοι Τουρκοτουρκικοὶ χάφτες τοῦ Ἑλ. Στρατοῦ. Οἱ δύο αὐτοὶ ἀδελφοὶ Κορκκίδου, θεωροῦνται οἱ θεμελιωτές τῶν Ἀστρονομικῶν καὶ Στρατιωτικῶν σπουδῶν στήν Ἑλλάδα. Ἐῖχαν σάν θέση τὰ νεώτερα τῆς Ἐπιστήμης διδάγματα καὶ ταυλίματα, ἀλλὰ ἀνέτερχαν καὶ ἀνεπέργοντο πάντοτε καὶ στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες Συγγραφεῖς.

Τὸ ν γ ν ω σ τὸ Ἰ α τ ρ ο φ ι κ ὅ σ ο φ ο Στραῦγο Στρατιᾶδου, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησος.

Τ ο ὕ ς Ἰ α τ ρ ο ὕ ς : Ἰωάννη Φραγκίδου, ἀπὸ τὴν Πελοπόννησος, (γεν. 1868), ὁ ὁποῖος ἐστουδίασε στήν Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολῆ καὶ ἐν συνεχείᾳ στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀνεξεργάσθη Διδάκτωρ τὸ 1888. Ἐδημοσίευσεν στήν Ἀκαδημία τοῦ Κλ. Κοκκαίου τὸ «Περὶ Τριαστάσεως» (Ἱεραστάσεως) τὸ ἴδιον ἔτος. Ἠορῆσε τὸ ἐπιγλυφιδίον τοῦ γένετειρά του.

Ἐπιτορῆται Φωτιάδου, γνωστὸ ὡς «Στρατῆ Πασᾶ», Διευθυντῆ τοῦ Στρατ. Νοσοκομείου Τεργελέκιοι στὸν Βόσπορο καὶ γιατρὸ τοῦ Σουλτανικοῦ Χαγεμίου (κατήγετο ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι).

Ζαγυρία Χατζόπουλο, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι. Ἰατρός στὸν Τουρκικὸ Στρατῶ, στὸν ὁποῖο ἐξελίχθη μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ Συν)ρχου, ἀποστρατεύθηκε δὲ στὸ Χαλέπιο τῆς Σηπιδίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Ἀδελφός Χατζόπουλο, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν γιατροὶ τοῦ Σουλτάνου, ὁ ἕνας Παθολόγος καὶ ὁ ἄλλος Ὀφθαλμιάτρος.

Ἀναγνώστη Ζαχαριάδου καὶ Ἀγιστόδημο Κουρτίδου ἀπὸ τὸν Γάνο καὶ Στῶλ. Παρθεναῦ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησος.

Κων)νο Ἀθανασιάδου καὶ Δημ. Ἀναγνώστου, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι, Πτυχιούχους τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ πρῶτος ἤσκησε τὸ ἐπιγλυφιδίον τοῦ γένετειρά του ἀπὸ τὸ 1910, πρῶτος αὐτὸς ἐπιστήμιον γιατρός τοῦ Αὐδῆμι. Ἦ πτυχοφυγιά τὸν ἔφερε στήν Θεο)νίκη, ὅπου διαγνώσθηκε γιατρός τῶν Τροχουδῶν καὶ ἐτελεύτησε στήν ἡλικία αὐτῆ. Ὁ δεύτερος, πού τὸν ἐστουδίασε ὁ θεῖος του Δημ. Βαχάροπουλο, πατέρας τοῦ Συν)ρχου Θεοδ. Βαχάροπουλο, ἐγκαταστάθηκε μετὰ τὸ γαλασιῶ τοῦ 1922 στήν Καβάλα, ὅπου καὶ ἀπέθανε.

Στραῦγο Κυριακίδου, ἀπὸ τὴν Ἡρακλείδα, ἀρνήσαντα τὸ ἐπιγλυφιδίον τοῦ Μυσιόφυτου.

Τ ο ὕ ς Φ α ρ μ α κ ο π ο ι ο ὕ ς : Ἀναστάσιος Γιαννακοπούλο, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι. Αὐτὸς ἴδουσε καὶ ἐσταθεροποίησε τὸ πρῶτον Φαγμακεῖον στὸ Μυσιόφυτο τὸ 1898, ὅπου τὸ διετήρησε μέχρι τὸ 1907, ὅποτε τὸ μετέφερε στήν Σμύρνη καὶ μετὰ τὸ 1922 τὸ ἐπανήρθε στὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐξακολούθει νὰ λειτουργῇ μέχρι σήμερον. Διετέλεσε μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐν Ἀθίνας ΘΡΑΚΙΚΟΤ ΚΕΝΤΡΟΤ, καὶ ἔργασε τὴν ἱστορία τῆς γενετήρας του, ἠτέρογο καὶ αὐτὸ Πίωμα, τὸ ὁποῖο ἐδημοσίεύθηκε στὰ ΘΡΑΚΙΚΑ, Τόμ. 33ος.

Παν. Ἀγάροπουλο, ἀπὸ τὸ Αὐδῆμι, πού εἶχε στήν Κων)πόλι τὸ ὠραῖοτερο Φαγμακεῖον, διατηρηθὲν μέχρι τὸ 1914.

Ἀναστάσιος Διμηρέακη, ἀπὸ τὸν Γάνο, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν γαλασιῶ τοῦ 1922, ἐγκαταστάθηκε στήν Θεο)νίκη, ὅπου καὶ ἴδουσε διὰ τοῦ Φαγμακεῖον ἀπεχώρησε πρὶν ἴλιγα χρόνια, ἀπόμαχος πλέον τῆς ἑσῆς.

Τὸ ν Δ η μ ο σ ι ο γ ρ ᾶ φ ο Κων)νο Πολίτη ἀπὸ τὸ Μυσιόφυτο καὶ τὸν ἀξέχαστο Καλλιτέχνη Βασίλη Λογοθετίδου, τὸν ἀμίμητο κωμικὸ τοῦ ἐλαφροῦ θέατρον, ἐπίσης ἀπὸ τὸ Μυσιόφυτο.

Τ ο ὕ ς Ἐ π ι χ ε ι ρ ῆ μ α τ ῖ α ς Ἀντώνιο Γιαννακοπούλο, πατέρα τοῦ προαναφερθέντος φαγμακεῖοσι τοῦ Ἀνασ. Γιαννακοπούλου, ὁ ὁποῖος ἐστουδίασε στήν Μονῆ Ἀγίου Γεωργίου Γάνου, ὅπου ἐδίδαξε ὁ Ἡγούμενος Ἀρχ)της Κύβελος, με συμπεριτῆ τὸν μετέπειτα Μητροπολίτη Βάρνης Πολύκαρπο Κων)δη ἀπὸ τὴν Χόρα. Ὁ Γιαννακοπούλος, κατ' ἐπιανάληψιν ἀνελάμβανε τὴν ἐστρατεία τῆς δεκάτης στῆς Ἐπιτορῆσεις (Σαντζάκια) Παθεσίου, Καλλιπώλεως καὶ 40 Ἐκκλησιῶν, ἦταν δὲ παιδίγνωστος καὶ ἐπὶ 30 περίπου χρόνια σάν ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριώτερους πρῶτοντες καὶ κοινωνικοὺς παράγοντες τοῦ Αὐδῆμιου. Ἰέθανε τὸ 1890.

Ἰάγγο Παπαδάτου, στὸν ὁποῖο εἶχε ἀπονεμηθῆ ὁ τίτλος τοῦ Πασᾶ, τὸν γνωστὸ ὡς «Ἰάγγο Πασᾶ», ἀπὸ τὸ Μυσιόφυτο καὶ τοὺς ἀνεψιούς του, ἀδελφούς Ἰάγγο καὶ Ἀγιοαντίνου Παπαδάτους, Καρνεμπόρους στήν Θεο)νίκη καὶ τὸν Κων)νο Παπαδάτου, γυῖο τοῦ Ἀγιοαντίνου, Καρνεμπόρο καὶ αὐτὸν στήν Θεο)νίκη καὶ Ἰαροῦδον τῆς Διευθῶς Ἐκθέσεως Θεο)νίκης.

Τὸ ν Π ο λ ι τ ε ὕ ς Ἀχιλλία Παπαδάτου, θεῖο τοῦ Κων)νου Παπαδάτου, ἐπίσης ἀπὸ τὸ Μυσιόφυτο, ὁ ὁποῖος ἀνωδείχθηκε οὐ ἕνα ἀπὸ τοὺς καλύτερους Πολιτικούς ἀνώτες τῆς Θεάκης. Διετέλεσε Τμηματάρχης τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, Πολιτικός Διοικητῆς τοῦ Σιδηροκάστρου, πρῶτος Νομάρχης Παθεσίου μετὰ τὴν ἀπέλευθέρωσή της τὸ 1920, Βουλευτῆς Καβάλας, ἀπὸ τὸ 1923 μέχρι τὸ 1936, Ἐγγραφεὺς τῆς Γεωργίας

στην Κυβέρνηση Βενιζέλου τὸ 1928 καὶ ἀργότερα Ὑφυπουργὸς Προεδρείας στὴν ἴδια Κυβέρνηση. Πέθανε στὰς Ἀθήνας τὸ 1942.

Τοὺς ἐδελφούς Παναγιώτη καὶ Σίμω Λαμπραδάκιους, ἀπὸ τὸ Αἰδῆμη, ἔφοιτησαν στὸ Γυμνάσιο Ἄδδ) πόλεως καὶ μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους, ἐστύβησαν, ὁ μὲν Παναγιώτης Νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιον Κων) πόλεως, ὁ δὲ Σίμωσ ἐπίσης Νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ὁ Παναγιώτης ἔγνω ἀργότερα, ὁ πρῶτος Δουκιότης τῆς Ἀγροτικῆς Τριτέλεις τῆς Ἐλλάδος.

Τὸν Νομικὸ Κων)νο Χατζῆ, ἀπὸ τὸ Αἰδῆμη, ἀπόφοιτο τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Ἐποιοῦσε μετὰ Νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν στὸ Πανεπιστήμιον Ἀγίου Φραγκίσκου ΗΠΙΑ, ὅπου καὶ ἔθουσε μὲ τὴν συμπαραστάση τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικής καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναιόρα, τὴν πρώτη Ἑλληνικὴ Παροικία τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως τῆς Βορ. Ἀμερικής.

Τὸν Βιομήχανο Ἀργυρίου Χατζῆ, ἐπίσης ἀπὸ τὸ Αἰδῆμη, ἀπόφοιτο τῆς Σηροτοφικῆς Σχολῆς Πιρῶσης, ὁ ὁποῖος ἠσχολεῖτο στὸ Αἰδῆμη μὲ τὴν Οἰκοποιὰ σὺν θορηθὸς τοῦ πατέρα του, μὲ ἔδρα τῆς ἐπιχειρήσεώς του τὴν Κων)πολ. Μετὰ τὸ χάλασμά τοῦ 22, ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἐδέσσα, ὅπου καὶ ἔθρυσε τὸ πρῶτον ἐργοστάσιον Μεταξουργίας.

Τοὺς Πρωτόχοντασ Μιχαὴλ Παπαδόπουλο καὶ Κων)νο Ζήση, ἀπόφοιτους τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς καὶ τὸν Πανῶλο Παπαδόπουλο, ἀπόφοιτο τῆς Ρωδεστέου Σχολῆς, ὅλους ἀπὸ τὸ Αἰδῆμη.

Τοὺς Ζωγράφουσ Γεώργιο καὶ Μελέτιο, ἀπὸ τὴ Χώρα.

Τὸν Πολ. Μηχανικὸ Ἀχιλλέα Καραῖα, ἀπὸ τὸ Μυτιόπουρο. Ἐποιοῦσε στὴν Δοξάνη καὶ ἐχρησιμοποιήθη ἀπὸ τὸν τελευταῖον Τοῦραο τῆς Ρωσίας, ἀπὸ τὴν ὁποία διέφυγε τὸ 1917 μὲ τὰ στρατεύματα τοῦ Στρατηγού Βράγγα καὶ κατέφυγε στὴν Ἀθήνα. Ἀπέθανε τὸν Μάϊο τοῦ 1973.

Τὸν Δικηγόρο Λεόντιο Λυμπεῖρη, ἀπὸ τὸ Μυτιόπουρο. Διετέλεσε Βουλευτῆς Νομοῦ Καδῶλιας, στὴν ὁποία καὶ ἀσκει τὸ ἐπάγγελμά του.

Τὸν Ἐργολάβον Ἀπόστολο Κόρκακα, ἐπίσης ἀπὸ τὸ Μυτιόπουρο, ὁ ὁποῖος ἀσκει τὸ ἐπάγγελμά του εἰς Δημόσια ἔργα στὴν Θεο)νίκη.

Τὴν Καλλιτέχνην Ἰαταΐουδη, ἀπὸ τὸ Μυτιόπουρο. Διεκρίθη στὴν Ὀρεγα τοῦ Βεροῖνου καὶ ἀπὸ χροῖνα θρίσκειται στὴν Ἀμερική.

Τὸν Συν)ρηθεοῖο Βαχάρογλου, ἀπὸ τὸ Αἰδῆμη, γυιὸ τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος Δημ. Βαχάρογλου. Κατέθηκε νομῖς στὴν Ἐλλάδα καὶ καταστάθηκε στὸ Στράτευμα. Στους Βαλκανικοὺς πολέμους, προήχθη δύο φορές ἐν ἀνδραγαθίᾳ. Κατὰ τὸ 1916, Ταν)ρχὸς ὄν, προσεχώρησε στὸ Κίνημα Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ἔλαβε μέρος ὡς Δουκιότης Τάγματος στὴν περὶ-

νημη μάχη τοῦ Σαῦα, τῆς 17ης Μαΐου 1918. Ἀπεστρατεύθη ὡς Συν)ρχὸς καὶ πέθανε στὴν Θεο)νίκη ὡς Ἀπόστρατος.

ΤΑ ΓΑΝΟΧΩΡΑ

ΚΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

α) Τὰ Γανόχωρα κατὰ τὴν Ἐπανόσταση τοῦ 1821.

Στὴν Ἐπανόσταση αὐτῆ, πολλοὶ Γανόχωριτες ἔστρεψαν νὰ προσφέρουν τὴς ὑπηρεσίας τους σὺν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἐθνος ἀγῶνα καὶ πολλοὶ ἔδωσαν τὴ ζωή τους, ὅπως ὁ ἀπὸ τὸ 1798 μέχρι τὸ 1821 Μητροπολίτης Τά-νου καὶ Χώρας Γεράσιμος, ἀπαγχονισθεὶς μετὰ τὸν Πατριάρχη Γρηγόριο τὸν Ε', ὁ Ἐπίσκοπος Μυτιοφάντου καὶ Περιστάσεως, Νεόφυτος, φονευθεὶς τὴν 28ην Μαΐου 1821, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς προκίριτους ὄλων τῶν Γανόχωρων, οἱ ὁποῖοι ἐθοναριώθησαν ἀπὸ τοὺς Τοῦρκοὺς, ὡς μεινρημένοι στὴ Φυλικὴ Ἐκτα-γία καὶ ἐνεχόμενοι σὺν ἐπαναστατικῷ ἀγῶνα. Μνημονεῖκό ἐπίσης καὶ τὸν Μητροπολίτη Πάνου καὶ Χώρας Τιμόθεο, ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθηκε μαζί μὲ τὸν Διάκονο του ἀπὸ Τοῦρκοὺς «δαιμονοζώνουσα» τὸ 1875, κατὰ μία περιουσία στὴν Ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία του, κοντὰ στὸ Τοῦρικο χωριὸ Μισελῆ, δίπλα στὸ Ἑλληνικὸ χωριὸ Μηλιό.

β) Τὰ Γανόχωρα ἀπὸ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877 — 1878 καὶ μετέπειτα.

Ὁ Ρωσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1877—78, ὁποῖος ἔληξε μὲ πῆξη τῶν Τοῦρκων κατατρόπωση, ἔφερε τοὺς Ρώσους σ' ὀλόκληρη τὴ Θεο)νή μέχρη τὰ πρῶθυνα τῆς Κων)πόλεως. Ἡ εἰσβολὴ ἔκεινη τῶν Ρώσων ἀνωτέπηρωσε τὰ πᾶθη ἀνώμεια στὶς δύο ἐθνότητες, Ἑλληνες καὶ Τοῦρκοὺς, καὶ ἀπετέ-λεσε τὴν ἀπετηρία τῶν περιστεριῶν τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῶν Γανόχω-ρων, ποὺ ἀκόλουθησαν. Οἱ Τοῦρκοι Μπέρδεσ τοιφλοκονόχου ὡς καὶ οἱ κάτο-χοι τῶν κοντινῶν ἀλλὰ καὶ δογετότερα κειμένων Τοουρκικῶν χωριῶν, μὲ τὴν προέλαση τῶν Ρώσων, ἐγκατέλειψαν τὰ χωριά τους καὶ κατέφυγαν οἱ πρῶτοι στὴν Κων)πολὴ καὶ οἱ τελευταῖοι μέωρ Ραυδεστού καὶ Καλλιπόλεως, στὶς ἀπεναντι Μικροασιατικῆς ἀκτῆς. Μὲ τὴν γρήγορη καὶ πανικολήγητη φυγῆ τους, φησιακὸ ἦταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ πάντα στὴν τύχη τους. Καὶ τότε οἱ κά-τοικοι ὄρησιμων ἑλληνικῶν χωριῶν τῶν Γανόχωρων καὶ ἰδιαιτέρα τοῦ Ἰν-τέσκου, τῆς Καστάμπολης καὶ Σιμυτῆ, ἐξεχύθησαν πάνω στα ἐγκαταλει-φθέντα χωριά καὶ τὰ ἐληλάτησαν. Πλερωφόρμεια πρῶοτα, δῶδα, δονδά-λια, ἄλογα καὶ οἰκακὰ ἑπιτάα, ἀνηργατήγαν καὶ μεταφέρθησαν, δίσην πο-λεμικῶν λαφύρων στὰ ἀνωτέρω ἑλληνικὰ χωριά. Καὶ τὸ χειρότερο, πολλὰ

από τὰ Τουρκοχώρια αὐτά, τὰ κοντινότερα πρὸς τὰ Γαλόχωρα καὶ ἀνάμεσα αὐτὰ, π.χ. τὰ Μπέογλαν, Τατακλή, Ντραμζάκ, Νιεγλέκ, Καλακίτζη, Μπαλγούκ κ.ά., τὰ ἔκαψαν. Φυσικὰ τὸ κακὸ ἔγινε στὸ ἐνδιαιμέσο τῆς φυγῆς τῶν Τούρκων καὶ τῆς ἀφίξεως τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποια στρατιάσαν καὶ ἔβγαλε ἐνέργεια ἐκτοῦ τοῦ εἶδους. Ὅταν ἦμος μετὰ τὴν ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου οἱ Ρῶσοι ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Θράκη, οἱ φυγάδες Τούρκοι, ἀρχίσαν νὰ ξαναφυγίσουν στὰ κατεστραμμένα χωριά τους, στὴν θεία τῶν ὁσίων ἐξεμάνησαν καὶ θεωροῦντες ὅαν μόνους ἀπεκλιθήτεας ἀπὸ τὴν κατοικοφύη τους, ὡς καὶ μόνους ἐνόχους γι' αὐτὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἀφίξιν τῶν ἐλλήνων χωρῶν, ἐστράφησαν ἀε φροβέδες ἀντεκδικηθεῖσαι ἐναντίον τους. Ἐσκότισαν ὅλους τοὺς Ἕλληνες ποιμένες. Ὅσοις κάτοικοι τῶν Ἑλληνικῶν χωριῶν τοῦ Ἴερού Ὄρους καὶ τῶν παλαιῶν Γαλοχῶν ἐταξίδευσαν μόνος στὶς περιοχὰς ἐκεῖνες ἐληστεύονταν καὶ ἐκρονονόταν. Οἱ πλανῶνθι ἐμτρογο τῶν Γαλοχῶν, γιὰ νὰ ἀνταπεξέλιθον στὸ κῆμα ἐκείνο τῆς τρομοκρατίας, συγκεροτοῦσαν ὁμάδες καὶ εἰσέθωναν μὲ παχυλὸ μισθὸ ἕνα Τούρκο, ὁ ὁποῖος, ὠπλισμένος μέχρις ὀδόντων, τοὺς συνώδευε καὶ τοὺς ἐργοστάτευε ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων χωρῶν. Μόνον ὅταν ἡ Τουρκακὴ Κυβέρνησις, γιὰ νὰ σταματήσῃ τὶς πρῶστρηβὲς αὐτὲς μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, ἔστειλε ἀποστάσιατα στὴν περιοχή τοῦ Ἴερού Ὄρους, ἐταμίησε τὸ κακὸ καὶ ἀποκαταστάθηκε ἡ τάξη.

Ὅταν ἦμος ἀε λόγους μῆνες ἡ Κυβέρνηση, πιστεύουσα, ὅτι ἡ ἀσφάλεια εἶχε ἀποκατασταθῆ, ἀπέστειλε τὰ Στρατ. Ἀποστάσιατα, ἔκαμαν τὴν ἐμφύνοσή τους συμμορίες Τούρκων ἁποτῶν, οἱ ὁποῖες ἐπετίθεντο κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐμτρογῶν, ποὺ ἐταξίδευαν στὶς τουροκρατούμενες περιοχὰς. Οἱ ἁποστῆς, καλιντῶμενοι ἀπὸ τοὺς Μπέρδες τῆς περιοχῆς, μὲ τοὺς ὁποῖους ἀλλῶστε σπνεργαζόταν, εἶχαν κατανήσει σαστὴ μάστιγα γιὰ τοὺς Χριστιανούς πλανῶνθις ἐμτρογῶν τῶν Γαλοχῶν, ἐνῶ τὸ Κράτος ἀδιαφοροῦσε ἢ δὲν μτρογῶσε νὰ κἀμῃ τίποτε ἐναντίον τους. Τότε ἔκαμαν τὴν ἐμτρογῶσή τους οἱ ἐλλήνικὲς συμμορίες.

Πιῶτη τέτοια συμμορία, ἦταν ἡ τοῦ Καρετῶν Νικόλα ἀπὸ τὸ Σχολάσιο, ἡ ὁποία εἶχε συμμορίτες ἀπὸ διάφορα ἑλληνικὰ χωριά τῶν Γαλοχῶν καὶ τῶν Μαλγάρων (ὅπως ὁ Κων)νος Σουλτζίκος ἀπὸ τὸ Νιτζέκοι, ὁ Ντελή Μιτάκης ἀπὸ τὴν Κασαίπολη, ὁ Ντελή Θανάσης ἀπὸ τὸ Τσακακῆ, ὁ Κολαθῶν ἀπὸ τὸ Σαχίνκοι Μαλγάρων κ.ά.). Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν ὀρεινῶν Γαλοχῶν, φαναζόταν τὴν συμμορία αὐτὴ ὡς μιά ὁμάδα κλεφτῶν τῆς Πλά. Ἐλλάδος τῶν Προεπαναστατικῶν χρόνων καὶ τὴν ἐπροστατεύον μὲ παροχὴ ἀσπίου, κρησφυγέτου, τροφῆς κλπ. Ἐν τοῦτοις, ἡ δόξα τῆς συμμορίας αὐτῆς, ὅπως καὶ ἐκείνης τοῦ Καρετῶν Ἀναστάση (γιὰ τὴν ὁποία θὰ ἀναφερθῶ πρὸς αὐτὸν), δὲν ἦταν τέτοια, ποὺ νὰ δικαιολογῆ τὸ ἔθνωκὸ τῆς χαρα-

κτῆρα, ὅπως οἱ ἑσπῶνικὲς ὁμάδες τῆς Στέργως καὶ τοῦ Σφιερῆ, ποὺ πρῶσνέπερα στὰ οἰκεία κερφάλια. Στὰ 5 περίπου χρόνια τῆς δολοφῶς τῆς (1880—1885), δὲν εἶχε νὰ ἐπιβίξῃ παρὰ μόνον ἁρτηεῖς ἐναντίον πῶσων Χριστιανῶν, ὅπως τοῦ Γανιώτη Ἁγῶ Θανάση, μὲ 2000 χροσὲς λίδες, τοῦ Κωστανῶν ἀπὸ τὴν Χαριούπολη, μὲ 1500 λίδες, τοῦ Ἀρμενίου Χατζῆ Βαρέτ, μὲ 1000 λίδες. Ἐργομοκρατοῦσε βέβαια καὶ τοὺς Τούρκους Μπέρδες τῆς περιοχῆς κὲ αὐτὸ ἦταν τὸ μόνον κέροδος γιὰ τοὺς Ἕλληνες ταξιδιῶντες—ἐμτρογῶν, γιὰ μῶλις ἐξεδηλῶντο δόξα τῆς συμμορίας, ἐστῆλῶνταν Ἀποστάσιατα Στρατοῦ καὶ Χωροκτῆς, ὁποῖο ἐξεφρανιζόταν καὶ οἱ Τουρκακὲς συμμορίες καὶ ἔτσι μοροῦσαν οἱ Γαλοχῶντες πᾶνέμτρογο, νὰ κινῶνται ἀνεχώληται στὰ Τουρκοχώρια τῆς περιοχῆς, ὅπως καὶ οἱ ὀσὶληρη τὴν Θράκη. Ἡ συμμορία αὐτὴ ἐξοντῶθηκε ἀε μιά σπμιλοκή, στὴ δασὶδη περιοχή τοῦ Τουρκακῶ χωρίου Ἐλμιάη, τῆς περιοχῆς Μαλγάρων κατὰ τὸ 1885. Ἐσὶθηκε μόνον ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Καρετῶν Νικόλας, ποὺ διέφυγε στὴν Ἄναρ. Ρωμῶν, ὁ Σουλτζίκος, ὁ Ντελή Μιτάκης καὶ 2—3 ἄλλοι.

Ἄμῶσος ὅμως μετὰ τὴν ἐξοντῶσή τῆς, ἔκαμε τὴν ἐμτρογῶσή τῆς ἡ συμμορία τοῦ Καρετῶν Ἀναστάση, ὁποῖος εἶχε ἐλθει πρὶν λίγα χρόνια ἀπὸ τὸ Βόλο μὲ μεροκὸν συντροφόους του. Ὅλοι ἦσαν ἑσὶμτρογο. Εἰσῆσαν ὅμως τὸ κῆμα κατὰλλῶο στὴν περιοχή τοῦ Ἴερού Ὄρους καὶ μὲ τὴ στρατολογία μεροκῶν νεαρῶν ἐντροπῶν χωρῶν, ποὺ ἐγνώριζαν κατὰ τὰ κατὰρία τῆς περιοχῆς, σπνεκροῦτησαν τὴν συμμορία τους καὶ ἀρχίσαν μιά ἁποτρηκὴ δόξα, ἡ ὁποία ἐπὶ ἀκρῆτα χρόνια ἀμροχόησε τὴν Τουρκακὴ Κυβέρνηση. Ἀναφέρο μεροκὲς ἀπὸ τὶς σπνετρακτικῶτερες ἁποτῆες τῆς συμμορίας αὐτῆς:

— Πρὶν ἀκόμα γνωσθῆ ἡ ἁποτῆ τῆς ἀπῆγαγε τὸν Ρισῶ Μιρέν, γνυθὸ τοῦ εἰς Ραυδέστον Προξένου τῆς Γαλλίας, Βελγίου καὶ Ὀλλανδίας ἀπὸ τὸ Ἵποστατικό τους, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸν ποταμὸ Ἐγγίνη, ἀνάμεσα στὴν Χαριούπολη καὶ τὸ κερφαλόχοιο Πανιόνκοι καὶ ἐξηνάγγκασε τὴν Τουρκακὴ Κυβέρνηση νὰ καταδῶλη ὡς λῦτρα γιὰ τὴν ἀρελευθέρωσή του 5000 χροσὲς λίδες.

— Ἀπῆγαγε τὸν Γέλλο Δνευθρη τοῦ Ἀγοκρημάτος τῆς Γαλλικῆς Ἐταιρίας, τὸ ὁποῖο ὀροζόταν βοροείος τῆς Σηλοβίας. Στὸ ἀγρόκτημα αὐτὸ, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ χωριὸ Οὐμούριτζά τοιφῆς (σημειῶνεται στὸν χάρτη 1:400000). Ἡ Ἐταιρία αὐτὴ εἶχε φπυεῖσαι ἐκτεταμένους ἀμπελῶνες καὶ ἴδρυνε ἐργοστάσια οἰνοποιίας καὶ ἄλλων ποτῶν, τὰ ὁποῖα ἐξῆγαγε στὴν Γαλλία. Ὁ καρετῶν Ἀναστάσης, ἀφοῦ μὲ τέχνασια παρόσπεσε τὰ κατὰ δωκτικὰ ἀποστάσιατα πρὸς τὰ δυνικά τοῦ Ἴερού Ὄρους Κουροῦ—ντάγ, ἐπέδραμε μὲ λίγους συντροφόους του ἀπὸ τὸ ἐπὶ τοῦ Ἴερού Ὄρους ἁμπερία του καὶ μὲ νικητῶνικὲς ποτεῖες, σπνωλικά 100 περίπου χλμ. ἐφθῶσε στὸ ἀγρόκτημα, ἀπῆγαγε τὸν Τεχνῶκὸ Δνευθρη, Ραμῶνδο καὶ τὸν ἐφρεσε στὸ κρησ-

ρήγνυτό του, άρταρθρας γιά τήν άρτελευθέωσή του 6000 χροσές λίρες. Δημιουργήθηκε δικλωματικό θέμα μέ τόν Πάλλο Περεβεντή, ό όποίος άρήτησε νά σταματήσει κάθε ένεργεια, που θα έθετε σέ κίνδυνο τήν ζωή του Πάλλου έπιρκαου και νά πληρωσθ ή Τουρκική Κυβέργηση τά λύτρα, πργάγια που τελικά έγινε και άρτελευθερώθηκε ό άμαχθείς.

— Η τομήρηότερη όμωσ ληστρική ένεργεια τής συμμορίας αυτής, ήταν ή έκτροχησία τής άμαξοστοχίας έξω άπό τόν Στραθμό του Λουλέ—Μπουρ—νάς και ή ληστεία τών έπιβατών της. Νά πός διεσώθη ή περιγρησθή του κατοβήματος έκείνου τής συμμορίας: Μία σκοτεινή νύκτα, ή συμμορία έξήγαλε μεθιγκές αιδητροστοχιές σ' ένα σπηείο, όχι πολύ μακριά άπό τόν άνωτέρω Σιδ. Στραθμό. Μόλις τό γεμάτο μέ έπιβάτες τραίνο σταμάτησε πάνω στα μάλακα χώματα, οι συμμοριτές, άφου μέ λίγους πυροβολισμούς πανικόβαλιαν τούς ταξειδιώτες, έμπεσαν μέσα στα βαγόνια και άφήγισαν κάθε είδους γυναικεία και άνδρικά κοσμήματα, ός και χρήματα, άφου όμωσ άφήσανε λίγα άπό αυτά στους έπιβάτες, γιά τīs πργότες άνάγκες τους και τήν συνέχιση του ταξειδιου τους και κατόπιν άπεχώρησαν, ζωής κανένα άλλο έπεισώδιο. Έπειδή όμωσ μεταξυ τών ληστειυθέντων ήταν και άρκετοι Εύρωπαιοι κ' άπό αυτούς πιο πολλοί Γάλλοι, δημιουργήθηκε πάλι δικλωματικό έπεισώδιο μέ τήν Πάλλια, ή όποία άρτελαιοε νά στηλή στη Θράγη Ταλλα Στρατ. Αποσπάσματα, γιά νά έπιβάσουν τήν τάξη και τήν άσφάλεια. Μετά άπό τήν ληστεία αυτή ό Κατεράν Ανωσάσης διέλασε: τήν συμμορία του και μέ τούς πργότους συντροφους του, έφυναν γιά τήν Ελλάδα. Έμειναν όμωσ σάν κατλωματα τής συμμορίας, τρεις άπό τούς έταίρους της, ένας γέρος άπό τό Σχολάδιο, άσκων έπί 50 θιόλληγα χρονια τό έρτιμο επάγγελμα του ληστού, ένας νεαρός Βολώτης, άπό τόν πργότο πυρήνα τής συμμορίας, και ένας άκόμα άγνωστος. Αλλά και ή μικρή αυτή ομάδα, επεχερήσασα τήν ληστεία ένός Αρμενίου ταφρακούχου κοντά στα Μάλλιαρα, καραδιούχθηκε άπό Τουρκικά Στρατιωτικά Αποσπάματα και έξοντώθηκε κοντά στα χωριά Καστάμολη και Ιντζέκιοι.

Παράλληλα μέ τήν μάστιγα τής ληστείας, είχε δημιουργηθ ή και άλλη, μέ τήν έγκατάσταση στις γύρω του Έγεού Όρους έκταείς Τούρκων προυφύγων άπό τή Βουλγαρία και τήν Ανατ. Ρωμυλία. Αιέως μέ τήν ύπογρηφή τής συνθήκης του Αγίου Στεφάνου και του Βερολίνου τό 1878, μέ τīs όποιες τελικά δημιουργήθηκαν τό Βασίλειο τής παλαιάς Βουλγαρίας και ή Αυτόνομη Ήγεμονία τής Ανατ. Ρωμυλίας, οι περισώστεροι άπό τούς Μουσουλμάνους κατοίκους των, άρχισαν νά μεταναστεύουν πργός τήν Τουρκία. Ένα μέρος άπό αυτούς, μέ τīs οικογένειές τους φροστομειές στα βοιδήμαξα ή τīs νταλικες τους, διέσχζαν τή Θράκη πργός τήν Κων'πολι, Παίδεσσι και Καλλισοη γιά νά διεσπερασωθοσιν στις άπέναντι Μικρασιατικές άρτες. Οι

πιο πολλοί όμωσ άπό αυτούς εγκαταστήθηκαν άπό τήν Τουρκική Κυβέργηση στις βορείως και δυτικάς του Έγεού Όρους πργιυές Χασιουπώλεως, Μακδς Γεφύρας, Μαρζιάδων και Κεσάνης, γιά νά ένισχύουν τόν έντοπιο Τουρκικό πληθυσμό, ό όποίος είχεν άαρτωθ ή επανόδυνα. Δημιουργήθηκαν έτσι πρι τό 300 καινούργια Τούρκια χωριά, σέ μια ζώνη βάθους 50 περίπου χλμ. γύρω άπό τό Έγεό Όρος. Σημειώσων, ότι λίγο ένωότερα στο όριο αυτό, είχαν εγκατασταθ ή για τόν ίδιο σκοπό και Τούρκοι άπό τήν Μικρά Ασία, οι γνωστοί Κοιιόριοι ή Κοιιόγιοι, έξ οθ και Κοιιιοχόγιοα άπεκλήθησαν άπό τούς Γαυχωιίτες τά χωριά τους. Η εγκατάσταση αυτή των προυσφύγων έκείνων Τούρκων, έγινε βάσει σχεδίου και άπέδλωσε στην άπομόνωση των Έλλήνων κατοίκων τών Γαυχωιίτων, άπό τόν ύπόλοιπο Έλλήνισμο τής Θράκης. Πολλά άπό τά καινούργια αυτά Τούρκοχόγιοα ιδρύθηκαν στα εύφορότερα μέρη και κατελήφθηκαν χωράφια, που άνήκαν στα Έλλήνικα χωριά, μέ άποτελέσμοια νά σημειώνωνται τακτικά προυστροδές μεταξυ Έλλήνων και Τούρκων, πργάγια που μεγάλωνε τά πάθη άνώμεσα στις δυο θνήτες. Οι καινούργιοι αυτοί Τούρκοπρόσφυγες άπό τήν άνωτολική και νοτιοανατολική Βουλγαρία, ήταν βέβαια πιο έγνατικοί, παργιοληκοί και λωτοδαιοι άπό τούς Κοιιιογους Τούρκους. Ήταν όμωσ και πιο βάδαροι και πολλοί άπό αυτούς συνεργαζόμενοι μέ Τσερκέσους (Κιρκασίους), άπομεινωγια τής Τουρκικής Στρατιάς του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877—1878, επεδίδοντο σέ ληστείες εις βάθος Χασιουπών ταξειδιωτών, άπό τούς όποίους έπαρσαν χρήματα, ένδύματα, άκόμα και ζώα. Έρφθαναν μέγιοι του σημείου νά εισβάσουν σέ έλληνικά χωριά, νά βασανίζουν, νά ληστεύουν, άκόμα και νά σκοτώνουν πλούσιους Έλλήνες χωρικούς.

“Τετρα άπό τόσες ληστείες ή Τουρκική Κυβέργηση άπεφάσισε πιά νά δράσει. Ο Σουλτάνας Χαμήτ, διώρισε έκτακτον Αντιπρόσωπόν του τόν Έντιρ Πασά και άπέθεσε σ' αυτόν έν λευκώ τήν έντολή νά παράξη τή ληστεία, ή όποία τόσο έξέθετε τό Κράτος, άπέναντι στην πολιτισμένη Εύρώπη, έγκαίνοντας κάθε μέτρο και ενεργεία του, ζωής καιμια έξέταση.

Πρώτη ενεργεια του Πασά έκείνου ήταν νά κατακλήση μέ καταδικωτικά Αποσπάματα όλα τά όρεινά χωριά του Έγεού Όρους και ιδιότερα τά ύποπτα γιά ύπόθαληη τών ληστοών, Καστάμολη, Ιντζέκιοι, Σμητιή κ.ά. Έπειδή άπό τή Στρατοκρατία έκείνη υπέρεσαν πιο πολύ τά Έλληνικά χωριά, γιαι ύποχρεωόταν νά παξέχουν στήν και νά συντηρούν τά Αρσισάκηματα, άποφάσισαν νά αναλασθοσιν μέ αυτά στην ταχύτερη έξόντωση των ληστοών και συγχρότως νά άναλασθοσιν άπό τούς πολυδύτατους και άνεπιθύμητους μουσαφιρίηδες τους. Στην συνεργασία αυτή, άπελείται και ή έξόντωση τής τελειναιάς τριμελούς συμμορίας. Οι διάφοροι Σύνδεσμοι έξοντώ-

Οηχαν, και τὸ Ἴερόν Ὄρος, ποὺ ἐπὶ 10 ἀνάκληρα χρόνια ἀποτέλοῦσε λιμέτι και ὀχυρῆσιον τῶν Ἑλλήνων. συμμοριῶν, οἱ ὁποῖες ἐτρομοκρατήσαν και τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνηση και τὸν τουρκικὸν πληθυσμὸ τῆς Θράκης, Ἐκαθάρισε. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ λίγοι ληστές τῆς συμμορίας τοῦ καπετὰν Νικώα, ποὺ εἶχαν γλυτώσει ἀπὸ τῆ συμπαλοκῆ τοῦ Ἑλμαλιῆ, ἀποτραβήχθησαν στὰ χωριά τους και ἐξήσαν τὰ ἐπιλόματα χρόνια τους εἰρηνικά.

Ἐτηχσαν ἄμως ἀκόμα οἱ συμμορίες τῶν Τούρκων περὶἀναηθῶν, οἱ ὁποῖοι συνεργαζόταν με διαφόρους Τούρκους Μπέρδες τοιφρικούχους και ἐλυμάνοντο ἄρες τῆς πεδῶνς περιούξες τῆς Θράκης. Ὁ Ἐντὶρ Πασᾶς ἄμως ἦταν ἐνεταῖμένος γιὰ τὴν πλήρη ἀποκατάσταση τῆς τάξῆως, και τὴν ἐξόντωση τῶν καροποιῶν στοιχεῖῶν, ἀνεξοφτήτως ἐθόντηρος. Ἀπερίστατος τόρια ἀπὸ τῆς πλεύρας τῶν Ἑλλήνων. συμμοριῶν, ἐπεδῶθη με ζῆλο και στην ἐξόντωση τῶν τουρκικῶν. Με τὸ δίκτυο μυστικῶν πληροφοριῶν, ποὺ εἶχε ἀναπτύξει, ἐπιηροφορεῖτο κάθε παρόνομη ἐνέργεια, καθὼς και τους δροῦστες και τοῖς ἤθηκούς αὐτορηγούς, (συνήθως Μπέρδες τοιφρικούχους). Καὶ τους μεν πρότους, ὄως ἔπτανε, τοῖς χρημοῖσε μέσα στὰ χωριά τους, τοῖς δὲ Μπέρδες, τοῖς ἐπέβαλε ἀὲ ἐξουτελιστικὸ ἔνδοδαριὸ (πολλές φορές μέχρις αἵματος). Ἐν ἴσῳς νὰ ἐβγάξε και τὸ ἄχτι του ὁ Πασᾶς ἐκεῖνος, ποὺ ἦταν Ἀδδανός. Ἐν πᾶρη περιπτώσει, ἐτρομοκρατήσε και ἐξευτελίσε τόσο πολλὸ τὸ τουρκικὸ στοιχεῖο στην ἔπαυση τῆς Θράκης, και τους περὶἀναηθῆς του, ὄστε ἐπὶ 20 περῶντο χρόνια, μέχρι τῆς ἀνακηρύξῆως τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος τοῦ 1908, ἐπεκράτησε πλήρης τάξη και ἀσφάλεια στην περιούχη τῶν Γανοχῶρων, τοῦ Ἴεροῦ Ὄρους και γενικά στην Θράκη. Ἔτσι τόσο οἱ πλανῶδιοι ἔμποροι τοῦ Ἴντζεκιού, ὄσο και τῶν ἄλλων χωριῶν τῶν Γανοχῶρων, ἐταξίδευσαν ἀφοδὰ ὁ ἀνάκληρη τὴν Θράκη, συναλλασσόμενοι με τους Τούρκους χωρικούς, ἐντόπιους και πρόσφυγες και τοῖς Ἑλλήνες κατοίκους τῶν χωριῶν και τῶν πόλεων. Ἰδιαίτερα οἱ Ἴντζεκιῶτες και Στεργιῶτες πᾶν. ἔμποροι, ὄργωνων καιήμεριῶν ἄρη τὴν Ἄναρ. Θράκη και τὴ Ἀντιική με τὰ ἄλογά τους, πᾶλῶντες, ἀγροδᾶζοντες, ἦ και ἀνταλλάσσοντες τὰ ἐμπορευμάτά τους. Με τὸ ἐπιπερὶ δὲς αὐτὸ ἐπαγγέλια, πολλοὶ Ἴντζεκιῶτες ἐδημιούργησαν κερφάλια, με τὰ ὁποῖα ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὴν πληγὴ τῆς τοκογλυφίας, ἀγύρσαν καιἐπεργύγητες γιὰτες ἀπὸ τὸ γειτονικὸ τουρκοχῶρι Τατακλή και ἐπεδῶθησαν στην καιἐπελάγῆσι τους ἄλλοι πᾶν, ἀγύρσαν ποιμίνα προδᾶτων και αἰγῶν και ἐπεδῶθησαν στην κρηνοτορία στῆς δασοειμένες ἐκτάσεις τοῦ Ἴεροῦ Ὄρους. Ἡ περῶδος ἐκεῖνη ἀπὸ τὸ 1800 ὄς τὰ 1910, ἦταν ἀπὸ τῆς εὔτυχεστερες γιὰ τὸν Ἑλλήνισμὸ τῶν Γανοχῶρων και γενικά τῆς Θράκης.

γ. Τὰ Γανοχῶρα, μετὰ τὴν ἀνακηρύξη τοῦ Τουρκικοῦ Συντάγματος 1908.

Ἡ ἀνακηρύξη τοῦ Συντάγματος ἀπὸ τους Νεοτούρκους τὸν Ἀπῆνοστο τοῦ 1908 με πᾶλαιᾶδες ἐπαγγελίες ἰότητος, ἀδελφοσύνης και δικαιοσύνης, οἱ ὁποῖες ἐχαροτοήσαν ἀρχικά ἄλους τοῖς Χριστιανικούς πληθυσμούς τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας, ἦταν φυσικὸ νὰ προκαλέση ἀνάλογα αἰσθήματα και στὸν Ἑλληρικὸ πληθυσμὸ ἀνάκληρης τῆς Θράκης και φυσικά και τῶν Γανοχῶρων. Ἐπίστευσαν κὶ αὐτοὶ, ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ ἀπέδᾶλλαν τὴν ἀγέωχη συμπεριούρά τους, ὅτι θὰ ἔπταναν νὰ χαροκτηρίζον τους Χριστιανούς με τὴν ἀπαισία και ὀδρωστική ἐκφραση τοῦ «Ἰκασῶν», ὅτι θὰ εὔρωσαν τὸ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ δικαιοσύνη. Γρήγορα ἄμως κατάλαβαν, πῶς σκοπῆς τῶν Νεοτούρκων ἦταν νὰ ἐξισώσουν τους ἀλλοεθνεῖς πληθυσμούς τῆς Ἀυτοκρατορίας, πρὸς τους Τούρκους, μόνο στῆς ὑποχῶσεις, ὄχι ἄμως και στὰ δικαιώματα. Στην οὐσία μάλιστα ἀπέβλεπαν, στὸ νὰ ἀραιοέσουν και αὐτὰ τὰ ἄλλα προνόμια, ποὺ εἶχαν οἱ Ἑλλήνες στὰ ἐκκλησιαστικά και ἐπαιδευτικά θέματα και νὰ τους ἐπιδᾶνον τὴν ὑποχῶστικὴ στρατιωτικὴ θρησία μετὸ με τῶς Μουσουλμάνους, οἱ συνήθεις και στρατο. ἀγωγὴ τῶν ὁποῖων, ἦταν ἀντιθετὴ με ἐκεῖνες τῶν μη Μουσουλμάνων. Ἦταν δὲ τόση ἡ ἀπέχθεια τῶν ὁποδῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἀρχονα Ὀθωμανικὴ Ἐθνότητα, ὄστε κανένος Γανοχῶριτης δὲν παρουσάσθηγε γιὰ κατάταξη στὸν Τουρκικὸ Στρατό. Ἄλλοι ἀπεδῶθησαν στην Ἀμερικὴ —κὶ αὐτοὶ ἦταν οἱ πρώτοι Θρακιῶτες, ποὺ μερηνάστευσαν στην ἀπομεμαρυνομένη ἐκεῖνη χώρα— ἄλλοι διεύρυσαν στην ἐπεύθεση Ἑλλάδα κὶ ἄλλοι κατέφυγαν ἀὲ ἀπὸκρημένες δασοειμένες τοποθεσίες τοῦ Ἴεροῦ Ὄρους. Γιὰ τὴν ἀνάκληρωτικὴ αὐτὴ ἀποχή τῶν Γανοχῶριτῶν ἀπὸ τὴν στρατεύση, οἱ Τούρκοι τοῖς κατηγοροῦσαν ἀν «Hain» και «Nankön», δηλαδή προδῶτες και ἀχάριστους.

δ. Οἱ φοβεροὶ σεισμοὶ τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1912.

Χαρομένη κὶ εὔτυχιομένη κῶκοῖσε ἡ ζοὴ στὰ Γανοχῶρα, μέχρις ὅπου τὰ κτύπησε ἡ πρώτη καθολικὴ συμφορὰ: οἱ σεισμοὶ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1912. Εἶχαν βέβαια τάλαιπωρηθῆ πολλές φορές ἀπὸ σεισμικές θεομηνίες τὰ Γανοχῶρα. Σηληρότερα ἄμως ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὸν φοβερὸ σεισμὸ, ποὺ ἔγνε τὴν νύκτα τῆς 26ης πρὸς 27ην Ἰουλίου 1912. Τὸ σεισμὸ αὐτὸν περιέγραψαν τὰ «*Διὰ ἄλλων*», ποὺ ἐξεδᾶδοντο τότε στην Κωνσταντινούπολη. Στῆς 26 ἦταν ἡ γιορτὴ τῆς Ἁγίας Παρσασκευῆς και στῆς 27 ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἡμέρα ποὺ ἐγλύτᾶτε τὸ χωριὸ Κοσίβασα, γειτονικὸ μεν πρὸς τὰ Γανοχῶρα, ὑπαγόμενο ἄμως στην Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπαρχία τῆς Ραιδεστοῦ. Τύρω στὰ μεσάνυκτα και ἐπὸ ὄμο οἱ κᾶτοι-

και κοιμισμένοι κοιμόταν, ένας φοβερὸς κρυθασιμὸς και μιὰ τρομερὴ ἔπαιχθονα βοὴ ἐξέπλησαν οὐλὸς. Ὁλοκληρὸ τὸ Ἴερό Ὁρος, οἱ λόφοι, οἱ βράχοι ἐγύσεναν τὸν πυργίλιον χορὸ και φανόνταν πῶς θὰ χωρισθῶν και θὰ θυθηθοῦν στὸ χάος. Ἡ πρώτη δόνηση, πού ἦταν και ἡ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴς ἄλλης πὺς ἀκροπόρουσαν, ἦταν και ἡ πιὸ σφοδρὴ και διήρκεσε 16 δευτερόλεπτα. Ὁπὺς και οὐλοῦσαν οἱ σεισμολόγοι, πὺς ἐπροσέφθησαν τὴ σεισμολογικὴ περιοχὴ, τὸ ἐπίτευτρο τοῦ σεισμοῦ ἄνωσάταν στὴς ἀνατολικὰς πῶς τὴν Πρωπονηδία πῶς τοῦ Ἴεροῦ Ὁρους, ἀνώμεσα στὰ χωρὰ Λάνο, Χώμα, Πλάτανο, Μηπῶς και Καλαμίται. Ἦ ἀπὸ, ἂν και ἀολκληρὴ ἡ περιοχή τὴς Θεάκης ἐσειόθη και Καλαμίται. Ἦ ἀπὸ, ἂν και ἀολκληρὴ ἡ περιοχή τὴς Θεάκης ἐσειόθη, τὴν μεγαλύτερη καταστροφὴ ἔπῆσαν τὰ χωρὴς Γανόχομα πῶς τὴς ἀπῆς τὴς Πρωπονηδίδος, ἀιγῶτερη δὲ τὰ χωρὰ τὴς δυτικῆς πλευρῆς τοῦ Ἴεροῦ Ὁρους. Μέσα στὰ 16 ἐκείνα δευτερόλεπτα, δια τὰ Γανόχομα μεταβλήθηκαν σὲ ἐρείτια και τὸ χειρότερο, στὴς τῶς μεγαλύτερες κοιμοτόλεις Νόγια, Μυροφόρο και Περίστια, ἐξεργάγησαν πολὺς πυρκαϊὰς σὲ πολλὰ ἀολχοτόνος σημεῖα, οἱ ὁποῖες ἐτροφοδοτήθηκαν ἀπὸ τὰ ἀρθενα οἰνοπυρραπόρη ποτῶ, πὺς ὑπῆρχαν σὲ δια σχεδὸν τὰ σῆρτια και τὰ καταστήματα. Ἀπὸ τὴς πυρκαϊὰς ἐκείνες τὸ καιὸ διοκληρῶθηκε και πάνω ἀπὸ δύο χιλιᾶδες ἀρθεροὺς θυγῶν οἰκτῶ ἄνατο καιὸ τὰ ἐρείτια, ἡ κέρησαν ἔωνανὸ ἀπὸ τὴς φλόγες. Μονάχα τὸ Καλαμίται εἶχε 160 νεκροῖς, ἡ δὲ Χώμα, πάνω ἀπὸ 200 (ἀπὸ τοῦς ὁποῖους πολλοὶ ἐκέρησαν ἔωνανὸ, καιὸ ἀπὸ τὰ ἐρείτια). Δέκα πῶς ἀρτοια, πὺς ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ γκαυμαμένες οἰκοδομῆς, ἐκέρησαν ἐξ ἔποστῆσεως ἀπὸ τὴς φλόγες τὸν καιομένην τρυγῶσ σῆρτιων. «Τὰ ψηρὰ τὴς ἔποστῆσεως» ἐγάρησαν τότε οἱ ἐρημηδέες.

Ἦ τὰ τὴν ἄμεση βοήθεια τὸν σεισμολογικὸν ἐφθασαν τὴν ἐπόμενη ἀπὸ κοιμοτόλεις και χωρὰ τὸν ἀπέσανν ἀρτων τὴς Πρωπονηδίδος, ποσότητες ἀρτων, βαρέλια πῶς νεροῦ και διάφορα οὐαιακά εἶδη. Ἐφθασαν ἔπῆς και ἄλλια βοηθήματα ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, τὰ ὁποῖα ἐστρεῖε ἡ Πατριαρχικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐρῶνων γιὰ τοῦς σεισμολογικῶς. Μονάχα ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνηση ἐπέδειξε ἀδιαφορίαν γιὰ τὸ σεισμολογικὸν τὴν ἰοστήρῆ τῶς (τὰ 95%), ἦταν Ἐλλήνες. Ἐνδεικτικὴ τὴς ἀδιαφορίας τὴς ἦταν ἡ σμπῆροφῶς τοῦ ἀποσταλέντοῦ στὴν Περίστια ἐκτροσῶρο τὴς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐντολὴν νὰ διαβῆν 200 λίρες¹¹¹, ἀπὸ τὴς ὁποῖες διέθεσε μονάχα 20 γιὰ τὴν ἔποστῆσῆ τῶν ἰδιομεσῶν τὴς Περίστιασεως. Ἦ ἀνάμνηση τὴς τραγικῆς ἐκείνης σμπῆροφῆς, παρῆμει ἀκόμα ἰοιόωνταν τὴν μνημὴ τὸν ἐπῆζῶωντων Γανόχομῶν.

ε. Οἱ Βαλκανικοὶ Πόλεμοι τοῦ 1912 — 1913.

Ἀκολούθησαν οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι τοῦ 1912—1913, οἱ ὁποῖοι ἐπῆσαν σωστῶν θεομηγῶν γιὰ τὴν περιοχή τὸν Γανόχομα, ὁπῶς ἀλλοσστε και

γιὰ ἀολκληρὴ τὴ Θεάκη, ἡ ὁποῖα λόγω τὴς γεωγραφικῆς τὴς θέσεως και τὴς γεωπολιτικῆς διαμορφώσεως τὸν ἐπιτολήμων Βαλκανικῶν Κρατῶν, ἀπετέλεσε τὸ κύριο θέατρο τὴς Βουλγαρικῆς πολεμικῆς δράσεως.

Μὲ τὴν κήρῆση τοῦ Α' Βαλκανικοῦ Πόλεμοῦ στὴς 5 Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, τῶς Βουλγαρικῆς Στρατῆς εἰσέδσαν στὴ Θεάκη. Καὶ ἐπὺ ἡ μιὰ ἀπὸ αὐτῆς ἀποθῶσε τὴς στὴν κολῶδια τοῦ ποταμοῦ Τοντῆ τουργικῆς δυνάμεις και πολιοκοῦσε τὴν Ἀδριανούπολη, οἱ ἄλλες δύο, μετὰ τὴς νικηφόρας γῶ αὐτῆς μάχης τὸν Σαράντα Ἐκέρησιων και τοῦ Λουλε—Βουλγῶς, κατέλαβαν τὴν μέγχη Παράτῆς περιοχή τὴς Ἀνατ. Θεάκης και τὴν μετῆξῦ Σηλυβρίας και Γάνου παρῆμει τὸν ἴον τὴς Πρωπονηδίδος, καθὼς και τὰ ὁρεινὰ χωρὰ τὸν βορειὸν κρασεῖδων τοῦ Ἴεροῦ Ὁρους. Σύνχοτόνος ἄλλες Βουλγαρικῆς δυνάμεις δυτικώτερο, κατέλαβαν τὴ Ἀνατὴ Θεάκη και Ἀνατολ. Μακεδονία. Ἦ νοτιοδυτικὰ τοῦ Γάνου παρῆμει τὴ γεωμὴ τὸν Γανόχομα, ἐπῆνε στὰ χέγια τὸν Τούγκων, παρῶ τὴς δύο μεγάλης ἐπιθετικῆς προσῆσεως τὸν Βουλγῶμα στὴς 24 και 30 Νοεμβρίου 1912. Ἐκεί, κατὰ τὴ σῆσῆ τὴς ἀνακοχῆς τὴς 3ης Δεκεμβρίου 1912, ἡ μέγχη τὸ Γάνο ἀπὸ βορειοανατολίων περιοχή τὸν Γανόχομα, κατέλερο ἀπὸ τοῦς Βουλγῶμας, ἡ Χώμα ἦταν οἰδέτερη ὄνη και ἡ ἀπὸ Κερασιῆς πῶς τὰ νοτιοδυτικὰ, ἐκέρητο ἀπὸ τὰ τουργικὰ στρατεύματα. Διὸ σειρῆς πασαῶν, ἡ μιὰ μετῆξῦ Γάνου και Χώμας μὲ Βουλγῶρικῆς σημεῖες και ἡ ἄλλη, μετῆξῦ Χώμας και Κερασιῆς μὲ Τουρκικῆς, ὁλοποῖδων τὴν γεωμὴ ἀνακοχῆς στὴν περιοχή ἐκείνη.

Στὴς 23¹² 24 Ἰανουαρίου 1913, ἡ ἀνακοχῆ διεσῶπη και οἱ ἐπῆκερῆσεως ἐνωσῆσαν. Οἱ Βουλγῶμοι προήλσαν νῶρα μὲ καταρρακτοῦρη ἄρητῆ και κατέλαβαν ἀλη τὴν ἀπὸ Χώμας μέγχη Μυροφόρου περιοχή. Ἀγῆς μέρες ἀρῶτερο, στὴς 7—9 Φεβρουαρίου και ἐπὺ οἱ Βουλγῶμοι πολιοκοῦσαν ἀκόμη τὴν Ἀδριανούπολη, ἐπὺ οἱ κύριες δυνάμεις τῶς ἦσαν καθηλομένες μτροστὰ στὴν γεωμὴ τὴς Παράτῆς, ἰσχυρῆς τουργικῆς ἀποδατικῆς δυνάμεις (τὸ Χ Σῶμα Στρατοῦ, δυνάμεις 40.000 περίστω ἀνδρῶν ἔπὺ τὸν Φακῆ Πασᾶ, μὲ Ἐπιτάξι τὸν διαδῶτρο Ἐπιδέκ Μπῆν, τὸν ἐπιπευστὴ και ὁρῶν νωρὴ τὴς ἐπῆκερῆσεως), ἐπιθετικῆς σὲ 40 περίστω μετῆγωμικὰ πῶια και ἐποστῆρῆσεως ἀπὸ τὰ πῶα 7—8 τουργικῶν πολεμικῶν, ἐπῆρησαν ἀπὸ βαση στὴν Περίστια, μὲ σκοπὸ νὰ προσεῖδων ἀπὸ τὰ νῶρα τὴς Βουλγῶμικῆς Στρατῆς, καθ' ὄν κέρων ἄλλες Τουρκικῆς δυνάμεις, ἐξορῶσσαι ἀπὸ τὴς περιοχῆς Μπυλάκιε τὴς Καλαμῆσεως, τὴς Παράτῆς και τὴς Μανῆς Θεῶσεως, θὰ τὴς προσεῖδῶσαν κατὰ μέτωπο. Ἦ ἀνικατότης δῆμος τὸν ἀποδατικῶν δυνάμειων, ἐπέτρεπε τοῦς Βουλγῶμοις νὰ ἐνοσῶουδὸν γρήγορα στὴν περιοχή ἐκείνη και μὲ τὴν ἐποστῆρῆση τοῦ Πυροβολικοῦ τῶς, νὰ ἀποκοῦσον τὴν ἀποδατικὴ ἐκείνη ἐγέρεια τὸν Τούγκων. Τὰ ἀπὸ τουργικὰ Τάγματα, πὺς εἶχαν ἀποδῆσῶρη, ἀρῶ ἐπῆσῆσαν βαρεῖες ἀποῖσεις, ἐπιθεδῶ-

σθίηκαν και πάλι στα πλοία και η Τουρκική Αρμάδα ανέκρουσε πρύμναν και παρέφυγε στην Καλλιπόλη. Μετά την άποτυχία αυτή των Τούρκων, οι Βούλγαροι κατέλαβαν και την μέχρι Περιοστίαςως παραλιακή ζώνη και διοικήθησαν έτσι την κατοχή όλης της περιοχής των Γανοχώρων, η οποία έγινε στα χέρια τους, επί πέντε σχεδόν μήνες. Κατά το διάστημα αυτό τα Γανώχωρα υπέστησαν άγρια λεηλασία και θάσασαση, ιδιαίτερα μετά την νίκη του Β', μεταξύ Ελληνοσέρβων και Βουλγάρων πολέμου. Το Καλαμίτσι, που ήταν άλλοτε σχεδόν κατεστραμμένο από τον σεισμό του καλοκαιριού του 1912 έπυρπολήθηκε θάσσεια. Σ' αυτή, όπως και στη Λούριδα και στη Στέργια οι Βούλγαροι κατασκεύασαν χαρακώματα και πυροβολεία. Έτσι, όταν οι άσπαστοι έκεινοι γέροντες μας έφυγαν τον Ιούλιο του 1913 από την Άνω Θράκη, το Καλαμίτσι ξανακτίσθηκε, ένα μέρος στην παλιά θέση: το Άνω Καλαμίτσι και ένα μέρος στην παραλία: το Κάτω Καλαμίτσι.

Έκαιαν και άλλο κακό οι Βούλγαροι στην περιοχή εκείνη και γενικά στην Άνατολική Θράκη: Για να υποδαυλίουν την έχθρα ανάμεσα στους Έλληνες και Τούρκους κατοίκους και έμποδίσουν την κοινή ένστυλόν τους αντίδωση, υπεκίνησαν τους Έλληνες κατοίκους των δρενιων χωριών του Τερού Όρους, σε λεηλασία και διαφραγή των γειτονικών τους τουρκικών χωριών. Έτσι, στην άρχη λίγος φυλάτταγες Έντεκωδτες και Κασταπολιότες, υπέκυψαν στον πειρασμό αυτό και όλοσθενές έπετέθησαν στα γειτονικά τους τουρκοχώρια Μτεόγλου και Ταταλίη, έδιωξαν τους Τούρκους κατοίκους, έλεηλάτησαν τα στήρια τους και διήρτασαν μικρά και μεγάλα ζώα και άτι άλλα χορήσιο δοήκαν έγκαταλελειμένο. Το κακό αυτό σε λίγο έγενωκείθηκε και μαζί με τους Έντεκωδτες και Κασταπολιότες κάτοικοι και πολλών άλλων Έλληνοκων χωριών, όπως το Παλαμούρι, το Σεντούνι και το Σιμυρλή, έπέτεσαν σ' όλα σχεδόν τα τουρκικά χωριά της τουρκικής ζώνης, τα όποια ήταν πλησιέστερα προς τα ελληνικά, τα έλεηλάτησαν και πολλά από αυτά τα κατέστρεψαν, ένω οι Τούρκοι κατέφευγαν στα δυτικώστερα τουρκοχώρια.

Άποτέλεσμα της ένεργείας αυτής των Έλλήνων χωρικών, ήταν να άναζωπορωθή το ένστυλόν τους πάθος των Τούρκων και να γενωκευθή πάλι έντονο το άσθημα της έδωκικήςως, όπως άκρωδώς κατά την περίοδο του Ρωσοτουρκικού πολέμου του 1877—1878. Και όλα αυτά άσκατα, γιατί οι Βούλγαροι, άφου έπέτρωχαν το σκαπό τους, το να στείφον δηλαδή το μήσος και τη άυγωνα άνάμεσα στις δύο Έθνότητες, άνάγκασαν τους Έλληνες χωρικούς να παραδώσουν σ' αυτούς όλα τα ζώα που διήρτασαν, δώδια, πρδάρτα και έπτοειδή, τα όποια έχασακτίρησαν σάν λάφυρα του δουλόγρικων στρατευμάτων. Πολλοί μάάλιστα μαζί με τα διαπραγέντα ζώα, έχασαν και τα δικα τους. Το μόνο κέρδος μερικων δρενιων ελληνικών χωριών, όπως η Καστάμ-

πολις, το Έντεκωι και το Σιμυρλή, ήταν να άγοράσουν από Βουλγάρους σγαριώστες όπλα και πυρομαχικά, με τα όποια έξδωλσαν τις ένοπλες όμάδες τους.

Έτσι τα Γανώχωρα, τα όποια για την ελληνικήτιά τους, άποτέλιόσαν άνεκαθεν άντικείμενο μίσους των Τούρκων, έπέτρωσαν πάλιν άγριο το πάθος της έδωκικήςως τους, όταν δε τον Ιούλιο του 1913 οι τουρκικές Στρατιές έσπορεύόμενες από τις νίκες των Έλλήνων και Σέρβων στον Β' Βαλκανικό κατά των Βουλγάρων πόλεμο, άνεκατέλασαν την Άνω Θράκη μέχρι την Άδριανοπόλη, οι Τούρκοι, παρακινούμενοι από τις έπίσημες τουρκικές άρχές, έξετράπησαν σε άκρατονόμαστες πρδέςεις διας και λεηλασιών κατά των Έλλήνων. Οι άσπαστοι των τουρκικών Στρατιών, που προήγανωσαν από την Τουράλίτζα και το Μπουλάη της Καλιπόλιως προς την Άδριανοπόλη (διασχιζόντες η μία την Τυρολόη, το Δουλέ Βουγγιά, το Μαιματά Έσρη και τις Σαράντα Έκλήσιες και η άλλη την περιοχή της Κεσάνης, Μαγγέριων, Χαριουτόλιως και Μακράς Γεφύρας) καταλαμβανόσαν από μανία στη θέα των κατεστραμμένων τουρκικών χωριών και των άεταπρων ελληνικών. Ίδωότερα, οι επί κεφαλής της προεχόμενης από την περιοχή Καλιπόλιως Στρατιάς, Μαχμούτ και Μουχτάμ Πασάδες, με το σύνθημα «Γάραν, γιάμα, κώνου», δηλαδή «κάντε», παρδδωσαν στην καταστροφή 48 ελληνικά χωριά, από των βορειοδυτικων πλαγιών του Τερού Όρους, μέχρι τον ποταμό Έγγινη. Φυσικά τα όρενα Γανώχωρα και ιδιαίτερα τα πρσαναφεθβέντα ελληνικά χωριά, έτλήρωσαν με το παρτάνω την έκδωκτική μανία των έτακων νέδωντων Τούρκων.

Οι λεηλασίες και παντός είδους πίεςεις και διωγμοί των Έλλήνων κατοίκων των Γανοχώρων, έσυνεχίσθησαν σ' όλο το 6' ήμισυ του 1913 και σπληματοποήθησαν από τον Μάγριο του 1914, σύμφωνα με τις οδηγίες του μισέλληνα Γεγμανού Στρατηγού Αλίαν Φόν Σάντεμ Πασά, όργανωστού του Τουρκικού της έποχής εκείνης Στρατού. Το τί υπέφερε ο ελληνικός πληθυσμός των Γανοχώρων από τους Τούρκους, από την ήμερα που έαναγίνωσαν στην Άνω Θράκη, μέχρι της κηρύξσεως κατά τον Αύγουστο του 1914 του Α' Πρωσομίου Πόλιμου και έν συνεχεία, σ' όλη την διάρκεια αυτού, άκώμα και μετά την συνθηκολόγηση της Τουρκίας μέχρι την άπελευθέρωση της Άνωτολικής Θράκης τον Ιούλιο του 1920, δεν είναι δυνατόν να περιγρφη. Μία άμυδρη είκόνα της φρικτής εκείνης για τους Γανοχωμίτες έποχής, δίνει ο παρταβέμενος έν είδει παρταρήματος στο τέλος της παρούσης κατάλογος φωνυθέντων και κακοποηθέντων κληρικων και καταστραφειών έν δλώ ή έν μέγε, Έκκλησιών, Μοναστηριών και Παρεκκλήσιών, ως και οι περιλήψεις μερικων έγγραφων, έσθέσεων και εκλήσεων Κοινοτικων Άρχόντων προς τις δύο Μητροπολιείες των Γανοχώρων και δι' αυτών προς το Οικουμενικόν

Πατριαρχεῖον καὶ τὴς γεροντικῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας καὶ Καλιπτοῦσεως τὴς ὁποῖας ὑπέβαλαν κατὰ καιροῦς ὑπὸ τὸ κρᾶτος ἀπογνώσεως καὶ οἱ ὁποῖες παύσασθαι σὺ τῆλος, ὑπὸ μορφήν παρρησιαστικῆς καὶ ἀντι-

Ἡρωστρυγιάτης στοὺς διωγμοὺς τῶν ἑλληνικῶν χωριῶν τῆς Θράκης, ἦταν τὸ Τουρκικὸν Κομιτάτο, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν ἀνοχή, ἀκόμα καὶ τὴν ἐπιβίβουση τῶν ἐπισήμων τουρκικῶν Ἀρχῶν, ἐφήρμοσε κατὰ γράμμα τὸ σχεδὸν ἔξοντώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Θράκης πληθυσμοῦ, τοῦ προσαναφερθέντος μισέλληνοσ Γερμανοῦ Στρατηγοῦ Λίμιαν Φὺν Σάνδερ Πασᾶ. Μέχρι τὸν Ἰουλίον τοῦ 1914, ἔξαναγκάσθηκαν σὲ ἐκπατρισμὸ οἱ Ἕλληνες κάτοικοι δῶν σχεδὸν τῶν πεδινῶν ἑλληνικῶν χωριῶν τῆς Ἄναρ. Θράκης. Εἶχαν ἀπομείνει τὰ παρῶντα μονάχα χωριά τῶν Γανοχωρίων καὶ μερικά ἀπὸ τὴν ὄρεινὴ περιὸχὴ τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους. Ἄλλ' ἂν τὸ ἐργεῖσμα τῶν ἑλληνικῶν χωριῶν τῶν πεδινῶν περιόχων τῆς Θράκης, ἦταν σχετικᾶ ἐπιλοκὸ, δὲν συνέδρανε τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὰ εὐχολογούμενα στὶς πλαιγῆς τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους. Ἰδιαιτέρη τὰ προαναφερθέντα χωριά, δὴο στὶς πρὸς τὴν Περσωντιδα πλαιγῆς τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους, ἢ Στέργνα καὶ ἢ Δουῖπδα καὶ τρία στὶς ὄρειες καὶ ὄρειοανατολικῆς πλαιγῆς του, ἢ Καστάμπουλις, τὸ Ἰντζέκιοῦ καὶ τὸ Σιμιτλή (τὸ τελευταῖον ἂν καὶ ὑπήγετο στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπαρχία Ραιδεστοῦ, ἐθεωρεῖτο καὶ αὐτὸ πᾶν Ἰανοχωριτικὸ), ἦταν τὸ κάθρος στὰ μᾶτια τῶν Τούρκων γιὰ τὴν πάλινληγκρία τῶν 15 περιῶν χιλιάδων κατοικῶν τους καὶ τὸ ἀνυπότακτο τοῦ χαγερατῆγα τους, ἀπὸ τὰ χρόνια ἀκόμα τῶν γενιτσάγων καὶ ὁ φόβος καὶ τρέφος τῶν τουρκικῶν χωριῶν τῆς πεδινῆς περιόχης σὲ κάθε περίπτωση διατροφᾶς τῶν σχέσεων μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἰδιαιτέρα, ὅπως προανέφερα, τὰ χωρία Στέργνα καὶ Σιμιτλή, ἦταν ἀπᾶτητα ἀπὸ τοὺς Τούρκαυς. Καὶ αὐτὰ ἀκόμα τὰ Τουρκικὰ Ἀποστάγματα, τὰ ὁποῖα ἐπιχειροῦσαν νὰ μπουῦν στὴν Στέργνα ἢ τὸ Σιμιτλή, γιὰ νὰ συλλάβουν τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο Ὀρλιμαχληγὸ, ἢ τοὺς λίγους, μὰ ἀνδρείους συντηρόφους τους, κατατροπαλῶνταν ἀπὸ τοὺς γενναίους ἐκείνους χωρικοὺς—μαχητᾶς, οἱ ὁποῖοι, ὄχρυσοῦμενοι τίσιω σὲ θραυκάσεις καὶ ἀπόκριμνες τοποθεσίης, τὰ ἀποδοκᾶντᾶν.

Ἰὰ τὸν ἐκπατρισμὸ τῶν τριῶν ἑλληνικῶν χωριῶν τῶν ὄρειοδυτικῶν πλαιγῶν τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους, ποὺ εἶχαν μείνει τελευταῖα στὴν περιόχῃ (τὸ Ἰντζέκιο, τὴν Καστάμπουλη καὶ τὸ Σιμιτλή) γιὰτὶ οἱ ἠρωῖκοὶ κάτοικοὶ τους δὲν ἐνωουῦσαν νὰ τὰ ἐγκαταλείβουν, τὸ Τουρκικὸ Κομιτάτο εἶχεν ὄργανώσει πραγματικὴ ἐκστρατεία ἀπὸ τότες, θασιδουζούκους, ποὺ εἶρεξαν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, γιὰ νὰ λάβουν μέρος σὸ τὸσο γνώριμο καὶ προσφιλές τους «γιάμας».

Καὶ οἱ μὲν κάτοικοι τοῦ Σιμιτλή, χωρὶς τὸν γενναῖο τους Ὀρλιμαχληγὸν Καστεῖαν Στεφανῆ (ποὺ ὅπως προανέφερα, ἐδολογορήθηκε τὴν νύκτα τοῦ Πέσχα τοῦ 1914, ὅστερα ἀπὸ μακρὴ ἀντίσταση) πῆραν τὰ γυναικακόματά τους

καὶ περνώντας μέσα ἀπὸ τὰ ἐγκαταλειφθέντα ἦδη χωρία Σχολάριο καὶ Νατζαῖο, ἐφθάσαν στὴν παρῶντα τοῦ Κοῦμῆσου, ἀπ' ὅπου μὲ καρδιά, τὰ ὁποῖα ἐναῖωσε ἢ ἐπιρροπὴ τους ἀπὸ τὴν Ραιδεστό, κατέφυγαν στὴν Ἐλιλάδα. Οἱ κάτοικοι ὄμως τῶν δύο ἑλλων χωριῶν, Ἰντζέκιοῦ καὶ Καστάμπουλης, ἐκάρτησαν ἐπὶ ἕνα διώκηγο μήνα κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι στὰ φανερά πᾶσον, νύκτα καὶ ἡμέρα κρυπτοῦσαν τὰ χωριά τους καὶ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς ἔσπευξαν στὸν ἑλλο κόμο. Καὶ μόνον ὅταν ὅστερα ἀπὸ τὴς πολυήμερες συγκοῦσεις ἐτελείωσαν τὰ προνομικὰ τους καὶ τὰ περισσότερα τουρκῆκα τους ἀχρηστεύθηκαν καὶ δὲν ἔδρασαν ἀπὸ πᾶθεν ἀ βοήθεια καὶ σωτηρία, ἀναγκάσθηκαν οἱ ἠρωῖκοὶ Γανοχωριτῆς νὰ ἐγκαταλείβουν τὰ ἀγαπημένα χωριά τους. Ἐπειδὴ ὄμοι οἱ ὄμοιο πρὸς τὴν Κεσσάνη, τὴν Καλλιπόλη, καθὼς καὶ τὴν Ραιδεστό, εἶχαν ἀποκοπῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους οἱ Ἕλληνες ἀκολούθησαν τὰ μονοπάτια τοῦ Ἴεγοῦ Ὀρους, ποὺ περνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὴς θαυδαλῶδες φάραγγες καὶ τὴς κορφῆς του. Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν χωριῶν ἐγινε κατὰ τὸ 6 Ἰοῦμερο τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1914, ὅστερα ἀπὸ τὴν τελευταία ἐπιθεσι τῶν τσετσενῶν, στὴν ὁποῖα ἔλαβε μέρος καὶ ἢ τουρκικὴ Χοροφυλακή. Καὶ οἱ μὲν Ἰντζέκιοῦτες ἀπὸ τὴν χορηγὴ τοῦ Πιύργου κατέφυκαν στὴν παραλιακὴ Χώρα, ἀπὸ ὅπου μὲ καρδιά ποὺ ἐμίσθωσαν, ἔφυγαν γιὰ τὴν Ἐλιλάδα, ἐπὶ οἱ Κασταμπουλιτῆς, ποὺ δὲν ἐπρόδρασαν νὰ φύγουν, ἔμειναν στὰ παραλιακὰ Ἰανοχωρία. Ὁ διογμὸς ἐκείνος δὲν ἀνοκηγῶθηκε, γιὰτὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκηρύχθηκε ὁ Ἀ' Παγκόμοιος Πόλεμος καὶ οἱ Τούρκοι, οἱ ὁποῖοι σὲ λίγο θὰ ἐλάμβαναν μέρος σ' αὐτόν, εἶχαν νὰ ἀσολήθουν μὲ σοβαρότερα τῶρα προδῶντᾶτα. Δὲν εἶχαν ὄμως παρρησιῆ ἀπὸ τὴς σκοτεινῆς προθέσεις τους, τὴς ὁποῖες προσεπάθησαν νὰ πραγματοποιήσουν τὸν ἐπιόμενον χρόνο.

Ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ ἀκόμα τοῦ πολέμου ἐκείνου τὰ Γανόχωρα, ἀρχισαν νὰ δοκιμαζῶνται σκληρὰ καὶ ἰδιαιτέρα στὶς ἀρχῆς τοῦ 1915. Ἡ Περίστιας μὲ τὴν ἐναρξὴ τῶν ἀποδαιτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ἀγγλογῶλλων στὴν χερσόνησο τῆς Καλλιπόλεως, ἐγινε κέντρο ἀνεφοδισμοῦ τῶν μαχομέων σ' αὐτὴ τουρκικῶν στρατευμάτων: αὐτὸ ἦταν φοβερὸ πᾶντᾶ γιὰ τὴν δύστηνη κατάσταση τῶν ὁποῖοι ἀπᾶτες, ἔγινε κέντρο ἀνεφοδισμοῦ τῶν μαχομέων σ' αὐτὴν ὁποῖα. Οἱ πλοῖοι ἀπᾶτες, μαρεῶνες καὶ ἐλαῖνες, μὲ τὰ ἀρθρα μωροδενδῶν καὶ ἐλαῖοδενδῶν καὶ τὰ ὑπερχα κῆματα, κατακόπησαν ἀπὸ τὰ τσεκούρια καὶ τὰ σκαπάνια τῶν Τούρκων στρατιωτῶν καὶ τὰ ἐλάστα οἰκήματα καὶ σηροτροφικὰ ἐργαστήρια, ποὺ εἶχαν διασωθῆ ἀπὸ τὸν σεισμὸ τοῦ καλοκαυριοῦ τοῦ 1912, μετεργάτηκαν σὲ Στρατιωτικὰ νοσοκομῆα.

Τὰ χωρία Στέργνα καὶ Δουῖπδα, τῶν ὁποῖων οἱ κάτοικοι, ἐνθουσιῶσθηκαν ἀπὸ τοὺς κρότους τῶν ἐκποροδοτήσεων τῶν πυροδῶλων τοῦ Σιμιταχληκαῦ στόλου, ποὺ ἀκοιγόνταν μέχρι τὰ νῦτα Γανόχωρα μὲ τὸν Ὀρλιμαχληγὸν Καστεῖαν Γιάννη Μπαρῆ ἐπανεστῆσαν καὶ ἐκήρυξαν τὴν περὸχὴ τους ἐλεύθερη. Μετὰ ὄμως ἀπὸ τὴς πρῶτες ἐπιχειρήσεις καὶ τὴ σταθεροῦ-

ηση της καταστάσεως, οι άνακουφισθέντες από τη Συμμαχική πίεση Τουρκοί, έστειλαν ένα Γερμανικό Λόχο Στρατού και ένα τουρκικό Σύνταγμα, για να καταρτίξουν την εξέγερση εκείνη. Καί οι μέν Αντίρρες υπό τον Καπετάν Μπατίνη, διασάσαντες τον κλοιό των διαρκτών τους, διέφυγαν προς τις θαλασσινές χαράδρες του 'Ι. Όρους, οι Τουρκοί όμως συνέλαβαν τρεις προκίτους της Στέρνας, τον Ευσταθ. Λυμπετή, Παρλακευά, Σιστήγιο και Έλευθέγιο Τσαζέτη του Καβάλας. Λευτέρη Λυμπετή, Παρλακευά, Σιστήγιο και Έλευθέγιο Τσαζέτη και τους έδασάνισαν άγριώτατα, μηροστόα σέ θλους τους καρτόκους της ζωμποτάσεως. Αύτη δέ ήταν ή άφορημή για να συνεχίσουν οι Τουρκοί τον διακατέντα διωγμό του 1914, προς την Μικρά Άσία αύτη τη φορά. Με διαταγή της Τουρκικής Κυβερνήσεως διετάχθη ό έκτοπισμός των καρτόκων της Περιοτάσεως, με την πρόφαση ότι έργοφοδοτούσαν τά Συμμαχικά ύποδούγια, που δορούσαν στην Προποντιάδα, καθώς και της Στέρνας και Λουπιδος, για την επαναστατική δράση των καρτόκων τους.

Η άρχή έγινε από τη Λουπιδά, τό μεγαλύτερο μέρος των καρτόκων της όποιας (περί τις 250 οικογενείες), μεταφέρθηκε με φορητά πλοία στις άπειραντι Μικρασιατικές άκτες και από εκεί δικάως και πελοπορωδώντας, στά Κιουπιά της Νικουηδείας. Εύτυχός, ό διωγμός αυτός σταμάτησε στην άρχή του σχεδόν, πριν δηλαδή έκτόπισθούν όλοι οι κάρουκοι της Λουπιδος, γιατί Σημαχικά ύποδούγια έτοπηλίσσαν έμυρτός στην Ήρακλείτσα (άρ' όπου γινούσαν ή έπαύλαση των έκπατριζόμενων Λουπιδωτών) ένα μεταγωγικό πλοίο, όπως και τό πλοίο που έπλεύσισε στην Περίστια, για τον έκτοπισμό των Περίστιαστων. Έτσι και τό καπό άπό όσημάτησε.

Μετά την άπελευθέρωση της Άναρ. Θράκης τον 'Ιουλίο του 1920, οι έπιζήσαντες πρόσφυγες στην Μικρά Άσία και οι περισοσότεροι από τους καταφυγόντας στην Ελλάδα Τυρκεκιοώτες και Σηματιώτες (τό μεγαλύτερο μέρος των όποιων είχαν εγκατασταθή στο παρρά τη δεξιά άχθη του Άξιου χωριού "Αδενόδρο Θεσσαλονίκης) Ξαναγύρισαν στά χωριά τους, όπως και οι παραμεέντες στά παραλιακά Γανώχωρα κάρουκοι των μεσογειακών χωριών. Εύτυχισμένοι και χαρούμενοι, άρχισαν πάλι την παλιή δημοσυγκλη ζωή τους, Ξανακτιζόντες τά κατεστραμμένα στήρια και μαγαζιά τους, τις έκκλησιές και τά σχολείά τους.

Ήθλεν όμως άναπάντεχα ό χαλασμός της Μικράς Άσίας του Ανόουστου του 1922, που παρέσυρε στον χαμό και όλη την Άναρ. Θράκη. Όπως όλοι οι Άνωτοκιοθβάτες, πήραν και οι Γανωχωριτες τον δρόμο της Ξεθορίας, έγκαταλείποντες όριστικά αύτη τη φορά τις παργονοινές έστίες τους: τά άγριαμένα τους χωριά, τά στήρια, τά μαγαζιά, τις έκκλησιές και τά σχολεία, τά νεκροταφεία με τους τάφους των γονέων και άδελφών τους και κατέφυγαν όλοι τους στη Μάνα Ελλάδα.

ΕΚΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΝΟΧΩΡΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι περισσότεροί από τους Γανωχωριτες των μεγάλων παραλιακών χωριπολέων, που ήσαν κυρίως επαγγελάτιες, διοτέχες, έπιχειρηματίες, έμποροι και έπιστήμονες, εγκατεστάθηκαν στα μεγάλα άστικά κέντρα της Μακεδονίας και έπικρατεράθηκαν στα μεγάλα άστικά κέντρα της Θεσσαλονίκης και ένα μέϊδατέρα στην Καβάλα (κυρίως Μυρσοβερνιοί) και Θεσσαλονίκη και ένα μέϊδατέρα στην Άθήνα και την Νίκαια Πεδιαώς, όπως μαρτυρούν και οι πινακίδες των δρόμων, «Όδός Γανωχωριτών», «Όδός Ίάνου», «Όδός Μυρσοβερνιτών», «Όδός Περιοτάσεως» κ.ά.

Οι ύπολοιποι, κυρίως άγρότες, στερημένοι από τά ήγερτικά και επαγγελματικά τους στελέχη, διοστάγησαν σ' όλη την Μακεδονία και σέ μικρότερο ποσοστό στην Αντιική Θράκη. Έτσι:

— Ένα μεγάλο μέρος από αυτούς, εγκατεστάθηκαν στο Νομό Καβάλας και συγκεκριμένα, οι πιο πολλοί Τανωτες στην Έλευθεροπόλη και στα χωριά του όρους Τριά Ντρά, Πιλιγιά Καβάλα, Ζαγύ και Φιλίππου (οί πιο πολλοί Μηλιώτες), οι Ήρακλεισιώτες στο σινολό τους σχεδόν στην Νέα Ήρακλείτσα και οι Καλαμναιώτες στην πλειονότητά τους, στην Κάτωμη του Σημαχικού όρους. Ανάμεικτοι έπίσης εγκατεστάθηκαν στους Φιλίππους και στα χωριά του Παγγαίου Γεωργιανή και Παλαοχώρι και άλλοι στα χωριά του Σημαχικού Νέα Πέδου, Έλευθεράς και Ήλαιοχώρι.

Οι Ήρακλεισιώτες μετέφεραν στην νέα από την παλιή Ήρακλείτσα (που είχε τέσσαρες έκκλησιές, της Παναγίας (Μετόχι της Μονής των Ήθόρων), του Άγιου Γεωργίου, της Άγίας Παρασκευής, που ήσαν κτισμένη σέ βάθος πολλών μέτρων κάρη δηλαδή από τον Άγιο Ίωάννη τον Βαθύ της Άδου) πάλι και της Μονής των Άγιων Χαράλάμπους και Γεωργίου, στην όποία ύπηρχε και ή κάμα του Άγ. Χαράλάμπους) όλες τις εικόνες τους, άνάμεσα στις όποιες ήσαν και μια εικόνα της Παναγίας που παλιή, έργο κατάρ την παρράδοση του Εύαγγελιστού Λουκά, όλες δε τις τοποθέτησαν στην νέα έκκλησία της Παναγίας (που έκτισαν στην Νέα Ήρακλείτσα) ή όποια υιοστρέσει όπως και ή παλιή, στα θήμερα της Παναγίας. Την εικόνα αύτη της Παναγίας την φυλάνε οι Νεοηρακλεισιώτες άν κώρη όφθαλμού. Οι Τυρκεκιοώτες εγκατεστάθηκαν κατάρ πλειονότητα στο Μονοίδρο Θεοτύνης στο Δοφίσσο και Κρίτα Νερά Σωχού της επαρχίας Λαγκαδά.

Πολλοί εγκατεστάθηκαν στο Νομό Πιερίας και συγκεκριμένα, Πιεριστιανοί μαζί με Γανωχωριτες στην παραλιακή περιοχή της Κατερίνης, όπου ίδρυσαν τη Νέα Πιερία, άλλοι κοντά στο όροσίο της Κατερίνης χωριό Κεραμίδι, όπου ίδρυσαν τά Νέα Γανώχωρα και άλλοι, στο σινολό τους σχεδόν αυτοί Νεοχωριτες από τό κοντά στο Αύδημ παλαιό Νεοχώρι, στο πάνω στο

δημόσιο δρόμο και πρὸς τὴν δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἀλιάρμου· Νέο Νεοχώριο, ἰὸ ὅπου μετανομάσθηκε τελευταία σὲ Κυνέλη.

—Οἱ Στρέφιότες ἐγκαταστάθηκαν κατὰ ἓνα σημεντικὸ ποσοστὸ στὴν Ἀγιάδη Κομποτινῆς, ληνότεροι στὸ Κουτσὸ Εἰρήνης καὶ Νέα Στέργια Στραυρούπολεως Εἰρήνης, οἱ πρὸ πολλοὶ δὲ στὴν Μεγάλη Στέργια τοῦ Νομοῦ Κιλίκης.—Οἱ Αἰδημιώτες μεταφέρθησαν ἀρχικὰ ὅλοι μαζί ἀποτολιχικῶς στὴν Αἰδημιὸν τῆς Εἰδοίας, ὅπου ἄνωστο γιὰτὶ, δὲν θέλησαν νὰ μείνουν ὅλοι τους καὶ νὰ ἰδιοῦνεν τὸ καινούργιον τους χωριὸν, τὸ «Νέο Αἰδημι», ὅπου κατορθώσαν νὰ κάμουν ἄλλοι πρόσφραγες χωριῶν, μικροτέρων ἀπὸ τὸ δικό τους. Ἡ ἰδιότητα ἢ ὅσοια τοὺς καθόδηγούσε ἀπὸ τὸ χωριὸν τους μέχρι τὴν Αἰδημιὸν, διεσπάρθη σ' αὐτήν. Καὶ μερικαὶ προύχοντες ἔμειναν στὴν Αἰδημιὸν, οἱ περιουσιότεροι ὅμως διεσπάρθησαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὴν Θεο)νίαν, Καδάβα, Δαβάμα, Βέροια καὶ Κατερίνη, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι, ἐχωρίσθηκαν σὲ δύο ομάδες, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ μία μετακινήθηκε πρὸς τὴν Αὐτεπὴν Μακεδονία καὶ ἐγκαταστάθηκε στὸ χωριὸν Φιλώτας, ἡ δὲ ἄλλη, στὴν Νέα Μηχανιώνα τῆς Χαλκιδικῆς.

—Οἱ Αὐσιδιώτες παρέμειναν ἀρχικὰ στὶς χοροσταθῆκες τοῦ Σιδηρ. Σταθμοῦ Θεσσαλονίκης καὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1922 ἐγκαταστάθηκαν ὁριστικὰ καὶ κατὰ πλειονότητα στὰ χωριά Θηριώτερα, Φούστραν, Πιρόδοιο καὶ Νερούβλου τῆς Ἀριδαίας τοῦ Νομοῦ Πέλλης καὶ λίγες οἰκογένειες (περὶ τῆς 10), στὴν Ἁγία Παρασκευὴ Θεσσαλονίκης.

—Οἱ Κερασιώτες ἐγκαταστάθηκαν κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ τους στὰ Καστερά τῆς ἐπαρχίας Δαγκαρά καὶ στὴν Ἰερασιά Κασσάνδρας.

—Ἀρχετοὶ τέλος Γανοχωρίτες ἐγκαταστάθηκαν στὰ δύο Νέα Μυριάφωνα, τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Κιλίκης.

Ἔτσι ἐσάρησαν σ' ἑνὴ τὴν Ἑλλάδα οἱ παῖνοι Γανοχωρίτες. Καὶ τὰ ὀνόματα τῶν καινούργιων χωριῶν, ὁμωνύμων πρὸς τὰ παλαιὰ τῶν Γανοχωρίων, ὅλα τοῖς θυμίζον πάντα τῆς παλαιῆς ἀγαπημένης γενέτειρές τους, ἐκεῖ στὰ ἡλιοφρα, ἠρωϊκά καὶ πάντα ἀξέχαστα Γανόχωρα. Ἀδυστήριον δέ, ἐργατικὸν καὶ φιλομαθεῖς ὅπως ἦσαν, δὲν ἀργήσαν νὰ διακριθῶν καὶ νὰ ἀξιοσημώσουν τὰ πρῶτόντα τους. Πληθὺς Γανοχωριῶν ἐπιστημόνων, Δικηγόρων, Ἱατρῶν, Φαρμακοποιῶν, Μηχανικῶν, Καθηγητῶν καὶ Διδασκάλων, ἐπονομάσαν καὶ ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τῆς διάφορες Παδιουργικῆς Ἀκαδημίας καὶ διακρίθηκαν στὴν ἐξάσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός τους, ὅπως καὶ ἐκείνοι, ποὺ ἐπεδόθησαν σὲ διάφορες ἐμπορικῆς, ἐπαγγελμιατικῆς καὶ γεωργικῆς ἐπιχειρήσεις.

Κλείνω τὴν ἀρετὴν αὐτὴν πραγματεία μου, μὲ τὴν ἐκφραση τῆς βαθυτάτης ἐγνωμοσύνης μου πρὸς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι μὲ τῆς ἀναμνήσεις τους, τῆς προσοματικῆς τους σημειώσεως, ποὺ ἔθεσαν στὴν διάθεσίν μου, μὲ συνδέσμων στὴν συγγραφήν τῆς Ἰδιότητος:

—Στὴν ἀειμνηστὴ δέσποινα Κυριακίδου καὶ τὴν κόρη τῆς Κων Ζαφειρίου, ἀπὸ τὸν Γάμο (Ἡ Κα Ζαφειρίου διαμῆνει στὴν Θεσσαλονίκη στὸ Μικρὸ Ἐμβόλο).

—Στὸν Δικηγόρον καὶ πρῶτον Βουλευτὴ Καδάβας, Κων Λεόντιο Λυμπεῖον ἀπὸ τὸ Μυδιόφυτο (διαμῆνει εἰς Καδάβαν).

—Στὸν Κων Ἀργύριον Χατζῆ, Συνταξιούχον τῶρα τῆς ΔΜΕΗ, ἀπὸ τὸ Ἀδῆμι (διαμῆνει εἰς Θεσσαλονίκην).

—Στρέφω μὲ εὐλάβεια καὶ ἐγνωμοσύνην τὴν σκέψη μου πρὸς τοὺς ἀειμνηστὰς: Διδάσκαλον Κυριάκον Βαρεῖον, Θεόδωρον Λαγύπολο, Διδάσκαλον Τερεζοῦ Τσανναζάκη, Φαρμακοποιὸν Ἄναστ. Τσαννακόπουλον, τοὺς Ἀθηνώδογον Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον Μοσχίδην καὶ τὴν διδασκαλίαν Κα Ἀθηνῶν Ἰάδρη, τῶν ὁποίων τὰ ἀνεκτίμητα γιὰ τῆς γενέτειρές τους πονήματα, κατ' ἀντίστοιχον σεῖμα ὅπου, Γάνων, Στέργων, Ἰντῆκιοῖ, Αἰδημιῶν, Πιρόδοιοι, Δοσιπῶν καὶ Χάδρα, μὲ βοηθήσαν τὰ μέγιστα στὴν ὅση ἦσαν δυνατὸν συμπλήρωσίν τους. Ἡ μνήμη τους ἄς εἶναι αἰώνια καὶ ἄς παραδειγματίζει τοὺς ἀπογόνους μας.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ
ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ
Γ Α Ν Ο Υ και Χ Ω Ρ Α Σ

Μητροπολίτες:
(Παράρτημα Α')

- 'Ανώνυμος. 1275 - 1282. Στ.
Κωνσταντίνος. 1324 - 1325. Στ.
('Αναφέρεται ως Πηγών και Παλίου, 'Υπέριχος και Πρόεδρος Γάνου).
Μηνάς. 1329 - 1330. Γάνου και 'Υπέριχος. Στ.
'Ανώνυμος. 1342 - 1343. Στ.
Τὸ 1347, ἡ Μητρόπολις ἐδόθη κατ' ἐπίδοσιν εἰς Μητροπὴν Κύζικου, Ἀθανάσιον.
'Ιωσήφ. 1347 - ; Γάνου. Στ.
'Ανώνυμος. 1351. Στ.
'Ανώνυμος. 1361 - 1367. Στ.
Μηνάς. 1387. Στ.
Νικανόρος. 1387. Στ.
Γεννάδιος. 1437 - 1439. Γάνου. Στ.
Γρηγόριος. 1450. Στ. Γάνου.
Μαρθαῖος. 1467. Στ.
Νικηφόρος. 1499. Γάνου. Στ.
Θεοφάνης. 1561. Στ.
Παχόμιος. 'Αναφέρεται τὸ 1572, 1576 και 1578. (Γάνου - Χώρας). Σ.
Νέφυρος (Κῶος). 1585. Στ.
Κίριλλος. 1590. Στ.
Αιονύσιος. 'Αναφέρεται τὸ 1593, 1596, 1597. Σ.
'Ιερόθεος. 'Αναφέρεται μετὰ τὸ 1598 και 1596. Στ.
Νεόφυτος Τσοκάνης. ('Εκ Περιστάσεως). ; Στ.
Αυσέντιος. ; Στ.
Μακάριος. 1601 - 1610. (Καθηρέθη). Σ.
Νεοδημος Κομνηνός. ('Εκ Τενέδου). 1891 - 1894. Σ.

Σιμάγαγδος Χατζηνεσταθίου. ('Εξ Ἀλασσάνων Ἐργουθίας Μ. Ἀσίας).
1900-1908. Στ.

Μακάριος. (Τὸ 6'. ἀνοικταραταθείς). 1613-1616. Ε.Κ. Σ.
Φιλώθεος Μιχαηλίδης. Κουσκουντζόκιοι (Κων)πόλεως). Στ.

'Ιγνάτιος. 1616 - 1624. (Πασηνήθη 1.4.24) Σ. Ε.Κ.

'Ιάκωβος. Μέγλου Ἀργιλίου 1624. Στ.

'Ιωακείμ. 1624. Στ.

'Ιωαννῖνος. 'Αναφέρεται τὸ 1624, 1626, 1636. Μετετέθη εἰς Μητροπόλιν Ἡρακλείας και ἐν συνεχείᾳ ἔγνω Οἰκομ. Πατριᾶς. Στ.

Θεοφάνης. 1637. (Καθηρέθη).

'Ιάκωβος. 1637-1639. (Πασηνήθη, 21.8.39). Σ.

Πάσιος. 1639-1648. (Πασηνήθη, 18.3.48). Σ.

'Ιάκωβος. 1648. Ε.Κ. Στ.

Ταδριήλ. 1648. Στ.

Κοσμάς. 1652-1654. Ε.Κ. Σ.

Δωρόθεος, ἡ 'Ανθῆμος. 1654 - ; Στ.

Ταδριήλ, τὸ 6'. 1654-1657. 'Εγνε Πατριάρχης και ἀπηγχονίσθη εἰς

Πιουσσάν.

'Τερεμίας. 1633. Ν.Σ. - Στ.

Κοσμάς, τὸ 6'. 1664-1666. Ν.Γ. Στ.

Γεμμανός. 1666. Ν.Σ. Στ.

Χριστόφορος. 1670 - 1672. 'Εγχαταλείφης τὴν Μητρόπολιν του, καθη-
ρέθη. Ε.Κ. Σ.

Αεόντιος. 1672-1674. Ν.Σ. Σ.

'Αρσένιος. 1674-1681. Σ.

Κοσμάς. 1681. Μ.Γ.

Μαρθαῖος. 1682. Ε.Κ. Ν.Σ. Σ.

Γεμμανός. 1684-1690. Ε.Κ. Ν.Σ. Σ.

Κίριλλος. 1692. Μάιος - 'Ιούλιος. Σ.

Κωστάντιος. 1692-1707. Σ.

'Ανθῆμος. 1707-1716. Ε.Κ. Ν.Σ. Στ.

'Ιωάσαφ. 1710-1729. Ν.Σ. Σ.

Γρηγόριος, ἡ Γεμμανός. 1719-1722. Ν.Σ. Σ.

Γερόσιμος. 1722-1728. Μ.Γ. Στ.

Βαρθολομαῖος. 1728-1733. Ν.Σ. Σ.

'Ιερόθεος. 1733-1743. Ν.Σ. Σ.

Βαρθολομαῖος. 1743-1744. Ἀρεβίς 5-3. Ν.Σ. Σ.

Νεόφυτος. 1744-1759. Ε.Κ. Σ.

Αιονύσιος. 1759 - ; Στ.

- Προκόπιος. 1759-1770. Σ.
 Πάτιος. 1770-1780. Σ.
 Κύριλλος. 1780-1798. Πατητήθη 1-8. : Σ.
 Γεώργιος. 1798-1821. Ήθανετώθη υπό των Τούρκων την 28.5.1921
 εν Κων) πόλει, μετ' άλλων Σνωδ. Σ. Ε.Κ.
 Αέοντιος. 1821-1835. Σ. Ε.Κ.
 Μαζάριος. 1835-1837. Σ. Ε.Κ.
 Μελίτιος. 1837-1841. Σ.
 Μαρθαίος. 1841-1845. 'Αδο)της. Ήετέρεε του Θούου του. Σ. Ε.Κ.
 Κύριλλος. 1845-1848. Σ. Ε.Κ.
 Κύριλλος. 1848-1853. Σ. Ε.Κ.
 Χρίνσασθος. 1853-1873. Χωρηγός. Σ. Ε.Κ.
 Γρηγόριος. 1873. Σ. Ε.Κ.
 Τιμόθεος. 1873-1875. Ήδοκορονήθη υπό Τουρκων ληστων μετά του Δια-
 ζώνου του, ταρά τό χωρίον Μελέγκιοι. Σ. Ε.Κ.
 Παρθένιος. 1875-1881. Σ.
 Βενέδικτος ('Αδαμαντίης). 1881-1886. Σ.
 Πολύκαρπος (Κωνσταντινίδης). 1886-1891. Χωρηγός. Μεταρθείς
 εις Βάργαν, διετέλεσε τελευταίος Μητροπολίτης ταύτης, μέχρι του θανά-
 του του. Ε.Κ. Σ.
 Διονύσιος. 1891-1897. Σ.
 Κωνσταντίνος (Μετρούλης). 1897-1900. Ήε Ήερίου. Ε.Κ. Σ.
 Κωνσταντίνος (Βαλιούλης). 1900-1906. Ήε Σχοποι. 40. Ε.Κ. Σ.
 Κωνσταντίνος (Χατζηπατοστόλου). 1906. Ήε Τενέδου. Παθ. Σ.
 Κωνσταντίνος. 1906-1909. Ε.Κ. Σ.
 Σεραφείμ (Σχορούλης). 1909-1913. Ε.Κ. Σ.
 Τιμόθεος (Δαιμής). 1913-1922. Ήε Μυτιλήνης. Ε.Κ. Σ.
- Σ η μ ε λ ι ω σ ι ς :
- Σ. 'Αναφέρονται εις τον Κατάλογον Μητροπολιτών του 'Αγίου Σάβ-
 δέου Ιεριμανοῦ.
 Στ. 'Αναφέρονται εις τον Κατάλογον Μητρο)των του Μιλτ. Σταμουλή.
 Ν.Σ. 'Αναφέρονται εις την Νομικήν Συναγωγήν.
 ΜΓ. 'Αναφέρονται υπό Μενοσιήλ Τεδέων.
 Ε.Κ. 'Αναφέρονται εις Κατάλογον έπιστημων και λογίων άνδρων Μητρο-
 ποιίου Κορυθαΐς Ειολογίου Κορυθαία.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΜΥΡΙΑΦΥΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ

(Παράρτημα Β')

- *Επίσκοποι.**
 Γρηγόριος. Πιθωνόν τό 1038, επί Πατρι)χου 'Αλεξίου ός 'Επίσκοπος
 Πελοποννάσου - Μυριοφυτού. Στ.
 Διονύσιος. 'Αναφέρεται τό 1368, επί Πατρι)χου Φιλαθέου ός 'Επίσκο-
 πος Πελοποννάσου, εις Συν. Τύμον. Στ.
 Μητροπολίτης. 1453. Στ.
 'Ανώσιμος. 1565 - 1572.
 Σέργιος. 1580 - 1590. Μν. Γαν. (ΜΓ.). —Σ.—Στ.
 Εϋθύμιος, ἡ Εϋθύμιος. 1590 - : Μν. Γαν. (ΜΓ.). —Σ.—Στ.
 Νεόφυτος. : - 1611. Μν. Γαν. (ΜΓ.). —Σ.—Στ.
 Γαβριήλ. : - 1622. Μν. Γαν. (ΜΓ.). —Σ.—Στ.
 Δαυθέντιος. 1622 - 1636. Εϋλ. Κορη. (ΜΓ.). —Σ.—Στ.
 Συμεών. 'Αναφέρεται τό. 1640, 1646, 1659. Εϋλ. Κορη. (ΜΓ.). Στ.
 Θεόδωριος. 1661 - 1675. Σ. Στ.
 Γεώσαφ. 1708 - 1714. Μν. Γαν. (ΜΓ.). Στ.
 'Ιλαρίος. 1725 - 1728. Εϋλ. Κορη. Στ.
 Νικόδημος. 'Αναφέρεται τό 1743, 1751, 1754. Μν. Γαν. (ΜΓ.). Στ.
 Καλλίνικος. 1767 - 1784. Μν. Γαν. (ΜΓ.). Στ.
 Μελίτιος. Μεταξύ 1788 - 1794. Μν. Γαν. (ΜΓ.). Στ.
 Νεόφυτος. 1795 - 1821. Εϋλ. Κορη. (ΜΓ.). Σ.
 ('Ήθανετώθη υπό των Τούρκων την 28ην Μαΐου 1821, όμοῦ με άλλους
 κληρικούς).
 Σεραφείμ (έκ Αιτίας). 1822 - 1834. Εϋλ. Κορη. Στ.
 Νεόφυτος. 1835 - 1864. Στ.
 Γρηγόριος (Λεοντόπουλος, έκ Μυρ). 1864 - 1882. Εϋλ. Κορη. ΜΓ. Σ.
 Γρηγόριος (Φωτεινός, έκ Χίου). 1882 - 1891. Εϋλ. Κορη. Σ.
 Νικόδημος. 1891. Σ.
 Κων)νος (Βαλιούλης, έκ Σχοποι). 1895 - 1900. Σ.

Σημάραδος. 1900 - 1908. Σ.
Φιλιάθεος (Μιχαηλίδης). 1908 - 1917. Εβλ. Κορυβ. Σ.
Σωφρόνιος (Σταμούλης, ἐκ Σηλεύθρ.). 1917 - 1922. Ὁ τελευταῖος. Σ.

Σημείωσις:

Μ. Γαν. Ἀναφέρεται εἰς Μελίαν Πανοχώρων τοῦ Μανουῆλ Γεδεών.
Μ.Γ. » εἰς Κατάλογον Μανουῆλ Γεδεών.
Εβλ. Κορυβ. » εἰς Κατάλογον Μητροῦ Μιτρο Κορυβιάς Εβλ. Κορυβιά.
Σ. » εἰς Κατάλογον Ἁγίου Σάββατος Γερμανοῦ.
Στ. » εἰς Κατάλογον Μιλτιάδου Σταμούλη.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ

Ὁ τελευταῖος Μητροπολίτης Μυριοφάντου καὶ Περιστάσεως

Ἐγεννήθη στὴν Σηλεύθρια στὶς 21 Ἰανουαρίου 1875, ἀπὸ γονεῖς, Ἀνασταῖου καὶ Εὐαθέρτου Σταμούλη, ὀνομασθεῖς Σωτήριος. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν ἐκ τῆς Ἀστυκῆς Σχολῆς τῆς πατρίδος του, ἐδιδάχθη ἐπὶ ἓνα χρόνον μαθηματὰ ἀπὸ οἰκονομολόγῳ α' καὶ β' τάξεως, ἐγγράφει μετὰ ταῦτα κατόπιν ἐξετάσεων, στὴν γ' τάξιν τοῦ Πανεσίου τῆς ἐν Κων)πόλει Μεγάλῃς τοῦ Ἰένους Σχολῆς (Στ' τάξεως κατὰ τὴν ἀρτίθμωσιν), ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπεφοίτησε τὸ 1893. Μαθητὴς ἀκόμῃ στὴν Σχολή, θροαυέθηκε στὸ Ζωγράφειο Διαγώνισμα τοῦ ἐκεῖ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, διὰ συλλογὴν μνημείων ἔδωτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, στὸν Δεσφ. τῆς ἰδαιτέρως του Πατριάρχου.

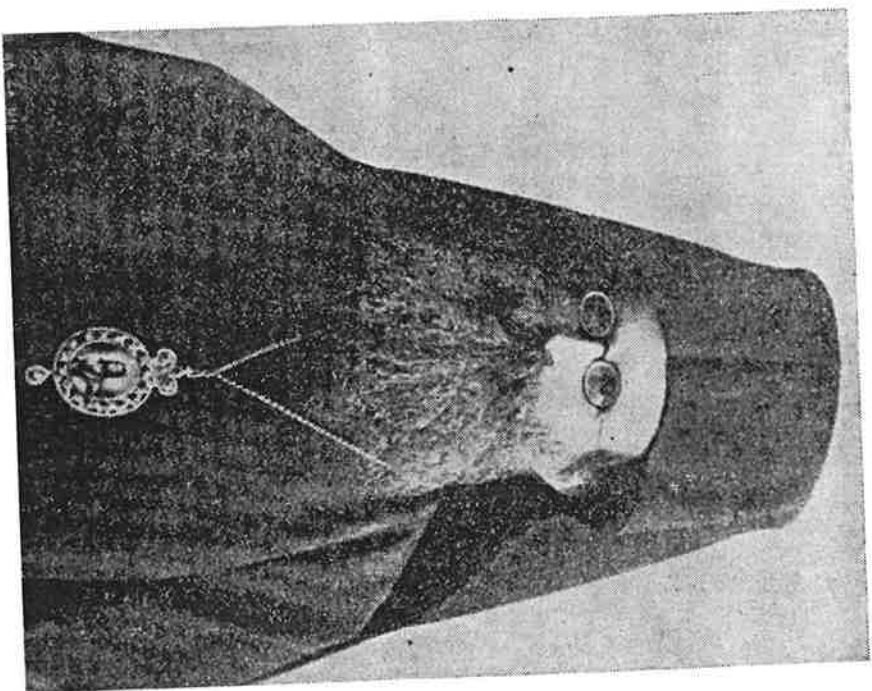
Ἐπιθυμῶν ἀνεκάλειν νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν γιὰ νὰ καταταγῆ στὸν Κλήρο, ἀναγκάσθηκε, ὅσπερα ἀπὸ τὴν ἀδρνησὴν τοῦ πατέρα του, νὰ παραμελῇ στὴν Σηλεύθρια ἐπὶ δύο χρόνια, ἐργαζόμενος στὸν ἀρτιστοειργασίῳ του. Βλέπων καὶ αὐτὸς τὴν ἐπιθυμία τοῦ υἱοῦ του, ἀποφάσισε νὰ τὸν στειλῇ στὰς Ἀθήνας, γιὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς. Προδρόμων φίλος ὡς ἐπιχειρήματα τὸ νεαρὸν τῆς ηλικίας του, τὸν ἔπεισε νὰ σπουδάσῃ πρῶτα Νομικὰ, γιὰ τὸν λόγον, ὅτι αὐτὰ θὰ ἦσαν χρήσιμα σὲ Κληρικῶ καὶ στὴν Ἀλύτρωτη Ἑλλάδα καὶ στὸν ἐμπαροῦμενο, κἀδό, στὸν ὁποῖο κατὰ τὴν δικήν του γνώμην καὶ ἐπιθυμία, θὰ μπορούσε νὰ γυρίσῃ ὁ Σωτήριος.

Ὁ Σωτήριος ἐνεγράφη στὴν Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, παρακολούθησε ὁμως καὶ Φιλοσοφικὰ, Ἱστορικὰ καὶ Θεολογικὰ μαθήματα, ἐπιμένοντας πάντοτε στὴν ἰδέα του νὰ γίνῃ Κληρικὸς.

Στὰς Ἀθήνας συνεγράφηκε στὴν Ἱδρυσὴ τῆς Θεολογικῆς Ἀδελφότητος,

τῆς ὁποίας χρημῆτισε καὶ Γενικός Γραμματεὺς, ἐπιμελήθησιν καὶ στὴν ἐκδοσὴ τῆς Θεολογικῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἀδελφότητος τὸ 1897.

Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμον τοῦ 1897, κατατάχθηκε ἐθελοντὴς στὸ Μιχαηλικὸ καὶ ἔλαβε μέρος στὴν μάχην τοῦ Δομοκοῦ (κοντὰ στὴν Ἀγύρ-

Σ Ω Φ Ρ Ο Ν Ι Ο Σ

Ὁ τελευταῖος Μητροπολίτης Μυριοφάντου καὶ Περιστάσεως.

γυαννῇ), ὅπου καὶ προήχθη στὸν βαθμὸ τοῦ Δεκανέως. Μετὰ τὸν πόλεμον, ἔαντα-γύνησε στὸ Πανεπιστήμιον καὶ ὅσπερα ἀπὸ ἐπιτυχεῖς διδασκαρικὰς ἐξετάσεις, ἀνεκηρύχθη Διδάκτωρ τῶν Νομικῶν τὸ καλοκαίρι τοῦ 1898, μετὰ τὸν βαθμὸν Διαν Καλῶς.

Στην συνέχεια, ενεργόσηφη στην Θεολογική Σχολή του Πανεπιστημίου και πήγε στη Γερμανία, στην οποία έμεινε επί 51)² χρόνων, φοιτήσας στα Πανεπιστήμια Γοτtingης, Βερολίνου και Ίέννας, στα οποία σπούδασε κυρίως Θεολογικά και Παιδαγωγικά. Στο Πανεπιστήμιο της Ίέννας, υπέδαλε μακρά έναρσιο Διατριβή, με τίτλο, «Πράχει φυσικών δικαίων:» (Gibt es ein naturrecht: Versucheiner Kritik der Herrschenden Theorien Über das Naturrecht:).

Το σχετικό μέ την διδασκαλία του Α.Σ. Λευθεροπούλου μέσος, το δημοσίευσε σέ μετάφραση στην «Εκκλησιαστική Αλήθεια των Πατριαρχείων, συντάξασας έτσι στην ματαίωση της έλλογής τούτου, ως Καθηγητού του Πανεπιστημίου, διότι είχε κηρυχθή άδνητης της περι Θεού πίστεως και ήθικης. Μετά την έπιστροφή του από την Γερμανία, τον προσέλαβε ύστερα από σύσταση του Σχολάρχου της Θεολογ. Σχολής Χαλκίδας, ό Μητροπολίτης Βεργίας και Ναούσης Αποστόλος (Χριστοδούλου), ό οποίος και τον χειροτόνησε Αρχιεπίσκοπον στην Βέργουα, από την οποία καταγόταν ό πάππος του. Κατόπιν τον προήγαγε σέ Αρχιεπισκοπική και τον διώρισε Αρχιεπισκοπικό Επίτροπο στη Νάουσα, στην οποία έμεινε επί ένα περίπου χρόνο, κατά την διάρκεια του όποιου, έκτος από τά θρησκευτικά κηρύγματα του, δίδασκε και θρησκευτικά στις άνώτερες τάξεις των τοπικών σχολείων, ίδρυσσε νυκτερινό σχολείο, στο οποίο φούτουσαν μαθητές και μαθήτριες, που δέν είχαν παρκαλοισθήσει στοιχειώδη εκπαιδευσι και συνεκρότησε μικρή δαιωιστική δισλιόλη, στο Ήμιστοιακό όικημα.

Παρατηρείς από την θέσι εκείνη, διορίσθηκε Αρχιεπισκοπικός Επίτροπος στην Καβάλα (1908—1909), όπου επέδειξε άνάλογη δραστηριότητα. Κατά την διάρκεια από την Καβάλα του έξωδιωθέντος από την έδρα του Μητροπολίτη Δράμας Χρυσοστόλου (που μαρτύρησε τό 1922 στην Σμύρνη), όχι μονάχα τον φιλοξένησε, αλλά και τον παρέτεμπε τιμητικώς ως τούς Τόξίτες (τότε Όξιλιάδ). Για την συμπεριφορά του εκείνη, ή Τουρ. Κυβέρνηση ζήτησε την τιμωρία του και τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, άνωκατάθηκε να τον άνταλάξει στην Κων)πολι, στην όποια όταν ήλθε, διορίσθηκε Πατριαρχικός Επόιτης των Σχολών της.

Κατά τό πρώτο έτος της έπιστείας του, συνεργαζόταν μέ την «Εκκλησιαστική Αλήθεια». Έργαυε διατριβή για τά σχολεία της Αλυρωτόου Έλλάδος στην Μεγάλη Παιδαγωγική Έγκυκλοπαίδεια του Καθηγητού Rein, ή όποια διατριβή μεταφράσθηκε άργότερα στην Τουρκική και δημοσιεύθηκε σέ Τουρκικό Παιδαγωγικό Περιοδικό. Δημοσίευσε διατριβές στο Περιοδικό της Φιλοσοφίας και Παιδαγωγίας του ίδιου Καθηγητού, «Zeitschrift für Philosophie und Pädagogie», στην «ΑΘΗΝΑ» (MINERVA) της Οστάνδης του Βελγίου, στο Βυζαντινό Δελτίο «Byzantinische Zeitschrift» και σέ Γερμαν-

κές έφημερίδες, ύπερστυλιόμενος τά ελληνικά δικάια στον Μακεδονικό Άναγώνα. Δηρύθηκε επί δύο χρόνια τον «ΕΠΑΠΤΕΛΙΣΜΟΝ» του έν Κων)πόλει Όρθοδόξου Σχολόγου «ΑΝΟΡΘΩΣΙΣ», του όποιου ήταν Γενικός Γραμματέης, σ' αυτό δε δημοσίευσε πλείστα άρθρα και ώφισμένα από τά «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΚΗΡΥΜΑΤΑ» του. Για τό Περιοδικό εκείνο έγραψε έπισκεπτικά και ό γνωστός τότε Φιλέλην Καθηγητής Βάλαερ Σούιτσε, σέ Γερμανικό Θεολ. Περιοδικό.

Στις 28 Φεβρουαρίου 1917, εξέλεγη Μητροπολίτης Μυσιούφτου και Περιοστάσεως, όταν δε άρχισε ό άνεπίσημος άνυβέλληνας διωγμός στην Θούκη, έστάλη μαζί με άλλους Αρχιερείς, Έρείς και Διεκόνους, στις έπαρχίες Ραιδεστου, Ήρακλείας, Βιζύης, Τυρολόης, Αδριανοντόλεως και Αίνου, για την τόνωση του ήθικου και συγκράτηρι του πληθυσμου. Μετά την έπιστροφή του, στάλθηκε για δύο σκοπό, στην περιουρή Δαρδανελλίων και Τροιάδος, όπου είχε έπεκταθή ό ποθέρος εκείνος διωγμός.

Μετά την έξοδοσ του Βεργίου του (Άντο:γατορικου Έργατικου Διατάγματος) περι τά τέλη Μαίου 1917, ήλθε στο κατεστραμμένο από τον σεισμό του καλοκαιριου του 1912, Μυσιούφτου. Με τά κληρύματα του, έπαισε τούς κατοίκους, να μεταθέσουν την Κυριακήτικη άγορά στο Σάββατο, να κλείσουν τά καταστήματα όλης της έπαρχίας της Κυριακής και μεγάλες γιορτές και τά καραβεία να άνοιγουν μετά την άπόλυσι της εκκλησίας.

Στις 16—17 Ιουλίου 1920, είχε την εύρυλία να κατάλυση της Τουρκικής Αρχές στο Μυσιούφτου και στην Περίοισι, ύψώσεως στα Διοικητήγια τους την Έλληνική Σημαία, όπως την είχε ύψώσει από τις 14 στην Μητρόπολι και άνέλαβε ό ίδιος την Προσωρινή Στρατιωτική και Πολιτική Διοίκηση των δύο έπαρχιών, την όποια παρέδωσε στον διορισθέντα Έλληνα Έπαρχο Μυσιούφτου, που ήλθε σέ άλίγες ήμέρες.

Ό χαλασμός του 1922, τον έφερε κ' αυτόν πρόσφυγα στην Έλλάδα, όπου και εξέλεγη Μητροπολίτης Έυεθεροντολίσεως, σέ πολλά χωριά της όποίας και στην ίδια την πόλι, είχαν εγκαταστασθή πολλοί, άν μη όι περιωσότεροι από τούς κατοίκους της παλαιάς του Έπαρχίας Μυσιούφτου και Περιοστάσεως, καθώς και της γειτονικής της, Γάνου και Χώρας. Την Μητρόπολι αυτή έρόψαυε μέχρι τό 1958, ζώντας άνάμεσα σέ παλιούς συμπατριώτες του, όποτε άπεχώρησε λόγω ηλικίας. Έξεδήμησε εις Κόνιον τό 1960, σέ ήλικία 85 περίπου έτών.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΩΝ
ΤΩΝ ΔΥΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ ΓΑΝΟΧΩΡΩΝ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΔΙΣΤΩΜΩΝ ΤΟΥ 1913 - 1915

(Παράρτημα Γ')

1. 15.10.1913. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ α ν ο χ ώ ρ ω ν, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τῶν ἐκθασιασίων τῶν κατοίκων Κασταμιτόλεως, πρὸς κτίσιν τοῦ ἐκ 38 οἰκῶν Τουρκικοῦ χωρίου Μτέογλου καὶ ἀπαρτήσεων 500 κοιλῶν σίτου καὶ περὶ τῶν χωρίων Αὐδήμιου, Νεοχωρίου καὶ Σεντονίου, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι φορολογουῦνται, δέρονται καὶ δέριζονται ὑπὸ τῶν Χωροφυλάκων καὶ ἐπιστρέφουν ἀπρακτοί, ἂν δὲν πληρώσουν τὴν ἀμοιβήν, ἣν τοὺς ἐπιβάλλον. Περὶ τῶν 10 γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν παρελθούσαν ἐξδομίδα ἐφωκάσθησαν ἐπὶ 10 ἡμέρας εἰς τὴν Σχολήν, διότι οἱ καταζητούμενοι οἰκέτοι τῶν πρὸς σιταρολογία, ἀπουσιάζαν πρὸς εὐδρασι ἐργασίας μετὰ τὰ δεινοπαθήματα ἐκ τῶν σεισμῶν καὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων ταῦτα καὶ παρὰ τήσασα, ὡς ἡ ὑπὸ ἡμερημίαν 17 Σεπτεμβρίου ἐ.ξ., ἐξακολουθοῦσι.

2. 17.12.1913. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Οἱ Προύχοντες Μηλοῦ, γνωρίζουσι περὶ τῶν πείσεων, ὡς ἡ Κυβέρνησις ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτῶν.

3. 21.12.1913. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Ὁ Ὑποδιοικητὴς Μηροπορτου μετὰ τοῦ Ἱεροδίκου, ἐξήγησαν ἐπιμόνως τὰς κλείδας τῆς ἀποθήκης Ξυλείας, ἵνα λάθωσι κατ' ἐπιλογὴν ἐκ ταύτης διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Τουρκικοῦ χωρίου Μισέλι.

4. 23.1.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Οἱ Δημογέροντες Παλαμουρίου ἀναφέρουσι, ὅτι οἱ ἀποφυλάκισθέντες, συνήφθησαν καὶ πάλιν καὶ ἐστάλησαν εἰς Κων)πόλιν.

5. 23.1.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τῶν πείσεων τῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἐξασκεῖ ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς θάλας ἐπαρχίας καὶ ὅτι οἱ φυλακισμένοι δὲν ἀπελύθησαν, ἀλλὰ σήπονται εἰς τὰς φυλακίας τοῦ Κιλίκτ - Μπάχρ. (Ὅρα σχετικὴν ἐκθεσιν).

6. 27.2.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ φόνων εἰς Αὐδήμιον, περὶ θίσεων καὶ ἀπρακτοῦς συμπεριφορᾶς.

7. 9.4.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ μεταβάσεως πέντε Τουρκῶν εἰς Σεντόνιον, ὅπου ἠμελησαν Χριστιανούς καὶ προσέτρεψαν αὐτοὺς εἰς ἐκπατρισμόν. Περὶ πολιορκίας Κασταμιτόλεως ὑπὸ γενονακῶν Τουρκοχωρίων. Τη(ή)μα, ὅτι ταύτην τὴν στιγμήν Κασταμιτόλις πολιορκεῖται ὑπὸ Τουρκῶν πέριξ χωρίων, ὅτινες ἀδικίως καταγενοσίας Ἑλλήνων κατοίκων. Κατάστασις Αὐδήμιου ἀπελπιστικῆ. (Ἐκθεσις Σεντονίου Κασταμιτόλεως).

8. 10.4.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Ὑποβάλλεται ἐκθεσις, ἐν ἣ ἀναφέρεται, ὅτι μετὰ ἐκπύθησιν Ἀγάτ — Χατζῆ (Εἰρηνοχωρίου) καὶ Σιμητῆ ὑπὸ Τουρκῶν, οὗτοι προσέβαλον Ἱντζέ-κιοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἤρχισεν ἡ ἐξέοδος τῶν κατοίκων πρὸς καταφυγὴν πρὸς τὰ ὄρη.

9. 23.4.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Ἀγὰτ Χατζῆ διελύθη. Κασταμιτόλεως καὶ Ἱντζέκιοι κατάστασις ἡ αὐτή. Ἐμπροσθὴν καὶ δορήθειαν χρηματικῆν, δι' ἐκθέσεων καὶ τη(ή)κως πολίτικῆς αἰτηθείαν, δι' ὄνομα Θεοῦ, στείλατε. Δοκίμῃ χωρία πεφοδοκίμενα.

10. 27.4.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Παρά διαθεσίμους Πατριάρχων τη(ή)κας, Τούγκοι μετανάσταται ἀπελδοῦσι χωρία Ἱντζέκιοι καὶ Σεντόνιον, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἐκδιώξωσι Χριστιανούς. Δυναστικῶς εἰσπράττονται παρὰ ἀνέχεαν Χριστιανῶν. Φυγὴ κατόκων Σιμητῆ καὶ Σχολαρίου, θὰ θιάμη πάλιν ἄλλα χωρία καὶ δι' Ἀγάτ Χατζῆ. Ἐνεργηθήτωσαν τὰ δέοντα, ἵνα ἡ Διοίκησις Ραιδεστοῦ καὶ Μυτιλοφύτου, προλάβωσιν ἐκδιώξιν. Παρά διαθεσίμους Μονεσσάκιφ Ραιδεστοῦ, Τούγκοι μετανάσταται ἐξακολουθοῦν νὰ κατέχουν ἀκίρη Ἀγάτ Χατζῆ, ὅπως Σχολαρίου καὶ Σιμητῆ. Πενία μαστίζει τοὺς Χριστιανούς.

11. 30.4.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Ἰ ρ η γ ο ρ ί φ.

Ἄρχαι Κομητίου συνέλαβαν καὶ ἐφυλάκισαν Ἐφοροεπιτροπὴν καὶ Μονατάρη Νεοχωρίου. Ἐνεργήσατε παρὰ Διοικήσει Ραιδεστοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν. Ἐπισυνάπτονται ἐκθέσεις ἐκ Νεοχωρίου μετ' ἡμερημίαν 30.4.1914, διαδωγγραφεύουσαι πραγματικὴν ἐκεί κατάστασιν.

12. 2.5.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Μ.Π., τῆ Μη τ ρ ό π ο λ ι ε ι

Κ α λ λ ι ο υ π ό λ ε ω ς.

Ἦνα ἐνεργήθη παρὰ Διοικητῆ, διότι καὶ χθές ἐκλάπησαν 260 πρόβατα ἐκ τοῦ Πατακίη Τοισφάκ, τοῦ Ἀντωνίου Φωτάνη καὶ σήμερον 180 μικρὰ καὶ μεγάλα ἐκ τῆς μανδράς Κυρ. Χρυσοδέγγη.

13. 6.5.1914. Μη τ ρ ό π ο λ ι ς Γ -X, τῆ Α.Θ.Π.

Κασταμιτόλις πολιορκηθείσα ἐξεδιωχθή, διαταχθείσα ἐκ Κομητίου ἀπελ-

θελιν. Ἐπάγχουσι νεκροὶ καὶ πλῆθωμένοι. Ἰατροὶ δὲν εὐρίσκοντα, ἐκκοσμηθῆσαν. Κάτωθεν ἐξέβλαδι, νήσιες, ἐντρομοί, ἀπροσοφότεροι. Μητροπόλεις ἀποκατεστάθη, ἀδυνατεὶ ἐνεργήθη. Ἡ αὐτὴ τύχη Ἰντζέκιοι. Ἀγνωστος τύχη Παλαμουρίου καὶ Σεντουκίου. Νεοχώριον ἐκπατριζέται. Ἰερεῖς, ἐσχόμενοι εἰς Μητροπόλιν, φυλακίζοντα, ζητούμενοι ὑπ' ἐμοῦ δὲν ἐκδίδονται ὑπὸ Ὀμπασῆ καὶ Διμενάρχου Χώρας. Ζητούμενοι ἀσφαλείαν ζωῆς, τιμῆς, περιουσίας. Περὶ μέτρομεν ἐνεργείας τάχιστα, ἀλλως ἀπολύμεθα. Τὸ αὐτὸ τηλ.)μα καὶ τῷ Μητροπολίτῃ Ἡρακλείας.

14. Κωνόπριες, Προύχοινες Αἰδημίου, Νεοχωρίου, Ἰντζέκιοι, Σεντουκίου, Παλαμουρίου, διὰ συνεχῶν ἐκθέσεων, ἐγγράφων, ζητοῦσι δοθῆβαιν καὶ ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ δεινά.

15. 4.9.1914. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τῶν φόνων Ἰάνου, τῶν δαριμῶν Χώρας καὶ Σεντουκίου, τῶν πλῆθωμένων Σεντουκίου.

16. 1.9.1914. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τῶν ἠλεκτωμένων στρατευσίμων, οἵτινες ἀποστελλονται εἰς διάφορα ἰατροεργα κέντρα, Τσορλίου καὶ Μουρατλί, χωρὶς τροφή, οὔτε ἱματισμός, οὔτε ὄψλησις νὰ τοῖς δοθῆ.

17. 30.9.1914. Μ ἦ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ ἀπαγωγῆς Σουλτανίας Μ. Κουρτζιλώτου ἐκ Μιυσιφρύνου καὶ τοῦ ἀφανασημοῦ τοῦ ἐξ Αἰδημίου Γεωργίου Τζέλου τὴν 24ην τρ. ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Αἰδημίου εἰς Σχολιάριον.

18. 17.10.1914. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῷ Ἡ ρ α κ λ ε ί α ς Γ ρ η γ ο ρ ί φ.

Περὶ τῶν πιέσεων, ἀγγυρασιῶν καὶ ἠησιέσεων εἰς Τσελεμπή Γιολοῦ τῶν Αἰδημιωτῶν, τῶν δαριμῶν καὶ τοῦ Σηνοικισμοῦ Τοῦρκων μετανασστῶν εἰς Σεντουκίον.

19. 3.11.1914. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ φορολογιῶν, δαριμῶν, πιέσεων, πείνης καὶ περὶ συνετερίξ ἀπαγορεύσεως ἐλληνηκῆς ἀλληλογραφίας, ἀποκαλεισμοῦ τῶν Χριστιανῶν.

20. 9.11.1914. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Οἱ Χριστιανοὶ μου ἀποθνήσκουσιν ἐκ πείνης. Ζητῶ τὴν προσοχὴν τῆς Ἱεραρχίας ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

21. 12.1.1916. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π. κ α ι τ ῷ Π Ἡ ρ α κ λ ε ί α ς Γ ρ η γ ο ρ ί φ.

Περὶ μὴ ἐνεργείας τοῦ Μουρτεσαφίρη ἐπὶ τῶν γενικῶν ζητημάτων, περὶ πείνης καὶ θανάτων, περὶ ἐκπατριζομένου Ἰάνου, Ἡρακλείτσας, Στέφανος καὶ Κερουσίας.

22. 17.7.1916. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Κατ' αὐτὰς ἐτέθη εἰς ἐνεργείαν ἡ ἐγκύμνωσις, στρατιωτικῶς, τῶν ἀπὸ 12 ἐτῶν παίδων μέχρι τῶν ἐχθότων 17ον ἔτος τῆς ἡλικίας, στρατολογηθέντων τῶν 18 ἐτῶν. Ταῦτα ἐκγυμνάζονται ὑπὸ κατὰ μέρος Ὀμπασίρων (Δεκατέων), ἐπὶ ὄρας διαρκείας, ἐκαστὴν Παραιοσευην καὶ Κυβουκλήν. Ἐβδόμηρο φόβου γονέων καὶ διὴ τῶν μητέρων, ἐκαστέων ἐκαστοτε τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι θὰ ἀποκαταρυνθῶν καὶ τῶν μητρικῶν ἀγκυλῶν ἐν τούτῃ ἡλικίᾳ.

23. 27.3.1916. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τοῦ φόνου τοῦ Σταύρου Κοσκιάου τὴν 25 Μαγρίου εἰς Τσελεμπή Γιολοῦ καὶ τὴν 20ην ἰδίου εἰς ἰδίου θέσιν, τῆς Μαγνιῶς Μήτρον, μητρὸς τριῶν τέκνων καὶ τοῦ 17ετούς Ἄντ. Μαργαρίτη, ἐξ Αἰδημίου. Τὰ ζῶα συληθέντα, εὐρέθησαν, τὰ φορτία καὶ τὰ πτώματα ἀφρατα.

24. 11.11.1916. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Μετὰ μεγάλης ταχύντητος καὶ δραστηριότητος στρατολογούντα τὰ ἀπὸ 17 ἐτῶν ἄγρενα τέκνα τῶν διωδοξίων. Κοσμετοὶ καὶ θῆνοι μητέρων ἐνόητρο.

25. 29.9.1917. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ τῆς Πορνίας Κ. Σουμρατλή, ἐτῶν 20 ὀργανῆς πατρὸς τε καὶ μητρὸς καὶ τῆς ἀλλῆς Πορνίας Περάκη, ἐτῶν 18, ἧς ὁ πατήρ ἐξόριστος ἀπὸ τοῦ μηνὸς Μαγρίου 1917, παρεγένοντο εἰς Παυδοστόν δι' ἐξέυθεσιν ἐργασίας καὶ προσελήφθησαν παρὰ τῷ Ἀλῆ Μπέη, ὁσίθεν πρὸ 25 ἡμερῶν ἀπολέσθησαν, μὴ ἀνευρεθείσιν παρ' ὄρας τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἀλῆ Μπέη.

26. 10.1.1918. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ ἐμποδίσσεως γάμων, προκ)νων καὶ διαθηκῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἰεγοδίου.

27. 17.6.1918. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῆ Α.Θ.Π.

Περὶ ἀνωαιρέσεων, περὶ τῶν ἐν Σεντουκίῳ, τῶν σχολείων, περὶ μαστιγώσεων.

28. 7.11.1918. Ἰβούχοινες Σεντουκίου, τῆ Α.Θ.Π.

Οἱ Ἰβούχοινες Σεντουκίου ἀναφέρουσιν περὶ τῶν ἐκδοσιμῶν Τοῦρκων ἁποσταστῶν στρατιωτῶν, ζητούντων 200 χρυσῶς λίρας Τουρκίας, ἀπεκλιόντες σφραγῆν.

29. 6.1.1919. Π ρ ο ὄ χ ο ν τ ε ς Π α λ α μ ο υ τ ῖ ο υ, τῆ Α.Θ.Π. Ἰβούχοινες Παλαμουρίου ἀναφέρουσιν περὶ στρατευσίμων καὶ περὶ διασπορῶν, κλοπῶν καὶ ἀγγρασιῶν.

30. 14.1.1919. Μ η τ ρ ό π ο λ ι ε ς Γ-Χ, τῷ Σ ε β. Τ ο π ο τ η ρ η τ ῆ Ὀ ἰ κ. Θ ρ ό ν ο υ, Μ η τ ρ (τ ῆ Π ρ ο ὄ σ σ η ς.

Περὶ τῶν ἐκδοξιάτων τὰ χωρία Μηλιά, Καστάμπουλιν, Ἰντζέκιοι, Τζεβ-τζέτ ἐφέντη, Χασάν Φακρή, Τεγοδίου, Διμενάρχου Χώρας Ἰσημιή ἐφ. Χασανούλια Ἄνταλί καὶ Κομηταρισὸ Μέχμετ ἐφ.

31. 18.1.1919. Μητρὸς πόλις Γ'Χ, τῇ Α.Θ.Π. Μοναρχοδημογέγοντες Παλαμουρίου καταγγέλλον, ὅτι ἐγγυμνώθησαν καθ' ὄδον οἱ Παν. Βάϊας μετὰ λίγας Τουρκίας 20, Κων)νος Εὐστοργίου 20, Θωμᾶς Δημητρίου 10 καὶ ὁ υἱὸς του Στέργιος 3. Ἐδάγησαν ἑπὶ δύο ἑτάλειων Τούρκων.
32. 26.3.1919. Μητρὸς πόλις Γ'Χ, τῷ Τ.ο.π.ο.τ.η.ρ.η.τ.ῆ. Οἱ κ. Θ.ρ.ό.ν.ο.υ. Ἐκρίβενται τὰ ὀνόματα τῶν κακουγγηθέντων Τούρκων ἕναντι τῶν Χριστιανῶν.
33. 31.5.1919. Μητρὸς πόλις Γ'Χ, τῷ Τ.ο.π.ο.τ.η.ρ.η.τ.ῆ. Οἱ κ. Θ.ρ.ό.ν.ο.υ. Ἐπισημαίνονται τέσσαρες κατάλογοι κατὰ τῶν κακουγγηθέντων Τούρκων, ὡς καὶ δύο πραγματικά Αἰδημίου καὶ Χώρας καὶ ὅτι πολλοὶ εἶναι οἱ κακουγγησάντες, ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ φοβοῦνται, τὸ μὲν διὰ τὸ ἀδέξιατον τῆς καταστάσεως, τὸ δέ, διότι δὲν ἔχουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν χαρκατῆρα τῶν διωγτῶν καὶ δὲν θέλουν νὰ κληθῶν ὡς μάγιστρος.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΝΤΩΝ ΝΑΩΝ, ΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙΩΝ, ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΙΩΝ ΓΑΝΟΤ - ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΜΠΡΙΟΦΥΤΩΤ - ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΩΝ ΔΙΩΣΜΩΝ 1913 — 1918 (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ')

α	α	Καταστραφέντες Ναοί, καὶ Παρεκκλήσια	Παρεπρήξεις
α	Χωρία	Ἐν ὅλῳ	Ἐν μέρει

Ι ο ν — Ν Α Ο Ι

- 1 Περίστασις
2 Ἰντζέκιοὶ
3 Κασάμπουλις
4 Καλαμίτσι
5 Νεογώδιοι
6 Αμνίσιση
7 Λουτιδα
- 1 Παναγίας, Ἀγ. Νικολάου, Ἀγ. Ἰωάν. Κουμήσ. Θεοτόκου, 1915
2 Παναγίας, Ἀγ. Νικολάου, Ἀγ. Ἰωάν. Θεοτόκου, 1914
3 Ἀγ. Ἰωάννου Θεοτόκου, Ἀγ. Γεωργίου, Ἀγ. Νικολάου
4 Καλαμίτσι
5 Νεογώδιοι
6 Ἀγ. Ἀθανασίου
7 Ἀγίου Γεωργίου, Ἀγ. Τιμῶδος
- 2 ο ν — Μ Ο Ν Α Ι
- 1 Γάμος
2 Χώρα
3 Αἰδημίων
4 Ἰντζέκιοὶ
- Παναγίας τῆς Νικαυωτισσῆς
Ἀγ. Ἰωάννου Θεοτόκου.
Ἀγ. Γεωργίου
Ἀγ. Τιμῶδος
Ἀγ. Γεωργίου
Μακαρίου
- Ἰσωνίας, Ἀγ. Νικολάου, Ἀγ. Ἰωάν. Καρδαφιοθη ἐκ θειμένων, τὰ δὲ μάρμαρα ἐπωλήθησαν.
Ὀμοίως: Αἱ εἰκόνες κατεστράφησαν, ἢ ἔλυθη ἀνηργάτη.
- Τὸ ἡμεκατέρωθεν τὸ 1913 οἱ Βοῦγιαροι καὶ ἀνοκλήτων τὴν καταστραφῆν οἱ Τούρκοι τὸ 1916.
Κατεστράφη ἐκ θειμένων καὶ ὁ δάκος ἐπρωλήθη.

α	Καταστραφέντες Νεοί, και Παρεκκλήσια	Παρατηρήσεις
α	Χορεία	
	Ένθ θάω	Ένθ μέρεσ

3 ο ν — Π Ι Α Ρ Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α

1 Περίστους, 11
 Ζωοδ. Πηγής, Άγ. Ιλαργίας, Κύκου, Κυριακή, Άγ. Κηρύκου, Άγ. Μεγ. Κουρίου, Άγ. Παν-τελετήμονος.

Ιλαργίας, Κύκου, Άγ. Στυλιδωνος, Άγ. Ιωάννου Πηροδίου, Άγ. Κων/νου, Άγ. Γεωργίου, Ταξιαρχών, Άγ. Παρασκευής.

2 Δούδα, 6

Άγιου Νικολάου, Άγ. Γεωργίου, Άγιου Ιωάννου, Άγ. Αναργύρων, Άγ. Κων/νου - Ελένης, Άγ. Πα-ρασκευής.

3. Ήρακλείτσα

Άγ. Γεωργίου, Με-τόχι Ιθίων.

4 Μυριόφυτον

Άγιου Γεωργίου, Ιλαργίας Παχυω-τίσσης.

5 Σμυρνή

Άγ. Αθανασίου, Πηρο. Ήλιου.

**Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ
 ΘΑΝΑΤΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΠΟΙΗΘΕΝΤΩΝ ΚΑΗΡΙΚΩΝ
 ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΓΑΝΟΥ - ΧΣΡΑΣ
 ΚΑΙ ΜΥΡΟΦΥΤΟΥ - ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΣ,
 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΩΝ ΔΙΣΤΩΜΩΝ**

(Παράστημα Ε')

A. ΘΑΝΑΤΘΕΝΤΕΣ

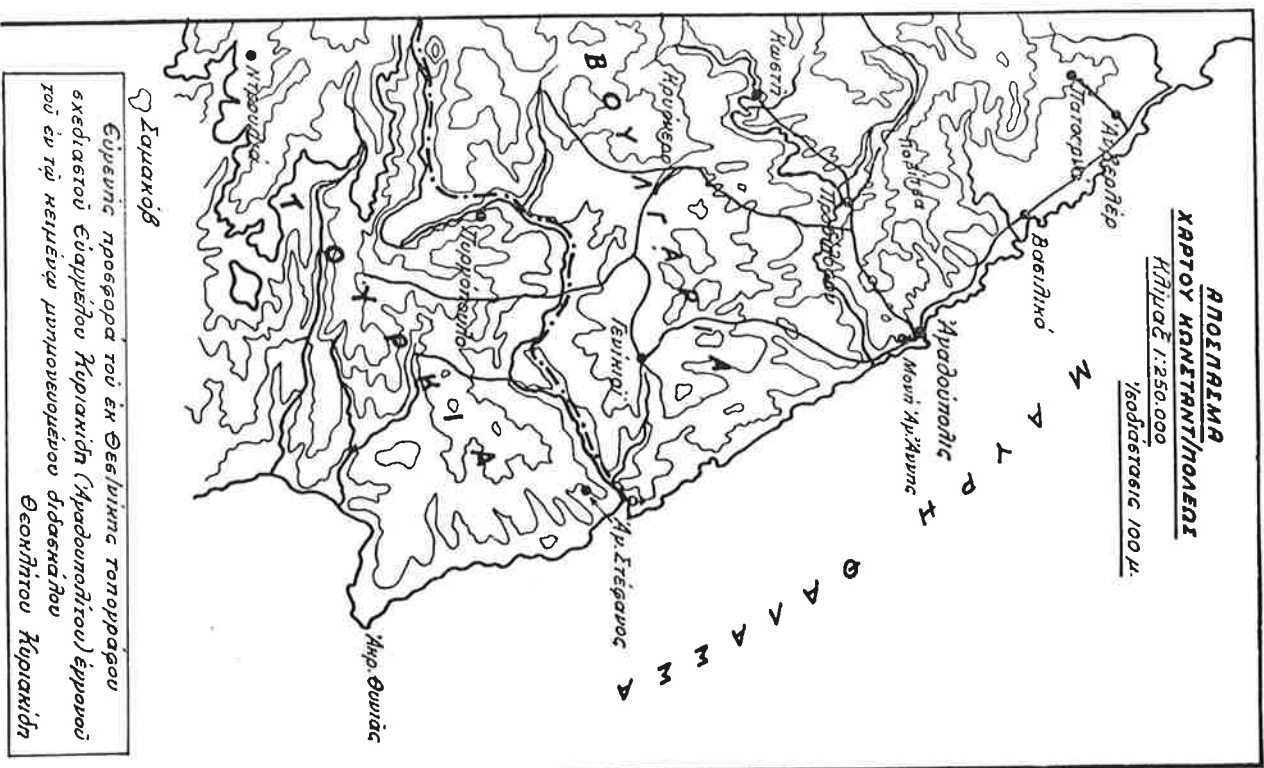
1. Πεσοδύτερος Κοσιός, Ίεγυς Παράνου. Ήρνευθή εις Περίστουσ, 27.1.1913.
2. Πατά - Άνθιμος, Ίεγυς, Αμνίστης. Ήρνευθή εις Αμνίστην.
3. Πατά - Μητροδόκης Πεσοδομίδης, Ίεγυς Παράνου. Φυλάκιωμένος εις φυλάκας Μυριοφύτου, πέθανε από τίσ κακώσεις. (1913).

B. ΚΑΚΟΠΟΙΗΘΕΝΤΕΣ

1. Τιμόθεος, Μητρο) της Γάνου - Χώδος. Τήν Μεγάλην Πέμπτην του 1915, έξεργόμενος από τον Μητρο. Ναόν, ητελήθη με όπλον από τον Τούρ-κον Άρσυνόμον Σουριά. Προσαθήσας να προσατεύσση ένα Ίερέα από τό Αύστημ, ητελήθη με θάνατον.
2. Πατα-Χαρίτων Οικονόμος, Ίεγυς Αύδημιου. Συλλαγηθείς, άδηγήθη δέσμιος στις φυλάκας Μυριοφύτου. (1915).
3. Πατά - Άντώνιος Μηλιάδης, Ίεγυς Γάνου. Ήσρατολόγηθηκε βίαια και μεταφέρθηκε δέσμιος στην Παδεστό. (1915).
4. Παταστρατηγάκης, Ίεγυς Καταματόσεως. Ήφυλακιάθηκε από τον Τούρκο Αμεινάχλη Ίσμαήλ, στον Γάνο, για να μη αναφέρει στον Μητροστο-λίτη του τα δεινά των συγχωριανών του. (1914).
5. Άρχιμανδούτης Γρηγόριος, Μητρο. Ναού Περιστάσεως. Ήκακοποή-θη στην Περίστουσ.
6. Πατά Άδέλιος, Ίεγυς Αμνίστης. Ήκακοποήθηκε στη Αμνίστην

Σημείωσις :

Οι άνωτέρω άναφερόμενοι, είναι οι έλάχιστοι μέσα στην σφαγιά όδ- κληση θανατοθέντων και κακοποηθέντων Κληρικών σ' όλη την Θράκη, κατά την φοβερή έκείνη περίοδο των διωγμών.

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

1. Ο Γίνος, Κυριάκου Βαρεϊδη, Διδασκάλου. (Έκδ. 1962).
2. Ο Γιάνος και ἡ Χώρα. Έξ ἐπισήμων πηγῶν και ἐγγράφων. ΘΡΑΚΙΚΑ Τόμος ΚΖ'.
3. Ἡ Χώρα, 1600-1922. Ἀθηνᾶς Γαβριήλ, Διδασκαλίσσης. Έκ. Θρακ. Μελετῶν, ἀριθ. 50.
4. Ἡ Περίστασις και ἡ Δοξίαδα Γεωγνώμον Προποντιδός. Ἀθηνῶνδρου Ζερβου και Θεοδώρου Μοσχίδη. Ἀντίτυπον, ΑΘΙΝΑΘ Τόμος ΚΖ'.
5. Ἡ Στέργα, Νικολάου Λαγοποδίου.
6. Ἱστορία του Αἰδημιου. Ἀναστ. Γεωργακοποδίου. ΘΡΑΚΙΚΑ, Τόμος ΔΙ'.
7. Ἱστορία του Τυτῆκικῆ. Γεωρ. Γεωργακοποδίου, Διδασκάλου. ΑΘΙΝΑΘ Τόμος ΙΗ'.
8. Αἱ περιπέτειαι του Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸ 1904, ἕως τὸ 1922. Γεωρ. Γεωργακοποδίου, Διδασκάλου. Έκ. Θρακ. Μελετῶν, ἀριθ. 71.
9. Ἡ Ἱστορία τῆς Θράκης ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως. Γεωργίου Γεωργακοποδίου, Διδασκάλου : ΘΡΑΚΙΚΑ Τόμος ΚΘ'.
- Κεφ. 56, σελ. 94 - 98. Περιοχὴ του Ἱερού Ὁρους, Τεκροῖδ Ντάγ.
- Κεφ. 57, σελ. 98 - 103. Τὰ εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν του Ἱερού Ὁρους χωρία.
- Κεφ. 119, σελ. 233 - 237. Καταστρεφτικὸς σεισμὸς ἐν Θράκη.
- Κεφ. 136, σελ. 256 - 259. Ἀντίστασις τριῶν χωρίων του Ἱερού Ὁρους.
10. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἑκκλησία ἐν Θράκη. Ἀθην. Πλατυγενίου. Ἱεθεσο-θητοῦ Μουσουλμανικῶν σχολείων Θράκης.
11. Ἑτάσιστοι, Δόγμοι και Ἱερίσμοι ἀνόδοξοι και Εὐεργέται. ΘΡΑΚΙΚΑ, Τόμος ΔΣΤ'.
12. Ἑτασκοπικὸι Κατάλογοι Ἑταρχῶν δυτικῆς και Ἀνατολικῆς Θράκης. Μητροπολίτου Σάροδου Γερμανοῦ. ΘΡΑΚΙΚΑ Τόμος ΣΤ'.
13. Ἀρχαιολογικὸι Κατάλογοι Ἑταρχῶν Θράκης ἀπὸ Χριστοῦ. Μιλτιάδου Στρατοῦδη, ἐκ Σηλυβρίας. ΘΡΑΚΙΚΑ Τόμος ΙΔ'.
14. Χρονολογικὸι Κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων ἐταρχίας. Μητροπολίτου Ῥαιμασίας Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, συμπληρωθέντες

ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Χαγροφύλακας τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, Μανουὴλ Πεδερών. (Πανελλήνιον Λεξικαίον Ἑθνικῆς Ἐκκατονταετηρίδος, 1821 — 1921. Τόμος ΣΤ').

15. Ἡ Θράκη καὶ αἱ Σαράντα Ἐκκλησίαι. Ἄρχ.) του Μεμισσώου Χριστοδούλου.

16. Ἐκκλησιαστικαὶ Ἐταιρίαι Θράκης. Ἄρχ.) του Νικ. Βαφείδου. ΑΘ ἸΝΘ Τόμος Η'.

17. Προσωπικαὶ ἀνομινήσεις καὶ σημειώσεις παλαιῶν Γαυροχωριτῶν, διαμεινόντων εἰς διαφόρους πόλεις, κοιμητήριαι καὶ χωρία τῆς Βορείου Ἑλλάδος.

18. Αἱ ἐν τῷ κειμένῳ φωτογραφίαι, προσεφέρθησαν εὐγενῶς ὑπὸ τῆς ἑκ τοῦ χωρίου Μηλιαῦ καταγομένης καὶ ἐν Θεσ)νίκῃ ἐγκατεστημένης οἰκογενείας Ἀθαν. Ἀθανασοῦλη.

ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΣΤΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ Η ΔΙΔΑΘΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ